

PARTIZAN

YAYINLARI NO: 17

Bütün ülkelerin işçileri ve ezilen halklar, birleşin!

Türkiye'nin İktisadi ve Sosyal Yapısının Tahlili ★ ★

TKP-ML İÇİNDE DAĞITILAN BİR
ARAŞTIRMA-İNCELEME YAZISI

TKP-ML
BELGE DİZİSİ

ÖNSÖZ

PARTİZAN Yayınları olarak, TKP/ML Belgeler Dizisinin bu sayısında, 1979 ortalarından itibaren TKP/ML içinde dağıtılan "Türkiye'nin İktisadi ve Sosyal Yapısının Tahlili" adlı araştırma-inceleme yazısını yayınlıyoruz.

Ülkemizde tüm oportunist revizyonist grupların Türkiye gerçeğini ve Marksizmi-Leninizmi çarpıttığı konulardan biri de Türkiye'nin iktisadi ve sosyal yapısının tahlilidir.

Mustafa Suphi'nin ölümünden sonra TKP'ni ele geçiren Şefik Hüsnü revizyonistleri ve takipçileri Türkiye'de yarı-feodal yapının tasfiye edildiği, toprak sorununun tali planda olduğu tespitinde birleşerek, Demokratik Devrimi atmışlardır.

TKP/ML'in kurucusu ve önderi İbrahim Kaypakaya yoldaş bu revizyonist çarpıtmayı tespit ederek, bu konuda da 50 yıllık ihaneti mahkûm etmiştir.

O Türkiyeyin gerçeğini Marksizmin-Leninizmin bilimiyle birleştirerek, iktisadi ve sosyal yapıyı tespit etmiştir. O, Türkiye'nin yarı-sömürge, yarı-feodal bir yapıya sahip olduğunu, devrimin temel görevlerinin toprak devrimi olduğunu ortaya koymuştur.

TKP/ML içinden çıkan "KK" ve "YDH" gibi revizyonist-troçkist akımların ve diğer revizyonist grupların aralarındaki tali farklılıklara rağmen, TKP/ML'e saldırıda birleştikleri noktalarda biri de bu ML tespittir.

Şubat 1978'de toplanan TKP/ML 1. Konferansı bu ML tespiti derinleştirme kararı almıştır.

TKP/ML 1. Merkez Komitesi tarafından II. Konferansta tartışılıp sonuçlandırılması için dağıtılan bu yazı, o dönemde uluslararası alanda ve ülkemizde biri dizi önemli siyasi gelişmelerden dolayı, ertelenmiş ve önümüzdeki dönem sonuçlandırma kararı almıştır.

Tartışma henüz sonuçlanmadığından, ana hatlarıyla TKP/ML'in görüşlerini yansıtan bu yazıyı okuyucu, TKP/ML'in resmi bir belgesi olarak görmemelidir.

Kavga kaçkını mülteci-revizyonist-troçkist kırımını hizibin, gaspettiği P. değerleri içinde baskı malzemeleri olduğu için bu yayının siz okuyuculara ulaşması oldukça gecikmiştir.

Bu belgenin esas kopisi hizibin elindedir. Elimizdeki kopyelerin bozuk olduğundan dolayı iyi okunmamasından doğabilecek hatalar için okuyucu anlayış göstermelidir.

PARTİZAN olarak bu önemli araştırma-inceleme yazısını yayınlamayı devrimci bir görev olarak kavlıyor, bundan sonra da bu tür faaliyetimizi sürdüreceğimizi tüm devrimcilere duyuruyoruz.

PARTİZAN
10.10.1981

GİRİŞ

KISIM : GENEL OLARAK KAPİTALİZMİN EVRİMİ VE BURJUVA DEMOKRATİK DEVRİM SORUNU (Ya da Madalyonun Tersî: Feodalizmin Çözülmesi ve Tasfiyesi Sorunu).....		5
(I)	Kapitalizmin Önkoşullarının Yarattılması Süreci ya da "İlkel Birikim".....	6
1/	İlkel Birikimin Temel Araçları.....	7
(a)	Meta Dolaşımı ve Tüccar ve Tefeci Sermayeleri.....	7
(b)	Zor Kullanımı ve Onun Özgül Bir Biçimi Olarak Devlet Gücü.....	12
2/	Köylülüğün Mülksüzleştirilmesinde İki Temel Yol.....	14
(a)	Köylülüğün Farklılaşması.....	14
(b)	Feodal Toprak Beylerinin İç Başkalaşımı ya da Junker Tipi Ekonomik Evrim.....	15
I.	Bölümün Dipnotları.....	18
(II)	Emperyalizm Şartlarında İlkel Birikim Süreci...	24
1/	Emperyalizmin Sömürgeleri Ve Yarı-Sömürgeleri Açısından Eğilimleri.....	25
(a)	Emperyalizm Öncesi Sömürgecilik.....	25
(b)	Emperyalist Sömürgecilik.....	27
2/	Emperyalizmin İlkel Birikim Sürecine Henüz Girmiş Yarı-Sömürge Toplulukları Üzerindeki Etkileri.....	32
3/	Yarı-Sömürge, Yarı-Feodal İktisadi ve Toplumsal yapı.....	36
(a)	Toplumumuz Emperyalizme Bağlanmış ve Ona Tabi bir İlkel Birikim Süreci İçindedir.	36
(b)	Doğrudan Üreticinin Üretimin Objektif Koşullarından Koparılması Süreci.....	38
	• Bağımlı Köylülüğün Çöküşü.....	38
	• Küçük Üretici Köylülüğün Çöküşü.....	43
	• Tarımda Zanaatın yıkımı.....	46
(c)	İlkel Sermayenin Birikimi ve Temel Araçları.....	50
	• Eşitsiz Ticaret.....	51
	• Sanayi Yatırımları.....	51
	• Tarım-Dışı Sanayide Zanaatkar ve Küçük İmalât Üretimi.....	55
	• Komprador-Bürokrat Sermaye de Üretici Güçlerin Önünde engeldir.....	56
(d)	İlkel Sermayenin Birikiminde Dengesiz Gelişme ve Kürt Ulusal Sorunu.....	58
(e)	Ülkemizde Artı-Emeğin Temel Gaspediliş Biçimi Yarı-Feodaldır.....	61
(f)	Ülkemizin Sınıfsal Yapısı.....	62
II.	Bölümün Dipnotları.....	66
(III)	Feodalizmin Tasfiyesi Sorunu.....	89
1/	Feodalizmin Tasfiyesi Ya da Burjuva Demokratik Devrim.....	90
(a)	Devrim Nedir?.....	90
(b)	Burjuva Demokratik Devrim.....	92
(c)	Feodalizmin Tasfiyesinde İki Hal Tarzı.....	92
(d)	Burjuva Demokratik Devrimlerin Tarihsel Gelişimi.....	93
2/	Feodalizmin Tasfiyesinin Üç Türü.....	97
(a)	Burjuvazi Önderliğinde Aşağıdan Devrim.....	
(b)	Prusya Tipi "Yukarıdan Devrim".....	97

1. Prusya Usulü Hal Tarzı "Devrimsiz Tasfiye" Değildir.....	97
2. "Yukarıdan Devrim", Kapitalizm İki Ayağı Üzerinde Dikilince Gündeme Gelir.	99
3. "Yukarıdan Devrim" Sermaye Birikiminin Önündeki Engelleri Temizler; Toprak Sorununun Nihai Çözümünü Hazırlar.	100
4. Her Devrim gibi "Yukarıdan Devrim"inde Can Alıcı Sorunu İktidar Sorunudur.	101
5. Prusya Usulü Hal Tarzında, İki Ayağı Üzerinde Dikilen Kapitalizm "Genel Demokratik Saldırıları"a Yol Açar.....	102
(c) Demokratik Halk Devrimi.....	103
1. Yeni Demokrasinin İktisadi Temeli....	106
. Toprak Sorununun Çözümü ve Tarımda Kolektifleşme.....	107
. Devlet Kapitalizmi.....	110
2. Yeni Demokrasinin Siyaseti.....	112
III. Bölümün Dipnotları.....	115

TÜRKİYE'NİN İKTİSADİ VE SOSYAL YAPISININ TAHLİLİ

GİRİŞ

Bir toplumun iktisadi ve sosyal yapısının doğru tahlili, o toplumun komünistlerine, devrimin özünün ne olduğunu, devrimin itici, temel ve öncü güçlerinin hangi sınıflar olduğunu, devrimin hedeflerini ve izleyeceği yolu gösterir. Çünkü devrim meselesinin temelinde, o toplumdaki üretici güçlerin önünde engel teşkil eden üretim ilişkilerinin neler olduğu, ya da diğer bir deyişle, toplumsal artı-emeğin doğrudan üretici olmayanlar tarafından gasp edilmesinin hakim biçiminin ne olduğu yatmaktadır. Dolayısıyla komünistlerin, içinde yaşadıkları topluma bakış açıları, emeğin tam özgürlüğüne kavuşması için önündeki mevcut engelleri kaldırmak, kısacası, toplumu değiştirmektir. * Bunu yapabilmek içinde önlerindeki olguyu, en ileri bilinçli unsurları oldukları ücretli emeğin daha da gelişmesi, güçlenmesi ve nihayet sırtındaki sermaye yükünü de atarak kendisiyle birlikte tüm emekçileri kurtarması açısından incelemek ve anlamak zorundadırlar. Proleterler sınıfının bilimsel teorisini ilk ortaya koyan Marks, bir toplumun yapısını belirleyici olan unsurunu şöyle tesbit ediyor:

"Ödenmemiş artı-emeğin doğrudan üreticilerden çekip alınmasının özgül iktisadi biçimi doğrudan doğruya üretimin kendisinden doğan ve sonra kendisi de belirleyici bir öge olarak üretimi etkileyen, yönetenlerle yönetilenler arasındaki ilişkiyi belirler... Tüm toplumsal yapının ve onunla birlikte egemenlik ve bağımlılık ilişkisinin siyasi biçiminin, kısacası, buna uygun düşen özel devlet biçiminin, en içteki sırrını, gizli temelini açığa vuran şey, her zaman, üretim koşullarına sahip olanların doğrudan üreticilerle olan dolaysız ilişkisidir (M-K/C.3, sf.791)

Demekki meselenin özü, artı-emeğin doğrudan üreticiden nasıl, hangi iktisadi ve hukuki ilişkiler içinde ve kimler tarafından gasp edildiğidir. Sosyo-ekonomik yapı tahlilinin özünü de bu konu oluşturmaktadır. Çünkü "ödenmemiş artı-emeğin doğrudan üreticilerden çekip alınmasının özgül iktisadi biçimi"nin incelenmesi, bize, üretici güçlerin gelişme seviyesini, hakim üretim ilişkilerini, bu üretim ilişkilerinin uygulayan sınıfları, bu sınıfların üretim ilişkilerini sürdürebilmek için oluşturdukları siyasi yapıyı, emeğin özgürlüğünün önündeki ilk ve baş engeli... kısacası devrimin bütün temel meselelerini gösterecektir.

İşte tam da bu nedenle bütün Marksizm-Leninizm düşmanı ideolojiler ülkemiz için geçerli olan devrim stratejisinin temelini dinamitlemeye, yani Marksist-Leninist sosyo-ekonomik yapı tahlilini tahrif etmeye yönelmişlerdir.

1972'de Partimizin ideolojik-siyasi çizgisinin net bir şekilde ortaya konuluşuyla birlikte Türkiye Komünist Hareketinin geçirdiği nitelik sıçraması, başta modern-revizyonizm olmak üzere ondan etkilenmiş küçük-burjuva oportünizminin bu çizgiye saldırmasını zorunlu kıldı. Onlar, Marksizm-Leninizmin toplumumuza doğru uygulanışına yönelttikleri beyhude saldırıda hangi halkayı kavradılar? Tabii ki sosyo-ekonomik yapı tahlilini. Çünkü birkez Türkiye'nin yarı-sömürge, yarı-feodal bir sosyo ekonomik yapıya sahip olmadığı isbat edilebilirse,

* Komünistler, emeğin tam özgürlüğe kavuşmasından, emeğin objektif şartları ile bilinç ışığında birleştiği komünist toplumu anlarlar. emeğin özgürlüğü ve emeğin gelişmesinin toplumsal diyalektiği hakkında açıklama-1'e bakınız.

Demokratik Halk Devrimi stratejisini ve bu stratejinin getirdiği örgütlenme ve çalışma biçimlerini açıklatan açığa inkâr etmek ve Türkiye proletaryasına ihanet etmek mümkün olacaktır.

Nitekim, burjuva ideolojilerinin Marksist-Leninist devrim stratejilerine saldırıları hep bu noktadan başlamıştır. Şefik Hüsnü revizyonizm de Mustafa Suphi TKP'sini ideolojik ve siyasi olarak tasfiye ederken, Türkiye'nin emperyalizmin yarı-sömürgesi olmadığı, Kemalist burjuvazinin feodalizmi tasfiye ettiği tesbitlerini söven ve işbirlikçi çizgisine çıkış noktası yapmıştır. 1976'da Partimizi tasfiye ye kalkışan "Proleter Birlik" hizibi de Türkiye'de artık kapitalizmin hakim olduğunu, ödenmemiş artı-emeğin sermaye-ücretli emek ilişkisi içinde gasbedildiğini söylüyordu. Kendisini birçok kez "Marksist-Leninist tarzda aşan" (8) küçük-burjuva ideolojik-siyasi çizgilerde PB'nin korosuna bütün güçleriyle katılıyor ve teorik şaheserler yaratıyorlar.

Marks ve Engels, çabalarının büyük bir kısmını, o gün Avrupa'da egemen olan "özellik iktisadi biçimin" (sermaye-ücretli emek ilişkisinin) incelenmesine ayırmışlar ve bu konuyu çarpıtan burjuva iktisatçılarına, Proudhon'lara, Blankistlere vb. anti-Marksist düşüncelere karşı amansız bir savaş açmışlardır.

Rusya'da Lenin de ilk başta, köylü devrimcileri olan Narodnikler'in "halkçı iktisad" safsatalarına ve ekonomistlere karşı Rus toplumunun iktisadi ve sosyal yapısının doğru tahlilini savunmuş, geliştirmişti. Lenin, Rusya'da devrimin güçlerini ve izleyeceği yolu açıklığa kavuşturabilmek için, bu Marksist toplum kanununu, yani artı-emeğin nasıl bir özgül iktisadi ilişkiler ağı içinde gasbedildiğini ve bu olgunun diyalektiğini en açık biçimiyle ortaya sermişti:

"Aslında, bugünkü kırsal bölgelerin gerçek efendileri, çoğu kez, köylü burjuvazisinin temsilcileri değil, köy tefecileri ve komşu toprak sahipleridir. Ancak bunları göz önünde tutmamakta tamamen haklıyız. Çünkü, aksi halde, köylülük arasındaki iktisadi ilişkilerin iç yapısını incelemek olanaksız olurdu. ..deyim yerindeyse kırsal bölgelerdeki yaşamın bu "doğal koşullarını" gizleyen Reform öncesi koşulları kaldırıp atarak, köy topluluğu içindeki iktisadi ilişkiler sistemini incelemek gerekir." (L-RKG/sf.167)

"Demek ki, soru farklı bir şekilde ortaya konmalıydı: Rusya'da kapitalist üretim ilişkilerinin ("çözülmesinin kaçınılmazlığı" vb. değil de) varlığı isbatlanmalıdır; Rusya'nın verilerinin "meta ekonomisinin kapitalist ekonomi olduğu" yasasını bu haklı çıkardığı, yani bizde de meta ekonomisinin her yerde kapitalist ekonomiye doğru büyüdüğü isbatlanmalıdır. Her yerde özünde burjuva olan ilişkilerin hüküm sürdüğü ve üreticinin üretir araçlarından ayrılmamasına ve her yerde başkaları hesabına çalışmasına yol açan şeyin o ünlü popülist "rastlantılar", ya da "siyaset" değil de, bu sınıfın (-burjuvazinin-) egemenliği olduğu isbatlanmalıdır." (I-TE/C.1, sf.446-Türkçe baskı)

Binbir ortaçağ bağlarıyla sarmalanmış olmakla birlikte sermaye ilişkisinin artı-emeğin üreticiden koparılıp alınışının özünü oluşturduğu ispat edilince, Rusya'da devrimin ilk aşamasının burjuva demokratik devrim olduğunu ve bunu gerçekleştirecek iki gücün, iki ayrı yoldan ilerlediğini ortaya koymak, buna göre de "sosyal-demokrasinin demokratik devrimde taktiğini" saptamak mümkün olacaktır.

Çin devrimi konusunda da Stalin, Komintern'in tesbitlerini Troçkistlere karşı savunurken aynı noktadan hareket ediyordu. Stalin, Çin'de, "artı-emeğin doğrudan üreticilerden çekip alınmasının özgül iktisadi biçimi"nin nasıl Çin devriminin özünü belirlediğini, Troçkistlere cevap verirken şöyle açıklıyor:

"Komintern'e göre günümüz Çin'inde sömürü ve baskı da hakim olan etken ki bu tarım devrimine yol açıyor, feodalizmin kalıntılarıdır. (aç-S) (S-MÜ/sf.699)

Eğer Çin'de feodal kalıntılar olmasaydı, ya da bu kalıntılar Çin kırını için büyük önem taşımasaydı, tarım devrimi için bir temel olmayacak, Çin devriminin bu aşamasında KP'nin başlıca görevlerinden biri olarak tarım devriminden söz etmek anlamsız olacaktır." (S-MÜ/sf.699)

Çin devrimi konusunda Troçkistlerin ve sağ oportünistlerin tümü, ülkede burjuva ilişkilerin hakim olduğunu ileri sürerek tarım devrimini ve bu devrimin temel gücü olan köylülüğün seferber edilmesini reddetmişler, dolayısıyla Ekim devrimi türünden bir stratejinin propagandasını yapmışlardır. Mao Zedung'da bu safatalara karşı Lenin ve Stalin'in yeni türden demokratik devrime ilişkin tezlerini geliştirerek başarıyla savunmuş ve değişik sosyo-ekonomik yapıların nasıl değişik devrim stratejilerine yol açtığını şöyle ifade etmiştir:

"Faşist olmadıkları ya da savaş halinde olmadıkları zaman kapitalist ülkeler içte burjuva demokrasisini uyguladılar; dış ilişkilerinde ise kendileri tahakküm altında olmayıp, başka ülkeleri tahakküm altında tutarlar. Bu özelliklerinden dolayı, kapitalist ülkelerdeki proletarya partisinin görevi, uzun bir legal mücadele dönemi boyunca işçileri eğitmek, kuvvet toplamak ve böylece kapitalizmi nihai olarak yıkmaya hazırlanmaktır. ... Ve böyle bir ayaklanma ve savaş başlatmanın zamanı geldiğinde, ilk adım şehirleri ele geçirmek, ardından da kırık bölgelere ilerlemek olacaktır.; tersi değil. Bütün bunlar kapitalist ülkelerdeki komünist partileri tarafından yapılmıştır. Ve Rusya'daki Ekim devrimiyle de doğruluğu isbatlanmıştır. Çin ise farklıdır. Çin'in özellikleri, bağımsız ve demokratik değil yarı-sömürge ve yarı-feodal olması, içte demokrasi olmayıp feodal baskı altında bulunması ve dış ilişkilerde milli bağımsızlığa sahip olmayıp emperyalizmin tahakkümün altında olmasıdır. Dolayısıyla, yararlanabileceğimiz bir parlamentomuz ve işçileri legal olarak grev için örgütleme hakkımız yoktur. Komünist partisinin buradaki görevi, esas olarak, ayaklanma ve savaş başlatmadan önce uzun bir legal mücadele döneminden geçmek ve önce büyük şehirleri ele geçirip ardından köylük bölgeleri işgal etmek değil tam tersidir...

Bütün bunlar, Çin ile kapitalist ülkeler arasındaki farkı ortaya koymaktadır. Çin'de esas mücadele biçimi savaş, esas örgütlenme biçimi ordudur. Kitle örgütlenmesi ve kitle mücadelesi gibi diğer biçimler de son derece önemli, hatta vazgeçilmezdirler ve hiçbir şart altında küçümsenmezler; ama onların amacı savaşta hizmet etmektir." (MZ-SE/C-II/sf.222-3)

"Çin, yarı-sömürge ve yarı-feodal, siyasi,iktisadi ve kültürel gelişmesi eşitsiz, ekonomisi esas olarak yarı-feodal ve çok geniş topraklara sahip bir ülke olduğu için, içinde bulunduğumuz dönemde Çin devrimi, burjuva demokratik niteliktedir ve başlıca hedefleri emperyalizm ve feodalizmdir. Temel itici güçleri proletarya, köylülük ve şehir küçük burjuvazisi ile belli dönemlerde belli ölçüde milli burjuvazidir; Çin devrimindeki temel mücadele biçimi silahlı mücadeledir... Çin'e özgü olan bu durum kapitalist ülkelerdeki komünist partisinin önderlik ettiği devrimlerin tarihinde ya hiç olmamıştır, ya da aynı şekilde olmamıştır." (C.II.sf.287)

Sonuç olarak Marksizm-Leninizmin ideolojik düşmanları, proletaryanın sosyal devrim mücadelesini imkânsız kılmak için her zaman meseleinin özüne yani sosyo-ekonomik yapının Marksist-Leninist tahliline saldırmışlardır.

P.miz, bu saldırıları göğüslemek için İK'nın ortaya koyduğu sosyo-ekonomik yapı tahlilini geliştirmek görevini, ancak bugün yerine getirebiliyor.

Şimdi bu araştırmanın hedefini ve yöntemini daha yakından inceleyelim.

Herşeyden önce, önümüzdeki temel görevin, "ödenmemiş artı-emeğin doğrudan üreticiden çekilip alınmasının özgül iktisadi biçimi"nin çağımızın ve ülkemizin şartlarında ne anlama geldiğinin araştırılması olduğunu kavramalıyız. Bunun için birçok kavramı açıklamak ve araştırmak gerekecektir. I. Kısımda bu teorik görev yerine getirilecektir. I. Kısımda yöntem iktisadi ilişkilerin hem kuramsal hem de tarihsel olarak incelenmesi ve ortaya konması olacaktır. Ancak Marksizm-Leninizmin ustalarının somut tarihi koşullar hakkında yaptıkları tahliller incelenerek, iktisadi kategoriler ile olgular arasındaki bağ ve bu kategorilerin tarih içindeki gelişimi kavranabilir, ve bu kavrayıştan kaynaklanarak, toplumumuz hakkında kanıtlanmak üzere tezler ileri sürülebilir. I. Kısımda yapılan tam da budur.

II. Kısımda ise, daha önce geliştirilen tezlerin somut verilerle kanıtlanması yer almaktadır. II. Kısımda Türkiye'nin verilerine dayanarak yarı-feodal, yarı-sömürge sosyo-ekonomik yapı kanıtlanmakta; tarım devrimi programının iktisadi temeli bütün çıplaklığıyla ortaya çıkmaktadır.

I. KISIM

GENEL OLARAK KAPİTALİZMİN EVRİMİ VE

BURJUVA DEMOKRATİK DEVRİM SORUNU

(Ya da Madalyonun Tersi: Feodalizmin Çözülmesi
ve Tasfiyesi Sorunu)

Türkiye'de sosyo-ekonomik yapının irdelenmesinde iki çizgi, iki düşünce kampa vardır: Marksist-Leninist çizgi ve başta modern revizyonist olmak üzere her türden burjuva çizgisi. Anti-Marksist-Leninist düşüncelerle Türkiye'nin iktisadi gerçeğini (değişik renk ve tonlarla birbirlerinden ayrılmakla birlikte) şu temel önerme ile özetliyor: Ödenmemiş artı-emeğin doğrudan üreticiden koparılıp alınmasının toplumumuza özgü biçimi, ücretli-emek-sermaye ilişkisidir. Bu sahte tezi ispatlayabilmek ya da devrimcileri aldatabilmek için hem Marksizm-Leninizmin en temel kavramlarına saldırıyor, hemde gerçekleri tahrif etmekten çekinmiyorlar. Teorik alanda girişikleri tahrifatın özüünü; feodalizmin çözülmesi ve kapitalizmin objektif şartlarının yaratılması sürecini, kapitalizmin evrim süreciyle eş tutmaları; ekonomik evrim ile bir devrim sorunu olan feodalizmin tasfiyesini birbirine katıp çorbaya çevirmeleri, tarihsel şartlarından koparak boş formüller haline getirmeleri oluyor. Onların hepsi de, emperyalizmin ülkemiz üzerindeki insafsız talan ve tefeciliği sayesinde kapitalist meta üretiminin gelişip hakim haline geldiğini, emeğin artık sermaye ilişkileri içinde sömürüldüğünü, bu iktisadi üzerinde yükselen egemen sınıfın büyük burjuvazi (modern revizyonistlere göre "tekelci", küçük burjuva oportünistlerine göre "komprador", "komprador tekelci", ya da "işbirlikçi tekelci" burjuvazi) olduğunu, bunların ise sermaye sahipleri olarak feodal üretim ilişkilerini ve üstyapı kurumlarını tasfiye ettiklerini; bu nedenle feodal kalıntıların toplumumuzun iktisadi ve sosyal yaşantısını esasta etkilemeyecek bir plana düşmüş olduğunu iddia ediyorlar.

Partimizin Marksist-Leninist çizgisinde ise Türkiye'nin sosyo-ekonomik yapısı, yarı-sömürge, yarı-feodal olarak tesbit edilmektedir. Biz feodal üretim ilişkilerinin yavaş yavaş ve acılı bir biçimde çözüldüğünü ve bu çözülüş içinde emperyalist sermayenin ve komprador sermayenin sömürüsü ile iç içe geçtiğini ve yarı feodal yapıya dönüştüğünü söylüyoruz. ; Ne feodal üretim ilişkilerinin tasfiye edildiğini, ne de feodal-komprador üstyapının yıkıldığını söylüyoruz. Henüz artı-emeğin gas edilmesinin esas biçiminin kapitalist üretim ilişkileri içinde olmadığını, toplumumuzun üretici güçlerinin kendisini saran yarı-feodal üretim ilişkilerini ve emperyalist sermayenin talan ve tefeciliği ile bu talanda aracılık yapan komprador sermayenin oluşturduğu engeli parçalamayı atamadığını ileri sürüyoruz. Kısacası, ülkemizin bugün henüz bir ilkel birikim süreci içinde olduğunu, biriken ilkel sermayenin uluslararası mali sermayeye bağlandığını, dolayısı ile bu bağımlılığın üretici güçlerin gelişmesini engellediğini savunuyoruz. Bu engeli aşmanın tek yolu olarak Demokratik Halk Devrimini görüyoruz.

Bilimsel sosyalizmin babası olan Marks, çalışmalarının önemli bir kısmını feodalizmden kapitalizme geçişin süreçlerine ve sorunlarına, bu devrimci alt üst oluş meselesine ayırmıştır. O, feodalizmin bağrında üretici güçler hangi süreçlerle gelişmiştir; gelişen üretici güçler hangi sınıfları yaratmıştır; bu gelişme yıpranmış ve çözülmüş olan feodal üretim ilişkilerinin kabına ne zaman sığamaz hale gelmiştir.; Alt yapıda gelişmeye başlayan emek ile onun üretim koşullarının kutuplaşması nasıl sermayeye dönüşmüştür.; bu yeni üretici güçler, yeni temsil eden sınıflar aracılığıyla, nasıl eski mülkiyet biçimini ve hakimiyet aracı olan siyasi ve ideolojik üstyapıyı şiddet yoluyla paramparça etmiştir; bu sorunların cevabını en açık şekliyle ortaya koymuştur. Biz de feodalizmin çözülmesi ve bu çözülüş içinde kapitalizmin ön şartlarının yaratılması meselesini araştırmaya, Marks'ın kapitalizmin şafağını inceleyerek çıkardığı genel kanunları kavrayarak başlayacağız. Daha sonra, bu genel kanunların, serbest rekabetçi dönemin üzerinde duraca-

giz. Çıkardığımız genellemeleri, yarı-sömürge, yarı-feodal iktisadi yapı şartlarında somutlaştıracacağız. Feodalizmin çözülmesi ve kapitalist evrim sorunlarına ışık tuttuktan sonra, feodalizmin tasfiyesi sorununu inceleyecek, bu konuda Marksist-Leninist kavrayışı ortaya koyacağız.

(I) KAPİTALİZMİN ÖNKOŞULLARININ YARATILMASI SÜRECİ ya da

"İLKEK BİRİKİM"

"Açıklanması gereken, canlı ve faal insanlarla, onların doğa ile olan madde alışverişlerinin doğal ve inorganik şartları arasındaki birlik ve bunun sonucunda doğayı mülk edinmeleri değildir. Açıklamamız gereken, insan varlığını bu inorganik şartlar ile bu faal varoluş arasında ancak ücretli-emek-sermaye ilişkisinde tanımlanan-ayrılmadır." (aç-M) (M-KÖEB/sf.86-87)

Kapitalizm öncesi üretim biçimlerinden hiçbirinde, emek, gerçekleşmesinin objektif şartlarından kopuk, onlardan bağımsız ve onlara karşı değildir. Emekçi, ya kendisi üretim araçlarının bir parçası, ya da kendi üretim araçlarının sahibi olarak, doğa ve onun nimetleriyle ayrılmaz bir bütün oluşturur. Ve, ister üretim araçlarının bir parçası, ya da kendi üretim araçlarının sahibi olsun, geçim araçları doğrudan üreticinin kendi kendisini yeniden üretmesinin doğal şartları olarak bulur.

Ücretli emek-sermaye ilişkisi, bütün bu alışılmış yapının, bir yana emekçileri, diğer yana ise üretim ve geçim araçlarını yığan dev bir harman makinası ile savrulmuşçasına alt üst olmasını getirir: O zamana kadar objektif şartlarıyla kaynaşmış yaşayan emekçi bunlardan sökülüp koparılır. Emekçiye, kendi kendisinin yeniden üretebilmesi için çıplak teninden başka hiçbirşey kalmaz. Üretim aracı olmaktan çıkarak ya da üretim araçlarını yitirerek özgür hale gelen emekçi, elinde kalan tek mülkünü gücünü satmak için pazara çıktığında, kendisinden koparılmış olan üretimin objektif şartlarını karşısında sermaye olarak bulur. Ve böylece, ücretli emek ile sermaye karşı karşıya gelmiş, ya da kapitalizm iki ayağı üzerinde kalmış olur. (1)

Marks, "açıklanması gereken" bu sırrı; yani üreticinin üretim araçlarından koparılarak kapitalizmin ön şartlarının yaratıldığı süreci şöyle anlatıyor:

"Kapitalist sistem, işçilerin, emekçilerin gerçekleştirebilecekleri araçlar üzerinde her türlü mülkiyet hakkından tamamen ayrılmış ve kopmuş olmalarını öngörür. Kapitalist üretim, ayakları üzerinde doğrulur doğrulmaz, yalnız bu ayrılığı sürdürmekle kalmaz, bunu git gide artan boyutta yeniden üretir de. Bu nedenle, kapitalist sistemin yolunu açan süreç emekçinin elinden üretim araçların sahipliğini alan süreçten başkası olamaz; bu süreç, bir yandan toplumsal üretim araçlarıyla geçim araçlarını sermayeye dönüştürür, öte yandan, doğrudan üreticileri ücretli emekçilere dönüştürür. İlkel birikim denilen şey, bu nedenle üreticivi üretim araçlarından ayıran tarihsel süreçten başka birşey değildir. İlkel olarak görünür, çünkü, sermaye ve buna uygun düşen üretim tarzının tarih öncesi aşamasını oluşturur." (M-K/C11, sf.714-715-753)

Kapitalist sistemin önkoşullarının yaratıldığı bu tarihi süreç, iki yönü kapsar. Birincisi feodal üretim örgütlenmesinin ve buna tekabül eden üretim ilişkilerinin yani, mülkiyet, tasarruf haklarının çözülmesini, yeni birtakım ilişkilerle iç içe geçmesini, kokuşmasını ve üretici güçleri gittikçe israf eder bir duruma gelmesini içerir. Diğer yandan da bu çözümlerle eş anda oluşan, kapitalist unsurların "tarih öncesi biçimlerinin" -yani bir önceki üretim biçimini bozmadan o "üretimin gözenerlerinde yaşayan" ve meta dolaşımı alanında gittikçe büyüyen değer biçimlerinin, yani para-sermaye biçimlerinin gelişmesini içerir. Kısacası bu süreç feodalizmin çözülmesi ve kapitalist ilişki-

lerin gelişmesi sürecidir.

Bu bir ekonomik evrim sürecidir. Bu süreç olmadan Marks'ın, deyimiyle, "Kapitalizmin kendi iki ayağı üzerinde durması" olanaksızdır. Emekçinin mülksüzleştirilmesi süreci uzun bir dönem kapsar, ve tarihi dönemlere ve ülkelere özgü değişik biçimlere bürünür. Üretici güçlerin gelişmesi (emekçinin mülksüzleştirilmesi süreci bunun bir parçasıdır.) Zaman zaman burjuva nitelikte patlamalara ve feodal karşı-darbelere yol açarak ilerler. Bu gelişme, artık feodal mülkiyetin, bağımlılık biçimlerinin ve hukuki kısıtlamaların, emeğin özgürce sömürülmesinin önünde tam anlamıyla kokuşmuş ve asalaklaşmış bir zincir haline gelmesi ile birlikte, toplumların alt üst oluş safhasına, yani burjuva demokratik devrimlerine dönüşür.

Zıtların birliği halinde ilerleyen, yani hem birbirini yadsıyan, hemde biri olmadan diğeri olamayacak olan iki süreci bağrında taşıyan bu gelişme, doğaldır ki, değişik biçimlere bürünecek, değişik yollar-dan geçecektir, ama özü temel araç ve süreçleri, günümüze dek tarihsel olarak değiştirmemiştir. Lenin bu sürecin iki değişik tüzünü, kapitalizmin iki ekonomik evrim türünü önümüze koyuyor; ancak her iki süreçte de meselenin özünün emekçinin mülksüzleştirilmesi ve üretim araçlarının sermaye sekline dönüştürülmesi olduğunu söylüyor. Şimdi, ilkel birikimin temel araç ve süreçlerini ele alalım:

1/İLKEL BİRİKİMİN TEMEL ARAÇLARI

Eğer para dünyaya bir yanagında doğumda kan iziyle geliyorsa, diyor Marks, o zaman sermaye tepeden tırnağa, her gözeneginden kan ve pislik fışkırarak doğar! (M-K/C.1, sf.760-801)

İlkel birikim süreci, her gözeneginden kan ve pislik fışkırarak dünyaya gelen sermayenin doğum sürecinden başka birşey değildir. Bu doğumun ebeliğini yapanlar ise: Kapitalizm öncesi bütün toplum biçimlerinin yıkımında önemli rol oynayan tüccar ve tefeci sermayesi, ve onunla kol kola, yeni bir topluma gebe olan her eski toplumun ebesi "zor"; zorun büründüğü özel bir biçim olarak devlet gücü -işte ilkel birikimin temel araçları bunlardır.

(a) Meta Dolasımlı ve Tüccar ve Tefeci Sermayeleri:

Marks, Kapitalizm öncesi her üretim biçimini çözen ve onu yıkıma götüren elemanın ticaret olduğunu söylüyor. Bu genellemenin temelinde şu yatar: Kapitalizm öncesi üretim biçimlerinde hakim olan şey, doğrudan üreticinin kendi emek koşullarıyla olan organik bağının kopmamış olması, artı-emeğin üretimin içinde değil üstten gasbedilmesi, ve bu koşullarda, üretimin amacının üreticiyi üretici, yöneticiyi de yönetici olarak yeniden üretmek olmasıdır. Kapitalizm öncesi üretim, dolayısıyla, kullanım değerleri yaratır. Bu ekonomilerde değişim-değerine bürünen metalar ve bu maksada yönelik meta üretimi vardır. Ancak bu arızidir, ve kullanım-değerinin hakimiyetinde onun bir artığı olarak mevcuttur. Meta dolasımlı önceleri, kullanım değeri yaratmaya hizmet etmek için geliştirilmiş olmakla birlikte zamanla, kendi tersine dönüşür; Değişim-değeri yaratmak, bu işle uğraşanın, yani tüccarın esas amacı haline gelir ve kullanım-değeri ile çatışır. Bu çatışma, kullanım-değeri üretimini gerektiren üretim ilişkilerinin temelini sarsar.

Marks, ilkel birikim sürecinde, üreticiyi üretim araçlarından ve üretim araçlarına da ondan çözen süreçlerde, çözülenin, kullanım-değerinin ağır bastığı üretim ilişkileri olduğunu söylüyor:

* "Daha yakından bir inceleme gösterir ki, bütün bu çözümlenme süreçlerinde çözülen şey, kullanım-değerinin egemen bulunduğu üretim ilişkileri; doğrudan kullanım için üretimdir. Değişim değeri ve onun üretimi diğer biçimin (meta üretiminin-ç) egemenliğini ön görür." (M-KÖB/sf.105)

Değişim değerinin gelişip güçlenmesine yol açan tüccar ve tefeci

sermayeleri, kâh kullanım-değerine dayanan durağan sosyo-ekonomik yapıları hareketlendirerek, kâh içten içe kemirerek, fakat her halükarda kokuşup çökmesine yol açarak, kapitalizm öncesi üretim biçimleri üzerinde yıkıcı bir rol oynamışlardır. Ancak, daha önceki aşamalardan hiçbirinde, tüccar ve tefeci sermayeleri, ilkel birikim sürecine benzer bir işlev görmemişlerdir; çünkü, para servetin varlığı ve hatta birnevi üstünlük sağlaması dahi, kapitalizmin şafağından önce (örneğin köleci toplumun çöküşünde) yeni üretim biçiminin olusturulmasına katkıda bulunmamıştır. Oysa, emekçinin üretim ve geçim araçlarından kopmasını hızlandıran tüccar ve tefeci sermayeleri, ilkel birikim sürecinin sonunda, kendilerini yutmaya hazır hale gelen sanayi sermayesini karşılığında bulmuş ve ona tabi hale gelerek, her şeyi egemenliği altına alan sermayenin gücüne güç katmışlardır. Dolayısıyla, sanayi sermayesinin kökeninde yatan da tüccar ve tefeci sermayesinden başkası değildir. Şöyle diyor Marks:

"... sermaye kavramı (sermayenin kökeni) başlangıç noktası olarak parayı öngörür ve dolayısıyla para biçimindeki servetin varlığını öngörür.
... demekki sermayenin oluşması ne (aynı zamanda tarım ürünlerinin ticaretini yaptığı sürece, tarım kiracısından kaynaklanmasında mümkün olmakla birlikte) toprakta mülkiyetin, ne de (bu da ihtimal dahilinde olmakla birlikte) lonca dan kaynaklanmaz; tüccar ve tefeci servetinden kaynaklanır." (MARKS/sf.108) (aç.M)

Ancak bu, tüccar ve tefeci sermayelerinin kendi başlarına sanayi sermayesini oluşturdukları anlamına gelmez: Tam tersine, tarihi şartlar sermayenin doğmasını mümkün kıldığı için olar da sermayenin katarına atlarlar.

İlkel birikim sürecinde tüccar ve tefeci sermayesinin çok önemli bir rolü vardır. Bu her iki sermaye türü de artı-emeği sermaye gibi sömürürler, ancak bu artı-emeğin yaratılış biçimini değiştirmezler. Bu yüzden Lenin bu sermayelere "ortaçağ sermayesi" diyor. Marks ise bu sermayeleri ve niteliklerini Kapital cilt 3'te özel iki bölümde inceliyor ve şu sonuçlara varıyor:

"Faiz getiren sermaye ya da kadim biçimiyle adlandıırırsak tefeci sermayesi faiz kâr-deği tüccar sermayesi ile birlikte, kapitalist üretim biçiminden çok önce gelen, ve toplumların çeşitli iktisadi biçimlenmelerinde görülebilen, tarih-öncesi sermaye biçimleridir." (M-K/C,3,sf.593)

Tüccar sermayesi, feodal şehirlerdeki zanaat ve lonca üretiminde oluşur. İlk başta, tüccar sermayesinin işlevi loncalarda üretilen ürünlerin kırlarda satımı ve kırlardan şehire hammadde getirilmesidir. Bu aşamada ticaret tamamen loncaların egemenliği altındadır; ve hatta tüccarlar loncası şeklinde feodal biçimde örgütlenmiştir. Ancak zanaat-kâr üretimin tüm lonca kısıtlamalarına rağmen büyümesi ve kıtalar arası (ya da ülkeler arası) ticaretin gelişmesiyle tüccar sermayesi lonca-dan bağımsızlık kazanır ve onun karşısına, lonca üretiminin anti-tezi-ni, yani daha çok kâr etmek için üretim dürtüsünü, içinde taşıyan bir güç olarak dikilir. Tüccar sermayesi, meta dolaşımını geliştirir, yayar ve her üretim alanına sızmaya çalışır; çünkü tüccar sermayesinin varlığı ve büyümesi değişim hadisesinin yaygınlaşmasına bağlıdır. Değişimin yayılması, feodal üretimin yavaş yavaş değişim için üretimin içine çeker.

Bu, üretici açısından böyle değildir. Doğrudan üreticinin amacı halâ kullanım değeri yaratabilmek, ihtiyaçlarını giderebilmektedir. Meta üretmeye başlaması, ne onun ürettiği metayı üretim tarzını, ne de bu üretimin amacını değiştirmez. Öz olarak halâ kendisi için kullanım değeri üretiyordur, ancak şimdi bu kullanım-değeri biçim değiştirmiş ve para halini almıştır. (Marks buna basit meta üretimi ya da küçük üretim diyor) Ancak, tüccar açısından, ve kapitalizmin gelişmesi açısın-

dan bakıldığında durum değişmiştir. Tüccar sermayesi doğrudan üreticiyi, bilinmeyen bir pazara tabi kıldığı ve aracı olarak onu hakimiyeti altına aldığı andan itibaren, doğrudan üreticinin ürettiği şey bir meta halini almakta ve değişim süreci içine girerek sermayenin birikmesine yaratmaktadır. Artı-emek feodal bağımlılık altında üretilmekte ve bu bağımlılık sayesinde değişim alanında tüccar sermayesi tarafından gaspedilmektedir. Marks, tüccar sermayesinin bu gelişimini şöyle anlatıyor:

"Tüccar, üretim üzerinde doğrudan bir hakimiyet kurar. Her ne kadar bu tarihsel olarak (Kapitalist üretim biçimi için-ç) bir basamak teşkil ederse de ...kendi başına eski üretim biçiminin kaldırılıp atılmasında katkıda bulunamaz fakat tersine, bunu (eski üretim biçimini -c) kendi varlığının ön koşulu olarak koruma ve geliştirme eğilimindedir.... Bu sistem her yerde gerçek kapitalist üretim tarzına bir engel teşkil eder ve onun gelişmesiyle birlikte yok olur gider. Üretim biçimini devrimcileştirmeden, (tüccar sermayesi-ç) sadece doğrudan üreticilerin koşullarını kötüleştirir; onları, sermayenin dolaysız egemenliği altında olmaları halinde çok daha kötü koşullar altında basit ücretli-emekçilere ve proleterlere dönüştürür ve onların artı-emeğine eski üretim biçiminin temelinde el koyar." (M-K/C.3 sf.334-335) (2)

Tefeci sermayesinin de nitelikleri, feodal üretim ilişkilerini çözmesi açısından tüccar sermayesi ile aynıdır, zaten bu yüzden bunlar "ikiz-kardeştirler" "tefeci sermayesinin varlığı sadece ürünlerin hiç olmazsa bir kısmını metalara dönmüş olmasını ve meta ticaretinin yanı sıra paranın çeşitli işlevleriyle birlikte gelişmiş olmasını öngörür." (M-K/C-1, sf.593) (zaten bu yüzden tüccar ve tefeci sermayeleri sadece feodal üretim biçiminde değil, ondan önce gelen köleci toplumlarda da var olmuş ve onların çözülmesinde de aynı derecede önemli rol oynamışlardır.)

Tefecilik, feodalizmin çözülmesine iki yönden katkıda bulunmuştur. Birincisi ticaretin gelişmesiyle birlikte, feodal beyleri, emek-ranttan, para-rant sistemine geçmeye zorlamıştır. Feodal beyler tüketimleri için gerekli parayı tefecilere borçlanarak sağlamışlar, sonra bu borçların ödenebilmesi için aynı-ranta (ki burada onların tüccar sermayesine bağımlılıkları da ortaya çıkıyor) ve giderek para-ranta geçmişlerdir. Bu borçlanma onların yıkımına ve mülklerinin gittikçe güçlenen tefeci sermayesinin eline geçmesine kadar varmıştır. Madalyonun öbür yüzünde, kırasını para olarak ödemek zorunda kalan köylü, bir yandan ürünlerini pazarlamak için tüccara, diğer yandan borçlanma yoluyla da tefeciye bağlanıyordu. Çünkü, para işin içine girince feodal beyler köylüyü daha çok kira vermeye zorluyor ve onu, feodal üretici güçlerin bir parçası olarak yıkıma uğratıyorlardı. Böylece köylü her zaman gerekli emeğinin çok altında bir değere razı oluyor, yine de gerekli para-rantı ödeyemiyordu. (Avrupa'da 14-15.yy'da, Osmanlılarda 16.-17.yy'da toprağı terk etme ve "çift bozma" olayları bu yıkımın sonucudur.) Tüccar ile tefecinin aynı kişi olması ise sadece çözümlenme olayının daha kapsamlı olmasını getiriyordu.

Böylece, emek-hizmeti para-ranta, yani sadece bir para ilişkisine ve kontrata bağlanmış ilişkiye dönüşüyor; oradan ücretli emeğe veya kapitalist kiralamaya geçmeye bir adım kalıyordu.

Ancak tefeci sermayenin özgür geliştiği ortam, küçük üreticilerin varlığıdır. Tefeci sermayesinin güçlenmesi, küçük üreticinin yaratılmasıyla (feodal mülkiyetlerin dağılması) hızlanır. "Faiz getiren sermayenin karakteristik biçimi olarak tefeci sermayesi, kendisi üreten köylünün ve küçük zanaat ustasının küçük-ölçekli üretimin egemenliğine tekabül eder." (M-K/C.3, sf.594)

Tefeci sermayesi de tıpkı tüccar sermayesi gibi parazit olarak yaşadığı eski üretim biçimini değiştirmez, sadece onu mahveder:

"Tefeci sermayesi üretim biçimini mahveder, üretim güçlerini geliştirmek yerine onları felce uğratar, aynı zamanda kapitalist üretim biçimindeki tersine, emeğin toplumsal üretkenliğinin, emeğin kendisinin harcanması pahasına gelişmemesinin sefil koşullarını sürdürür... Tefeci sermayesi sermayenin özelliği olan sömürü yöntemlerini ne varki onun üretim biçimi olmadan, kullanır. ...Faizcilik yoluyla (tefeci-ç), para birikimini sermayeye, yani artı-emeğe tümüyle ya da kısmen el koymanın bir aracına dönüştürür ve benzer şekilde, görünüşte başkasının mülkiyetinde kalsa dahi bizzat üretim araçlarının bir kısmına da el koymanın bir aracına dönüştürür. Tefecilik üretimin gözeneklerinde yasar." (M-K/C.3, sf.596/598)

Buradan, tüccar ve tefeci sermayelerinin iki yönü ortaya çıkıyor. Birincisi, tüccar-tefeci sermayelerinin modern sermayenin sömürü yöntemlerini kullandıkları: Bir yandan bu orta çağ sermayeleri, artı-emeğin ancak ve ancak doğrudan üreticinin ürününü meta haline--yani bir değişim-değeri haline- getirerek ve gerçekleştiren bu değerin bir parçası olarak mülk edinebilirler. Böylece artı-değer sömürüsüne benzer bir sömürü gerçekleşir. Diğer yandan da, bu sermayelerin dürtüsü, tıpkı sermaye gibi "karla satmak için meta satın almak"tır. (Lenin'in de RKG'de işaret ettiği gibi Marks tüccar-tefeci sermayelerinin bu yönünü kapitalin 1. ve 2. ciltlerinde geliştirmiştir.) Bu, olgunun birinci yönü.

İkinci yönü ise -ki bu yönü, Marks, tarımsal dönüşüme ağırlık verdiği Kapital'in 3. cildinde geliştiriyor- tüccar ve tefeci sermayelerinin, bağrında geliştikleri üretim biçimini değiştirmeden onu iliklerine kadar sömürdükleri, kaldırılıp atılması gereken, boş bir kılıf haline getirdikleri meselesidir. İşte tüccar ve tefeci sermayelerinin esas önemli yanı budur: Yıkıcılıkları! yıkılanın yerini ne alacaktır, e somut tarihi koşullara bağlıdır. Örneğin emperyalizm öncesi dönemde ve Avrupa ve Rusya'da tefecilik ve tüccar sermayesinin yıkımını bu çözüldüsten beslenen kapitalist üretim biçimi izleyebilmiştir. Ama köleci toplumlarda bu böyle olmadı. Marks'ın (Kapitalizm Öncesi Ekonomi Biçimleri'nde) ve Engels'in (Ailenin Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni'nde) gösterdiklerine göre köleci toplumu yıkan, köleci savaşlar ve köleci sömürgecilik yani sıra hatta giderek onları da kendi egemenliği altına alan ticaret ve tefeciliktir. (3)

Tüccar ve tefeci sermayelerinin yapıcı, yani kapitalizmin gelişmesini engelleyici değilde yardım edici işlevi nedir? Marks bu soruyu şöyle cevaplıyor:

"Tefecilik, üretim araçlarının darmadağınık olduğu yerde para serveti merkezileştirir. Üretim biçimini değiştirmez, ancak ona bir parazit gibi yapışır ve onu zavallılaştırır. Onun kanını emer, güçsüzeleştirir ve onun, yeniden üretimini gittikçe acınacak hale gelen şartlar altında yürütmeye zorlar. ...Sadece kapitalist üretimin diğer şartlarının gerçekleştiği zaman ve yerlerde tefecilik bir yandan feodal beyi ve küçük üreticiyi mahvederek, diğer yandan emeğin şartlarını sermayeye (dönüşecek biçimde-ç) merkezileştirerek, yeni üretim biçiminin yerleşmesine hizmet eden bir araç haline gelir. ...Tefeciliğin, tüm kapitalizm öncesi üretim biçimlerinde ancak, mülkiyet biçimlerini -ki, siyasi örgütlenme bunların sağlam temeli ve aynı biçimde mütamadi yeniden üretimi üzerine inşa edilmiştir- mahvettiği ve çözdüğü ölçüde devrimci etkileri vardır." (M-K/C.3, sf.596-598)

Yani, tefecilik bir yandan doğrudan üreticinin mülksüzleştirilmesine ve üreticiyi toprağa bağlayan feodal bağların yok edilmesine yarıyor, diğer yandan da geçim ve üretim araçlarını ya gerçek anlamda, ya da para-servet biçiminde doğrudan üreticiden ve topraktan bağımsız olarak merkezileştiriyor. Bir sonraki adım, bu merkezileşen servetin sermayeye dönüşmesidir; yani işgücünden başka satacak bir şeyi olmayan ve onu satmakta tam özgür olan emekçi ile ona tamamen yabancı, onun dışında var olan geçim ve üretim araçlarının bir araya getirilip üretime koşullandırılır.

Demekki, gerek tüccar, gerekse tefeci sermayesi, sermayenin bu tarih-öncesi biçimleri, modern anlamda sermayeye dönüşebilmek için bir yanda özgür emekçilerin, diğer yanda üreticilerden özgür hale gelmiş geçim ve üretim araçlarının bulunmasını öngörürler. (4) Bu tarihi koşulların varlığında, tefeci ve tüccar sermayesinin egemenliği altındaki küçük meta üretimi, potansiyel olarak kapitalist bir üretim haline gelmiştir bile: Böyle bir üretim artık "yarı-feodal ceket giymiş bir kapitalizm"den başka birşey değildir ve sorun artık bu ceketin çıkarılmasıdır. (5)

Bu, iki yoldan biriyle oluşur. Birincisi tüccar ve tefeci, sını kapitalist (tarımda veya tarım dışı üretimde) haline dönüşür. Bunu yaparken eski üretim biçiminin içine hapsettiği ve o hapsanede sefilleştiği eski mülk sahibi doğrudan üreticiyi, yeni ücretli-işçiye kendisini de bir parazitten, kapitaliste dönüştürür. Bu genellikle kapitalist üretimde elde edilen karın tefecilik ve ticaretten elde edilecek karın üstüne çıkması veya eski üretim tarzı içinde üretilen ürünün, talebi karşılayamaması karşısında ve özgür girişimcinin olmadığı şartlarda tüccarın üretimi kendisini yeniden örgütlemek zorunda kalmasıyla oluşur, ikinci yol ise, küçük mülk sahipliğinin yaygın olduğu dönem ve yerlerde küçük üreticilerden bir kısmının (kent te eski zanaat ustasının sanayiciye, kırdaki köylünün kapitalist çiftçi veya zengin köylüye) kapitalistleşmesi yoludur.

Bu iki tür evrim, ancak teoride bu şekilde saf olarak konulabilir. Gerçek hayatta bu ikisi birbirinin içine geçer, kimi yerde biri diğerinin nedeni olur. (bu olumsuzluğun olumluluğa dönüşmesi biçimini de alabilir: Örneğin küçük üreticilerin siyasi iktidara ortak olarak egemenliklerini ve küçük mülkiyet hakkını sağladıkları yerlerde, kıta Avrupa'sında olduğu gibi, faiz oranı zor kullanımıyla düşürülmüştür. Bu ise elinde büyük bir ilkel sermaye birikimi olan tüccar ve tefecileri bir yandan kapitalist üretime, diğer yandan bu üretimin egemenliğindeki kredi piyasasına yönelmiştir, ve bu iki yolda da ilkel sermaye sını kapitalist sermaye bağlanmıştır) kimi yerde de bu iki türün arasında kıyasıya bir çekişme sonucu daha özgür ve devrimci olanın yenilmesine, daha acıllı yavaş olanında kendi galibiyeti içinde yok olup gitmesine yol açar.

Buraya kadar, ilkel birikimin bir aracı olarak tüccar ve tefeci sermayesini inceledik. Bu ilkel sermaye biçimlerinin doğrudan üreticiyi ve feodal toprak beyini yıkarak emeğin mülksüzleştirilmesini ve para-sermayenin birikimini sağladığını gördük. İşte tam da bu nitelikleri, tüccar ve tefeci sermayesinin ilkel birikim sürecinde oynadığı ikili rolü belirlemektedir: Bir yanda tüccar ve tefeci sermayesi kapitalist üretimin objektif koşullarının yaratılmasına katkıda bulunmaktadır. Ve bu yönüyle devrimci bir etkisi vardır. Fakat bu etkisiyle tüccar ve tefeci sermayesi kendi bindiği dalı kesmektedir; çünkü kapitalizm iki ayağı üzerinde kalkmasıyla birlikte alayağı edilecek, ya sanayi sermayesine tabi hale gelecek, ya da bizzat kendisi sanayi sermayesine dönüşecektir. (6) Dolayısıyla, esaslak olarak yaşadığı üretim biçiminin devamını varlığının bir koşulu gören bu ikinci yanıyla, tüccar ve tefeci sermayesi kapitalizmin gelişmesi önünde bir engeldir.

Hem birbiriyle çelişen, hem de biri olmaksızın diğeri olamayan bu iki yönden hangisi ağır basar? Bu tamamen belirli bir toplumun tarihsel koşullarına bağlıdır. Ancak, bir toplumda tüccar (ve tefeci) sermayesinin bağımsız ve egemen rolü ne kadar gelişkinse, bu, tarih-öncesi sermaye biçimlerinin bindikleri dala o kadar sağlam oturduklarının ve dolayısıyla gerici yönün o kadar ağır bastığının kanıtıdır. Marks bunu şöyle açıklıyor:

"Sermayenin tüccar sermayesi şeklindeki bağımsız ve egemen gelişmesi, üretimin sermayenin hakimiyetinde olmayışı ve dolayısıyla sermayenin, kendisine yabancı ve aynı zamanda kendisinden bağımsız bir toplumsal üretim biçiminde gelişmesiyle eş anlamlıdır. Demekki, tüccar sermayesinin bağımsız gelişmesi toplumun genel ekonomik gelişmesiyle ters orantılıdır." (M-K/C.3, sf.327-328) (7)

Tüccar ve tefeci sermayesi, ilkel birikim sürecini, ancak kendi mezarlarını kazarak hızlandırabilirler. Gerek tüccar, gerekse tefeci sermayesi, sanayi sermayesinin ön koşulu olan, emeğin ve üretim araçlarının birbirinden özgürleşmesinin önündeki her türden engelden, varlıklarını sürdürülebilmek için yararlanır; gitgide sefil hale düşen üreticiyi mevcut üretim ilişkileri içine hapsederek iligine kadar sömürürler.

(b) Zor Kullanımı ve Onun Özgül Bir Biçimi Olarak Devlet Gücü:

Kapitalizmin şafağında, bir yandan doğrudan üreticilerin mülksüzleştirilmesinde, diğer yandan onlardan koparılan üretim araçlarının sermayeye dönüştürülmesinde, yükselmekte olan burjuvazinin pek iltifat ettiği bir araç ta zor kullanımıdır. Bu, çoğunlukla devlet gücünün işe koyulmasıyla kol kola girerek emekçilerin yığınlar halinde özgür kılınmasını sağlamıştır. Tabii emekçilerden özgür kılınan üretim ve geçim araçları da böylece bir adım sonra onların karşısına, yine devlet gücünün yardımıyla sermaye olarak dikilmiştir. Marks, sermayenin doğuşuna ebelik eden bu "romantik" yöntemler hakkında şunları söylüyor:

"Kilise mülkünün gasbı, devlet arazisinin aldatıcı yalnızlığı, (köylünün-ç) ortak mülkiyet altındaki topraklarının çalınması, feodal ve klan mülkiyetinin zorla alınması ve acımasız terör şartlarında modern mülkiyete dönüştürülmesi, ilkel birikimin romantik yöntemlerinden yalnızca birkaçı idi. Bunlar, toprağı kapitalist tarım için zaptettiler, toprağı sermayenin parçası haline getirdiler ve kent sanayileri için gerekli "özgür" ve kanun dışı proletaryayı yarattılar." (M-K/C.1, sf. 733-734)

Serbest rekabet döneminin Avrupa'sında topraksızlaştırma, köylünün zor kullanılarak topraktan atılması, ortak mülkiyetteki köylü topraklarına feodal beylerce el konulması biçimlerine bürünmektedir: Örneğin, İngiltere'de 15.yy.' sonlarında malikhane sahiplerinin, gelişen manifaktür aşamasındaki yün sanayinin talebini karşılayabilmek için, köylüleri topraktan zor kullanarak atmaları ve bu toprakları otlaklara çevirmeleri, ya da ortak köylü mülkiyetindeki meralara feodal beylerce el konulması ve bunların kapitalist çiftçilere kiralanması.

Bütün bu girişimler iki şeyi vurguluyor: Meta dolaşımının ve kent sanayinin oldukça gelişmiş olduğuna ve ister devlet eliyle ister büyük mülk sahiplerince zor kullanımını, ilkel birikim sürecinin ayrılmaz bir parçası olduğunu. Üretici güçlerin baş döndürücü bir hızla geliştiği ilkel birikim sürecinde feodal toplumun alt üst olduğunu görüyoruz. Tabiiyetindeki köylülüğün genişliğinden politik gücünü alan feodal beyin mantığının yerini, "paranın gücünü güçlerin en güçlüsü olarak gören" yeni aristokrasinin mantığı alıyor. Tüm feodal toplum, sermaye ve mülksüzleştirilmiş emek kutuplaşmasında çözülüyor, yıkılıyor.

Köylünün topraktan çekilip alınmasında en önemli araçlardan biriside vergilendirmedir. Bu vergi para cinsinden olduğu sürece köylüyü ve küçük toprak beyini pazara ve tüccar, tefeci sermayelerine tabi kılar. Vergilendirme, pazarı, yani meta dolaşımını kentten kına doğru, o yıkılmaz görülen ataerkil kendine yeterli aile ekonomisinin ta içine kadar yayar. Başlangıçta, merkezi feodal devletin parasal ihtiyacını (ki buda ticaretin ve tefeciliğin eseridir) karşılamak için konan feodal vergiler (feodaldir, çünkü feodal toprak rantından merkezi devletin aldığı bir paydır bu) hemen kendi kuyusunu kazmaya başlar; çünkü o devletin temellerinde yükseldiği feodal üretim tarzını; yıkmaya başlar. Gelişmenin daha ileriki aşamalarında, burjuvazinin eline düşen feodal devlet veya genç burjuva cumhuriyetleri, ayrışma sürecini daha da hızlandıran modern tarım vergilendirme sistemini getirir. (8)

Vergilendirme, feodal üretim biçiminden kapitalist üretim biçimine dönüşüm sürecini kısaltmak için zor kullanımıyla iç içe kullanılan devlet-gücünün, doğrudan kaba kuvveti içermiyen ender biçimlerinden biridir. Kapitalizm öncesinde, tefecilik ve ticaret yoluyla oluşan para sermayenin sanayi sermayesine dönüşmesi, kırdan feodal hukuk, kentte ise lonca

örgütlenmesiyle önleniyordu. Bu engeller feodal toplumun çözülmesiyle; kır nüfusunun mülksüzleştirilmesi ve kısmen boşaltılmasıyla aşıldı. İşte devlet gücü bu engellerin aşılmasında tayin edici bir rol oynadı.(9) Marks, ilkel birikim sürecinin başlıca yöntemleri arasında: Sömürgecilik, ulusal himaye, ulusal borçlanma, vergilendirme ve ticaret savaşlarını sayarak şöyle diyor:

"Bu yöntemler, sömürge sisteminde olduğu gibi, kısmen kaba kuvvete dayanırlar. Ama hepside, feodal üretim biçimini kapitalist üretim biçimine dönüşüm sürecini, camekanda çiçek yetiştirir gibi hızlandırmak ve bu geçişi kısaltmak için, devlet gücünü, toplumun bu örgütlenmiş kuvvetini kullanırlar. Zor, yeni bir topluma gebe her eski toplumun ebesidir. Zorun kendisi iktisadi bir güçtür." (M-K/C.1, sf.751)

Sözkonusu yöntemler, henüz emekleyen sanayi sermayesinin önündeki engelleri temizler; onun birikmesini hızlandırır. Kapitalizm öncesi ekonomi biçimlerinin tanıdığı ve bildiği türden "şeref, haysiyet, ahlak" ilkel birikim süreciyle alt üst olur; yağma, talan, esir ticareti sermaye birikimine hizmet ettiği ölçüde saygınlık kazanır: İngiliz devlet yönetimi, İspanyol Amerikasıyla Afrika arasında zenci ticareti yapılması ayrıcalığını kopardığı için kendini muzaffer addeder; bunu İngiliz kaçakçılığının da bir örtüsü haline getirir. (Mark, Liverpool şehrinin ilkel birikim yöntemi olarak köle ticaretine bel bağladığını ve, örneğin 1792 yılında, bu amaçla tam 132 gemi çalıştırdığını söylüyor.) Köylülerin topraktan kovulması sırasında evini terk etmeyen yaşlı bir kadı evle birlikte ateşe verilir; binlerce köylü kelimenin gerçek anlamıyla kovalanır ve avlanır. Avrupa ve sömürgelerde, insan avı ve vahşet, sermayenin doğum sancısıdır. Marks, kan ve ateşle pembeleşen kapitalizmi şafağını şöyle anlatıyor:

"Amerika'da altın ve gümüşün bulunması, yerli halkın kökünün kazınması, köleleştirilmesi ve madenlere gömülmesi, Doğu Hint Adalarının ele geçirilmeye ve yağmalanmaya başlanması, Afrika'nın zenci ticaretinin av alanı haline getirilmesi, kapitalist üretim çağını pembe şafağını haber veriyorlardı. Bu romantik gelişmeler, ilkel birikimin belli başlı adımlarıydı. Bunu, savaş alanı yeryüzünün tümü olan, Avrupa'lı ulusların ticaret savaşları izler. Bu savaş Hollanda'nın İspanya'ya karşı baş kaldırmasıyla başlar, İngiltere'de Jekoben'lere karşı savaşta dev boğutlara ulaşır ve Çin'e karşı Afyon Savaşı ile halâ sürer gider." (M-K/C.1, sf.751)

Sömürgecilik, ülke dışındaki kapitalizm-öncesi üretim biçimlerinin talanını hedefler. Marks, "özgür ticaret" denilen şeyinde özünde bir tü sömürgecilik olduğundan bahsediyor. Kapitalizmin şafağında gelişen ticari sömürü, sömürgeleştiremediği yerlerde bağımlılığa yol açar; bu temel ise emperyalizm çağında yarı sömürgelere dönüşür.

Sömürgeci ticaret yoluyla ticaret sermayesinin ilkel birikimi hızlandı, sermaye tenküzü gerçekleşti. Aynı zamanda sömürgeci ticareti, meta üzerinden yapıldığından, sanayinin gelişmesi için geniş bir talep yarattı ve biriken muazzam kıtalar arası ticaret sermayesi sanayiye bağlandı. Avrupa'da kapitalizmin gelişmesi bazen şu ülkede, bazen bu ülkede sömürgeciliğin ve sömürgeci ticaretin gelişmişliğine bağlı olarak ön geçti.

Kapitalist ülkeler, sömürgeci ticaretlerini serbestce geliştirebilmek için kendi dışlarındaki toplumlara gümrük, vergi vb. engellerin kaldırılması için baskı yaparlarken, kendi üretimlerini gümrük, ihracat ve ithalat yasakları vb. önlemlerle koruyorlardı:

"Himaye sistemi, imalatçı imal etmeye bağımsız işçileri mülksüzleştirmeye, ulusal üretim ve geçim araçlarını sermayeleştirmeye, orta çağa özgü üretim biçiminden modern üretim biçimine geçiş dönemini zor ile kısaltmaya yarayan suni bir araçtır." (M-K/C.1, sf.756-757)

Sermayenin dışarıya çıkması kesinlikle yasaklanmıştır. Sermayenin hareket yönü kapitalist üretim açısından daha ileri ülkelerden daha geride olanlara doğru değil, tam tersine, ulusal borçlanma yoluyla geri devletlerden kapitalist meta üretiminin hızla geliştiği devletlere doğru oluyordu: Örneğin Hollanda, 18.yy'dan itibaren ticaret ve sanayide başı çeken ulus olma niteliğini yitirdi. Dolayısıyla 18.yy. boyunca başlıca geçim kaynaklarından biri, başta büyük rakibi İngiltere'ye olmak üzere, muazzam miktarda borç vermesiydi. Marks, 18.yy. boyunca Hollanda'dan İngiltere'ye yönelen sermaye akımının 19.yy'da bu kez İngiltere'den ABD'ne doğru sürdüğünü belirtiyor:

"Bugün, doğum belgesi (nüfus kâğıdı-ç) olmaksızın Birleşik Devletlerde boy gösteren hayli sermaye, dün, İngiltere'de, çocukların sermayeleşen kanıydı." (M-K/C.1.,sf.756)

Devletin borç yoluyla edindiği sermaye, kapitalist ilkel birikim için çok önemli bir kaynağını oluştuyordu. Ulusal borçların ödenmesinde ise devlet vergilendirmeye dayanıyor, bu ise üreticilerin ücretli emekçilere dönüşmelerini tamamlıyordu.

Buraya kadar, ilkel birikim sürecinin iki temel aracını inceledik. Bunlardan birincisi -yani tüccar ve tefeci sermayeleri- esas olarak yıkıcılıklarıyla kapitalizm için toprağı temizlerken, ikincisi -yani zor kullanımı- doğrudan modern sermaye adına ve onun lehine, emeğin üretim araçlarından zorla kopartılması ve sermayenin talan yoluyla birikmesi sürecini tamamlamaktadırlar.

İlkel birikimin iki temel aracıyla tanıştıktan sonra, bizzat bu sürecin izlediği iki temel yol üzerinde durmak istiyoruz. Sürecin temelini köylülüğün mülksüzleştirilmesi oluşturulduğundan, iki temel yolun en tipik özellikleri de burada görülmektedir. Şimdi bu iki yolu ele alalım.

2/ KÖYLÜLÜĞÜN MÜLKSÜZLEŞTİRİLMESİNDE İKİ TEMEL YOL

Doğrudan üreticilerin üretim araçlarından kopartılması, tarihsel olarak iki temel süreç izlemiştir: Bunlardan birincisi, ve devrimci olanı, farklılaşmadır. İkincisi, ağır ve acılı olanı ise içbaşkalaşımdır. Daha önce ilkel birikimin bir aracı olarak tüccar, tefeci sermayesinden söz ederken, zanaatçının aletlerinden kopartılmasında da bu iki farklı yolun görüldüğünü belirtmiştik. Ancak, ilkel birikimin özü, feodal toplumun temel üretici sürecini oluşturan köylülüğün topraktan kopartılması olduğundan kapitalizmin evrimindeki iki yol, esas olarak köylünün mülksüzleştirilmesinde ortaya çıkar.

(a) Köylülüğün Farklılaşması:

Köylülüğün mülksüzleştirilmesinde, en devrimci ve en kısa olan yol, köylülüğün farklılaşmasıdır. Daha doğrusu feodal küçük-üreticiler olan köylülerin ve zanaatkarların bir avuç kadarının kır ve kent sanayicilerine, geri kalan büyük kısmının ise, kır ve kent proleteryasına dönüşmesidir. Bu süreç, doğrudan-üreticinin kendi üretim koşullarından henüz koparılmadığı ve onların yalnızca feodal hukukun egemenliği altındaki tasarruf hakkında değil, doğrudan mülkiyetine sahip olduğu, dolayısıyla da üretim içinden artık-ürün veya artı-değer biriktirebildiği dönem ve koşullarda gelişmektedir. En saf şekliyle bu süreci Amerika'da görüyoruz. Köylülüğün farklılaşması bir tek Amerika ve Fransa'da nihai hedefe ulaşıyor, ama değişik nedenlerle: Amerika'da bakir topraklara yerleşenlerin toprak üzerinde feodal mülkiyetin kısıtlamaları ile karşılaşmamış olmaları ve böylece özgür, eşit ve mülk sahibi küçük üreticiler olarak hızla farklılaşabilmeleri nedeniyle; Fransa'da ise, köylü usulü hal tarzı ile feodal büyük toprak mülkiyetinin yerle bir edilmesi ve küçük toprak mülkiyetinin sağlanması yoluyla. Diğer kapitalist gelişme örneklerinde, dönem dönem esas olma halini alsa bile, bu en devrimci yol dizginlenmiştir. Bunun en klasik örneği Almanya'dır. Ama kapitalizmin beşiği İngiltere'de bile 12. ve 13. yy.da zengin köylü iktisadı (yeomansry)nın yıkılmasını ve feodal reaksiyonu görüyoruz. Doğu Avrupa'da ise 15.yy'da pazar için üretimin artmasıyla tarımda küçük üretici köylülerin yeniden emek-

hizmeti altına sokuluşuna, Engels'in "ikinci serflik" dediği döneme şahit oluyoruz. (ME-MEY/KGÜL,sf.57)

Doğrudan üreticinin kendi üretim koşullarına hakim olduğu şartlar nelerdir ve bu ortam nasıl gelmiştir? Her şeyden önce meta dolaşımının ve kent sanayisinin belirli ölçüde gelişmiş olması ve kır-kent alışverişinin başlaması için gerekli. Ancak bu meta dolaşımı, doğrudan üreticiyi, satmak için üretmeye, giderek yöneltebilir. Diğer yandan bu meta dolaşımından gelişen tefeci ve tüccar sermayelerinin, küçük üretici üretimini tam egemenliği altına almaması gerekir. Çünkü yukarıda gördüğümüz gibi bu ilkel sermayeler, üreticinin kanını emmekte, onun üretimini git-tikçe zavallılaştırmakta ve toprağa daha çok bağlamaktadır; Lenin'in dediği gibi "tüccar ve tefeci sermayesinin bağımsız gelişimi, köylülükteki farklılaşmayı geciktirir." (aç-L) (L-RKG/sf.166) Ticaret meta üretimine bağlı ve onun özelleşmiş bir parçası olduğu sürece kapitalizmi geliştirir. aksi takdirde "tüccar ve tefeci sermayesindeki gelişme ne kadar büyükse sınıai sermayedeki (kapitalist üretimdeki) gelişme o kadar küçüktür." (aç-L) (RKG/sf.165) Üçüncüsü doğrudan üreticiyi birikim yapmaktan alıkoyan emek hizmeti türlerinin egemenliğinin kırılması gerekir. (10) Bu, ya feodal mülkiyet ilişkilerinin esas olarak çözülmüş olması, ya da Avrupa'lı halkın yerleştirildiği sömürgelerde (örneğin Amerika'da olduğu gibi) bakır topraklara yerleşme durumunda görülür.

Ancak "astarının" yani proletaryanın kendisini aşmaya başlamasıyla birlikte, burjuvazi demokratik köylü hareketlerine sırtını dönmüş, onları, içbaşkalaşıma itilen feodallerin insafsız ellerine terketmiştir. Böylece demokratik köylü hareketine önderlik ederek feodalizmin hızla tasfiye görevi 19.yy. ikinci yarısından itibaren proletaryanın omuzlarına düşmüştür. Emperyalizm döneminde, üretici güçlerin bu tarzda özgür gelişmesinin önündeki engeller nelerdir ilerde inceleyeceğiz.Yalnız geçerken şunu belirtelimki,çağımızda köylülüğün farklılaşması ortamı,ancak Yeni Demokratik Ekonomik düzende yaratılabilir. Diğer bir deyişle, yeni demokrasinin ekonomik düzeni, doğrudan üreticilerin özgürce farklılaşabileceği, emeğin doğal üretim koşullarından acısız ve hızla ayrışabileceği, üretici güçlerin özgürce gelişebileceği ve bu temelde toplumun daha geniş sektörlerinin sosyalist mülkiyet rejimine katılabileceği ortamı yaratır. Yeni Demokratik Devrim gerçekleştiğinde feodal yapı ne denli çözülmüşse, Yeni Demokratik Ekonomik düzenin başarması gereken görev o denli kolaylaşır, kısadır ve sosyalizmin objektif şartları o kadar kısa bir sürede yaratılır. (Bu konuyu ilerde, "feodalizmin tasfiyesi" bölümünde geniş olarak ele alacağız.)

(b) Feodal Toprak Beylerinin İçbaşkalaşımı Ya Da Junker Tipi Ekonomik Evrim:

Köylülüğün mülksüzleştirilmesindeki ikinci temel süreç de feodal toprak beylerinin içbaşkalaşımı, yani emek-rant sisteminden bir geçiş iktisadına, oradan da kapitalist üretime dönüşüm yoluyla olur. Bu süreç, her ülkede feodalizmin çözülmesi ve kapitalizmin gelişmesi sırasında çeşitli ağırlıklarda görülmüştür. Örneğin kapitalizmin beşiği İngiltere'de bile görülmüştü ve en yaygın biçimini feodal beyin, toprağını kapitalist tarzda kiraya veren toprak sahibine dönüştürmesi oluşturuyordu. Ancak ekonomik evrimde esas ağırlığı kazandığı örnekler Almanya ve Rusya'dır.

Bizim açımızdan önemli olan sorular; feodal toprak beylerini içbaşkalaşıma iten nedenlerin ne olduğu, ve bu sürecin nasıl olduğudur.

Feodal beylerin içbaşkalaşım sürecine girmeleri, çok uzun bir dönemi kapsıyor. Öyle yeterince uzun bir dönem ki, o dönemde tarım dışısanayi kapitalizmi gelişiyor, kırdan da köylülüğün yıkımı ilerliyor. (11) Bu şu açıdan önemlidir: Tarım-dışı sanayinin gelişmesi kent burjuvazisini geliştirir, tarımda henüz kapitalist gelişmenin esas haline gelmediği yerlerde bile, üretimi sermayenin egemenliği altına (tüccar sermayesi vasıtasıyla) sokar. Tarımsal ürünler için değer yasasına tabi bir pazar fiatı oluşur, ve tarım dışına atılan nüfusun oranının büyümesiyle tahıl ve sa-

nayı bitkilerine olan talep artar. Bu ise bir taraftan köylülükteki farklılaşmayı hızlandırır, diğer taraftan feodal toprak beyi üretiminin amacını, yavaş yavaş zilliyetin (yani bağımlı köylüsünün) genişliğine dayanan politik gücüne, para-servetin gücüne, değişime doğru iter. Servet, yani para-biriktirmek-bu amaç da henüz orta çağa ait bir dürtüdür. Ama içinde kapitalizmin objektif şartlarını taşır. Çünkü bu amaç ancak, meta-dolaşımı alanında objektif şartlarını taşır. Çünkü bu amaç ancak, meta-dolaşımı alanında (ya eşitsiz değişim temelinde ya da feodal tarzda el konulan artı-emeği değişim ile paraya dönüştürerek) gerçekleştirilebilir. Her halükarda servet meta dolaşımının yaygınlaşmasıyla gerçekleştirilir. Meta dolaşımı ise kullanım-değeri üretme temelinde ya da feodal üretim biçiminin düşmanı, yıkıcısıdır. Diğer yandan kırdaki yarı-proletaryanın varlığı, feodal içbaşkalaşım sürecinin bir diğer koşuludur. Yoksul köylüler olmalıdır ki, ilk başta üretim araçlarından ve topraktan yoksun emek, toprak beyinin sağladığı toprak ve bazı aletlerle emek-hizmeti karşılığında çalışsın. Daha sonra bu, kapitalist emek kiralamanın, yani ücretli emeğin temelini oluşturmaktadır. Yoksul köylülüğe emek-hizmeti karşılığında toprak verme, giderek emek-hizmeti karşılığında toprak ve üretim araçlarının tümünü vermeye yol açacak, bunu ise emek-hizmeti karşılığında ürün (yani doğrudan geçim araçlarını) verme izleyecektir. Bu "hiç sezilmeyen bir dizi geçişlerle" emek-hizmetinin "aynı öde-me karşılığı ücretli emeğe" dönüşmesinden başka bir şey değildir. Ama ne varki bu dönüşüm sırasında köylünün (ve sonra iççinin) toprağa ve beye olan kişisel ve "iktisat-dışı" bağımlılığı yıkılmaz, sürer gider.

Bu şartlar feodalizmin çözülmeye başlamasıyla birlikte değişmeye başlar. Emek-ranttan, aynı-ranta geçiş bile köylülüğün farklılaşmasının başlaması için büyük bir aşamadır. Çünkü diğer koşullar elverişliyse, verimli topraklarda yerleşmiş olan köylüler, ellerinde artak-ürünlerin bir kısmını biriktirebilme ve değişime sokabilme imkânına sahip olacaklardır. Diğer yandan aynı-ranta ve para-ranta geçiş, çeşitli özgül durumlardan dolayı yeterli üretim araçlarına sahip olmayan köylülerin, geçinebilmeleri için emeklerini satmaya, yarı-proleterlere dönüşmeye zorlayacaktır. Bu süreç, belirli bir noktaya kadar (veya zengin köylüden bağımsız gelişmezse) tefeciliğin yıkıcılığından yardım görür, çünkü yoksullaşan köylünün, tefecinin ağına düşmesi, onun mülksüzleşmesini, ve dolayısıyla proleterleşmesini hızlandıracaktır. Ama bu belirli bir noktaya kadar böyledir. Bağımsız gelişen tefeciliğin esas eğilimi, farklılaştırmaya geçiktiriktir. Ancak, Lenin'in de belirttiği gibi özgür kapitalist gelişmenin mümkün olduğu emperyalizm öncesi dönemde, zengin köylünün tefeciliği, (ya da kapitalistlerin toprak beyinin tefeciliği) başka bir anlam kazanır; tefecilik, işçi bulmanın ve onu tek tek kapitalistlere bağlamanın, yani artı-değer sömürüsünün ortaçağ ilişkilerine bürünerek en insafsız boyutları bulmasının bir aracı haline gelebilir. Fakat, bu eğilim emperyalizm çağında yarı-sömürge ve sömürge ülkelerde karakter değiştirmiştir. Buna ileride değineceğiz.

Köylülüğün farklılaşması, üretici güçlerin özgür kılınması-yani üretim araçları ile emeğin organik bağının koparılması- sürecinde en hızlı ve acısız yoldur. Bu yolla üretici güçler başdöndürücü bir hızla gelişir. Farklılaşma, iç pazarı yaratır. Birincisi, farklılaşma içinde kır zanaatları yıkılır, böylece kapitalist toplumsal iş bölümü hızla gelişir. İkincisi, mülksüzleştirilen ve topraktan koparılan emekçiler, bir yedek proleterya ordusu oluşturarak sanayiye ucuz işgücü sağlar; özgür kılınan emek bir işgücü pazarı yaratır. Üçüncüsü, emeğin doğal üretim koşullarından koparılması sonucu, üretim araçları feodal biçimde onu kullanan üretici tarafından değil de, ayrı bir özelleşmiş sanayi olarak üretilmek zorunda kalır. Yani üretim araçları üreten sanayinin gelişmesi için bir iç pazar oluşturur. (Diğer taraftan biliyoruz ki, kapitalist gelişme, esas olarak üretim araçları üreten sanayinin gelişmesiyle hızlanır). Dördüncüsü, kırsal tüketimin kendine yeterli temeli yıkılır, böylece hem tarımsal hem de tarım-dışı sanayi ürünlerine talep yaratılır.

Köylülüğün farklılaşması, serbest rekabetin mümkün olduğu ortamda, ve o derecede ilerleyebilmektedir. Tüccar ve tefeci sermayelerinin tekeli, büyük toprak beylerinin tekeli, ve her türlü feodal mülkiyet ve bağımlı-

lık kalıntıları köylülüğün farklılaşmasının (kapitalizmin) dolayısıyla üretici güçlerin hızla ve özgürce gelişmesinin önündeki engeldir. Bu engel feodal yapı çözüldükçe köylü hareketinin hedeflerini oluşturmuştur. Serbest rekabetçi kapitalizmin emekleme döneminde, köylüler bu engelleri, burjuvazinin önderliğinde devrimci bir tarzda yıkabilmişlerdir.

Kırda yarı-proleteryanın gelişmesi yanısıra, onunla eş zamanda orta-köylülüğe yıkıma uğrar. Köylülüğün farklılaşması ataerkil üretimin tipik biçimi orta-köylülüğün aleyhine, zengin ve yoksul köylülüğün leyhine olarak ilerler. Orta köylülüğün yıkıma uğraması feodal toprak beyi iktisadını da temelinde yıkar. Çünkü feodal üretim, kendi üretim araçlarına sahip olan doğrudan üreticinin iktisad dışı zorlamalarla artık emeğini ya doğrudan emek-rant şeklinde, ya da beraber dolaylı aynı-rant veya para-rant şeklinde bağımlı olduğu toprak beyine terketmesine dayanır. Orta-köylülük üretim araçlarını kaybettiğinde, feodal üretimin temeli yıkılır. Bu durumda toprak beyinin önünde birincisi, kapitalist üretime geçişin temelini oluşturacak olan biçimlerde eski zilliyetini (orta köylülüğü), yarı-proleter olarak toprağa ve üretime bağlı tutmak, ikincisi, toprağını geliştirmekte olan kapitalist çiftçiye (kapitalist toprak-rantı temelinde) kiralamak üzere yeni bir alternatif kalır. (Toprak beyinin toptan yıkımını, toprağını tefeciye kaptırmasını vs. gözardı ediyoruz.) Birinci şıkta feodal beyin kapitalist çiftçiye dönüşümünün, ikincisinde ise toprak-rantierliğine geçişin temelieri atılmış olur.

Özetlersek, feodal toprak beyinin angarya iktisadından kapitalist iktisada geçişi çok uzun bir dönem kapsar, (Lenin, bu geçiş dönemine "toprak beyi iktisadı" adını veriyor.) ve kapitalizmin hala gelişmiş ve tüccar sermayesinin sanayi sermayesi ile bağlanarak tarımdaki her türlü üretimi sermayenin egemenliğine çekmiş olması, köylünün mülksüzleştirilmesi sürecinin yeterlice gelişmiş olması koşullarını öngörür. Ancak bu iktisadi gelişmeler gerekli olmakla birlikte, tek başlarına yeterli değildir. Bu gelişmelerden kaynaklanan sınıf mücadelesinin tarihsel ve ülkeye özgü aşamaları ve bileşimleri, feodallerin içbaşkalaşımını tamamlayıcı nedenleri oluşturur. Her şeyden önce feodal üretim ilişkilerinin temelini yıkmaya yönelik burjuva demokratik köylü hareketinin varlığı gerekir. Bu hareket feodal beyleri karşı-devrimci bir tarzda demokratik köylü hareketini bastırmaya iter. Ama aynı zamanda bu hareket, başka bir koşul da varsa feodallerin varlığını tehdit ederek onları iç başkalaşıma da iter. Bu koşul burjuvazinin köylülüğün burjuva demokratik hareketini desteklemek yerine (daha doğrusu genel olarak emekçilerin demokrasi taleplerini desetklemek yerine) eski sosyal yapıdan kendine bağlaşıklar araması, feodal beylerle ittifak kurup bir yandan emekçi halkın kendisine de yönelebilecek demokratik hareketini bastırmada feodal cebiri araç olarak kullanırken, diğer yandan da, avucunun içine düşürdüğü feodal hakim sınıfı kendi yürüncesine sokarak onları iç başkalaşıma da ha da iterek, onlarla birlikte burjuva demokratik devrimi tamamlamak yolunu seçmesi zorunda kalmıştır.

Burjuvazinin gericileyerek kendisine bağlaşıklar araması ve feodalleri iç başkalaşıma itmesi tarihsel bir olgudur. 19. yüzyılın ikinci yarısı ile 20. yüzyılın Ekim devrimine olan kısmına tekabül eder. Ekim devriminden sonra ise burjuvazinin ağır ve acılı bir demokratik devrime önderliğinin şartları dahi artık tarihe karışmıştır. (12) Fakat bu gelişmenin nedenlerini kavrayabilmek için önce ilkel birikim sürecine henüz adım atmışken emperyalist sisteme dahil olan toplumların iktisadi yapısını incelemeliyiz. Bu tür bir ülke olan Türkiye'de de ilkel birikim sürecinin niteliğini, gelişmesinin itici güç ve engellerini ancak böyle açığa çıkarabiliriz.

I. BÖLÜMÜN DİPNOTLARI:

(1) Bu bölümde kullanılan kavramların daha etraflı tanımları için AÇIKLA-MA-1'e bakınız.

(2) Tüccar sermayesinin böyle bir işlev yüklenmesini, Marks, zanaatda feodal üretim biçiminden Kapitalizme geçişin iki yolundan birisi olarak belirtiyor

"Feodal üretim biçiminden geçişin iki yolu vardır. Doğal tarım ekonomisinin ve ortaçağ şehir endüstrilerinin loncaya bağlı el zanaatlarının tersine, üretici, tüccar ve kapitalist haline gelir. Bu gerçekten devrimci olan yoldur. Yada tüccar üretimi üzerinde doğrudan bir hakimiyet kurar" (Marks, Kapital-C.3, s. 334)

Marks'ın sözünü ettiği iki yol zanaatta farklılaşma ve içbaşkalaşımdır. Marks zanaatta farklılaşmanın eğer olduğunu belirtmekle birlikte, bu yolu imkan dışı görmemiştir. (1848'de "Komünist Manifesto"da zanaatta farklılaşmadan söz etmekle birlikte, gerek 1857-58'de Kapital'e hazırlık olmak üzere kaleme aldığı "Kapitalizm Öncesi Ekonomi Biçimleri"nde, gerekse 1865'den sonra yazdığı "Kapital" c.3'de bunu da aynı tarımda olduğu gibi -zanaattaki iki gelişme yolundan biri olarak koymaktadır.)

"Sanayi üretiminin kapalı loncalarla tekelleştirildiği feodal sanayi sistemi, yeni pazarların artan ihtiyaçlarına artık yetmiyordu. Bunun yerini manifaktür sistemi aldı. Lonca ustaları manifaktürcü orta-sınıf tarafından bir kenara itildi. Parklı birleşik loncalar arasındaki iş bölümü, her bir atölyedeki iş bölümü karşısında kayboldu." (ME-KM/MEL, s.336)

"Loncaların yok olması sırasında tek tek lonca ustaları sanayi kapitalistine dönüşebilir; ancak olayın doğasında bu eğer olur. Genellikle kapitalistin ve işçinin doğduğu yerde, lonca düzeni bütünüyle -hem usta, hem kalfa- batar gider." (M-KÖEE/s.109)

Zanaatta farklılaşma eğer görülmekle birlikte gerek Marks'ın, gerekse daha sonra Lenin'in belirttiği gibi devrimci olan yol budur. Lenin, Rusya için "sanayide Amerikan gelişmesi" ihtimalinden söz ederek Lenin (TE/c.15, s.146) bunun işgücü telibi ile yoksul köylüleri topraktan hızla koparacağını ve devrimci bir rol oynayacağını belirtmektedir.

Diğer yol, yani tüccar ve tefeci sermayesinin, sanayi sermayesi hakimiyetine girmeyip kendisini sanayi sermayesi haline dönüştürmesi ise, feodal beylerin iç başkalaşma uğramasına benzer bir süreçtir, ve zaten bu ikisi el ele yürür. (Stalin'inde belirttiği gibi, Rusya'daki feodallerin bir kısmı ticaret ve tefecilikle uğraşarak sanayicilere dönüşmüşlerdir; feodaller, meta dolaşımının zorlaması sonucu, 1861 köylü reformu ile köylülüğü yukarıdan özgürleştirmenin ilk adımını atmışlar ve tüccar tefeci ile kol kola Rusya'nın iktisadi yapısını "salt junker" iktisadına çevirmenin yolun tutmuşlardır)

Tıpkı köylünün topraktan koparılmasında olduğu gibi zanaatkarın aletinden koparılmasında da iki yol vardır: Ancak farklılaşma lonca içinde daha az görülen bir durumdur. Genellikle olan zanaatkarların lonca dışında oluşan sanayi sermayesine tabi hale gelmeleridir. Dolayısıyla kapitalist evrimde görülen iki yolun temelini de köylülüğün mülksüzleştirilmesindeki iki temel süreç oluşturmaktadır. (Bunlara ileride değineceğiz.)

Özellikle "Prusya yolu" nun tahrifatında uzmanlaşan Halkın Birliği'ne bu konuyla ilgili sık sık değinmek zorunda kalacağız. HB Prusya yolunu öylesine tanımaz hale getirmişti ki, onu asıl haline getirmek başlıbaşına bir iştir. Biz yaptıkları tahrifattan ancak konumuzun akışına uygun düşenleri seçerken düzeltmekle yetineceğiz. Şimdi bizim anlattığımızın tersine olmak üzere HB, Prusya yolunun, genel olarak kapitalizmin evriminde bir yol olmayıp yalnızca tarım için geçerli olduğunu iddia etmektedir. (Parti Yolu/S.2 sf. 42) Gerek Marks'ın gerek Lenin ve Stalin'in sözleri ortadadır; bu konuda ayrıca cevap vermeyi dani gereksiz görüyoruz. Ancak, HB'ne neden böyle bir saptırmaya baş vuruyor? Kısaca onun üzerinde duralım. Bilindiği gibi, HB ülkemizde kapitalizmin "Prusya yolundan hakim hale geldiğini savunmakta,

üsetelik bu teze. İbrahim yoldaşın toprak azalığının iç başkalaşıma uğradığı yolundaki sözlerini de (bkz. İK-BY sf.36-50) kanıt göstermektedir. İşte m's'nin amacı bu noktada ortaya çıkmaktadır. Önce tarımda feodalizmin çözülmesini, genel olarak kapitalizmin evrimi ile eş tutmak, sonradan da bu havalı evrime demokratik devrimin görevlerini yüklemek!

Oysa, bizim bu bölümde açıkça göstereceğimiz gibi köylünün yalnızca potansiyel olarak topraktan koparılması kapitalist iktisadın hakimiyeti için yeterli değildir. Aynı zamanda üretim araçlarının da sermayeye dönüşmüş olması ve sanayi sermayesinin oluşarak işgücünü satın almaya hazır hale gelmesi gereklidir. Yarı-sömürge, yarı-feodal iktisadı yapıyı incelerken, kanıyalacağımız gibi, köylü ağır ve acılı bir biçimde mülksüzleştiriliyor olmakla birlikte kapitalizm iki ayağı üzerinde kalkmış olmaktan çok uzaktır, zaten İbrahim yoldaşın bahsettiği tam da bundan başka birşey değildir.

(3) Biz bu noktayı önemle vurguluyoruz, çünkü ülkemizdeki oportünizmin ortak mantığı olan "tüccar ve tefeci sermayelerinin oluşması-meta üretiminin evrenselliği-kapitalizmin hakimiyeti" formülününün ne kadar kaba bir materyalizm olduğunu açığa çıkarmak istiyoruz.

Marks, tüccar ve tefeci sermayesi biçimindeki para-servetin, ilkel birikim sürecindeki çözülmenin bir aracı ve aynı zamanda bu sürecin de, para-servetin sermayeye dönüşmesinin bir şartı olduğunu belirtirken şöyle diyor:

"...para-servetin salt varolması ve hatta kendi açısından bir çesit üstünlük kazanmış olması bile, sözkonusu çözülmenin sermaye ile sonuçlanması için yeterli değildir. Eğer böyle olsaydı eski Roma, Bizans ve bunlar gibi tarihlerini özgür emek ve sermaye ile tamamlarlardı, yada daha doğrusu yeni bir tarihe girerlerdi. Burada da eski mülkiyet ilişkilerinin çözülmesi, para-serveti-ticaretin ve bunlar gibi. -Gelişmesine bağlıydı. Ama gerçekte bu çözülme sanayi ile değil, kırsal şehir üzerindeki egemenliği ile sonuçlandı." (Marks-KÖEB/sf. 109-110)

(4) Marks, tüccar ve tefeci servetinin sermaye haline dönüşebilmesinin şartlarını şöyle anlatıyor:

"...tüccar ve tefeci özgür emek satın alınmasının şartlarını ancak özgür emek varlığının objektif şartlarında tarihsel bir süreç sonucu kopup ayrıldığında karşılarında hazır bulabilirler. Bu noktada, bizzat bu şartları da satın almak mümkün hale gelir. Örneğin, loncacılık şartlarında, yalnızca para (lonca ustalarının parası olmadığı sürece) insanları çalıştırmak için dokuma tezgâhları satın alamaz; bir kişinin kaç tezgâh çalıştırabileceği, vb. kural-lara bağlanmıştır. Kısacası, emeğin aleti, canlı emekle hala o denli sarmaş dolaştırdığı, onun öz alanı olarak görülmede ve gerçekte dolaşıma girmemektedir. Para-servetin sermaye haline dönüşebilmesini sağlayan bir yanda, özgür işçiler; diğer yanda ise, şimdi mülksüz (Marks burada aslında emeğin objektif şartlarında koparılmış olma anlamında "objektifsiz" diyor; biz kolay anlaşılabilmesi açısından "mülksüz" şeklinde çevirdik- Ç) olan kitlelerin, (eskiden) şu yada bu biçimde mülkü durumunda bulunan ve (şimdi-Ç) aynı şekilde özgür ve satışa çıkmış olan geçim araçlarını, malzemeleri vb. bulmasıdır." (aç-M) (Marks, KÖEB/sf. 108)

(5) Lenin'de tam bu şartların Rusya'da varolduğunu çıkartmaya çalışıyor ve şunu soruyor: "Tüccar ve tefeci sermayesi sanayi sermayesine bağlanmakta mıdır? Ticaret ve tefecilik eski üretim biçimini parçalarken, yerine kapitalist üretim biçiminin mi, yoksa başka bir sistemin mi geçmesine yol açıyor?" (Lenin, RKG. sf. 165)

Lenin'in bu soruya RKG'de verdiği cevap tüccar ve tefeci sermayesinin sanayi sermayesine bağlanmakta olduğu, artı-emeğin hakim gasbediliş biçiminin sermaye ilişkisi haline gelmiş ve dolayısıyla Rusya'da kapitalizmin iki ayağı üzerinde dikilmiş bulunduğu, sonuç olarak görevin yarı-feodal hırkanın çıkarılıp atılması olduğudur.

Türlü demogojik kılıfa rağmen, ülkemizdeki oportünizmin Türkiye'nin so-

mut gerçeği için ileri sürdükleri şemada bundan farklı değildir. Yegane fark bunların, bu tespitlerinin doğal sonucu olan toplu ayaklanma stratejisini henüz- açık olarak savunmamalarıdır.

(6) Tüccar ve tefeci sermayeleri ile sanayi sermayesi, bunların birbiriyle ilişkileri, farkları, vb. Ülkemizde oportunistler tarafından yine kasıtlı olarak, bulandırılan bir konudur. Dolayısıyla, bunun üzerinde kısaca duralım.

Bilindiği gibi Marks, sermaye kavramını geniş ve dar olmak üzere her iki anlamda da kullanmaktadır. Geniş anlamıyla sermaye, genel sermaye formülüne sahiptir. Dolayısıyla Marks, tüccar ve tefeci sermayesini de sermaye kapsamına sokmakta ve "tarih-öncesi sermaye biçimleri" (kapitalizm öncesi anlamında) demektedir.

Dar anlamda sermaye ise, işgücünü satın alıp harekete geçirerek bu sayede birikir. Dolayısıyla, dar anlamda sermaye, sanayi sermayesinden, yani modern sermayeden başkası değildir. Sanayi sermayesinin kökenini belirtilen Marks, emeğin değişmesiyle elde edilen paranın tarihsel olarak önemsiz olduğuna işaret ederek dar anlamdaki sermayenin kaynağını tüccar ve tefeci servetinin oluşturduğunu söylüyor.

"Dar anlamda sermayeye, sanayi sermayesine dönüşen asıl, tefecilikle -özellikle toprakta mülküyet üzerindeki tefecilikle- biriken para ve tüccar kârlarıyla biriken hareketli (para) servetidir." (Marks-KÖE B/sf. 107)

Gerçek tüccar (Merchant's) ve tefeci (Usurer's) sermayeleri, sanayi sermayesinin hakimiyeti ile birlikte, ona bağlanmış; ona tabi hale gelmişlerdir. -Ticaret sermayesi (commercial Capital) ve faiz- getiren sermaye (interest-bearing Capital) "orta çağ sermayeleri" olan tüccar ve tefeci sermayelerinin, bazı özelliklerini taşımakla birlikte, modern sermaye biçimleridir. Sanayi sermayesinin dolaşımını hızlandıran kapitalist gelişme içinde sermayenin daha hızlı büyümesini sağlayan toplumsal iş bölümleridir (Bilin- gi gibi, sermaye bir "nesne" değil, bir ilişkidir. Marks'ın belirttiği gibi "bir üretim ilişkisi"dir. (Marks-KÖE/sf. 120) Dolayısıyla farklı sermaye biçimleri de toplumsal iş bölümlerinden farklı bir şey değildirler.)

Ticaret sermayesi, sanayi sermayesinin dolaşımının gerçekleşmesinde kapitalist üretime hizmet eden ve bu üretimde yaratılan değerın gerçekleşmesi safhasında devreye giren özellenmiş sermaye biçimidir:

"Demek ki ticaret sermayesi -pazarda meta-sermaye görevini görmek üzere- paraya dönüşmek zorunda olan, üreticinin (doğrudan üretici değil, sanayi sermayesini dolaşıma sokan kastediliyor-Ç) Meta sermayesinden başka bir şey değildir. Tek farkı, şimdiki üreticinin bir yandan işlevini temsil etmeyip, özel bir cins kapitalistin, tüccarın kendine mahsus işleme haline gelmiş olması ve sermayenin özel bir yatırım işi olarak bir kenara ayrılmasıdır." (Marks- Kapital c.3, sf. 270)

Aynı şekilde, tefeci sermayesine kadar orta-çağ sermayesi ise ve kapitalizmin gelişmesi ile yok olmak zorunda ise, onun halefi olan "faiz-getiren-sermaye" biçimleri de o kadar modernidir.

Gerek ticaret kârı gerekse (modern) faiz, sanayi sermayesi ücretli emekten gasbettiği ödenmemiş artı-emeğin karşılığı olan değerden birer paydırlar. Yani, hem işleyişte, hem birikimde, ticaret sermayesi ve faiz getiren sermaye, tamamen sanayi sermayesinin yasalarına ve sanayi sermayesine tabidirler. Tüccar ve tefeci sermayeleri böyle bir sınır tanımazlar; tüccar ve tefeci sermayelerinin henüz sanayi sermayesine tabi hale gelmedikleri durumda ortalama kâr haddi oluşmamıştır. Ve bu ilkel sermaye biçimlerinin kâr oranı, sanayidekine kıyasla, genellikle çok yüksektir. Tüccar ve tefeci sermayelerinin tanıyacağı tek sınır, kanının-iliğini sömürdükleri doğrudan üreticinin salt fiziki varlığına sürdürmek için gerekli biçim seviyesidir.

Yarı-sömürge, yarı-feodal iktisadi yapıyı incelerken somut olarak gösterdiğimiz gibi, ülkemizde tefeci ve tüccar sermayesi ne küçük burjuva oportunistlerinin iddia ettiği gibi sanayi sermayesine "bağlanmakta", ne de modern revizyonistlerinin büyük bölümünün iddia ettikleri gibi, "toplumsal iş

bölümü" niteliğini taşımaktadırlar; ülkemizdeki tüccar ve tefeci sermayele-ri, modern sermaye biçimleri değil orta-çağın ikiz kardeşleridir.

(7) Sermayenin bir biçimi olarak, bağımsız tüccar sermayesi dolaşım süreci- nin iki ucundan, yani değişim yapan üreticilerden bağımsızlığı temsil eder. Dolayısıyla, hem üreticiler dolaşımından, hem de dolaşım üreticilerden kopuk- tur. Marks buna örnek olarak tüccar ulusların durumunu ve sömürgeci ekono- miyi veriyor:

"Tüccar sermayesinin bağımsız gelişiminin kapitalist üretimin geli- me derecesiyle ters orantılı olduğu yasası taşıma ticaretinin ta- rihinde -örneğin, Venedik'lilerde, Cenovallılarda, Holanda'lılarda- özellikle belirgindir. Bunların başlıca kazancı, yerli ürünleri ihraç ederek değil, ticari olarak yada başka bakımlardan ekonomisi az gelişmiş toplumların ürünleri değişime sokarak ve her iki üre- tici ülkeyi sömürerek sağlanıyordu. Burada, tüccar sermayesi, iki ucundan arasında ilişki kurduğu üretim alanlarından bağımsız, saf biçimindedir. Gelişiminin başlıca kaynağı budur." (M-Kapital, c.3 sf. 328-329)

Marks daha sonra, bu iki uçtaki ekonomilerin gelişmesiyle, tüccar serve- tininde varlığının temelini yitirdiğini ve tüccar ulusların bir bütün olarak yıkıldıklarını belirtiyor. Kapitalist üretimin gelişmesiyle tüccarların sa- nayi sermayesine tabi hale geldiğini bu tarihi örnekten sonra Marks, bu du- rumun tersine,yani, tüccar sermayesinin üretimi hakimiyeti altına aldığı bir örneğe değiniyor:

"Tüccar sermayesinin üretimi hakimeyetinin altına aldığı durumdaki davranışı, yalnızca genel olarak sömürgeci ekonomide...değil, fakat tamamen net bir biçimde Holanda, Doğu-Hindistan şirketinin yön- temlerinde görülebilir." (Marks"Kapital" c. 3, sf. 329)

Daha öncede belirttiğimiz gibi (bkz. dn. 3) tüccar ve tefeci sermayele- rinin oluşmasında yola çıkarak kapitalizmin hakimiyetine varmanın ne kadar kaba ve hatta bazen gerçekleri tamamen tepetaklak eden bir yaklaşım oldu- ğu bir kez daha ortaya çıkmaktadır: Marks'ın sözünü ettiği dönemde sömürge ekonomilerinde tüccar sermayesi üretimi nasıl hakimiyeti altına tutuyorduy- sa, aynı gey daha tutucu biçimiyle, günümüzün"muazzam tefeci sermayesi" o- lan emperyalist sermaye için geçerlidir. (Bu konuyu, emperyalizm şartlarıan- da ikkel birikimi inceledığımız ikinci kısımda ele alacağız.)

(8) Örneğin, Crowel İngiltere'sinde, Stolipin Rusya'sında modern vergilen- dirme kapitalizmin gelişmesini hızlandırıcı bir rol oynamıştır. Bu neden- le Lenin Stolipin'in merkezi vergilendirmeyi getiren ve zengin köylünün mül- kiyet hakkını genişleten tarım politikasını yukardan gelmesine rağmen dev- rimci buluyordu. ("Yukarıdan devrim", "aşağıdan devrim"den farklı olarak, kokmuş üst yapının ve köhnemiş üretim ilişkilerinin ağır ve acılı bir tas- fiyesidir. Bu konuyu feodalizmin tasfiyesi bölümünde etraflıca ele alacağız.)

Kemalistlerin öşürü kaldırmalarını burjuvaca, yani ilerici bulan sayın baylarımız, dönüp Marks'ı, Lenin'i okumalıdırlar. Oportunistleri ve reviz- yonistleri birbirine sım sıkı kenetleyen en has macun bilindiği üzere "Ke- malizm"dir. Kemalizmin iktisadi politikasını, ve örneğin, bir Türkiye İkti- sat Kongresinin anlamını örtbas eden oportunistler ve revizyonistler, ona ilerici bir nitelik atfedebilmek için birbirleriyle yarışmakta, öşürün kal- dırılmasını da feodalizmin alehine bir adım olarak göstermeye çalışmaktadırlar.

Öşür özünde feodal bir vergilendirme idi; ancak 18. yüz yıldan beri ge- lişen Osmanlı toplumundaki feodal çözülmenin son aşamalarından biriydi. Ve "ilerici"idi. Çünkü, toprak ağaların köylülüğü bağımlılık altında tutmalarına darbe indiriyordu. (Her ne kadar öşürün amacı feodal üst yapıyı ayak- ta tutmak idiyse,meta dolaşımını yayarak, değişim-değeri için üretimin ge- lişmesine yol açarak, bir yandan da bu üst yapının üzerinde oturduğu feo- dal üretim ilişkilerinde çözülmelere yol açıyordu.)

Kemalistler ne yaptılar? İzmir İktisad Kongresinde, "anasırlı zürra"nın

"yarı ağaların" , "Öşürün ilgası" talebini ikiletmediler bile. Bu, kendi içine kapanıklığın, sarsılan feodal bağımsızlığın pekiştirme çabasıydı.

Ağarın kaldırılması kongrede alınan en önemli kararlardan biriydi. Karar kongrede oy birliğiyle alınmıştır. (Ki bu da aralarında Şefik Hüsnü'nün AYDINLIK temsilcileri bulunan işçi delegelerinin bilgiliçe düzeyini göstermek tedir!) Ancak bunun bütçede yaratacağı açığın ne şekilde kapatılacağı konusunda tüccar ve sanayiciler ile ağalar arasında görüş ayrılığı çıkmış. Toprak ağaları bu açığın bütün sınıf ve zümrelere yüklenmesini talep etmişler; tüccar ve sanayiciler ise buna karşı koyarak mevcut aşar usulünün yerine daha "adil" bir usul getirilmesini önermişlerdir. Ancak toprak ağalarının görüşü kabul edilerek, aşar onların talep ettiği bir biçimde 1925'de kaldırılmıştır.

(9) "Örneğin, İngiltere'den burjuvazi 400 yılı aşan bir süre 18yüz yıl sonlarına kadar ücretin en yüksek sınırını belirlemek için yasalar çıkartarak devlet gücünden mükemmel bir biçimde yararlandı. Elisabeth'in çiraklarla ilgili yasanın 18. ve 19. bölümlerinde yüksek ücret ödeyenlere 10 günlük hapis cezası öngörüldüğü halde, bu ücreti alan 21 gün hapis cezasına çarptırılıyordu. 1360 tarihli bir yasa, cezaları daha da artırmış ve patronlara, yasal ücretler üzerinden dayak yoluyla zorla işçi çalıştırmak yetkisini vermişti. Marks şöyle diyor:

"Kapitalist üretim süreci bir kez örgütlenmesini tamamladı mı, bütün direnmeleri kırar. Devamlı bir nispi artı nüfus yaratılması iş gücüne olan arz ve talebi ve dolayısıyla ücretleri daima sermayenin ihtiyaçlarına uygun bir düzeyde tutar. Ekonomik ilişkilerin sessiz baskısı işçinin kapitalistin boyunduruğuna girmesini tamamlar. Ekonomik şartlar dışında doğrudan zor elbette hala kullanılır. Fakat ancak istisnai olarak... oysa kapitalist üretimin tarihsel oluşumu sırasında durum başka türüdür. Yükseliş halinde burjuvazi, ücretleri 'düzenlemek' yani bunu artı-değer yapımına uygun sınırlar içinde tutmak, iş gününü uzatmak ve emekçinin kendisini normal bir bağımlılık düzeyinde tutmak için devletin gücünü daima kullanır. Bu ilkel birikim denen şeyin zorunlu bir ögesidir!" (M.K. C.I sf.737)

(10) "Emek-hizmeti" terimini lenin, marks'ın kullandığı genel olarak angarya-emeği (yada emek-rand) anlamında, rusya'da 1861'de serflığın kaldırılmasında sonra yaşayan ve feodal hukukun dışındaki bağımlılık yollarıyla angarya hizmetini sürdüren özel durum için kullanılmaktadır.

"Toprak malikhanesinin emek-hizmetiyle işletilmesi, serf sahibi toprak ağalarının angarya sistemi çiftçiliğinin doğrudan uzantısı, doğrudan kalıntısıdır... Serflığın kaldırıldığı söyleniyor. Fakat gerçekte, toprak ağaları (talan yoluyla elde ettikleri büyük topraklar sayesinde) öylesine büyük bir gücü ellerinde tutmuşlardır ki, bugün hala köylülüğü serf bağımlılığı altında emek hizmeti yoluyla tutmaktadırlar. Emek hizmeti günümüzün serfligidir... Emek hizmeti özünde nedir? Şuna indirgenebilir: Toprak ağalarının toprağı ağanın araçları ve kiralanmış emek ile işlenmez de, komşusu toprak ağasına bağımlılık altındaki köylünün araçlarıyla işlenir. Ve köylü bağımlılık altına girmek zorundadır. Çünkü, toprak ağası en iyi toprağa el koymuş, köylüyü kurak, işe yaramaz toprağa yerleştirmiş ve onu sefil bir toprak parçasına itelemiştir." (aş-Lenin) (Lenin, TE. c. 12, sf. 269-270)

Rusya'da 1861 reformu ile köylülerin toprak üzerindeki mülküyeti tanındı. Fakat köylülere para karşılığı dağıtılan toprak parçası ufak, kumlu ve kıraç arazide olduğu, buna karşılıklı toprak ağaları en iyi topraklara ve (küçük üreticinin kendine yeterli üretimi içinli zorunlu olan) orman, su kaynağı, mara vb. ortak kullanılan alanlarına el koyduğu için sözde mülk sahibi köylü ağadan ek toprak kiralamak veya ağanın mülküyetindeki orman, mara vb. doğal kaynakları kullanmak, vadebu tür başka nedenlerle ağaya emek hizmeti görmek

zorundaydı. Böylece serflik sisteminde feodal hukuka (kısacası cebire) dayanan bağımlılığın yerini, feodal devlet aracılığıyla sağlanan, fakat pozitif hukuk (yani burjuva mülkiyet hukuku) almış oluyordu.

Biz burada emek hizmeti terimini Marks'ın kullandığı geniş anlamıyla, (ister serflik bağımlılığı, ister Rusya'daki gibi, feodal cebir dışı araçlarla bağımlılık olsun) doğrudan üretici köylünün toprak ağasına bağımlılığı temelinde, feodal toprak rantı ile artı-emeğe el konulan üretim ilişkisi anlamında kullandık.

(11) Lenin, bunu Rusya'da Kapitalizmin Gelişmesi'nde toprak beyi iktisadının gelişmesini manifaktürün gelişmesi ile karşılaştırırken belirtiyor. Ve tarım-dışı kapitalist üretimin gelişmişliğini ve köylülüğün yıkımı sonucu ortaya çıkan tarım işçisini, içbaşkalaşımın olayları olarak gördüğünü şöyle belirtiyor:

"Bütün bu koşullar (yani işçiler, makineler ve ticari üretim -biz ekledik-) ancak zaman içinde oluşabilirdi, ve bazı toprak ağalarının hemen reformdan sonra dışarıdan makina ve hatta işçi ithal etmele-ri fiyaskodan başka bir şeyle sonuçlanmadı." (L-RKG/sf.196, İng baskı)

(12) Gerçekten şunu belirtmeliyiz: Başta Halkın Birliği olmak üzere oportunistlerin ileri sürdüğü gibi Junker tipi evrimin kahramanları veya itici gücü feodal beylerin kapitalistleşme hareketleri değildir. Esas güç, yine yeni temsil eden sınıfların, yani başta proleteryanın, orta ve yoksul köylülerin, ve olumsuzluk biçiminde de burjuvazinin bınıfsal gelişme mücadeleleridir. Örneğin Halkın Yolu junker tipi evrimi, feodal beylerin kendiliğinden kapitalistleşme eğilimine bağlıyor; hatta Prusya usulü burjuva (bkz. Devrimci Teori s.1) devrimi bile esas olarak junkerlerin gerçekleştirdiğini ileri sürüyor. Bu, tarihsel materyalizmi tersine çevirmektedir. Evet, junker tipi geçişin feodalizmin tasfiyesi aşamasına gelindiğinde, junkerler önemli rol oynarlar; ama bu ipleri hala burjuvazinin tutmadığı anlamına gelmez. Daha da önemlisi, tasfiye döneminden önce feodalleri içbaşkalaşıma iten güçlerin temelinde, kapitalizmin önemli derecede gelişmiş olması; ve bu gelişme içinde doğan sınıfların hem feodalizme karşı hemde kendi aralarında yürüttükleri sınıf mücadelesinin, yeni bir tarihsel mevzilenmeye ulaşmış olması yatmaktadır. Bu nokta ileride tartışacağımız, ülkemizde junker tipi evrimin gelişip gelişmediği ve giderek Prusya tipi geçişin gerçekle-şip gerçekleşmediği konusunda önemli bir temel teşkil eder.

(II) EMPERYALİZM SARTLARINDA

TEKELCİ SERMAYE DÖNEMİ

"Emperyalizmin mümkün olabilecek en kısa bir tanımlanmasını yapmak gerekseydi, emperyalizm kapitalizmin tekeli aşamasıdır derdik. Böyle bir tanımlama, en önemli unsurları içinde taşırdı. Çünkü, bir yandan mali-sermaye, bir kaç çok büyük tekeli banka ile tekeli sanayi birliklerinin sermayelerinin birleşmesinden meydana gelen banka sermayesidir; Öte yandan dünyanın paylaşılması, hiç bir kapitalist devletin ele geçirmediği topraklara engellemeden yapılan bir sömürge siyasetinden, tamamen paylaşılmış dünya topraklarının tek el altına alınmasını amaçlayan bir sömürge siyasetine geçiştir." (L-TE/C.22, sf.266) (1)

Tekelci sermaye, mali sermayenin egemenliğidemektir. Mali sermaye için geçerli tek kanun vardır, o da "kâr, daha fazla kâr" şiarıdır. (2). Bu hareket kanunu, sermayenin sanayi sermayesi olarak artı-emeği gaspettiği serbest rekabetçi dönemdeki hareket kanunundan belirli farklılıklar getirmektedir. Bilindiği gibi sanayi sermayesi, ancak ücretli emeğin ürettiği artı-değeri gaspederek büyüyebilir, birikebilir. Sanayi sermayesinin birikiminin kanunu, daha fazla kâr edebilmek için daha fazla artı-değer üretmektir. Bu nedenle serbest rekabetçi döneminde kapitalizm, emeğin üretkenliğini baş dön-derici bir hızla artırarak ve toplumsal üretimi dinmek bilmez bir hırsyla ileri götürerek, üretici güçlerin gelişmesini devrimci bir rol oynamıştır.

Ancak, tekeli aşamasına varmasıyla birlikte, kapitalizmin bu devrimci rolü son buldu. Çünkü artık egemen olan sanayi sermayesi değil, sanayi te-kelleriyle birleşmiş olan banka sermayesiydi. Ve banka sermayesi; tıpkı "tarih-öncesi sermaye biçimleri" gibi, "daha fazlaya satmak üzere almak" genel sermaye formülüne uygun olarak hareket etmektedir. Mali sermayeyi il-gilendiren, ileri sürdüğü para-sermayenin en büyük oranda geri dönmüsüdür. Para- sermayenin yattığı alanın özellikleri onu ancak, kâr haddinin düşmesi an-lamında ilgilendirmektedir. Mali sermaye, kapitalist sanayinin olduğu gibi, kapitalizm-öncesi üretim tarzlarının da "gözeneklerine" yerleşmiştir ve bu her iki alandaki üretici güçleri geliştirmeden (hatta tam tersine ü-retilen güçleri talan ve tahrip ederek) sömürüsünü sürdürmektedir.

Mali sermayenin, kapitalist sanayi üzerindeki gerici etkisi üzerinde dur-mayacağız. Yalnızca, konumuzu ilgilendiren bazı yönlerini vurgulayacağız. Marks'ın daha 19. yüzyılda ortaya koyduğu gibi, kapitalist sanayi üretimi-nin genel kanunu "kâr haddinin düşmesi eğilimi" kanunudur (3). Burjuva ik-tisadçıları, tekeli sermayenin muazzam büyümesini kanıt olarak ileri sü-rerek, Marks'ın ortaya koyduğu bu kanunun geçerli olmadığını ispat etmek i-çin çırpınmışlardır. Fakat tarihsel gerçekler, tam da bu kanunu doğrulamış-tır. Tekelci sermayenin daha da büyüebilmesinin ardında yatan olgu kapita-list sanayide kâr haddinin düşme eğiliminin geçerli olmaması değil sömürge-ciliktir. Ancak sömürgecilik sayesinde; 1) kapitalist sanayideki kâr oranının düşüşü, (sömürgeleştirilmiş halkların ucuz iş gücü ile üretilmiş) hammaddelerinin talanı ile karşılanmış ve böylece bir bütün olarak mali ser-mayenin kâr haddinin düşmesi önlenememiş, 2) mali bağımlılık yolu ile, ta-mamıyla tefeci sermaye niteliğine uygun olarak, sömürge, yarı-sömürge halk-larının yarattığı toplumsal artı-emek (ve çoğunlukla toplumsal gerekli emek) talan edilerek, emperyalist sermayenin kâr haddi yüksek tutulabilmiştir. Tekelci mali sermaye, ancak sömürgecilik yoluyla birikmesini genişleyen bir ölçekte sürdürebilmiştir.

Emperyalizm, dünyayı bir yanda bir avuç egemen ulus, diğer yanda yüz milyon-lara nüfusa sahip köleleştirilmiş uluslar olmak üzere ikiye ayırmıştır; em-peryalist burjuvazi, kendi ülkesindeki ücretli emeğin yanı sıra, ezilen u-lusların da kanını için, asalak, tefeci bir sınıf durumuna girmiştir. Len-in'in, "Gelişmesine ufak çapta tefeci sermaye ile başlayan kapitalizm, ge-lişmesini muazzam tefeci sermaye ile tamamlıyor" (L-TE/C.22, sf.233) sözle-ri mali sermayenin, kupon keserek yaşayan, rantiyeli niteliğini en açık bir biçimle ifade etmektedir.

Rekabetçi kapitalizm döneminde tamamen sömürgeleştirilmemiş ve ilkel bi-

rikim sürecine henüz girmiş yada girmekte olan ülkeler (x) emperyalizmin doğuşuyla, tefeci mali sermayenin yapışkan ve insafsız ağına düştüler. Mal-sermaye bu toplumdaki yapının gözeneklerine yerleşti; bu yapıyı ağır ve acılı bir biçimde çözerken, iliklerine kadar sömürmeye girişti.

Bu bölümde esas olarak ülkemiz açısından, emperyalizm şartlarında ilkel birikim sürecini inceleyeceğiz. Ancak, daha önce, emperyalizm öncesi sömürgecilik ile emperyalist sömürgeciliğin kısa bir kıyaslamasını yaparak, emperyalizmin sömürgeleri açısından eğilimleri nasıl bir yönde gelişmiştir -bu konuda bazı sonuçlar çıkartmamız gerekecektir.

Emperyalizmin dış pazarları açısından eğilimlerinin incelenmesi gösterecektir ki, sermaye ihracı, hem ihrac edilen sermayenin niteliğine, hem de girdiği ülkenin mevcut sosya-ekonomik yapısına göre, üretim ilişkilerini farklı biçimlerde etkilemektedir. Bu farklılıklara tarihsel olarak kısaca değineceğiz; ve böylece ilkel birikim sürecine henüz girmekteyken emperyalizm tarafından yarı-sömürgeleştirilen toplumlarda emperyalist sermayenin oynadığı rolü kavramak için gerekli temeli inşa etmiş olacağız. Burada yarı-sömürge, yarı-feodal iktisadi ve sosyal yapının incelenmesine geçeceğiz.

1) Emperyalizmin Sömürgeleri Ve Yarı-Sömürgeleri Açısından Eğilimleri

a) Emperyalizm Öncesi Sömürgecilik:

Emperyalizm öncesi dönemde sömürgecilik, kendi içinde iki önemli aşamadan geçti: İlk aşama, kapitalizmin şafağında, ilkel birikim süreciydi. Bu dönemde, sömürgeci ülkeler, deniz aşırı topraklarda büyük yağma ve katliamlarla, "uygar" Avrupa'nın "uygar olmayan"lara karşı giriştiği akıl almaz vahşetle sermaye biriktirdiler. Denizaşırı ticaret, tüccar ulusları zenginleştirdi; tüccar sermayesinin altın çağı, sömürgeci uluslar için servet birikimi, sömürge halkları için insan avı, esir ticareti ve doğal kaynaklarının gaspedilmesi demektir. Tüccar sermayesi, sömürge ülkelerdeki ekonomik yapının temellerini yıkmadan vaatuzlarını onun gözeneklerine yapıştırıyor ve emebileceği ne varsa sökülüyor.

Marks, "Hollanda'nın egemen tüccar ulus durumunu yitirmesi, tüccar sermayesinin sanayi sermayesine boyun eğmesinin tarihidir" (M-K/C.3, sf.333) diyor. Bu, aynı zamanda sömürge ülkeler açısından da bir dönüm noktasıydı. Kapitalizmin hakimiyetini kurduğu ilk ülke olan İngiltere, sömürgecilik tahmini Hollanda'dan devraldığı anda onu aynı biçimiyle korumadı: Tüccar (ve ikiz kardeş tefeci) sermayesinin egemenliğine dayanan sömürgecilik, sanayi sermayesinin egemenliğine geçtiğinde meta ihracı sömürgeciliğe damgasını vurdu.

Serbest rekabetçi kapitalizm döneminin karakteristik sömürgecilik biçimi, bu dönemin hakim sömürgeci ulusu olan İngiltere'nin sömürgesi Hindistan da gözlenebilir (4). Marks, meta ihracını mümkün kılabilmek için İngiltere'nin Hindistan'da giriştiği yatırımları anlatıyor; demiryollarından, çimendiferlerden söz ediyor. Kan ve atış pahasına olmakla birlikte ve kendi iradesine rağmen kapitalizmi geliştirdiğini belirterek şöyle diyor:

"İngiliz manifaktür oligarşisinin, Hindistan'a demir yolu yapmak istemesinin, yalnızca kendisi için gerekli olan pamuğu ve öteki temel maddeleri daha ucuza sağlamak amacından doğduğunu biliyorum. Ama, demiri ve kömürü olan bir ülkeye, taşıyıcı olarak makineleri soktuğunuz zaman, makinenin başka sanayi alanlarına girmesinin önüne geçemezsiniz. Demiryollarıyla doğrudan ilişkili olmayan sanayi kollarında makina kullanımına yol açan ve demiryolu taşımacılığının acil ve halihazırdaki ihtiyaçlarını karşılamak için gerekli olan sanayi süreçlerini sokmadan muazzam bir ülkeyi demiryolları ağıyla kaplayamazsınız.

(x) İlkel birikim sürecine henüz girmiş bir toplum derken, kendi iç gelişmeleri ile feodal sistemin çözülmeye ve kapitalist ilişkilerin belirlemeye başladığı toplumlara kastettiğimiz açıktır. Türkiye'de, emperyalist sömürü ağına bağlandığında böyle bir ülkeydi.

Dolayısıyla, Hindistan'da demiryolu sistemi modern sanayinin gerekleri öncülü olacaktır. Bu, Hintlilerin tamamen yeni emeğe kendilerini uydurmak için yetenek sahibi olmalarına bizzat İngiliz otoritelerince meydan verildiğinden, daha da kesindir." (M-HİYG/MED. sf.586)

İlkel birikim döneminin ticari sömürgeciliği ile serbest rekabetçi dönemir sömürgeciliği arasında böyle bir fark bulunmasının nedeni sermayenin farklı biçimleriydi; ve dolayısıyla esas olarak sömürgeciden kaynaklanan bir farktı.(5) Ancak, Marks'ın somut tahlillerinden anlıyoruz ki, sömürgeciliğin farklı yöntem ve etkileri yalnızca sömürgeciden değil, aynı zamanda sömürülendende kaynaklanmaktadır. Marks, bu açıdan Hindistan ve Çin arasındaki siyasi farklılığa değinerek şöyle diyor:

"İngilizler, yöneticiler ve toprak ağaları olarak, Hindistan'da bu küçük ekonomi komünleri yıkmak için doğrudan siyasi ve ekonomik güçlerini tesis etmekte zaman kaybetmediler. İngiliz ticareti, ürünlerinin düşük fiyatları, sanai ve tarımsal üretim arasındaki bu birliğin antik bir bütünleştirici ögesi olan eğirme ve dokuma zanaatlarını yıkmaya hizmet ettiği ölçüde bu komünler üzerinde devrimci bir etki yarattılar ve onları parçaladılar. Ancak yine de bu çözme işi çok yavaş ilerlemektedir. Hele, doğrudan siyasi güçle desteklenmediği Çin'de daha yavaştır." (M-K/C.3, sf.334-335)

Dolayısıyla, Marks siyasi bağımsızlığa sahip (yani kendi devleti bulunan) bir ülkede meta ihracının çözücü etkisinin, sömürge bir ülkedekine kıyasla, daha yavaş olacağını belirtiyor.

Engels'de 1882'de yine sömürgeleler açısından, fakat bu kez başka bir yönden, sosyo-ekonomik etkenler yönünden şöyle bir farklılığa işaret ediyor:

"Bana kalırsa esas sömürgeleler, yani Avrupalıların yaşadığı ülkeler -Kanada, Güney Afrika, Avusturalya- hep bağımsız olacaklar; öte yandan yerli halkların yaşadığı, doğrudan doğruya boyunduruk altına alınmış olan ülkeler -Hindistan, Cezayir, Hollanda'nın ve Portekiz'in sömürgeleleri- bir süre için prolatarya tarafından devralınıp olabildiği kadar kısa bir zamanda bağımsızlığa götürülmeliler. Bu sürecin nasıl gelişeceğini söylemek zor. Hindistan belki, hatta büyük ihtimalle bir devrim yapacaktır." (L-DUKH/sf.238)

Engels'in işaret ettiği bu farkın anlamı şudur: Avrupalıların yaşadığı sömürgeleler, Amerikan yolundan hızla kapitalistleşmişlerdir, ve siyasi bağımsızlığa sahip olmamakla birlikte ne toplumsal ne de ekonomik bir baskı altında değillerdi. Buna karşın yerli halkın boyunduruk altına alındığı ülkelerde (özellikle Hindistan gibi geniş çapta sermaye yatırılan ülkelerde) eski yapı parçalanmış, ilkel birikim yolunda hayli yol katedilmiş fakat diğer yandan bu sürecin kaçınılmaz yol arkadaşı olan ulusal bilincin uyanması, madalyonun diğer yüzünde ulusal baskının artışı getirmişti. Ve bütün bu etkenler bir arada devrimci durumun yükselmesine yol açmıştı.

Marks ve Engels'in emperyalizm öncesi çağdaki sömürgecilik hakkında yaptıkları bu somut tahlillerden çıkarmamız gereken esas ders nedir?

Sömürgeciliğin eğilimlerini gerek sömürgeci gerekse sömürülen ülkenin somut şartları açısından tahlil ettikleridir. Dolayısıyla, bu bizi emperyalizmin sömürgeleleri açısından eğilimlerini incelerken kalıplaşmış, zaman ve mekân şartlarında kopuk tahlillere karşı uyanık tutmalıdır (6).

Bunun yanı sıra Marks ve Engels'in emperyalizm öncesi çağda sömürgecilik konusundaki tahlillerinden çıkardığımız somut sonuçları da şöyle özetleyebiliriz:

i) Sömürgeci ülkenin ilkel birikim sürecinde bulunması, (yani ticari sermayenin hakimiyeti), sömürgecinin sosyo-ekonomik yapısını mevcut haliyle sürdürme, kapitalizm öncesi ilişkileri muhafaza etme yönünü ön plana çıkarmıştır.

ii) Devlet bağımsızlığı olduğu halde ekonomik bağımlılık ağına düşen ül-

kelerden farklı olarak, sömürgelerin siyasi bağımsızlığa sahip olmamaları bu ülkelerde mevcut sosyo-ekonomik yapının parçalanışını hızlandırmıştır.

iii) Avrupa'lı halkın yerleştirildiği ülkelerde kapitalizmin gelişmesi-parçalanması gereken feodal toprak mülkiyeti olmadığından yalnız yerli halkın boyunduruk altına alındığı sömürgelere kıyasla değil, kapitalizmin ilk geliştirdiği Avrupa ülkelerine kıyasla dahi çok daha hızlı olmuştur; dolayısıyla bu ülkeler kendi sermayelerini biriktirebilmiş ve Engels'inde işaret ettiği gibi "hep bağımsız" olmuşlardır.(7).

b) Emperyalist Sömürgecilik:

Kapitalizmin, can çekişme aşamasında hadsafhasına varan dengesiz gelişme yasası, sömürge ve yarı-sömürgelere olanca şiddetiyle yansır. Mali sermaye, ağına yakalanan ülkelere dengesiz gelişmeyi hızlandırır; bir yandan, kendi iradesine rağmen, esas talan alanında (örneğin, hammade üretimi, vb) üretici güçlerde belirli bir gelişmeye yol açarken, genel olarak, mevcut yapıyı boş bir kabuk haline getirip olabildiğince yaşatmaya bakar.

Emperyalizmin bu iki zıt eğilimi, onun, midesine indirdiği her lokma ile ölümine bir adım daha yaklaşmasına yol açan kendi iç çelişkisidir. Ancak, bu iki zıt eğilimin diyalektiği bir yandan ihraç edilen sermayenin, diğer yandan sermaye ihraç edilen ülkenin nitelikleri gözönüne alınarak ve somut tarihsel koşullar da incelenmelidir; aksi takdirde gerçeğin yalnızca çarpıtılmış bir görüntüsü elde edilir.

Gerek Lenin, gerekse Stalin -Marks ve Engels'in emperyalizm öncesi sömürgecilik için yaptıkları gibi- emperyalist sömürgeciliği de kalıplaştırmaya değil, somut olarak incelemişlerdir. Örneğin Lenin, ihraç edilen sermayenin üç biçimine dikkat çekerek şöyle diyor:

"İngiliz sermayesinin baş yatırım alanları, Asya vb. yanı sıra Amerika'da da çok geniş olan (örneğin, Kanada) İngiliz sömürgele-ridir. Bu durumda, muazzam sermaye ihracı emperyalizm için öne-minden daha sonra bahsedeceğim muazzam sömürgelerle sınırlanmış-tır. Fransa için ise durum değişiktir. Fransız sermaye ihraçları esas olarak Avrupa'da öncelikle de Rusya'da (en az 10 milyon Frank) yatırılmıştır. Bu esas olarak hükümet borçları (şeklindeki-Ç) borç sermayedir; sanayi girişimlerine yatırılmış sermaye değil-dir. İngiliz sömürge emperyalizminden farklı olarak, Fransız emperyalizmine tefecî emperyalizm adı da verilebilir. Almanya'nın durumunda üçüncü bir tipe rastlıyoruz; sömürgelerin sözünü etmeye değmez ve dışarıya yatırılmış olan Alman sermayesi Avrupa'yla Amerika arasında eşit biçimde bölünmüştür." (L-TE/C.22 sf.243)

Görüldüğü gibi Lenin, ihraç edilen sermayenin: Hem, yatırım sermayesi mi yoksa borç (tefecî) sermayesi mi olduğu, hem de, yatırıldığı alan açı-sından farklılık gösterdiğine işaret etmektedir. Yani, sermayenin, hem ihraç eden, hem de edilen ülkeler yönünden taşıdığı farklılıklara dikkat çekmektedir. Hemen ardından da ülkemizdeki bütün oportunistlerin ağız bir-liği ederek emperyalizmin Türkiye'de kapitalizmi geliştirdiğine kanıt ol-mak üzere sık sık alıntı yaptıkları şu sözleri söylemektedir:

"Sermaye ihracı, ihraç edildiği ülkelerde kapitalizmin gelişmesini etkiler ve büyük ölçüde hızlandırır. Dolayısıyla sermaye ih-racı, sermaye ihraç eden ülkelerdeki gelişmeyi bir parça durdur-sada, bunu ancak dünya çapında kapitalizmin gelişmesini genişle-terek ve derinleştirerek yapabilir." (L-TE/C.22, sf.243)

Şimdi ihraç edilen sermayenin (Üstelik Lenin buna tefecî niteliğini vurguladığı Fransız mali sermayesini de dahil ediyor.) ihraç edildiği ül-kelerde kapitalizmin geliştirdiği tespiti ile, bizim ileri sürdüğümüz emperyalizm. "muazzam tefecî sermaye" olarak ülkemizdeki yarı-sömürge, ya-rı-feodal yapının gözeneklerinde yaşadığı ve esas rolünün kapitalizmin geli-me yolunu tıkarak olduğu tezinin çeliştiği düşünülebilir. İşte tam da bu noktada, Lenin'in sözünü ettiği sermaye türlerine ve sermayenin ihraç edildiği ülkelerin durumuna daha yakından bakmak büyük önem kazanmaktadır.

Lenin'in 1914 yılı için verdiği tablolara göre, İngiltere o dönemde toplam sömürgelerin yarısından fazlasını (alan olarak %50 'inden fazlasını, nüfus olarak % 80'ini) elinde tutmaktaydı. İngiltere'ye kıyasla sömürge edinme yarışına daha geç katılan Fransa ve Almanya'nın ellerinde biriken mali sermayeyi dolaşıma sokabilmek için, yalnızca yeni alanlara değil, yeni yöntemlere de ihtiyaçları vardı. Bu durumda Fransa tefeciliğe, Almanya ise sömürgesi olmayan Avrupa ve Amerika ülkelerinde yatırıma girişti. Lenin'in bu üç ülkenin sermaye ihraç alanları hakkında verdiği tablo bu durumu açıkça göstermektedir:

Dünyanın çeşitli bölgelerinde yabancı sermayenin (yaklaşık) dağılımı
1910 (000,000,000 Mark)

	<u>İngiltere</u>	<u>Fransa</u>	<u>Almanya</u>	<u>Toplam</u>
Avrupa	4	23	18	45
Amerika	37	4	10	51
Asya, Afrika ve Avustralya	29	8	7	44
Toplam	70	35	35	140

Demekki, İngiliz ve Alman sermayesi doğrudan sanayiye yatırılırken, Fransız sermayesi de başta Rusya olmak üzere Avrupa ülkelerine, yani, ilkel birikimini tamamlamamış olan kapitalist-hatta emperyalist-ülkelere borç veriliyordu. (8) Yani, sonuç olarak her üç tür sermaye de sanayiye yatırıyordu ve dolayısıyla, geri ülkelerde ilkel birikim sürecini hızlandırırken, ilkel birikimini tamamlamamış olan ülkelerde de sermaye birikimine yol açıyordu. (her iki durumdada, ihraç edilen sermayenin niteliği gereği, ihraç edildiği ülkelerde işgücünü satın alma yönü önem kazanıyordu.) Dolayısıyla, Lenin'in somut olarak sözünü ettiği bütün sermaye biçimleri, hem doğrudan sanayiye yatırılan, hem de borç verilen sermaye, ihraç edildikleri ülkelerde kapitalizmin gelişmesini hızlandırıyor-
du.

Ve dolayısıyla Lenin'in 1916 ilk yazında, söylediği şu sözler tamamen o günün somut gerçeğini yansıtıyordu: "Bir bütün olarak kapitalizm daha öncekinden çok daha hızlı büyümektedir." (9) (I-TE/C.22, sf.30)

Fakat Lenin aynı yerde şunu da belirtiyordu:

"Burjuvazinin ihraç edilen sermaye ve kesilen kuponlarla yaşadığı 'rantiye devlet'in, tefeci devletin yaratılması emperyalizmin git gide daha belirgin olan bir eğilimi olmaktadır.

...
Birleşik Devletler'de (ABD-ç) son 10 yıllardaki ekonomik gelişme Almanya'dan da hızlı olmuştur, ve tam da bu nedenle, Amerikan kapitalizminin asalak nitelikleri özellikle göze batmaktadır." (I-TE/C.22, sf.300-301)

İşte Lenin'in işaret ettiği bu eğilim, yani tefecilik, emperyalizme git gide nakım olmuş; onun esas özelliği haline gelmiştir. Lenin'in yazdığı dönemlerde esas olarak kapitalist ülkelere yapılan borçlandırma, ulusal hareketlerin güçlenmesi ve (özellikle 2.Dünya savaşı sonrasında) eski sömürgelerin bağımsızlık kazanmaları ile, henüz ilkel birikim sürecine yeni girmiş ülkelere yapılan sermaye ihracının da esas yönü haline gelmiştir.

Mao Zedung'un "Japonya'nın Çin'de, Japon kapitalizmini geliştirdiği" sözleriyle Lenin'in "sermaye ihracının, ihraç edildiği ülkelerdeki gelişmeyi bir parça durdurduğu" tespiti çelişik midir? (10) Hayır ! Bu iki tespit arasındaki görünürdeki çelişki, farklı koşullar için, farklı bakış açılarından, ileri sürülmüş olmalarından dolayıdır. Mao Zedung, henüz ilkel birikim sürecindeki bir ülke olan Çin'de Japon tefeci sermayesinin etkisinden sözettiği için bu sermayenin asıl yönünü, asalak niteliğini

vurgulamakta, Lenin ise, emperyalizmin git gide daha belirgin olan asalak eğilimini belirtmekle birlikte, onun gözlediği, somut şartlarda ağır basan yönünü, kapitalizmi geliştiren yönünü vurgulamaktadır. Lenin'in ve Mao Zedung'un gözlemleri arasındaki çelişki, gerçeğin yansıtıl iş biçimindeki bir çelişki değil, bizzat gerçeğin çelişkisidir. Ve za ten emperyalizmi çöküşe götüren çelişki de bundan başkası değildir. Asalaklığı ve kokuşmuşluğu ne denli ağırlığını hissettirmeye başlanmışa, emperyalizmin ölüm çanları da o kadar güçlü çalıyor demektir. Bu iki ters eğilimden hangisinin ön planda olduğuna ise ancak somut şartları inceleyerek karar verebiliriz.

Bu açıdan, emperyalizm çağında ihraç edilen sermayenin nitelikleri hakkında çıkardığımız sonuçları şöyle özetleyebiliriz:

i) Doğrudan Sanayiye Yatırılan Sermaye, yatırım yapılan ülkelerde kapitalizmin gelişmesini hızlandırır. Yatırım, ister emperyalizmin şafağında İngiltere'nin sömürgelerinde giriştiği yatırımlar türünden-ki bunun klasik örneği Hindistan'dır- ilkel birikime, isterse 20.yy başlarında Almanya'nın Romanya, Portekiz gibi bağımsız ülkelerde giriştiği yatırımlar türünden sermaye birikimine yol açsın, bu tür sermaye ihracında ağır basan yön kapitalizmi geliştiren yöndür.

ii) Borç verilen sermaye, yani tefeci sermayeye gelince, ilkel birikimini tamamlamış bir ülkeye veriliyorsa -örneğin, Fransa'nın Rusya'ya ve Japonya'ya verdiği borçlar- sermaye birikimini hızlandırır; ilkel birikim sürecindeki bir ülkede ise, Çin'de Japon emperyalizminin yaptığı gibi, Çin kapitalizmini değil, Japon kapitalizmini geliştirir.

Üstaların tahlillerinden, sermaye ihraç edilen ülkelerin durumunda siyasi, mali, ekonomik, diplomatik, toplumsal acılardan somut olarak değerlendirildiğini görüyoruz.

Örneğin, Lenin, daha 1916'da, dünyada yalnızca sömürge sahipleri ve sömürgeler olmak üzere iki esas grup bulunmadığını, aynı zamanda, siyasi bağımsızlığa sahip olmakla birlikte (Lenin bunu daima devlet bağımsızlığı anlamında kullanıyor) mali ve diplomatik bağımlılık içine düşmüş olan, geçiş halindeki devletlerden söz ediyordu. (11)

Lenin, dünyanın paylaşılmasının tamamlanmış olduğuna işaret ederek, bu geçiş halindeki ülkelerin sömürgeleştirilmesi mücadelesinin kızışacağını belirtiyor. Emperyalizmin eğilimine bakarak, bu geçişin sömürgeleşmeye doğru olacağına işaret ediyor. Emperyalizmin eğilimi neden sömürgeleştirmekten yanadır? Lenin bunu şöyle açıklıyor:

"Tekellere, rakiplerle mücadelede her türlü duruma karşı tam garantiyi, rakip şirketin bir devlet tekeli kuran bir kanunla kendini korumak istediği durumda dahil olmak üzere ancak sömürgeler sağlayabilir. Kapitalizm ne kadar gelişirse hammadde sınırlaması, bütün dünyada hammadde kaynakları için rekabet, ve yeni kaynaklar arayış bulma telaşı da o kadar artar, sömürgeleri ele geçirmek için verilen mücadele de o kadar kıyasıya olur.

İngiliz kapitalistleri, kendi sömürgeleri Mısır'da pamuk üretimini islah etmek (abç.) için hiç bir gayreti esirgemiyorlar... Ruslar da kendi sömürgelerinde Türkistan'da aynı şeyi yapıyorlar. Sermaye ihracında gözetilen çıkarlarda sömürge gasına bir itilim sağlamaktadır; çünkü, sömürge pazarında rekabeti yoketmek, ikmali sağlama bağlamak, gerekli 'ilişkileri' yoluna koymak vs. için tekelleri yöntemler daha kolaydır (bazen de tek işe yarar yöntem de onlardır.)" (L-TE/C.22, sf.260-262)

Demekki, emperyalizm öncesi çağda bulunan bir ayırım, siyasi bağımsızlığı olmayan ülkelerde mevcut yapının daha hızla parçalanması, emperyalizm çağında derinleşerek sürmüştür. Daha önce, esas olarak meta dolaşımına teşvik etmek için yapılan alt yapı yatırımlarına, emperyalizm çağında, hammadde talanının bir parçası olarak üretimi geliştirmek için yapılan yatırımlar eklenmiştir. Dolayısıyla siyasi bağımsızlığa sahip ol-

mamaları, bu ülkelerde kapitalizmin ön şartlarının yaratılmasını hızlandıran bir rol oynamıştır. Buna karşılık aynı dönemde Lenin'in "geçiş biçimi" olarak tanımladığı ülkelerde, örneğin, Türkiye, Çin ve İran'da alt yapı yatırımının ötesinde, üretimi geliştirmek için yatırıma pek girilmemiş; ihrac edilen sermaye meta ihracını da hızlandıran bir kaldirağ gibi kullanılmıştır. Önemli bir bölümü lüks tüketim maddeleri, satış araçları ve daha önce alınan borçların faizlerine harcanarak doğrudan sermaye eden ülkeye geri dönen mali sermaye, bu ülkelerdeki halkın kanını iliğini emip götürmüştür. (12)

Sermaye ihrac edilen ülkelerin durumu açısından önem kazanan bir diğer boyut ise, bu ülkelerin, kapitalizmin şafağında, nasıl bir sömürü ağı içine sürüklenmiş olduklarıdır. Örneğin, Güney Amerika ülkeleri, İspanya'nın sömürgeleğinden kurtuldukları dönemde İngiliz mali sermaye ağına düşmüşler ve buraya dana 20.yy'ın başlarında çok yüksek miktarlarda sermaye yatırımı yapılmıştır. Öyleki, bu ülkeleri, İngiltere'nin bir "ticari sömürgesi" görünümüne sokmuş; ve tefeci sermayenin, tekeller ve holdingleer aracılığıyla dengesiz gelişmeyi alabildiğine körüklemesine yol açmıştır (13).

Bu etkenlerin yanı sıra, sermaye ihrac edilen ülkenin ulusal yapısından, hammadde kaynaklarının zenginliğine, pazar olarak öneminden, jeopolitik konumuna kadar bir dizi karmaşık etkenin sermayenin ihrac edildiği ülkelerdeki işlevlerini farklılaştırdığını günlük pratiğimizle de biliyoruz ve yaşıyoruz. 1920'lerde Stalin'in Çin ile Türkiye'yi kıyaslarken yaptığı tahlillerde göstermektedir ki bu karmaşık etkenler gözönüne alınmadığında, emperyalizmin herhangi bir sömürge yada yarı-sömürgesi açısından somut amaç ve etkilerini kavramak imkânsızdır (14).

Şömut amaç ve etkileri farklılaşmakla birlikte emperyalizmin sömürge ve yarı-sömürgeleri açısından genel eğilimini belirleyen bir tek genel dürtüsü vardır: O da "azami kârdır". Dolayısıyla emperyalizm daima, kâr oranını yüksek ilkel sermayenin kendi cebine akmasını sağlayan kapitalizm öncesi üretim ilişkilerini ve bunlara tekabül eden üst yapıya ayakta tutmaya çalışır. Geri kalmışlığı temsil eden her hukuki yada siyasal kurum, her toplumsal yapı, her ideolojî, emperyalizmin desteğini bulur. Dolayısıyla emperyalizmin en belirgin niteliklerinden birisi de devlet kurma bağımsızlığını önleyemediği taktirde, yani eski sömürgeci yöntemlerinin geçersiz kaldığı durumlarda, çok uluslu devlet yapısını ayakta tutmaya çalışmaktadır. Lenin, "millî devlet kapitalizmin kuralı ve 'üstürü'dür;" "çok milletli devlet geri kalmışlığı temsil eder, yada bir istisnadır" (I-DUEK, sf.106) diyor. Stalin'in Çin ile Türkiye'nin durumu arasındaki farka işaret ederken belirttiği gibi, çok uluslu devlet bir yandan emperyalizmin emekçi halkı bölme, birbirine karşı kıskırtma vb. yöntemlerine uygun bir araçtır; emperyalistler gereğinde ulusal çatışmaları körükleyerek işlerine gelen yönde bir parçalamaları tezgahlayabilirler. Fakat bundan daha önemlisi, ulusal baskı, emperyalizmin ezilen ulus üzerinde, ezen ulusun hakim sınıfları aracılığıyla uyguladığı katmerli sömürüyü de mümkün kılar. Böylece, geri kalmışlığın temsilcisi olan çok uluslu devlet yapısı aynı zamanda geri kalmışlığı sürdürmenin, kapitalizmin iki ayağı üzerine dikilmesini engellemenin, emekçi halk arasındaki ilişkileri körüklemenin bir aracı haline gelir ve emperyalizmin ulusların kendi kaderini tayin hakkını çiğnemesinin özellikle 2.Dünya savaşı sonrasında yaygınlaşan yeni biçimini oluşturur.

Buraya kadar söylediklerimizi özetleyecek olursak, emperyalizm üretim ilişkilerini ve üretici güçlerin gelişmesini, girdiği ülkelerde mevcut sosyo-ekonomik yapısına göre farklı biçimlerde etkilemektedir. Bu etkiler açısından tarihsel olarak şöyle bir ayırım yapmak mümkündür:

i) İlkel birikim sürecini tamamlamış, kendi sermayesine sahip ülkelerde, ihrac edilen sermaye, doğrudan yada dolaylı olarak iş gücünü satın alıp harekete geçmiştir. Kârın önemli bir bölümünü koparıp götürmesine rağmen, mali sermaye, bu tür ülkelerde sermaye birikimini hızlandırıcı bir rol oynamıştır. Emperyalist burjuvazi ile iş birliğine giren (ona usaklık eden değil) o ülkenin kendi burjuvazisi iç pazarın denetimini e-

sas olarak elinde tutmuştur.(Bu yüzyılın başlarında Portekiz, İspanya, Polanya, Bulgaristan vb. olduğu gibi)

ii) İkel birikim sürecine sömürgeleştirilerek, meta ihracı yoluyla sokulan ülkelerde, meta ihracı döneminde başlayan feodalizmin çözülmesi ve kapitalizmin ön koşullarının, dengelessen olarak yaratılması süreci, sermaye ihracı döneminde, emperyalist ülkelerin doğrudan yatırımlarıyla derinleşerek sürmüştür. Bu tip ülkelerin klasik örneği Hindistan'dır. Bunun yanı sıra, İkel birikim sürecine sömürgeleştirilerek sokulan ve emperyalizmin şafağında devlet bağımsızlığını kazanmış olmakla birlikte, bu kez yatırılan muazzam banka sermayesi ile birer "ticari sömürge" durumuna getirilen ülkelerde de -örneğin, Brezilya, Arjantin, Şili gibi Latin Amerika ülkeleri- emperyalist ülkelerdeki tekellerin doğrudan uzantıları aracılığıyla dengelessen bir gelişme alabildiğine körüklenmiştir. Bu açıdan bu ülkelere emperyalist sisteme, siyasi bağımsızlığa sahip ve İkel birikim sürecine henüz girmişken dahil olan ülkelere çok, Lenin'in "doğrudan doğruya sömürge" dediği ülkelerle ortak özelliklere sahiptirler.

iii) İkel birikim sürecine esas olarak kendi iç gelişmeleri ile henüz girdiklerinde emperyalizmin ağına düşen ülkelerde ise mali sermaye bu sürecin kan damarlarını tıkamış, yolunu saptırmış ve onu pençelerine almıştır. Emperyalizm öncesi dönemde siyasi bağımsızlığa sahip olan fakat emperyalizm tarafından yarı-sömürgeleştirilen bu tip ülkelerin klasik örnekleri Lenin'in, "şimdiden %90 sömürge" olarak nitelediği Türkiye, İran ve Çin'dir. Rekabetçi kapitalizm döneminde, meta ihracı nedeniyle kendi iç gelişmelerinin sonucu olarak gelişmeye başlamış olan manifaktürlü büyük ölçüde yıkıma uğrayan bu tür ülkeler kendi devletlerine sahip olmakla birlikte, kendi sermayelerine sahip olamamışlardır. Dış etkenlerin yoğunlaştığı meta dolaşımı, bir yandan feodalizmin çözülmesine, bir dereceye kadar -fakat sömürge ülkelerdekine kıyasla hayli sınırlı- yol açarken bir yandan da bu ülkelerde kapitalizmin iki ayağı üzerinde doğrulmasını engellemiştir.

X
X X

Bir bütün olarak baktığımızda mali sermayenin dış pazarlar açısından eğilimleri hangi yönden gelişmiştir?

Lenin'in sözünü ettiği "geçiş biçimleri"nin örneği olan ülkeler için mücadele gerçekten de kızışmıştır; ve yine Lenin'in işaret ettiği gibi, gelişme yönü kutuplaşmaya doğru olmuştur: Bir yandan mali sermaye, diğer yanda ise onun ağından kurtulma imkanı olmayan, mali ekonomik, diplomatik, askeri, kültürel bakımlardan bağımlı hale gelmiş toplumlar! Ancak bu kutuplaşma, Lenin'in işaret ettiği gibi sömürgeleştirme yönünden ilerlemedi, daha doğrusu ilerleyememiştir. Özellikle 2.Dünya savaşı sonrasında, sömürge halklar milli kurtuluş mücadeleleri ile devlet kurma bağımsızlığını elde etmişlerdir. Böylece emperyalizmin eski sömürgecilik yöntemleri geçersiz hale gelmiştir. Ancak, ulusal hareketlerin gelişmesi sürecinde zorunda kaldığı bu ödünü emperyalizm yeni sömürgecilik yöntemleriyle geri almıştır. Devlet bağımsızlığına sahip hale gelmelerine rağmen, bu ülkeler mali sermaye açısından kurtulamamışlardır. Siyasi bağımsızlığa sahip olan, henüz İkel birikim sürecindeki bu ülkelere yapılan sermaye ihracından mali sermayenin kendi iç diyalektiğinin de bir sonucu olarak tefecilik git gide ağırlık kazanmış ve yeni sömürgecilik sürecini vuran esas yön haline gelmiştir. (15)

Emperyalizm, yalnızca kendi sermayesine sahip olmayan ülkeleri değil kendi sermayesi muazzam tefeci sermaye ile boy ölçüşemeyecek düzeydeki ülkeleri de "yarı-sömürge"leştirmiş; 20.yy'ın başlarında "geçiş" halindeki (örneğin Portekiz gibi) ülkeleri tam bir mali bağımlılık ağına düşürmüştür; bu "yarı-sömürge"lik, Lenin'in kullandığı anlamda, "siyasi bağımsızlığın yitirilmesine geçiş" değil; halkların kanı ve canı pahasına kazandığı siyasi bağımsızlığın çığnemesi, onun "sözde" bir devlet bağımsızlığıdır.

lığı derekesine düşürmesidir.

Yarı-sömürgeleştirilen ülkelerde, emperyalizm, ilkel birikim sürecinin tamamlanması önüne muazzam bir engel olarak dikilmiş, biriken ilkel sermayeyi kendi cebine aktarmış, kapitalizm öncesi üretim ilişkilerini, bunların üst-yapıdaki yansımaları olan yarı-feodal siyasal ve hukuki kurumları, kendi varlığının bir garantisi olarak vargüçüyle desteklemiştir. Katmerli sömürsünün bir aracı ve geri üretim ilişkilerinin bir temsilcisi olan çok uluslu yapıyı ayakta tutmuştur. Kısacası, yarı-sömürgeleştirilen her ülkede, o ülkenin somut şartlarına göre gerici dan ne varsa, emperyalizm ona payanda olmuştur.

2) Emperyalizmin İlkel Birikim Sürecine Henüz Girmiş Yarı-Sömürge Toplumlar Üzerindeki Etkileri

Emperyalist sermaye, kendi iç çelişkileri ile ilkel birikim sürecine girmiş olan ülkelerde, bu süreci iki zıt yönde etkiler:

Birinci olarak emperyalist sermaye, doğal ekonomiyi sarsarak mahali pazarları birleştirerek, proleteryaı yaratarak, meta dolaşımını ve giderek meta üretimini yaygınlaştırarak, yıkıcılık görevini üstlenir. Böylece ilkel birikim sürecini kendisine tabi ve bağlı hale getirerek hızlandırır, kapitalizmin objektif şartlarının yaratılmasını sağlar.

Fakat diğer yandan ham maddeleri talan ederek, borçlandırarak, biriken ilkel sermayeyi çekip götürerek, kapitalizm öncesi üretim ilişkilerini destekliyerek ve milli bir sanayinin gelişmesini engelliyerek, toprakını açtığı kapitalizmin gelişmesinin önüne çıkarır; toplumsal emeği geri üretim ilişkileri içine hapsedmeye çalışır.

Emperyalizmin bu iki zıt yönlü etkisi, tekелci sermayenin, mali sermayenin birikmesini yöneten kanundan kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla bu emperyalizmin kendi iç çelişkisidir. (16)

İbrahim yoldaş, yalnızca bu çelişkiyi değil, bir birine zıt iki yönden hangisinin esas olduğunu da açıkca ortaya koymuştur:

"...Kapitalizmin gelişmesi ve feodal ilişkilerin kısmen çözülmesi, emperyalist sömürünün işleyişinin tabi, kaçınılmaz ve kendiliğinden doğan sonucudur. Emperyalizmin, sömürü ve talan amacıyla ihraç ettiği sermaye, kendiliğinden feodal ilişkilerde kısmi bir çözülmeye yol açmaktadır... İşin öteki yüzü ve asıl yüzü ise şudur: Emperyalist ülkeler geri kalmış ülkelere sermaye ihraç ederken, buralarda demir-yolları vs. inşa ederken, yüksek faiz bedellerini, düşük toprak fiyatlarını, düşük ücretleri, ucuz hammaddeleri düşünmektedirler ve onların asıl amacı bütün toprakların ve hammaddelerin rakipsiz sahibi olmak, buraları sömürgeleştirmek, emekçi halkı köleleştirmektir. Emperyalizmin esas karakteri ve amacı budur." (1-K/BY, sf.49-50)

Mali sermaye, metropol ülkelerdeki sanayi üretiminin dahada gelişmesini engellemektedir. Çünkü, tekелcilik, emeğin üretkenliğini artırmayı zorunlu kılan sanayi sermayeleri arasındaki rekabeti kaldırmış; tekел fiyatlarını uygulamaya koymuş, rekabeti tekeller arasındaki "piyasa dışı" rekabet biçimleri haline getirmiştir. (17) Bizim açıımızdan daha önemli olarak, mali sermaye, hakimiyeti altındaki sanayide kâr haddinin düşmesine karşı koyabilmek için, a) Ucuz hammadde sağlamak, b) üretilen metalara pazar sağlamak zorundadır. Genel olarak nüfuz alanları, bu iki yönlü iş için zorunludur. Yukarıca belirttiğimiz gibi, mali sermayenin bağımlı ülkelerinde hammadde ve pazar üzerinde tekел kurma zorunluluğu ve eğilimi bu ekonomi-politik kanundan kaynaklanmaktadır: İkinci genel bunalımdan sonra sömürge halklarının milli uyanışı ve hareketleri neticesinde yeni sömürgecilğe baş vurmak zorunda kalan mali sermaye, yarı-sömürgeleleri, borçlandırarak, ekonomisini tamamiyle kendisine bağlayarak tam bir mali ve iktisadi bağımlılık altına sokmakta, bu bağımlılık vasıtasıyla yeni sömürgelelerin hammaddelerini talan etmekte ve pazarını tekeli altında tutmaktadır. (Bilindiği gibi birinci ve ikinci genel bunalım kav-

ramlarını, Stalin, 1. ve 2.Dünya savaşları dönemleri için kullanmaktadır. Bkz. Stalin,SY sf. 109)

Emperyalist sanayinin bu ihtiyaçları neticesindedirki, birinci olarak yarı-sömürgeler üzerinde emperyalistler arası dalaşmalar, entrikalar da hada kızışırken, ikinci olarak emperyalist sermayeye bağımlılıkaltındaki ülkelerde hammaddelere sahip çıkacak, bu pazarda emperyalizmin metalarına rekabet edebilecek ve de zorunlu olarak toplumsal emeğin üretkenliğini artırarak kâr haddinin düşmesine yol açacak olan milli bir kapitalizmin gelişmesini engellemek için iktisadi ve üst-yapısal engeller yaratmaktadır. Emperyalizmin özellikle yarı-sömürgelerinde üretici güçlerin gelişmesinin önüne dikilmesi, emperyalist sanayi açısından böyle bir ekonomi-politik zorunluluktur. Böylece, tekelciliğin karakter-istik özelliği olan durgunluk ve çürüme eğilimi, yarı-sömürgelerde bütün çıplaklığıyla ortaya çıkmaktadır. Emperyalizm, sadece sanayisi açısından mı yarı-sömürgelerde kapitalizmin gelişmesini engellemek eğilimindedir? Hayır. Milli sermayenin tefeci niteliği, borçlandırarak yeni sömürge halklarının kanını ilğini emmesi de milli kapitalizmin gelişmesine karşıdır.

Tefeci sermayenin gözeneğine yapıştığı üretim tarzını nasıl sefil-leştirerek ve çözerek -fakat yerine yenisini koymadan- sömürdüğünü daha önce ortaya koymuştuk. Lenin'in vurguladığı gibi mali sermayenin tefeci niteliği gelişmekte, emperyalist devletler rantiyeye devletler haline gel-mektedir: "Gelişmesine küçük tefeci sermaye ile başlayan kapitalizm, gelişmesini muazzam tefeci sermaye ile tamamlıyor." Ve eğer gözeneğimizi yerleştiği üretim tarzı feodal ise, kapitalizmin şafığında görülen tefeci sermayenin oynadığı rolü oynuyor. Şu farkla ki, feodal tefeci sermaye kendisini de dizgin altına alan sanayi sermayesinin gelişmesini engelle-yemezken, modern tefeci sermaye, o muazzam iktisadi, askeri ve siyasi gü-cüyle, sanayi sermayesinin gelişmesinin yolunu tıkıyor.

Emperyalist borçlandırma, iki temel aracı kullanmaktadır. Yarı-sömürge ülkenin devleti ve sermaye kurumları (bankalar, sigorta şirketleri vb.)

Mali sermaye, daha 19.yy'n sonundan itibaren uluslararası banka ser-mayesi ağına kurmuştur. Bugün sömürge bankacılığı (yani esas olarak ana bankanın şubelerinin açılması)nın yerini, yeni-sömürge yapıya uygun düş-en bankacılık biçimleri almıştır. Bunların başında alt-şirketler (yaban-cı bankanın, yerel ortaklar edinenek kurduğu ana bankanın holdingine bağ-lı şirketler-ki devletin yabancı sermaye ile ortaklaşa kurduğu özel amaçlı bankalarda buna dahildir.)ve bağımlı bankalar (tamamıyla "yerel" sermaye ile kurulmuş fakat kaynaklarının ve mali faaliyetinin büyük yüz-desinin emperyalist kredilerden oluştuğu şirketler.) gelmektedir. Bir ya-rı- sömürge ülkenin banka sistemi, tamamıyla uluslararası mali sermaye-nin denetimindedir ve onun hareket ettiği kanallardan birisidir. Bu banka-lar birçok fonksiyonu birden yerine getirirler. Bir yandan özel amaçlı ku-rulmuş olanlar(dış ticaret, metalurji, tarım, sanayi kalkınma vb. banka-lar)yarı-sömürge de emperyalist hammadde talanı ve pazarlamanın ekonomik gereklerinin yerine getirilmesinde rol oynarken, diğerleri ülke içindeki kredi piyasasını düzenlerler. Bu krediler aracılığıyla geniş bir tüccar tefeci ve kompradorlar ağı oluşturulur. Zaten kendi gelişmesi içinde feo dalizme yapılmış bir kene olarak ortaya çıkmış olan tefeci tüccar serma-yesi, böylece emperyalist sermaye tarafından beslenir ve buna karşılık olarak da, tefeci sermayesinin sömürdüğü artı-değerler uluslararası mali sermayeye bağlanır ve onun tefeci birikiminin temel taşlarından birini oluşturur.

Borçlandırmanın ikinci temel aracı ise yarı-sömürge'nin devletidir. Devlet borçları, biçimi ne olursa olsun (devletten devlete borçlar, ulus-lararası "yardım" programlarının borçları, özel bankalardan devlete borç-lar vb.), mali sermayenin çok yönlü birikim ihtiyaçlarının yerine geti-rilmesinde kullanılır. Bütün yarı-sömürge ülkelerde, devletin ekonomik işlevleri çok gelişmiştir. Bu, emperyalist tefecilik ve talan için zorun-ludur. Yarı-sömürge'nin devleti, yeraltı kaynaklarının, sanayi bitkileri-nin ve gıda maddelerinin emperyalistlerce talanı için gerekli olan birçok alt-yapı yatırımını emperyalistler adına yapmak, geniş bir ordu beslemek

ve askeri harcamalar yapmak, ithalat ve ihracaatı pompalamak (veya bizzat yapmak), vergi iadeleri, teşvik fonları vb. yollarla komprador burjuvaziyi beslemek, kâr oranı düşük ya da zararlı, fakat emperyalistler ve uşakları kompradorlar açısından zorunlu olan sanayi alanlarında faaliyet göstermek, geniş bir bürokrasi ve baskı aracı beslemek... gibi birçok ekonomik faaliyeti göstermek zorundadır. "Emperyalist borçlanmalar bütün bu faaliyetlerin dayandığı kaynaktır. Yarı-sömürge'nin yeraltı zenginlikleri, tarihi geçmişi, yerli hakim sınıflar arasındaki bölünmeler ve halk sınıflarının çeşitli mücadeleleri, devletin üstlendiği bu ekonomik rolü şu veya bu oranda etkileyecektir. Ama hepsinde de sonuç aynıdır: Devlet, uluslararası mali sermayenin bir başka aracısı rolünü yürütmekte ve böylece, (a) ülkenin hammaddelerinin talanının (b) ucuz tarım ürünleri pazarının, (c) emperyalist ekonomilerin meta inracının, (d) yerli kredi piyasasının, (f) komprador sanayi için gerekli yerli(!) sermayenin sağlanmasının düzenlenmesi ve işletilmesini, emperyalist sermaye adına yürütmektedir. Kısacası mali sermaye, halkların milli uyanışı sonucu elde edilen devlet bağımsızlığının yarattığı engeli, uşak sınıflarının devleti aracılığıyla aşmaktadır. (19)

Devlet, emperyalistler adına bu fonksiyonları yürütmek için aldığı borçları nereden ödemektedir? Yarı-sömürge emekçilerinin alın terinden. Birikimin sürükli biçimde dışa aktığı bir ekonomik yapı, kaçınılmaz olarak onulmaz krizlerin içine düşecek, devlet aldığı borçların faizini ödeyemez duruma düşecektir. İşte böyle dönemler, uluslararası mali sermaye için özel tahsil dönemleridir. Batılı emperyalistlerin bu iş için oluşturdukları özel uluslararası kurumlar da vardır: Bunların başında IMF (Uluslararası Para Fonu) gelmektedir. Bu kurum, iflasın eşliğine gelmiş, yarı-sömürge devletle rden alacaklı emperyalist ülkelerin alacaklarını tahsil eder. IMF'nin programlaşmış bir paketi vardır ve ancak bu paketteki şartlar yerine getirildiğinde borçlu devlete yeni krediler sağlanır. Bu şartlar üç temel maddede toplanır : a) Ücretlerin düşürülmesi, b) Devalüasyon, c) Yeni vergiler ve sosyal harcamaların kısılmamasıyla bütçenin dengelenmesi.

Ücretlerin düşürülmesi, tarım ürünleri taban fiyatlarının düşürülmesi, maaşların düşürülmesi gibi alanlara da yayılır; Genel olarak, emperyalist sermayenin yarı-sömürge halkının yaşam standartını düşürmesi, yani artı-emekle yetinmeyip, gerekli emeğin önemli bir bölümüne de el koyması anlamına gelir. Devalüasyon, ikinci bir darbeyle halkın tüketim kapasitesini daha da düşürecek, daha da önemlisi, yarı-sömürge üretilen ürünlerin daha çok miktarının daha da ucuza emperyalistlerce kapatılmasını sağlayacaktır. Yeni vergilerin konulmasının ve devletin sağlık eğitim, konut vb. sosyal harcamalarının kısıtlanmasının anlamı ise açıktır. Böylece, IMF'nin "uluslararası tahsildar" rolünü, yeni-sömürgecilik şartlarına uyarlanmış "duyun-u umumiyeye" niteliğini görürüz. Sosyal-emperyalizmin böyle, serbest piyasa(?) kurallarıyla işleyen uluslararası "hayır" kurumları yoktur, ancak sosyal emperyalizmin borçlarını tahsil eddiği de aynı yöntemlere dayanmaktadır.

Özetle, emperyalist tefecilik, yarı-sömürgelerinde tefeci-tüccar sınıfını besleyip kendine bağlayarak, komprador burjuvaziyi geliştirerek ve bu uşaklarının da ortak olduğu devleti bizzat tefeciliğinde bir aracı ve kahya olarak kullanarak, üretilen artı-emeği ve gerekli emeğin hatırı sayılır bir kısmını gaspeder. Bu tefecilik düzeninin süregitmesi ise, kendi iki ayağı üzerinde durabilecek bir ekonomik yapıyı reddeder. Çünkü kapitalist gelişme, bir kez gerçekleşirse, kendi mali kaynağını yaratacak, emeğin üretkenliğini artırarak işgücünün değerini yükseltecek, emekçileri işçiye dönüştürerek örgütlü kitle güçlerini yaratacak, milli sanayinin rasyoneliyle işleyen bir devleti zorunlu kılacaktır. Bu ise emperyalist tefeciliğin tatlı vurgunlarına bir son demek, mali sermayenin yalnızca ücretli emekle yaratılan artı-değerden bir pay alması demek olacaktır. Mali sermaye, kendi sermayesine sahip olan o yarı bağımlı ülkelerde artı-değerin bir parçasıyla yetinmek zorundayken, ilkel birikim sürecindeki yarı-sömürgelerindeki tatlı vurgunları kollamakta, yarı-sömürgelerinde kapitalizmin gelişmesini var gücüyle engellemektedir.

Toparlarsak, mali sermaye, hem uluslararası tefeciliğini sürdürebilmek, hem devletçi sanayisi için vazgeçilmez olan hammadde talanını ve tüketim pazarını koruyabilmek için, ekonomik işleyişinin kanunlarının sonucu ve iradeden bağımsız olarak, ilkel birikim sürecine henüz girmiş yarı-sömürgelemleri kapitalist üretim tarzının alt yapıda hakim hale gelmesini engeller.

Bu onun esas ve belirleyici yanıdır. Ekonomik alanda sömürü, talan ve tefeciliğini sürdürebilmesi ve feodal yapının çözülerek yarı-feodal yapıya dönüşmesini hızlandırması, yarattığı sonuçları itibarıyla esas yönüyle çelişen fakat zorunlu olan tali etkileridir. Emperyalizmin ilkel birikim sürecini etkileyişinin esas ve belirleyiciyözü olan, üretici güçlerin gelişmesini engellemesi, onun toplumsal yapıya olan etkisinde bütün çıplaklığıyla ortaya çıkmaktadır. Bu bölümde yarı-sömürge yarı-feodal bir ülkede toplumsal yapıya derinlemesine girmeyeceğiz; bu zira ekonomik tahlilin ardından ele alacağız. Ancak emperyalizmin yarı-sömürgelemleri açısından eğilimini incelerken, onun, altyapıda talan ve tefeci sömürsünü sürdürebilmesi için zorunlu olan sınıfsal ilişkileri ve üstyapı kurumlarını nasıl etkilediğini bir ikicümleyle vurgulamamız yerinde olacaktır.

Yukarıda açıkladığımız gibi emperyalist sermaye, yarı-sömürge ülkelerin halkını esas olarak bir tefeci sıfatıyla sömürmekte ve bununla de emeğin, ortaçağdan kalma üretim ilişkilerinin içinde hapis tutulmasından yararlanmaktadır. Emperyalizmin buiste en büyük dayanağı feodal sınıflar ve feodal üretim ilişkileridir. (20)

Emperyalizmin feodalizmle olan ilişkisi, ne türdür? Bu soru, oportünizmin sosyo-ekonomik tahlilde troçkizm-revizyonizm kırmızı teori lerini sergileyebilmek için özellikle tahrif ettiği, çarpıttığı bir sorudur. Genel olarak oportünistler, emperyalizm ile feodalizm arasındaki ilişkinin üst yapısal olduğu, iktisadi alanda ise çıkarlarının tamamıyla zıt olduğu tezini değişik biçimler altında sürmektedirler. Buna tse, "sermaye"nin ücretli emek sömürsüne, feodalizmin ise toprak rant na dayandığı ve artı-emeğin bu ikigasb biçiminin taban tabanazıt olduğu savına dayandırmaktadırlar.

İleri sürülen bu iddia doğru olabilir mi? Hayır. Çünkü emperyalizm, muğlak bir "sermaye" değil, "mali sermaye"dir; ve mali sermayenin sömürgeci eğiliminin ekonomik esasları, daha önce açıkladığımız gibidir. Gördük ki, mali sermaye, ilkel birikim sürecindeki bir yarı-sömürge- sinde sömürsünü, esas olarak emperyalist tefecilik ve hammadde talanı ile sürdürür. Bunun temelinde ücretli emek bulunduğu gibi, ondan daha ağırlıklı olarak, artı-emeğin feodal ve yarı-feodal tarzda gaspı yatmaktadır. Emperyalist borçlandırma, iktisadi olarak kene gibi yapıştığı üretim ilişkilerinin yaşamasından yararlanmaktadır. Artı-emeğin feodal ve yarı-feodal tarzda gaspı, emperyalist tefeciliğin gidasıdır. Ancak feodal ve yarı-feodal üretim ilişkilerinin yaşaması siyasende- dir ki, emek azınca sömürilemekte toplumsal emeğin değeri düşük tutulabilmekte, hammadde ve tarım ürünleri çok ucuza kapatılabilmekte, dış borçların faizleri ödenebilmektedir. İkinci olarak emperyalist sermaye, feodal üretim ilişkilerinin hayat alanının tümüne el atmaktadır. Bu, emperyalizmin dengesiz gelişmedoğasının yarı-sömürgelemlerine yansması sonucu, feodal yapıya dalga dalga nüfuz etmesi, operasyonları belirli bölgelere ve belirli sektörleresine irlemesi neticesinde ortaya çıkmaktadır. (21) Feodalizmin varlığı, iktisadi olarak, emperyalist sömürünün (doğrudan veya kendine bağladığı ve yarattığı vasıtalar aracı lığıyla sömürsünün) önünde bir bütün olarak engel teşkil etmemektedir. Emperyalizmin ihtiyacı olduğu alanlarda ise, feodal üretim ilişkileri yıkılması değil, korunması ve içbağkalaşıma uğratılması emperyalizmin iktisadi çıkarıdır. Ancak bu alanlarda iktisadi kategori olarak feodal rant adayan servet, saf biçimi ile mali sermayenin birikmesinin hammaddeyi olamayacağı için, tefeci-sermayesi ve tarım ürünlerinin ihr- catındaki komprador sermayeyle birleşmekte, onadönüşmektedir. Böylece bu alanlarda artı-emek, feodal rant-tefeci faizi-ücretli emek bileşimi

temelinde gaspedilmekte ve emperyalist sermayenin birikim sürecine girmektedir.

Sonuç olarak, emperyalist sermayenin feodal üretim ilişkileriyle olan iktisadi ilişkisi, bir bütün olarak onun yaşamasından, kısmi olarak da onun çözülmesinden ve değişime uğramasından yanadır.

Feodalizmi çözen, boş bir kılıf haline getiren olgu, emperyalizmin doğrudan iktisadi ilişkisi değil, emperyalist sömürü ağının yarattığı ekonomik ve sosyal etkilerdir. Bu etkilerin ne olduğuna ileride değineceğiz. Ancak, bu etkiler sonucunda, emperyalizmin ve onun araçlarının işine gelmediği halde, emperyalist talanın yürütüldüğü sektörlerde proletarya, ve genel olarak tüm yapıda üretim araçlarından koparılmış emekçilerden oluşan gizli ve açık bir işsizler ordusu ortaya çıkmakta ve bunların ihtiyaçlarını karşılayacak, üretim araçlarını ve ucuz işgücülerini sermayeye dönüştürecek yerli sermayedar sınıfının gelişmesi için objektif şartlar oluşmaktadır. Böylece emperyalist sömürü, kendisine karşı olan sosyal güçleri de geliştirmektedir. Kuşkusuz bunların başında proletarya geliyor. Milli burjuvazi de çalılışına ve ikili tutumuna rağmen emperyalizme karşı geliyor. Feodal üretim ilişkilerinin yarı-feodal ilişkilere dönüşerek yoksulluğun içine hapsettiği köylülük, içi boşalmış feodal ilişkilere ve feodal sınıflara saldırıyor. Üretici güçlerin gelişmesinden, emeğin özgürlüğünden yana olan bütün bu güçlerin millihislerle uyanması, kendilerini saran üretim ilişkilerine ve bunun temelinde yükselen toplumsal ilişkileresaldırması, emperyalizmin sömürü, talan ve tefecilik çarkını dinamitliyor. Emperyalist sermaye, bu güçleri dizginleyerek sosyal güçleri beslemek, ayakta tutmak zorundadır. Feodal sınıflar ve feodal üstyapı, bu görev için biçilmiş kaftandır ve emperyalizmin ilk eldebazır bulduğu sosyal güçlerdir. Feodalizm, feodal cebirlikle, din afyonuyla, köylülük üzerindeki gerici otoritesi ile kadınları köleleştirmesiyle ve ideolojisiyle, objektif olarak emeğin özgürlüğünden yana olan güçlerin bilinç unsurunun ve siyasi hareketlerinin gelişmesinin önünde çok önemli bir engel teşkil etmektedir. İşte bu nedenle de, feodal sınıflar ve onların üstyapı kurumları, emperyalizmin öncelikle desteklediği ve yaşatmaya çalıştığı sosyal güçler olmaktadır. (22)

Üstyapının en temel kurumlarından biri olan devletin vahukukun da feodal yapısı korunmakta, "burjuva demokrasisi ile feodalizmin kirbacı daima kolkola" girerek, devlet feodal, faşist ve militarist bir nitelik kazanmaktadır. (23) Emperyalizm her yerde kendi usak sınıflarının feodal-faşist diktatörlüğünün devamını doğrudan ya dadolaylı müdahalelerle sağlamaktadır.

İşte böylece emperyalizmin, ilkel birikim sürecine girerken yarı-sömürgeleştirdiği ülkeler üzerindeki iktisadi etkisinin gerici (esas) yönü, sosyal yapıya etkisinde bütün çıplaklığıyla ortaya çıkmaktadır.

3) Yarı-Sömürge, Yarı-Feodal iktisadi ve Sosyal Yapı

Buraya kadar emperyalizmin, yarı-sömürgeleştirdiği ülkelerde feodalizmin çözülmesi ve kapitalizmin objektif şartlarının gelişmesi süreci üzerindeki etkilerini, esas eğilimlerle açısından ortaya koyduk. Şimdi daha somut olarak, Türkiye gibi yarı-sömürge ülkelerin sosyo-ekonomik yapısı üzerinde duracağız. Bu bölümde çıkartacağımız teorik önermeler, araştırmanın II. Kısmında somut verileri incelerken kanıtlayacağımız tezleri oluşturacaktır.

a) Toplumumuz, emperyalizme bağlanmış ve ona tabii bir ilkel birikim süreci içindedir.

Emperyalizmin şafağında, merkezifeodal yapıya sahip Türkiye, Çin ve İran gibi devlet bağımsızlığı olan yarı-sömürge, yine ticari kapitalizmin etkisiyle, ilkel birikim sürecine girmişlerdi.

Osmanlı toplumu, 15. ve 16. yy. larda gelişmiş bir ticarete sahipti ve kent-küçük üretiminde manifaktür sermayenin ilk filizleri gelişmeye başlamıştı. Ger yabancı kapitalizmin sömürgeci ticaretivesonradan da

emperyalist sömürgeciliğin talanına maruz kalmasaydı, kuşkusuz kendi iç gelişmeleri neticesinde kapitalist bir topluma dönüşebilirdi(24). Avrupa'da daly: dizgin gelişmekte olan ticaret kapitalizmi, daha 16.yy'da Osmanlı "imparatorluğu"nu belligaş pazarlarından biridirumuma getirmişti. Osmanlı topraklarına yayılan Fransız ve İngiliz metalleri, para ekonomisini kıyıllardan başlayarak iğlere doğru yaydı. Meta ihracının karşılığı esas olarak kıymetli madenlerle ödendi. Karşılığı altın-para ile ödenen değişim, kızıazamanda Osmanlı feodal devletinin hazinesini tüketti. Ama yabancı metallerin tüketilmesi azalmak bir yana sürekli artıyordu. Bu durum, bir yandan imparatorluğun borçlanmasını ve bu borçları sağlayan yabancı veonun içteki ajanları vaziyetindeki banker, tefeci sınıflarının türemesine gelişmesini getirirken, diğer yandan Osmanlı toplumunu, tabiiyetindeki köylülerin üretiminin daha büyük bir bölümüne el koymaya zorladı. Ancak, genel olarak feodalizmin olduğu gibi Asya tipisliğinin de üretimin hacmini arttırması mevcut üretim ilişkilerinde imkansızdı. Çünkü feodal ekonomi kullanım-değeri üretme temelinde kurulmuştur. Köylülük üzerinde, onların üretim tarzını değiştirmeden gerçekleşen amansız sömürü, kızıazamanda, Osmanlı feodal toplumunun belkemiğini oluşturan tımar sisteminin çökmesine yol açtı. Artık, köylü üretiminin artı-emeğini gaspetmek için devletin atadığı tımar sahipleri değil, "mültezimler"(vergi toplayıcıları) kullanılmaya, giderek "malikane" sistemi kullanılmaya başladı. Bu değişimin özü, bir yandan doğrudan üretici olan köylüyü, ürün-rant ve giderek para-rant şeklindeki feodal rant biçimlerine geçirmesi; diğer yandan da feodal merkezi yapının parçalanarak hem küçük köylü mülküvetinin doğması, hem de mültezimlerin ilk önce "malikane" sahipleri, sonra da toprak ağaları haline gelerek özel toprak ağası mülkiyetinin doğması olmuştur. Kırdaki kendine yeterli ekonominin böyle bir zorlanması neticesinde iyice yoksullaşan ve açlıkla karşı karşıyakalan köylülerin, ya isyan etmesinden ya da çift bozup kentlere akın etmesinden başkabilir yol kalmıyordu. 16. yüzyıldan başlayarak patlayan büyük köylü isyanları, eşkiyalığın artması butnsafsız feodal sömürünün sonucudur. Yine 18. yüzyılda İstanbul, E-dirne, Bursa vb. feodal şehir merkezlerindeki nüfus patlaması ve feodal şehir ekonomisini alt üst etmesi, geniş bir işsizler "serseriler takımı"nın ortaya çıkması da yine aynı çözülmenin ürünüdür. Bütün bu olgular karşısında, feodal hukukun getirdiği (çift-bozma kanunu ile köylünün toprağını terk etmesini önleme, köylü isyanlarını kanla bastırma, şehirlerde işsizlere karşı kanunlar çıkartma vb.) baskı önlemleri boşa çıkmıştır; çünkü feodal tarımsal üretimin kokuşması ve çözülmesi bir kez başlamıştır.

Kent üretiminde de çöküş aynı hızla ilerlemiştir. 15. ve 16.yy.larda Osmanlı kentlerinde geniş loncalar vardı ve tiftik, ipek gibi ticaret konusu olan ürünlerde de manüfaktür üretimi filizlenmeye başlamıştı. İngiliz ve Fransız metallerinin büyük bir hızla Osmanlı pazarlarını işgal etmesi, bir yandan kentteki zanaatları yıkıma uğrattı, diğer yandan da ilk filizleri görülen milli sanayinin kökünü kazdı..

Feodal Osmanlı toplumunda görülen bu çözülmenin temel unsurları, yabancı kapitalizmin sömürgeci ticareti, merkezifeodal devletin tarımdaki yeni vergileri, bu vergilerin toplanmasında araya giren mültezimler (sonraki ayanlar ve toprak ağaları) olmuştur. Merkezi feodal yapı çözülür ve yabancı kapitalizmden başlayan meta dolaşımı yaygınlaşırken, kapitalizm olarak köylüleri borçlandıran tefecilik ve bu metadolaşımında palazlanan ticaret geliştirdi büyüdü. Böylece, tekelleşen batı kapitalizmi Osmanlı pazarlarını emperyalist sistemine dahil ederken, elinin altında, çağın zaman feodal bürokrasinin unsurları ya da toprak ağası olan tefecileri vekomprador tüccarları buldu. Emperyalist sermaye, kompradorlardan ve tefecilerden oluşan geniş bir sömürü ağı kurdu ve kent ve kırdaki üretimin gözeneğine yerleşti(25).

Böylece daha Türkiye yeni yeni ilkel birikim sürecine girmişken emperyalist tahakkümün altına girdi; emperyalist sermayenin eğilimleri bu ilkel birikim sürecinin hareketine damgasını vurdu; biriken para-servet uluslararası mali-sermayenin gıdası haline geldi; çözülmenin yerine ye-

nisini koyabilecek olan güçler ezildi, engellendi.

Daha önceki bölümlerde, ilkel birikim süreci denen, feodal üretim tarzının çözülmesi ve kapitalizmin objektif şartlarının yaratılması sürecinin, iki temel yönü olduğunu açıklamıştık. Bir taraftan doğrudan üreticinin bütün geçim ve üretim araçlarından koparılması (yani köylülüğün ve o sınıfın sırtından geçinen ağalığın, tefeciliğin yıkılması), diğer yandan da feodal rantın para-servete dönüşerek birikmesi ve merkezileşmesi, dahasonra da üretim araçlarının sermaye haline getirmesi, bu tarihi sürecin iki yanıdır. Ancak bu süreçler sonundadır ki, bütün üretim araçlarının sahibi olarak sermaye, işgücünden başka hiç bir mülkü olmayan özgür emekle "eşit" temelde karşı karşıya gelebilir ve kapitalist üretim iki ayağının üzerine kalkabilir. Türkiye'de iktisadi yapının evriminin incelenmesi, bu iki yönünün incelenmesi ve hareket kanunlarının ortaya çıkartılmasından başka bir şey değildir. Şimdi, bu iki yönün incelenebilmesi için hareket noktalarımızı teşkil edecek olan tezleri ortaya koyalım.

b) Doğrudan Üreticinin, Üretimin Objektif Koşullarından Koparılması Süreci

Bu sürecin temelini, tarımda köylülüğün çöküşü oluşturur. Bildiğimiz gibi köylülük feodal iktisadın bir kategorisidir ve en genel tanımıyla, üretim aletlerine ve geçim araçlarına sahip olan fakat artı-emeklerine, ancak üretimin sonunda, çeşitli feodal ve yarı-feodal bağımlılık temelinde el konulan üreticiler sınıfıdır. Feodal yapının çözülmeye başladığı bir iktisadi yapıda köylülük, genel olarak bağımlı köylü ve küçük-üretici olan mülk sahibiköylü olarak görülür. Bu her iki sınıfta, serfin halefidirler ve feodal hukukun parçalanmaya başlaması ile ortaya çıkarlar. Onların da üretimi, tıpkı serf gibi, kendi üretim aletlerinin ve geçim araçlarının mülkiyetine ve kendi işgülerine dayanır. Onların da üretimini yöneten amaç, kullanım-değeri üretmektir. Sonuç olarak köylü üretimi küçük ölçekli, durağan ve üretici güçleri geliştirmeyen üretimdir.

Ölçüsüyle, feodalizmin çözülmesi ve kapitalizmin şartlarının yaratılması sürecinde ilk incelenecek konu, köylülüğün çöküşü ve bu çöküşün hangi dönüşümlere (ve sınıflara) yol açtığıdır.

Bağımlı Köylülüğün Çöküşü

Bağımlı köylülük, serflikin doğrudan kalıntısıdır. Serflik angarya-emeğinin ve derebeyi iktisadının na denli temeli ise, bağımlı köylülük de, toprak ağası iktisadının o denli temel unsurudur. Serflikte olduğu gibi bağımlı köylülüğün de iktisadimekanizması, artı-emeğin feodal toprak-rantı olarak üretimin dışından gasbedilmesinden ibarettir.

Lenin, serfliği şöyle tanımlıyor:

"Serf sistemi ile çiftçiliğin özü neydi? Köylüler kendi ailesini beslemek için toprak ağasından bir toprak parçası alır ve karşılığında da mülk sahibin toprağında üç gün (ya bazan daha fazla) çalışmak zorunda kalırlardı. Bugün şehirlerde olduğu gibi işçiye para ile ödenek yerine, toprak ağaları toprak ile ödemeyaparlardı. Köylü, toprak ağasından aldığı toprak parçası üzerinde yaşamını ancak sürdürebiliyordu. Ve bu serfil pay karşılığında köylü ve ailesi, kendiatlarını ve kendi araçlarını, ya da "gareç"lerini, kullanarak toprak ağasının toprağını işlemek zorundaydı. Serf çiftçiliğinin özü işte budur-emeğin karşılığının ödenmesi yerine serfil bir toprak parçası verilmesi; toprak ağasının toprağının, köylünün emeği ve araçları ile işlenmesi: toprak ağasının sopsasının tehdidi altında köylünün zorunlu çalışması. Bu çiftçilik sisteminde köylünün kendisinin serf haline gelmesi zorunlu idi çünkü, bir toprak parçasına sahip olan hiç kimse zor olmadıkça toprak

Serflığın zorunlu sonucu olarak iki şeyi görüyoruz: ataerkil doğal ekonomi (çünkü ne üretim aletleri ne de geçim araçları alınıp satılmaz, ihtiyaca göre aile içinde üretilir) ve teknik seviyenin sefilliği (serfin tekniğini geliştirmesi için hiçbir neden yoktur çünkü emeğinin üretkenliğindeki bütün artışa feodal bey el koyacaktır; diğer yandan beyin böyle bir sorunu yoktur çünkü onu bay yapan şey serveti değil, zilyetindeki köylülüğün genişliğidir).

Daha önceleri gördüğümüz çeşitli unsurların etkisi ile feodal üretime kendi doğasına yabancı unsurlar girmeye başlayıp çözüme süreci yoluna koyulunca, belirli bir noktada, serflik sistemi hukuki olarak kaldırılabilir. Serflığın kaldırılması, kapitalist ilişkilerin iktisadi zorlamasının ve sefilleşen köylülerin isyanlarının sonucudur, ama feodal üretim ilişkilerinin sonu kesinlikle değildir. Feodal hukukun kaldırılması ve serflere mülkiyet hakkının (daha doğrusu kapitalist anlamda özel mülkiyet hakkının hem ağalara hem de köylülere tanınması), salt hukuksal oldukça, köylü üretiminin özü değişmeyecektir. Toprak ağaları, feodal cebirin dışında yöntemlerle köylüleri kendilerine bağımlı hale getirecek, onları emek-hizmetine mecbur edebilecek, eski serfini burjuva hukukunun çatısı altında bağımlı orta-köylüsü haline getirebilecektir. Rusya'da 1861 reformu ile olan tam da bu olmuştur. (Bkz. Bölüm I dn.10) Türkiye'de de "Cumhuriyet" ilanıyla hukuksal olarak mülkiyet, burjuva mülkiyet olarak tanındı. Fakat 1923'ü 1861'den ayırdeden çok önemli bir nitelik farkı vardır. 1861, burjuva nitelikte bir reformdu(26). Bu nedenle de, toprak ağalarının mülkiyetine ve haklarına yeni bir biçim verdi; ağalar, köylüleri yeni bağımlılık türleri altında feodal toprak rantı ödemeye zorladılar. Bu, Rusya'nın kapitalistleşmesi yolunda çok önemli bir adımdı (27).

Ne varki 1923 "Cumhuriyet"i, feodal mülkiyeti ancak kâğıt üzerinde kaldırdı. Ağa toprakları köylülere dağıtılmadı, tam tersine, Kemalistlerin temsilcisi oldukları kompradorlar, tefeciler ve ağaların, küçük köylünün elinden toprakları gasbetmeleri sık sık görüldü. 1861 "köylü Reform"u, Rus kapitalizminin gelişmesinin sonucu ve onu daha da hızlandıran bir adımdı; halbuki 1923 "Cumhuriyet"i, Türkiye halkının emperyalist sömürgeciliğe karşı giriştiği milli ve demokratik devrimci mücadelenin karşısında Türk hakim sınıflarının vermek zorunda kaldığı bir tavizden ibaretti ve ilericiliği yoktu. Nitekim bizzat devletin yapısı (yani feodallerin siyasi iktidara ortak oluşu) toprak üzerindeki feodal hukukun süregitmesini, mahalli feodal otoritenin, cebirin, merkezi otorite ile beslenmesini sağlamıştır. Türkiye'de feodal mülkiyetin çözülmesi Cumhuriyetten çok önce başlamış; bağımlı orta-köylülük, pratik olarak ortadan kalkan reaya'nın doğrudan bir kalıntısı olarak ortaya çıkmıştı.

Bağımlı orta-köylüyü tanımlayan, "toprak sahibi" yada "topraksızlık" değildir. Mesela Rusya'da orta-köylü hukuken de toprağının

Bağımlı orta-köylüyü tanımlayan, "toprak sahibi" yada "toprak rantı" değildir.

Orta köylüyü tanımlayan, kendi aletleri ve gereçleri ile başkasının toprağını, bir küçük üretici olarak (yani kendi aile fertlerinin işgücüne dayanarak) ve ürünün artı-emeğe eşit düşen miktarına el konulmasıdır.

Mesela Türkiye'nin feodal hukukun daha az borulmuş olduğu yörelerinde "topraksız"köylü, gerçekten topraksız değildir; yani topraksızlaştırılmış özgür işçi değildir. Tam tersine bunlar toprağa bağlarla en sıkı bağlanmış köylülerdir. Bunlar ağanın (tapusu ağanın) hak iddia ettiği toprakları, ürün rant (veya para-rant) karşılığında, kendi işgücü ve üretim aletleriyle işlerler. Bunun en iyi örneğini Türkiye'nin özellikle Güney-Doğu bölgesinde görebiliriz. (28)

Üretici güçlerin en geri seviyede bulunduğu tribüter (*) sistemiz özelliklerini taşımaktadır. Ağa, Şah vb.lerin feodal hakkı yalnızca tarım arazisini değil, köyü, mezrayı, meraları vb. de kapsar. Ağa, hasat sonunda adamları vasıtasıyla ürünü toplatır. Köylüsüne (sırt hammallığı, toprakta çalıştırma vb.) türlü angarya hizmeti gördürür. Bazı yerlerde ise derebeyi ile köle-serf ("bodsmen") ilişkisinden farksızdır. Toprak ağalığının temeli feodal toprak rantıdır ve bu, değişik bağımlılık biçimleri altında görülebilir.

Üretim aletlerine ve geçim araçlarına sahip köylünün toprak bağımlılığına başka bir biçimi olarak yarıcılığı ve ortaklığı görmekteyiz. (29) Bu sistemin de birçok çeşitlenmesi, feodal üretim biçiminin çözümlüğü çararında ortaya çıkmaktadır. Bunların başında,

topraksız, fakat üretim aletlerine sahip köylülüğün, ağanın topraklarını feodal tarzda "kiralaması" gelir. Bu sistem oldukça yaygındır ve yarıcılık olarak görülmektedir. Köylü, ağanın kendisine gösterdiği toprak parçasını bir yıl boyunca tam bir küçük üretici gibi tasarruf eder, yani kendi üretim aletleri ve tohumu ile, kendisinin ve ailesinin emeğini dayanarak eker, biçer; yıl sonunda da ürünün yarısını (yarıcılık) ya da dörtte birini (cariyek) vs. kendi geçim araçları olarak alıyorsa, garisini ağaya teslim eder. Aslında bu sistem özünde, serfliğin meta-dolaşımının yaygınlaştığı şartlara uyarlanmış biçiminden başka bir şey değildir.

Yine, az toprağa sahip küçük üretici köylünün, ağanın toprağını ürünü bölüşme temelinde kiralaması, yarıcılık sisteminin içine girmektedir. Burada da artı-emeğin gasbediliğinin temeli, feodal toprak-rantıdır.

Yarıcılığın, feodalizmin çözülmesiyle birlikte ortaya çıkan daha gelişmiş bir biçimi ise ortakçılıktır. Burada ağa, sadece üretimin temel hammaddesi olan toprağı sağlamakla kalmaz, aynı zamanda tohum, gübre vb. hammaddeyi yarısını da ileri sürer. Köylü, gene kendi üretim aletleriyle ve kendi emeğiyle ağanın toprağını işler ve artı-emeğini ürün-rant olarak teslim eder. Bu durum genellikle yoksul köylünün ortakçılığında ortaya çıkmaktadır, çünkü köylünün üretimi, gelecek yılki tohumu vb. karşılayamayacak kadar sefilleşmiştir; aynı zamanda da toprak ağasının ürün payının düşmesine neden olmakta, eline geçen azalmaktadır. Ortakçılığın bu çeşitinden daha da gelişmiş (yani ücretli emek-sermaye üretimi ilişkisine yaklaşmış) bir çeşitine geçiş kolaylıkla anlaşılabilir. Bu çok daha az görülen bağımlılık biçiminde ise, ağanın topraksız ya da az topraklı köylüyü, kendi arazisinde ve üretim aletlerine kendisi de pay katarak çalıştırdığı ve ürünü paylaştıkları görülmektedir. Ortakçılığın bu gelişmiş biçiminde, köylü, üretim ve geçim araçlarından kopmaya ve tarım içişine dönüşmeye, ağa ise-ileri sürdüğü tohum, gübre, üretim aleti vb. paylarının kaderiyle ilgilenmek zorunda kalarak-kapitalist çiftçi olmaya bir adım daha yaklaşmışlardır. Fakat hala sömürü, doğrudan üretici olan köylünün artı-emeğine toprak rantı temelinde el konulmasıdır. Çünkü ağa köylüye işgücü karşılığında ürün ya da para ödemesi yapmıyorsa, köylünün kendi geçim araçlarını üretebileceği bir toprak parçasını ve üretim aletlerini sağlıyor; bunun karşılığında ürün-rant alıyor.

Ortakçılık sistemi, yarı-feodal ceket giymiş kapitalist bir üretim olarak mı, yoksa kapitalist ilişkileri barındıran yarı-feodal bir üretim olarak mı görülmelidir? Bunun cevabı somut koşulları, iktisadın genel ve hakim eğilimlerine göre değişecektir. Örneğin, Lenin Rusya'da tarım junkerlerinin iktisadını incelerken, üretim aletlerinden yoksun köylülerin toprak beyinin toprağında yürüttüğü üretimi, yarı-feodal ceket giymiş"

(*)Marks bunu, derebeyine, merkezi despota ya da feodal ülemaya, onun bir toprak parçasını tasarruf eden köylünün ödediği (ve onun değerine eşit düşen) feodal vergi anlamında kullanıyor ve Asya üretim biçimini, 18. yüzyıl merkezi Rusya derebeyliğini, "tribüter" olarak tanımlıyor.

giymiş kapitalist bir üretim olarak değerlendiriyor. Ortakçılığın olduğu gibi, emek-hizmetinin de bağrında taşıdığı ücretli emek-sermaye potansiyelinin, bir dizi farkedilmeyen geçişlerle gerçeğe dönüşeceğini belirtiyor. Çünkü bir bütün olarak Rusya'da sanayi sermayesi egemendir ve Rus toprak ağalığını büyük bir hırsıyla kapitalistlemeye zorlamaktadır. Bunun sonucunda, üretim aletlerine sahip olan orta-köylünün emek-hizmetinden, hızla üretim aletlerinden yoksun köylünün emek-hizmetine doğru geçilmekte, bu ikinci tip esas hale gelmektedir. (30) Fakat yine Lenin, kapitalistleşmeyen toprak ağalarından bahsederken ya da iç başkalaşımın köylünün farklılaşmasına göre gericiliğini vurgularken, emeğin böyle sefil bağımlılık biçimleri altında üretmesini yarı-feodal olarak niteliyor ve nerede üreticinin geçim araçlarından ve topraktan kopartılmadığını görürssek, serfliğin kalıntılarında bahsetmemiz gerektiğini vurguluyor (31). Kapitalizmin gelişmesinin, toplumun esas eğilimi olmadığı yarı-sömürge, yarı-feodal Çin'i incelerken Mao Zedung ise, sadece ortaklığı değil, üretim aletlerinden de yoksun köylünün "eski tipte zengin köylüler"den ve toprak ağalarından toprak kiralamasını da, feodal ve yarı-feodal sömürü olarak nitelendirmektedir. (32)

Bizim açımızdan sorun, ortakçılığın bu ikinci çeşidinin (yani üretim aletlerinin de ağa tarafından karşılandığı biçiminin) bugün esas kiralama biçimi olup olmadığı veya hızla gelişip gelişmediğidir. Bunu istatistikî olarak ortaya çıkarmak çok zordur; fakat ileriye göstereceğimiz gibi böyle bir tarım sisteminin doğal sonuçları olan verimliliğin artması ihtisaslaşma, vb. göstergelerin yokluğu ispatlanabilir. Ayrıca bütün bu kısmın sonuçlarının ortaya koyduğu gibi bu teorik açıdan da esas eğilim olarak imkandır.

Kuşkusuz, ortakçılığın kapitalist kiracılığa dönüştüğü vekapitalist meta üretiminin yapıldığı biçimleri, ikincil bir gelişme olmakla birlikte, gerçekleşmektedir. Burada ortakçılık yapan çiftçi kendi üretim aletlerine ve tohum, gübre, vb... alabileceği, ücretli işçi tutabilecek parasermayeye sahiptir. Artık bu ortakçı, bağımlı köylü değil, zengin (kapitalist) köylüdür. Genellikle, yoksullasmış köylülerin topraklarını veya rantiyer toprak beyine dönüşen ve servetini tefeci ya da komprador sermayeye çevirmiş olan eski ağanın toprağını, önceden tesbit edilen bir bölüme oranıyla kiralar. Zengin köylü, kendi toprağını, önceden tesbit edilen bir bölüme oranıyla kiralar. Zengin köylü, kendi toprağını ve kiraladığı toprakları kapitalist yöntemlerle, ücretli işçi tutarak işler. Kiraladığı toprak için yaptığı, kendi gerekli emeği dışındaki masraf ve ücret ödemelerini, ürünün satışından elde edilen gelirden çıkartır, kalanı toprak sahibiyile bölüşür. Burada, zengin köylünün işlediği toprağın sahibi olması ya da kiralaması (veya satın alması) üretim ilişkilerinin özü açısından tamamen önemsizdir. Çünkü, toprağa kim sahip olursa olsun topraktan elde edilen rant kapitalist ranttır; yani kaynağını, tarım işçilerinden (bu işçilere zengin köylünün kendisi ve aile fertleri de dahildir, bu bir şeyi değiştirmez) elde edilen artı-değerin yalnızca bir bölümü teşkil eder; tam da bu nedenle ki "ortakçı" köylünün artı-değerin kendisine kalan bölümü üzerinden sermaye birikimi yapması mümkün olur. Eğer köylü toprağın sahibi ise, bu rant kendisine kalmaktadır.

Özetlersek, büyük mülkiyet altındaki geniş tarım arazileri, büyük-ölçekli ve kooperasyona dayanan emek ile işleniyorsa, (doğrudan üreticinin bağımlılık biçimi ne olursa olsun) küçük-ölçekli ve bireysel emeğe dayanan küçük köylü üretiminin, üzerinde yanyana dizildiği bir manzara arz ediyorsa, orada tarım bütün olarak feodal/yarı-feodal üretim biçimi altında sürdürülmektedir. Lenin şöyle diyor: "Feodal latifundya"lar (X),

büyük-ölçekli üretim değil, bağımlılık temelinde küçük-ölçekli çiftçilik yığındırlar"

(L-TE/C.17/sf.76)

Dolayısıyla, küçük üretimin "toplumsal emeğin üretici güçlerinin gelişmesini engelleyen" doğası, bağımlılık temelinde işleyen toprak ağalı-

* Latifundiya: Antik çağda köle emeği ile işlenen büyük çiftlikler.

ğz tarımının da ayırdedici niteliği olmaktadır. Toprak ağalığı, bağımlı köylülüğü ne denli yoksullaştırırsa yoksullaştırırsın, küçük mülk sahipliğinden farklı olarak, köylülüğün farklılaşmasına izin vermeyerek küçük-ölçekli sefil tarım iktisadını sürdürmekte, böylece sosyal devrimin, üretici güçlerin önündeki engelleri kaldırmak için vuracağı bağ hedeflerinden birini teşkil etmektedir.

Feodal üretim ilişkileri çözüldükçe bağımlı köylülüğe ne olmaktadır? Onlar, örneğin Rusya'da gördüğümüz gibi, kır proleterlerine mi dönüştürüyorlar, yoksa çiftiğe daha azgınca sömürülen bağımlı köylüler olarak kalmaya devam mı ediyorlar? Bağımlı köylü üretiminin çöktüğü bir gerçektir. Bir yandan feodal kiracılık, diğer yandan tüccar ve tefecinin sömürüsü, bağımlı köylülüğü yoksullaştırmakta, onun orta-köylü karakterini yitirmektedir. Az topraklılar topraklarını kaybetmekte, birkaç aletini ve hayvanını da yitirmekte, tefeci ve tüccar borçları altında ezilmekte, işgücünü değerinin çok altında satarak açığını kapamaya çalışmakta, sefil koşullarda yaşamaktadır. Bağımlı köylü yarı-proleterleştiği halde, kendisine hapishane haline gelmiş olan toprağa ne sahip çıkabilmekte ne de ondan kopabilmektedir.

Bu, ağa topraklarında yapılan tarımın esas nitelikleri ve genel eğilimidir. Tali olarak ortaya çıkan ikinci bir durum ise, ağanın kapitalist çiftliğe bağlanması ve bunun neticesinde de bağımlı köylünün küçük-ölçekli üretiminin son bulmasıdır.

Emperyalizmin, yarı-sömürgesinde kendi ihtiyaçlarına göre yönlendirdiği tarımsal faaliyetlerde ve tarım bölgelerinde iç başkalaşımın hız kazandığını, "feodal latifundya"ların giderek ücretli emeği yarı-feodal tarıda sömüren yarı-feodal, yarı-burjuva çiftliklere dönüştüğünü görebiliriz. Yarı-feodal, yarı-burjuva çiftlikten neyi anlamalıyız? Bu tarımsal üretim türünde, kapitalist yöntemlerle yarı-feodal yöntemler iç içe geçmiştir. Yarı-feodal, yarı-burjuva çiftlikbeyi, en verimli araziye tapulu ya da tapusuz olarak el koymuş, köylüleri verimsiz araziye, hatta çoğunlukla dağ ve orman eteklerine itelemiştir. Çiftlik beyi, bir yandan modern tarım aletleri ve az sayıda düzenli işçi kullanırken, diğer yandan (ürünün türüne göre) dönem dönem yarı-feodal medü larla kiraladığı mevsimlik işçiyi ilkel teknolojiyle kullanmaktadır. Mevsimlik işçilerin insan gücü kaynağı, az topraklı ya da topraksız yoksul köylüler olmaktadır.

Birinci olarak, bu yoksul köylü kesiminin büyük bir bölümünün birkaç dönüm sefil arazi (hiç olmazsa bahçesi) vardır ve bu toprak parçası onların geçim araçlarını kendilerinin üretmesinin vasıtasıdır. Köylünün toprağa bağlılığı (Bu durumda geçim araçlarıyla birliği), çiftlik beyinin mevsimlik işçiyi emeğinin değerinin çok altında kiralamasına yaramaktadır. Yani yoksul köylü, ailesinin geçim ihtiyaçlarının bir kısmını kendi toprağında üretmekte, iş mevsiminde aldığı para ile pazardan bir kaç kalemden oluşan temel geçim maddelerini (tuz, şeker, çay, yağ vb.) almakta, böylece işgücünü her gün daha da standardı düşen koşullarda yeniden üretmektedir. Çiftlik beyi açısından baktığımızda, bu özünde yarı-feodal bir kiralama değildir. Çünkü mevsimlik işçinin geçim araçlarıyla olan birliği, bey açısından, köylüye verilmiş toprak üzerinde üretilen geçim araçlarıyla aynı görevi görmekte ve emeğe karşılık yaptığı para-ödemeyi çok düşük tutmasını sağlamaktadır. Mevsimlik işçilige giden yoksul köylülerin büyük bir kısmı topraktan kopmamakta, sefil koşullarda yaşayan geniş bir "tarımsal yedek ordu" kitlesi oluşturmaktadır. İşledikleri ufak araziler ise yarı-proleter çiftlikler olarak, toprağı mahvetmekte, üretici güçlerin en geri biçimini yansıtmaktadır. Lenin'in Almanya'daki topraklı tarım işçileri hakkında, onların serfliğin doğrudan kalıntılarını olduğu yolunda söyledikleri (bkz. dn.8), mevsimlik işçilik yapan yoksul köylüler için çok daha geçerli olmaktadır.

İkinci olarak, çiftlik beyinin mevsimlik işçiyi kiralamasını, Lenin'in Almanya'daki yarı-proleterler için söylediği gibi, "özgür" emek ile sermaye arasındaki bir kontratla değil de, yine Lenin'in Rusya için söylediği iktisat dışı baskı ve bağımlılık temelinde oluyor (33). Bu bağımlı-

lığın bir türü, yoksul köylüye borç verme ve onu kıştan yaz için kiralamadır. Bu tür kiralama, özünde ücretli emek kiralama değil, tefecilik temelinde emek-hizmeti gördürmektir. Aynı bağımlılık ilişkisinin daha değişik biçimlerine de rastlayabiliriz. Kıştan ağa adına kahyanın yoksul köylüye borç vermesi ve yazın çalışma karşılığında ödenen ücretlerden bu borcun tahsilini, ya da gelecek yazki çalışmanın kıştan avans olarak ödenmesi. Her halükarda öz, emek-hizmetidir ve feodalizmin kalıntısıdır. Mevsimlik işçi tutmada önemli bir araç, elçiler, dayıbaşılar, ya da çavuşlardır. Bunlar, köylülerin arasından birisi olup, kıştan yaz için iş ayarlayabileceği gibi, ağanın kahyası, seçtiği muhtar vb. gibi adamları da olabilir. Elçilik, dayıbaşılık kurumunun önemi, yoksul köylünün ücretinin bu kişiler tarafından verilerek daha da düşürülmesi, serbest bir işgücü pazarının oluşmasının önlenmesidir. Bu tür kurumlar, kapitalizmin en acımasız ilkel birikim döneminde İngiltere'de de görülmüştür; şu farklılıkta bu kurum bir işgücü pazarını önlemek için değil, sıkıntısı çekilen işçiyi temin etmek için fonksiyon görüyordu.

Yarı-burjuva, yarı-feodal çiftlikte, eski toprak ağası, tarım üretimi açısından hem kapitalist, hem de ağa fonksiyonlarını birlikte yürütmektedir. Fakat daha da önemlisi, çiftlik beyinin elinde artı-değer ve feodal toprak-rantı almaşığı halinde biriken para-sermaye ilkel sermaye birikiminin içine dahil olmaktadır. Bu servet, durumuna göre, tefeci sermaye hirkasını, tarım ürünlerini tekelleştiren tüccar sermayesi cübbesini, ve eğer yeterince büyümüşse, ithalat-ihraçattaki komprador sermaye ceketini de giymektedir. Çiftlik beyinin elindeki sermayenin, milli sanayi sermayesine dönüşmesi ancak arizidir ve böyle olması da zorunludur (Çünkü, bütün ilkel birikim süreçlerinde, ilkel sermaye biçimlerinin kârlılık oranı sanayi sermayesinin çok üstündedir ve bu kârlar, sanayideki "ortalama üretim fiyatı"nda oluşan kâr oranına ancak, ya burjuva devletin zoruyla ya da sanayi iktisadının çok gelişmesiyle eşit kılınabilir. Ama devlet ne burjuva devletidir, ne de sanayi tüm değişimi ortalamaya üretim fiyatına tabi kılacak kadar gelişmiştir).

Küçük Üretici
Köylülükün
Çeküsü

Türkiye, emperyalist sömürü ağına dahil edildiğinden feodal yapıdaki çözülme başlamış olduğundan, küçük üretici köylü kitlesi çok geniştir. Bu geniş kitle, (küçük toprak mülkiyeti temelindeki doğa ekonomisi parçalanmış olmakla birlikte) hâlâ tarım nüfusunun önemli bir bölümünü oluşturmakta, kendi yeniden-üretimini her gün daha da zorlaşan yarı-feodal üretim içinde idame ettirmeye çalışmaktadır.

"Küçük üretim nedir? En alışılmış cevap, küçük üretimin ücretli-emek kullanmayan üretim olmasıdır" (L-C.16.sf.431)

Marx da küçük üretimi, üreticinin mülk sahibi, mülk sahibinin de emekçi olduğu ve kullanım-değeri üretimi temelinde oluşan bir üretim biçimi olarak tanımlamakta ve şöyle demektedir:

"...bu üretim biçiminin tam gelişmesi için toprak mülkiyeti, zanaatkâr üretiminin özgür gelişimi için aletlerin mülkiyeti kadar zorunludur. İşte bireysel özgürlüğün gelişmesinin temelinde budur. (köylü ufak mülkiyeti-ç) tarımın kendisinin gelişmesi için zorunlu bir geçiş aşamasıdır." (M-K/C.III. sf.807)

Küçük üretimin ayırıcı niteliği, bir geçiş aşaması olması ve köylülüğün farklılaşmasının toprağıni oluşturmasıdır. Elverişli koşulların (meta dolaşımının) varlığı ve engelleyici unsurların (tüccar ve tefeci sermayelerinin tekeli, yarı-feodal bağımlılık biçimleri, ağalık vb.) olmadığı koşullarda, küçük köylü üretimi hızla kendi içinden doğru yıkılır. Küçük üretimin temel özellikleri nelerdir? Birincisi, mülk sahibinin kendi emegine dayanması (dolayısıyla ücretli emek kiralamaması); ikincisi, işlediği toprağa sahip olması, üçüncüsü, kendi üretim aletlerine sahip olması ve dördüncüsü, kullanım-değeri üretmesi (yani üretimin ailenin ihtiyaçlarına göre ve onu karşılayacak kadar yapılması). Bu üretim tarzı, kapitalist üretimle taban tabana zıttır; çünkü emekçinin, üretiminin objektif koşullarının her üç unsuru ile olan birliği, hem de bireysel özel mülkiyet temelinde, üretimden önce veri olarak vardır. Küçük mülkiyetin ve küçük üretimin olduğu yerde kapitalist üretim yoktur.

Küçük üretimin sonucu, kendine yeterli ve dış dünyaya kapanık bir doğal ekonomi, ve amacı da bu doğal ekonomiyi yeniden üretmek olacağı için, üretici güçlerin gelişmesini engeller:

"Doğası itibarıyla küçük toprak mülkiyeti, emeğin toplumsal üretici güçlerinin, emeğin toplumsal biçimlerinin, sermayenin toplumsal yoğunlaşmasının, büyük ölçekli hayvan yetiştiriciliğinin ve bilimin ilerici uygulamasının gelişmesini dıştalar." (M-K/C.III. sf.807)

Ve küçük üretim doğası icabı, kapitalizmin henüz iki ayağı üzerine dikilemediği yapılarda hakim biçim olarak görülür:

(küçük köylü mülkiyeti-ç)*"...kırsal nüfusun kent nüfusuna göre büyük oranda ağırlıkta olmasını öngörür, böylece, kapitalist üretim tarzı başkaca egemen olsa bile az gelişmiştir... ve sermayenin parçalanmışlığı ağır basar." (M-K/C.III.sf.804)

Küçük üretim meta değişimini de arızı olarak içerir. Metalar, değişim-değeri elde etme amacıyla değil, ailenin ihtiyacını karşılamak üzere üretilir. Küçük köylü mülkiyetinde görülen bu basit meta üretimi, tüccar sermayesinin egemenliği altına girdiği ve aile içinde üretilip tüketilen ürünlere kıyasla daha da çoğaldığı zaman bile, kullanım-değeri amacıyla üretimsizliğini kaybetmez. Küçük mülk sahibi, kendi emeğine dayanan bir tarım üreticisi olarak kaldığı sürece (ürünlerinin bir kısmını satıp diğer ihtiyaçlarını karşılıyor olsa bile) pazar için üretmemekte ve kapitalizm-öncesi üretim çağının bir parçası olarak kalmaktadır.

Sonuç olarak, küçük köylü mülkiyeti temelindeki üretim, yarı-feodal bir üretim biçimidir ve kapitalizmin gelişmesi için bu üretici yapının yıkılması zorunludur. Avrupa'da feodalizmin çöküşünü inceleyen Marx, küçük üreticiliği yakan unsurların tefecilik ve devletin tarım vergileri olduğunu söylüyor (zaten bu ikisi kolkola giriyor). Devletin tarım vergilerini ödeyemeyen köylü, tefeciye borçlanıyor, toprağını ve üretim aletlerini kaptırıyor. Böylece kendisi gündelikçi ve giderek tarım işçisi haline gelirken, kaptırdığı toprak ve üretim aletleri sermayeye dönüşüyor. Yakın işini tefecilik yap tığı halde, dönüşüm işini yapacak ikinci bir unsura yani kapitalist çiftçiye ihtiyaç vardır (bu kapitalistin farklılaşma sonucu ortaya çıkmış zengin köylü olması ya da elinde muazzam topraklar ve para-sermaye biriken tefecinin çiftliğe başlamış olması, bir şey değiştirmemektedir). Yarı-sömürge, yarı-feodal yapıda ise, bu yapıcı unsur eksiktir ve gelişmesi de engellenmektedir.

Tefeci, tüccar sermayesi bizim gibi ülkelerde küçük köylü üretimini kanlı pençelerle tam anlamıyla almıştır. Ve Türkiye örneğinde bu yeni oluşan bir olgu değildir. 20.yy. başından beri var olan bir durumdur. Pekî o halde küçük üretim yapısı neden yıkılmıyor, neden kapitalist tarım gelişmiyor?

Olan şudur; küçük üretici çöktüğe uğruyor ama onun üretim tarzı yıkılmıyor. Küçük üretici, tefeci-tüccarın (ve çoğu kez bu rolü de üstlenen yarı-feodal beylerin) elinde iligine kadar sömürülerek, ama topraktan, üretim araçlarından ve kendi ihtiyaçlarını karşılayan gerekli emeğinden kopmadan, küçük üreticiliğin sınırları içine hapsolmuş bir vaziyette, o gün geçtikçe sefilleşen koşullarda küçük-üreticiliğini sürdürüyor.

Küçük üretim üzerindeki tüccar-tefeci sömürüsü, somut koşullara göre daha değişik yarı-feodal sömürü biçimlerine de yol açmaktadır. Bunlardan ikisine daha önce de değinmiştik; az topraklı köylünün feodal "kiracılığı", ve yarı-feodal, yarı-burjuva çiftlik beylerinin yarı-feodal emek kiralaması. Her ikisinin de temelinde yatan, elindeki toprak parçası artık salt fiziki yaşamını sürdürmesine bile yetmeyen küçük üreticinin işgücünü satmak zorunda kalmasıdır; bu iş için ya kiracılığa ya da mevsimlik işçiliğe başvurmaktadır. Böylece küçük üreticilerin önemli bir bölümü yoksul köylülere ve yarı-proleterlere dönüşmektedir. Gözle bileceğimiz diğer bir gelişme de, tüccarın veya tefecinin, küçük üreticinin toprağına el koymasındır. Böylece kasaba ya da şehirde yaşayan

tüccar geniş araziye sahip olmakta; sonra da bunu eski küçük üreticiye, şimdi topraksız yarıcı köylü statüsünde, yarıcılık usulüyle kiralamakta; böylece, ürün-rant şeklindeki feodal sömürüye geri döndürmekte ve tabii kendisi de yarı-feodal toprak sahibi olarak sahneye çıkmaktadır.

Küçük üreticiler içinde farklılaşma yok mudur? Kaçınılması olarak vardır ve kırdaki milli burjuvaziyi yaratan da bu farklılaşmadır.

Genel olarak köylülüğün çöküşü, meta üretimini geliştiriyor ve emperyalizme bağlı olmayan bir meta dolaşımını da yaygınlaştırıyor. Kırdaki çöküş, hertürlü feodal ve yarı-feodal bağımlılığa rağmen, kırdan kente yoksul köylülerin göçünü zorunlu kılmaktadır. Kentlerde yığılan işsizler ya da yarı-işsizler ordusu, kır ile kent arasındaki meta değişimini, özellikle de gıda ürünleri açısından hızlandırmaktadır. Artan bu talep, tarım üzerinde bir baskıyı kaçınılmaz olarak getiriyor. Bir yandan belirli tarım alanlarında (özellikle küçük) toprak ağalarını kapitalist tarıma doğru iterken, diğer yandan da elverişli şartlara haiz toprak parçalarının sahibi küçük üreticiyi, kır burjuvazisi olma yoluna sokuyor. Yükselen talebi karşısında gören küçük üreticiler (klasik tarımsal ihraç ürünleri dışındaki tarımda), üretimlerini arttırmaya (yani daha geniş araziye işçi tutarak işlemeye), kullandıkları emeğin verimliliğini arttırmaya (entansif tarım, yani makinalı, sulamalı, gübrelemeli, bilimsel tarıma) can atıyorlar. Fakat bunun gerçekleşmesinin önünde büyük engeller bulunmaktadır. Birincisi, tüccara olan bağımlılıkları; Tüccar (veya aracı) borçlandırma şeklindeki gücüne dayanarak ürünü ucuzca kapatmakta, üreticinin sermaye birikimine fırsat vermemektedir. İkinci olarak tefeci: ikiz kardeşi tüccar sermayesi gibi (yalnız bu kez ürün değişim değeri olarak gerçekleştirilmeden sonra) üreticinin elindeki para-sermayeyi çekip götürmektedir. Daha iyi durumda olup kır burjuvazisine dönürebilecek köylüler: sözkonusu olduğunda, borçlanma, çoğu kez üretim aletlerini iyileştirme (mesela traktör alma) gibi kapitalist amaçlar uğruna ortaya çıkmaktadır: Ülkede kapitalist anlamda bir kredi piyasası oluşmadığı ve emperyalist sermaye "tüccar-tefeci sermayesini pompaladığı" için, farklılaşma yoluna girmiş olan iyi halli köylüler, para-sermayeye olan ihtiyaçlarını karşılayamamaktadırlar. İleride göstereceğimiz gibi, bizzat traktör alımı, iyi-halli köylülerin kapitalistleşmesini hızlandıracağına onları yıkıma götürmüş, yoksullaştırmıştır. Kır milli burjuvazisinin oluşmasının önündeki engeller bununla da bitmiyor. Üçüncü bir engel, modern tarım araç ve hammaddelelerinin çok pahalı oluşudur. Bunun nedeni, traktör, ilaç vb. araç-gereçlerin, tarımla dengesi kurulmuş bir milli kapitalist sanayi tarafından değil, emperyalist sanayinin uzantısı bir komprador sanayi tarafından karşılanıyor olmasıdır. Komprador sanayide oluşan fiyatlar, emperyalist sanayi de gerçekleştiren "ortalama üretim fiyatları" tarafından belirlenmekte (*) böylece artı-değer oranı fazla fakat değeri düşük emeğin hakim olduğu tarımdan artı-kâr (surplus profit) almaktadır. Bir dördüncü engel de yine emperyalizmin yarı-sömürgeleğinden kaynaklanan, ekonominin istikrarsızlığı, sürekli enflasyon ve derin krizlerde (ki sık sık ortaya çıkacaktır) yapılan devalüasyon'dur. Bunun etkisi, girdi fiyatlarının sürekli artması, fakat ürünlere elde edilebilen fiyatların çok daha yavaş artması neticesinde, sermaye birikimini imkansız kılmasıdır.

Kırdaki milli burjuvazi ve bu yolda olan küçük burjuvazi bu engellerle karşı karşıyadır ve ancak çok az bir kısmı bu seti aşabilmektedir. Dolayısıyla üretici güçler çok yavaş gelişmektedir. Ağabilenler de ilkel birikimin kâr yasasına tabii olmakta, pek çok zengin köylü tefeciliğe ve tüccarlığa bağ vurmakta, diğer küçük üreticileri topraksızlaştırmakta, böylece onlar da "eski tip zengin köylü" haline gelmektedir. "Eski tip zengin köylü" nedir? Mao Zedung bunu şöyle açıklıyor:

(*) Diğer bir deyişle, tarım aletleri, emperyalist teknoloji ve hammadde ile üretilmektedir. Bu şu demektir; yerli emek az kullanılacak ve ürünün içinde cisimleşmiş olan ölü emeğin ancak çok ufak bir kısmı, ucuz emekle üretilmiş olacaktır. Netice: pahalı araçlar. Halbuki, milli sanayi olsa daha geri bir teknoloji, fakat yoğun emekle üretecek ve fiyatlar düşük olacaktır.

"Çin'deki zengin köylüler genellikle ve çok büyük ölçüde feodal ve yarı-feodal sömürücü niteliği taşır". "Bunların çoğu aynı zamanda topraklarını kiraya verir, tefecilik yapar ve yarı-feodal şartlarla işçi tutar". (MZ/SE/C.4. sf. 123)

"Çin'deki zengin köylüler birçok kapitalist ülkedeki zengin köylülerden iki bakımdan ayrılıyordu. Birincisi, genellikle ve büyük ölçüde feodal ve yarı-feodal sömürücü niteliğindediler. İkincisi ise, bu zengin köylü ekonomisi ülkenin tarım ekonomisinde önemli bir yer tutmuyordu". (MZ/SE/C.4 sf. 193)

"Bizim siyasetimiz, toprak ağası sınıfının ve eski tipte zengin köylülerin feodal ve yarı-feodal sömürü sistemine son vermek üzere yoksul köylülere dayanma ve orta-köylülerle sınıksız birleşme siyasetidir." (MZ/SE/C.4. sf. 18C)

Mali sermayeye bağlanmış bir ilkel birikim sürecinin hakimiyeti, kaçınılmaz olarak milli burjuvaziyi feodalizmle ve komprador kapitalizmiyle ilişkiler geliştirmeye zorlamaktadır. Ve milli burjuvazinin feodalizmle olan ilişkisinin iktisadi temeli, tam da tarımda gördüğümüz bu olgudur. (salt siyasi ve kültürel ilişki olarak görmek idealizmdir.)

Tarımda Zanaatın Yıkımı

Tarımda doğrudan üreticinin üretim araçlarından koparılmasından bahsederken, ev zanaatının geçirdiği dönüşümde incelenmelidir. Feodalizmin çözülmesiyle bir bütün olarak orta-köylülük çöktüğüne uğrarken, köylü ekonomisinin diğer bir yönü de yıkıma uğrar: küçük-üreticinin tarımsal faaliyetinin zanaat ile olan birliği. Doğal ekonomiyi tanımlayan en önemli özelliklerden birisi de köylünün kendi tarım-dışı ihtiyaçlarını aile içinde üretmesidir. Fakat bir yandan emperyalist metaların rekabeti, diğer yandan da köylünün yoksullaşması ev zanaatlarını yıkar. Ancak bu yıkım, kapitalist gelişmenin görüldüğü bir İngiltere ve Rusya'da olduğu gibi, yeni temelde bir üretime, yani ev sanayisine yol açmaz. (Bu genellemenin dışında pek az örnek vardır ve bunlardan en önemlisi da halıcılıktır. El halıcılığı, makina halısından pahalıya gelmekle birlikte, ev sanayisi temelinde yeniden örgütlenebilmiştir. Böylece bir tüccara bağlı birçok halıcı çalışmakta, ve önemli bir kısmı parça başına ücret alan ve toprakla ilişikisi olan işçiler olarak görülmektedir. Ve halı işçiliği yapan ailelerin yaşam seviyesi bir orta-köylü ailesinin bile üstündedir.)

Bu durumun bizim açımızdan önemi şudur: Yıkım bir inşa hareketi ile tamamlanmamakta, milli sanayinin gelişmesine katkıda bulunmamaktadır.

Tarımda feodal üretimin durağanlığı mı, kapitalist üretimin hareketliliği mi? Köylülüğün mülksüzleştirilmesiyle ilişkin ikinci bir sonuçta, bu mülksüzleşmeye paralel olarak gelişen ticari tarımda emeğin üretkenliğinin hızla artması, üretimin artması, ihtisaslaşma, makinalaşma vb. teknik gelişmelerin görülmesidir. Bilindiği gibi feodal üretim tarzının ayırdedici bir özelliği de "çiftçiliğin, yoksulluk ile ezilen ve kişisel bağımlılık ve cehalet ile aşağılanan küçük köylülerin elinde olması nedeniyle, tekniğin son derece düşük ve durağan" olmasıdır. (I-RKG/sf.195) Mülksüzleşmeyle birlikte bu durum tetefaklak olur. Çünkü artık üretimi örgütleyen amaç, değişim-değeri ve artı-değer elde etmek olmaktadır. Tarihsel olarak baktığımızda, tarımsal ürünlerin muazzam artışının, bağlangıçta teknolojinin değiştirilmesinden (mesela makina kullanımı vb.) değil, üretimin yeniden örgütlenmesinden ve daha geniş alanların ekime açılmasından elde edildiğini görürüz. Tarımda makinalaşma, ki bu emeğin üretkenliğini daha da arttırır, kapitalist gelişmenin daha sonraki aşamalarında ve esas olarak da sanayi sermayesinin tarımsal üretime girmesi ile görülmektedir. Makinalaşma, yani tarımda kapitalist sanayi üretiminin yasalarından olan, rekabet nedeniyle değişmeyen sermayeyi arttırmanın uygulanması, yalnızca köylünün mülksüzleştirilmesi hareketini tamamlamaz; fakat ondan da öte, proleter nüfusu tarım-dışına iter. Çünkü tarım alanları kısıtlıdır; üretim, ancak mevcut ekilebilir arazi üzerinde değişmeyen sermayenin oranını değiştirerek çoğaltılabilir. Bu durumda tarım-dışı sanayinin tersine, işletme sayısında rekabet yoluyla çoğalma

olamayacağı için, işçi sayısı azalmak zorundadır. Bu azalma, tarımsal nüfusun azalmasına yalnızca görece değil, bir çok durumda mutlak olarak da azalmasına yol açmak zorundadır. Böylece kapitalist tarım, kırı ke- lime anlamıyla boşaltacaktır.

Özetle, tarımda kapitalizmin gelişmesi, üretimde şu sonuçları doğurur:

- Ekilebilir toprakları genişleterek üretimin artırılması
- Makinalaşma, ekip çalışması vb. yollarla emeğin üretkenliğini yükselterek üretimin artırılması
- Sulama, gübreleme vb. emek harcanmasıyla toprağın verimliliğini yükselterek üretimin artırılması
- Ürünler arasında ihtisaslaşma ile üretimin artırılması
- Tarımda kullanılan işçi sayısında çöğukez mutlak olarak, fakat kesinlikle görece olarak düşüş.

Bu nedenle Lenin, yukarıda saydığımız sonuçları, tarımda kapitalizmin göstergeleri olarak almaktadır. Sık sık yapılan yanlış şudur: Lenin bunların varlığı ile kapitalizmi tanımlamamaktadır! Bunlar, diğer koşullar el geldiğinde, kapitalist gelişme sonucu ortaya çıkacak olan göstergelerdir. Ne varki yarı-sömürge iktisadi, kapitalizm ülkede gelişmeden benzer göstergelere yol açabilmektedir. Bunların bazılarını ele alalım.

Tarımda birim verimliliğin artması.

Kapitalist tarımda, ister emek-yoğun, ister sermaye-yoğun olsun, birim toprağın verimliliği sürekli bir yükselme gösterir. Kendi iç dinamiğiyle gelişen kapitalizm, tarımın tüm sektörleri ini, değişen hızlarda olsa, bu verimlilik artışına tabi kılar; çünkü tüm geçim araçları meta ve sermaye haline gelmiştir. Fakat yarı-sömürgelerde bu durum evrensel değildir. Yarı-sömürge, ithalatını çoğunlukla tarımsal ürünlerin ihracatı ile karşılamasına rağmen, tarımsal verimlilik, ihrac ürünlerinde bile kısmi ve çok yavaş bir artış gösterir(34). Tarımsal üretimin bel kemiğini küçük-ölçekli köylü üretimi (ister küçük üreticilik olsun, isterse yarı-çocukluk vb. bağımlı köylü üretimi olsun) çektiğindeki feodal ve yarı-feodal üretim teşkil ettikçe tarımda verimliliğin artması imkansızdır. Nitekim yarı-sömürge, yarı-feodal ülkelerde genel verimlilik grafiği hava şartlarına bağlı, inişli çıkışlıdır, ve sektörlerle ve bölgelere göre değişir. Emperyalistlerin ihtiyaçlarını karşılayan belirli ürünlerdeki istikrarsız verimlilik artışına bakarak kırdaki kapitalist hakimiyetinden bahsetmek bilimselliğe aykırıdır.

Tarımda Makina kullanımı

Lenin, tarımda kapitalizmin en önemli göstergesi olarak makinalaşmayı alıyor. Yarı-sömürge ülkelerde, mesela Türkiye'de, tarım makina ve aletlerinin artışı neyi göstermektedir; kapitalizmin hakimiyetini mi, yoksa yarı-sömürge iktisadının gelişmesini mi? Diğer bir deyişle, tarım makinalarının sayısal artışı, tarım üretiminin gelişme ihtiyaçlarının bir sonucudur yoksa emperyalistlerin ve komprador sanayinin metallerini pazarlama ihtiyacının sonucudur? Tarım makinaları verimli bir tarzda mı kullanılıyor, yoksa (tarım-dışı işlerde kullanmak, boş yatmak vb. yollarla) çar-çur mu ediliyor? Tarım makinalarıyla işlenen arazi gerçekten artıyor mu?

Yarı-sömürge, yarı-feodal bir iktisadi yapıda tarım makinalarının istatiki artışı, kapitalizmin kanıtı değildir. Bu artış esas olarak emperyalizmin yarı-sömürgesinin pazarına metallerinin yığılmasının neticesidir. Bu, suni bir makinalaşmadır ve sonucu traktörün binek aracı olarak kullanılmasına, boş yatmasına, çürütülmesine kadar varan israfı olmaktadır. Küçük-üreticiye tarım makinası satışı, ayrıca tüccar-tefeciler için yeni bir sömür kaynağı olmakta, ayakta durabilen orta köylüleri de ele geçirmektedir. Tarımda feodal bağımlılık türleri kapitalist gelişmenin önünde engel olarak durdukça, makinalaşma gerçekleri yansıtmamaktadır (O kadar ki, örneğin Türkiye'de traktörle işlenen tarım arazisi, bir

traktöre 75 ha. nesabıyla, traktör sayısını 75 ha. ile çarparak bulunmaktadır. (35) Bizim oportünistlerimiz de bunu kapitalizmin baş göstergesi olarak göstermektedirler.) Bu suni makinalaşma, karşı yönde kaçınılmaz olarak tepkiler de doğurmaktadır: Köylüleri mülksüzleştirmekte; toprağı az fakat traktör sahibi olup üretim aletini ve kendi emeğini traktörsüz köylüye kiralayan yarı-mülk sahiplerinin doğmasına yol açmakta ve böylece verimi arttırmakta, para-ilişkilerini iyice geliştirmekte; toprak-ağaların traktör kullanmaya itip, köylüyü tarım dışına atmakta, vb... Ancak bu etkiler tarım makinalarının artmasının ikincil yönünü oluşturmaktadır.

Tarımda İhtisaslaşma

Yine yarı-sömürgelerde ihtisaslaşma genel ve yaygın değildir. Bildiğimiz gibi Lenin sömürgeciligin temelini iktisadi ihtisaslaşmayı koymaktadır. Yarı-sömürgeler açısından da ihtisaslaşma (yani yarı-sömürge ekonominin belirli dallardaki üretimde yoğunlaşması) devam eder. Bu, yarı-sömürge ekonominin aynı zamanda dengesiz gelişmesinin de temelinde yatar. İlkel birikim süreci içindeki bir yarı-sömürge de bu tür emperyalizmden kaynaklanan bir ihtisaslaşma kaçınılmazdır. Emperyalizmin parçaladığı tarım ürünlerinin üretiminde ihtisaslaşma görülecektir. Bu iki anlamda ortaya çıkar: birincisi, yarı-burjuva, yarı-feodal çiftlik beyinin üretimini ihtisaslaştırması, yani mülkiyetindeki toprağında tek ürün üretmesi. Bu, iç pazarın gelişmesi açısından önemli değildir. Asıl kapitalist ihtisaslaşma, doğal ekonominin yıkılması ve tarım işçisinin geçim araçlarının tümünü pazardan temin etmesi neticesinde ortaya çıkan ve üretimin ölçeğini de büyüten, içpazar için üretimde görülen ihtisaslaşmadır. Bu ihtisaslaşma, üretimi artırır ve tarımda sermaye birikimine yol açır. Ancak, yarı-sömürgelerde, küçük üreticilerin ihtisaslaşmasını, esas olarak içpazar ürünleride değil de, emperyalistlere ihraç edilen tarım ürünlerinde görüyoruz. Ve bu, basit meta üretimi temelinde gerçekleşiyor. Mesela Türkiye'de tütün, fındık, vb. ürünlerde tüccarın-tefecinin pençesindeki küçük üretici köylünün sadece bunu üretmeye zorlanması. Burada ihtisaslaşma köylünün farklılaşmasının bir koşutu olmadığı için, verimlilik artışı, büyük ölçekli tarım, makina kullanımı vb. göstergelerle el ele yürümektedir. Köylü, gün geçtikçe sefillesen yaşam koşullarını sürdürebilmek için kendi ihtiyacını karşılayan üretim çeşitliliğinden vazgeçmekte ve eski biçim altında tek ürün üretmektedir. Böylece ihtisaslaşma, köylünün daha az beslenmesine yol açarak sağlanmaktadır.

Yarı sömürge, yarı-feodal ülkelerde emperyalizmin yönettiği tarım ürünlerinin dışındaki sektör ve bölgelerde ihtisaslaşma son derece düşüktür. İhtisaslaşma, tarımda milli burjuvazinin gelişmesi oranında var olabilmektedir.

Tarımsal nüfusun Tarım-dışı nüfusa göre azalması

Türkiye gibi ülkelerde emperyalizmin tahakkümü altında feodal yapı füzülüp yarı-sömürge, yarı-feodal bir yapı haline geldikçe, tarımsal nüfusa göreli bir azalma olmaktadır. Bu durum kapitalist üretim tarzının hakimiyetinin değil, yarı-sömürge, yarı-feodal iktisadi yapının doğal sonucudur.

Bunu anlamak için, kapitalist üretimde tarımsal nüfusun (mutlak olarak da) azalmasına yol açan iktisadi nedenlerle, yarı-feodal yapıdaki nedenleri karşılaştırmak gereklidir.

Kapitalizm (para ve meta dolaşımı, para-sermaye gibi kapitalist ilişkilerin bazıları değil) geliştikçe, tarımda ve tarım-dışı sanayide şu gelişmeler olur: tarım, büyük-ölçekli, ihtisaslaşmış ve ücretli emek kullanan tarım haline geldiğinden, emeğin üretkenliği ve toprağın verimliliğini olağanüstü artırır, neticesinde de tarımda bir nüfus fazlası ortaya çıkar. Diğer yandan, toplumsal işbölümü neticesinde sanayi dalları artmış ve üretim olağanüstü büyümüş olduğundan, tarım-dışında emeğe büyük bir talep vardır. Sermayenin bir yandan kırdığı emeği tarımsal üretimin dışına atması, diğer yarıdan kentlerde toplanan tarım-dışı sana-

ya da işgücüne talep yaratması, kırsı boşaltır ve nüfusu kentlere yığar.

Yarı-sömürge ve yarı-feodal yapılarda ise ne olmaktadır? Birinci olarak, emperyalizmin sömürüsü ve meta ihracı, kırdaki demografik dengeyi bozmaktadır. Bilindiği gibi feodal yapıda doğal ekonominin ve küçük üreticiliğinin önemli bir özelliği, yüksek doğum ve ölüm oranlarıydı. Ölüm oranı yüksekti çünkü sağlık standardı son derece düşüktü, salgın hastalıklarla mücadele edilemiyordu. Doğum oranı yüksekti çünkü küçük üreticilik aile emeğine dayanmaktadır ve aile büyük olmak zorundadır. Bu durum, küçük üretime uygun düşen bir nüfus dengesi yaratmakta ve nüfus çok yavaş artmaktaydı. Fakat yabancı kapitalizmin meta ihracı ve emperyalizm altında montaj ilaç sanayisinin kurulması bu demografik dengeyi altüst etmiştir. DDT gibi maddelerin ve ilaçların kullanımı ile ölüm oranı düştü. Fakat, küçük üreticilik için gerekli olan doğum oranında bir değişme olmadı, çünkü bu oranın dayandığı iktisadi yapı yıkılmamaktadır. Doğrudan üretici işçi haline gelmedikçe ve onun üretimi aile emeğine dayandıkça doğum oranı yüksek olacaktır. Bu durum, hemen her yarı-sömürge de görülen, büyük bir nüfus patlamasına yol açar. Kııda, yarı-feodal ekonominin istihdam edebileceğinden, hatta besleyebileceğinden çok daha yüksek bir işgücü arzı oluşur.

İkinci olarak, feodal ekonominin çözülmesi ve doğal ekonominin çöküşü küçük üreticileri sefilleştirir, yaşamlarını sürdüremez hale getirir. Para ilişkileri, onları toprak üzerinde aç yaşamaya indirger. Bunun sonucunda iyice yoksullaşan kırsakini şehire göç etmek zorunda kalmaktadır.

Tarımda makinalaşma da bir etken olmakla birlikte tali bir rol oynamaktadır. Esas etkenler, kırsal üretimin yapısı değişmediği halde üreticinin sefilleşmesi, bir de bunun üstüne nüfusun hızla artmasıdır.

Ayrıca, kapitalizm şartlarında tarım-dışı nüfus sadece kent nüfusundan ibaret değildir. Onun yanısıra kırsal alandaki sınıai yerleşmeleri ve tarım-dışı göçleri de kapsar. Böylece, tarımsal nüfus bunların dışındaki nüfustur ve görelî olduğu gibi mutlak olarak da azalma gösterir. Yarı-sömürge, yarı-feodal ülkelerde ise durum tam tersinedir. Şehir nüfusu tek başına bile tarım-dışı nüfusun gelişmesini temsil etmez. Şehirlerde kııda barınamayan nüfus fazlası gecekondu'lara yığılır, iktisadi bakımdan asalak bir hayat yaşar. Bunun nedeni, tarım-dışı sanayinin son derece yavaş gelişmesi ve gelişenin de, sermaye yoğun olamasından dolayı, görece az işgücü istihdam etmesidir. Bu durum, ülkemizde 18.yy. Osmanlı büyük şehirlerinden bu yana böyle olagelmıştır.

* * * * *

ÖZETLERSEK; doğrudan üreticinin topraktan, tarım aletlerinden ve geçim araçlarından koparılması, yarı-sömürge, yarı-feodal yapılarda tamamlanmamıştır. Bizzat emperyalist talan ve tefeciliğin yarattığı iktisadi ilişkiler ağı, doğrudan üreticinin mülksüzleştirilmesi sürecini dizginlemekte, engellemekte ve dolayısıyla, üretici güçlerin özgür kılınmasını önüne dikilmektedir. Köylülük (yani orta-köylüler ve yoksul köylüler) çöküşe uğramakla birlikte bu-emeğin vahşice israf edilmesi pahasına-ücretli emeğe dönüşmemektedir. Köylü üretimi çöküşe uğramakla birlikte bu-doğal kaynakların harcanması pahasına-sanayi üretimine dönüşmemektedir. Tarımda doğrudan üreticiyi toprağa, kendi emeğine ve üretim aletlerine bağlayan, başta feodal toprak mülkiyeti olmak üzere her türlü bağ, doğrudan feodalizmin kalıntısıdır ve toplumsal gelişme için yıkılmalı, yok edilmelidir. İşte Tarım Devriminin hedeflerini bunlar oluşturur.

e) İkel Sermayenin Birikimi ve Temel Araçları

Yukarıda, ikel birikimin birinci kutbunun, yani doğrudan üreticinin üretim ve geçim araçlarından kopmasının ülkemiz açısından genel niteliklerini inceledik.

İkel birikim sürecinin diğer kutbunu ise servetin para-sermayeye dönüşerek birikmesi, üreticilerin emeğini talan etmesi ve nihayet, mülksüzleşen doğrudan üreticinin üretim ve geçim araçlarını sermayeye dönüştürmesi olduğunu söylemiştik. Daha önceki bölümlerde, kapitalizmin serbestçe gelişebildiği tarihi koşullarda, para-sermayenin birikimini ve sanayi sermayesine dönüşmesini ya da ona bağlanmasını ekonomi politik açısından incelemiş; daha sonra da emperyalist sömürü ve talanın tahakkümü altında ikel birikimin aldığı biçimler üzerinde durmuştuk. Çıkarttığımız sonuç şuydu:

Yarı-sömürge, yarı-feodal iktisadi yapının en önemli özelliği, biriken ikel para-sermayenin sanayi sermayesine dönüşeceğine-uluslararası mali sermayeye bağlanması ve böylece üretimin devrimcileşmesini engellemesidir.

Bu bölümde, bu tezin biraz daha ayrıntılarına ineyeceğiz ve II. Kısımda somut verilerin nasıl incelenmesi gerektiğine dair ipuçları elde edeceğiz.

İlkönce, ikel sermayenin birikiminin temel araçları üzerinde duralım. Bu araçların hepsi tek bir gücün kontrolü altındadır; emperyalist sermaye. Ve hepsi tek bir sömürü ağının parçalarıdır: emperyalist sermaye ihracı ve hammadde talanı. Bu nedenle, kısaca emperyalist sermaye ihracını ve talanını ülkemizdeki işleyişinde somutlaştırmamız gerekmektedir.

Emperyalizmin iktisadi tahakkümü ve kanemiciliğini belli başlı üç alanda toplayabiliriz: Borçlandırma, Eşitsiz Ticaret ve Sınai Yatırımlar.

Borçlandırma: Türkiye açısından emperyalist borçlandırma temel sömürü biçimini teşkil etmektedir. Bunun nedeni (daha önce Stalin'den yaptığımız bir alıntı ile desteklediğimiz gibi) Türkiye'nin hammadde pazarı olarak emperyalizm açısından olağanüstü bir yer tutmasıdır. Dolayısıyla, bazı sömürge ve yarı-sömürgelerde gördüğümüz doğrudan emperyalist sermayenin istihraç ve yan sanayilerine yatırımını, Türkiye'de çok gelişmiş boyutlarda değildir(36). Bugün Türkiye dünyanın en borçlu üç ülkesinden biridir(37). Türkiye aldığı borçların ne anapara taksidini ne de faizini ödeyememekte; bunlar için yeni borçlanmalara gitmektedir.

Türkiye esas olarak ABD emperyalizminin mali boyunduruğu altındadır. İkinci derecede B. Avrupalı emperyalist devletler gelmektedir. Ülkemizi borçlandırmada bu emperyalistlerin kurduğu birçok uluslararası finans kuruluşları, aracı rolünü oynamaktadır. İşte bazıları: IMF(Uluslararası Para Fonu), AID(Uluslararası Kalkınma Ajansı), OECD(İktisadi ve Yardım Konsorsiyumu). Bu tefeciler Türkiye'ye "proje ve program kredileri" vermektedirler. Bunun anlamı şudur: verilen borçlar ve krediler ancak belirli amaçlar için kullanılabilir. Böylece mali sermaye Türkiye'nin ekonomisini tümüyle denetleyebilmekte ve yönetebilmektedir. Borçların diğer iki kaynağı da devletten devlete ve özel bankalardan verilen borçlardır. Devletten borçlar çoğunlukla askeri amaçlara ayrılmıştır. Özel banka kredileri ise, yukarıda saydığımız mali kuruluşların koruyucu kanadı altında ve kısa vadeli, pahalı kredilerden oluşmaktadır. Son yıllarda Rus Sosyal emperyalizminin yayılmacılığı da hatırı sayılır ölçüde bir artış göstermiştir (37 a)

Emperyalist borçlar Türkiye'nin yarı-sömürge ekonomisini döndüren "taşınma su"dur. Bu su kesildiğinde ya da aksadığında, yarı-sömürge ekonomisinin çarkları durmak zorunda kalmaktadır.

Borçların en önemli özelliği ne için kullanılacağı belirlenmiş olarak verilmesidir. Belli başlı alanları şöyle sıralayabiliriz: askeri harcamalar, altyapı yatırımları, enerji yatırımları, istihraç, taram kredileri, ticaret kredileri.

Gelen borçların kullanım alanlarına göre ülke içinde ihtisaslaşmış mali kuruluşlar kurulmuştur. Bunların kuruluşuna yabancı sermaye doğrudanda katılabilir. Fakat bu önemli bir kıstas değildir. Çünkü, devlet eliyle kurulan birçok ihtisaslaşmış banka vb. mali kuruluştaki devlet sermaye iştirakinin kaynağı, proje temelinde emperyalist finans kuruluşlarından alınmış olan borçlardır. Yani, emperyalist sermaye bir program kredisi verirken bunu yürütecek kuruluşu da belirlemekte ve bu şartla borç vermektedir; böylece devleti bir aracı olarak kullanmaktadır. Buna ileride tekrar değineceğiz. Önemli olan nokta, emperyalist sermayenin borç biçimindeki sermaye ihracını işleme sokacak olan bir (ülke içi) mali kurumlar ağı oluşturulmuş olmasıdır. Bunlar aracılığıyla emperyalist sermaye ülke içindeki talan ve tefeciliğini yönlendirebilmektedir.

Esitsiz Ticaret Emperyalist borçlandırma, eşitsiz ticaretin de kaynağını oluşturmaktadır. Proje temelinde verilen toparlar ile önemli madenler işletilmekte, tarım ürünleri toparlanmakta, ve yarı-işlenmiş metalar üretilmektedir. Sonra bunlar ihraç ediliyor. Ancak ticaret emperyalizmin denetimi altında olduğundan, ihraç fiyatları ürünlerin değerinin de altında saptanmış tekel fiyatlarıdır. Buna karşılık, yine projelendirilmiş borçların yönlendirmesi altında, aramal ve bitmiş mal ithal ediliyor. Böylece borçlar ithalatın ödeme kaynağını da oluşturuyor. Fakat ithalat da tekel fiyatları ile ve ayrıca dünya piyasası fiyatlarının üstünde bir fiyatla yapılmaktadır.

Eşitsiz ticaret demekle ne tür bir talanı kastediyoruz? Ticaret, eşdeğerlerin değişimidir (serbest rekabet kapitalizmi şartlarında). Dolayısıyla eşitliği öngürür. Fakat bir yarı-sömürge ile emperyalist devletler arasındaki ticarete eşdeğerlerin değişimi söz konusu değildir. Birincisi, yarı-sömürge ürünleri değer bakımından daha düşüktür, çünkü emek çok ucuzdur (yani, yaşam standartı çok düşüktür ve yarı-feodal sömürü altındadır). Böylece, serbest rekabet koşulları olsaydı bile, eşit değerlerin değişiminin görünümü altında ucuza üretilmiş mallarla pahalıya üretilmiş mallar değişiyor olacaktır. İkincisi, tekel fiyatlarının egemen olduğu durumda yarı-sömürge ülkenin ihraç ürünleri, yarı-sömürge şartlarındaki değerinin de altında bir fiyatla kapatılmakta, buna karşılık emperyalizmin metaları değerinin ve piyasa fiyatlarının çok üstünde ithal edilmektedir. Böylece, kapitalizm öncesinin ilkel birikiminde önemli bir rol oynayan ticari dolandırıcılık, kapitalizmin çürüme aşamasında tekrar ortaya çıkmaktadır(38). Türkiye üzerindeki ticari dolandırıcılıkta aslan payını başta B.Alman emperyalizmi olmak üzere B.Avrupa devletleri almaktadır. (39)

Dış ticarete ortaya çıkan açığı kapamak devletin görevidir. Komprador burjuvazinin ve toprak ağalarının devleti bunu borçlanarak kapar. Sonra bu borçları çeşitli milliyetlerden Türkiye halkının alınterinden türlü yollarla gasbettiği ile ödeyecektir. Böylece talan ticaret alanında gerçekleşmekle birlikte, talan edilen artı-değeri gaspetme görevi devlete düşer.

Sanayi Yatırımları Türkiye'de emperyalizmin sermaye yatırımı azdır demistik. Mevcut olanlar da istihraç ve imalat sanayine yönelmiştir. İstihraç alanında yabancı sermaye tekeline aldığı rezervleri işletmemekte, gelecek için saklamaktadır. Her iki alanda da yabancı sermaye yatırımı, emperyalizmin yeni metaları için iç tüketim kaynağının yaratılması ve bu metaların çok daha pahalıya ithal edilmesi için bir paravana görevi görür. Aynı zamanda yabancı yatırım, yeni borçlanma kapısı açar; çünkü toplam yatırım masrafı içinde ödenmiş sermayenin payı düşük tutulmakta, yatırımın gerisi kredi olarak önerilmektedir. Böylece yatırım için alınan kredi geri ödenince, yabancı sermaye çok az bir pay ile girdiği alanın cirosunun büyük bir kısmını eline geçirebilmekte ve tatlı karlar sağlayabilmektedir(40)

Türkiye'ye sermaye ihracının yatırım biçiminde olan bölümünde yine ABD başta gelmekte, onu B.Alman ve diğer ABT emperyalistleri izlemektedir. (41)

Sonuç olarak, Türkiye esas olarak ABD emperyalizminin boyunduruğu altındadır. ABD'nin verdiği borçların önemli bir bölümü, ülkemizin ABD emperyalizmi açısından jeopolitik önemine uygun olarak askerî amaçlara yönelik olmuştur. ABD'nin gözünde Türkiye, pazar olma açısından ikinci sınıf bir yarı-sömürge'dir. Dolayısıyla ABD'nin esas boyunduruğu borçlandırma alanıdır. Dış ticaret ve sanayi yatırımları açısından ise B.A.l-manya başta olmak üzere AET emperyalistleri Türkiye'yi önemli bir pazar olarak görmektedirler. +

1970'lerin başından bu yana, özellikle Batılı emperyalist güçleri sarsan genel buhranın derinleşmesiyle birlikte, Rus sosyal-emperyalizmi Türkiye üzerindeki hareketlerini genişletmektedir. Böylece Türkiye halkı açısından Rus sosyal-emperyalizmi henüz geri planda, fakat gelişen bir düşman olarak görünmektedir.

Türkiye'de sermayenin birikimi, esas olarak bu emperyalist sömürü ve talanın yürütülmesi için örgütlenmiş bir ağ üzerinden olmaktadır. Türkiye halkının alıntırının ve doğal kaynaklarının talanı yoluyla biriken sermaye, her şeyden önce uluslararası mali sermayedir ve bu birikim esas olarak tefeci niteliktedir. İkinci derecede de, mali sermayenin Türkiye'de birikmesinde acentalık ve aracılık görevi gören yerel sermaye de, aracılığının karşılığında talan ve sömürden pay alarak birikmektedir. Bu nedenle yerel sermaye, komprador sermayedir. Diğer bir deyişle, uluslararası sermayeye göbekten bağlı ve onun tarafından işleyişi örgütlenmiş ve yönetilen sermayedir. Mao Zedung şöyle diyor:

(Emperyalistler)...Çin'in bir ucundan diğer ucuna bir komprador ve tüccar-tefeci sömürü şebekesi kurdular(MZ-SE/C.3 s.311)

Çin'de olduğu gibi Türkiye'de de, ilkel birikimin temel araçları emperyalizme bağlanan bir sömürü şebekesi içinde örgütlenmiştir. Bu araçları şöyle sıralayabiliriz: Tefeci-tüccar sermayesi; komprador özel sermaye; devlet zoru ve onunla birleşen, devletin komprador ve bürokrat sermayedarlığı. Önümüzdeki mesele, Türkiye için söz konusu olan bu "şebekelerin niteliklerini ve özelliklerini ortaya koymaktır.

Özetle Söyleyecek Olursak, Bu Şebekenin Nitelikleri Şunlardır:

- * Türkiyede feodal rant, ilkel nitelikteki tefeci ve tüccar sermayeleri ile iç içe geçmiştir. Stalin'in Çin kırı için söylediği şu sözler Türkiye için de geçerlidir:

"Çin kırında tüccar sermayesi var mıdır? Evet vardır. Ve var olmakla kalmaz, köylüyü en az bir feodal ağa kadar sömürür. Ama ilkel birikim tipindeki bu tüccar sermayesi, Çin kırında feodal ağaların, toprak ağalarının hakimiyeti ile kendine özgü bir biçimde iç içe geçmiştir(ac. S). Ticaret sermayesi, onların ortaçağdan kalma sömürü ve baskı yöntemlerini benimsemiştir. (S-MU/sf.668)

Feodal rant temelinde biriken para-servet aynı zamanda komprador-bürokrat sermaye ile de kolkoladır. Bu çeşitli biçimlerde olmaktadır: Mesela büyük bir toprak ağası, ailenin bir ferdinin kompradorluğa bağlanması için sermaye sağlamaktadır. Ya da ağanın serveti, bankaya yatmakta, ağanın geniş bir tefecilik işini yürütmesine hizmet etmektedir. Ya da ağanın geniş köylülük üzerindeki feodal hakimiyeti, onun politik gücünü oluşturmakta ve bürokrat kapitalist niteliğin kazanmaktadır, vb. Ağanın tefecilik, ticaret vb. yapması ya da "millet vekili" olması onun sömürüsünün feodal tarzda, emek-rant üzerinden olduğu gerçeğini değiştirmez:

"Bazı toprak sahibi militaristlerin aynı zamanda sanayi işletmelerinin de sahibi olmaları ise, özde bir değişikliğe yol açmaz. Aynı şekilde geçmişte pek çok Rus toprak ağası da fabrikalara ve diğer sanayi işletmelerine sahipti, ama bu onların feodal kalıntıların temsilcisi olmalarını engellemiyordu. Eğer birçok bölgede köylülerin gelirinin yüzde 70'i müttegallibeye, toprak ağasına gidiyorsa; eğer toprak ağası ekonomik alanda olduğu kadar yönetimde ve yasanada da fiili iktidara

sahipse; eğer birçok eyalette bugün kadınlar ve çocuklar alınıp satılıyorsa, o zaman, bu ortaçağ koşullarında hakim gücün feodal kalıntıların gücü olduğunu, toprak ağalarının ve toprak-sahibi asker ve sivil bürokrasinin gücü olduğunu ve bunun kendine özgü bir biçimde tüccar sermayesi ile içiçe geçtiğini kabul etmek gerekir.(S-M/sf.669)

■ Türkiye'ye emperyalist sermaye ihracı esas olarak borçlandırma biçiminde olduğundan, bu borçların ülke içinde yönlendirilmesi için, özel ve devlet bankalarından oluşan bir mali ağ gelişmiştir.(42) Özel bankaların sermayesi devlet bankaların sermayesi ile içiçe geçmiştir; bunlar karşılıklı olarak birbirlerinin sermayelerine ortaklıklar. Emperyalizmin denetimindeki bu ağ, tefeciliği pompalamakta, tefeci-tüccarlar aracılığıyla köylülüğün artı-emeğini çekip almaktadır. Bu amaçla, devlet bankası ve özel bankalar yoluyla kompradorlar ve toprak ağaları tarım kooperatifleri(Tariş, Piskobirlik, Çukobirlik, vb.) ve Tarım kredi kooperatifleri örgütlenmişlerdir(43). Bu kooperatifler, biryandan bağımlı ve küçük üretici köylülüğün feodal ve yarı-feodal tarzda gaspedilen artı-emeğinin emperyalist sermayeye aktarılmasında rol oynarken, diğer yandan da emperyalistlerin talep ettikleri tarım ürünlerinin ihracını yürütmektedirler.

■ Türkiye pazarı küçük olduğundan, devlet, emperyalist borçlandırmanın işleyişinde çok önemli bir yere sahiptir. Borçların esas giriş kapısı devlettir. Hammadde üretiminde esas üretici devlettir. Ülke içindeki mali ağın oluşturulmasında devlet, özel ve ağırlıklı bir rol oynamıştır. Devlet bankaları ve özel bankalar sermaye bakımından içiçe oldukları gibi, hemen her "sanayi" yatırımında da karşılıklı iştirak sahibidirler. Devlet, özel komprador sermayenin oluşumunda da önemli bir rol oynar. Devlet bankaları yoluyla dağıtılan kredilerin yanı sıra, teşvik tedbirleri, gümrük indirimleri, ihracaatta vergi indirimleri vb. ilkal birikimin en önemli kaynaklarından birisidir(44). Bu nedenle, komprador özel sermayeyi devlet sermayesinden ayırmak mümkün değildir. Ve tam da bu nedenle komprador sermaye bürokrat nitelik taşımaktadır ve karşılığında da devlet kapitalizmi komprador kapitalizmi niteliğindedir.

■ Komprador, bürokrat, tefeci-tüccar sermayelişinden oluşan "şebeke" hiyerarşik bir biçimde örgütlenmiştir. Bu aynı zamanda onun tekeli görünümünün nedenidir. Komprador-bürokrat sermayenin görünüşteki tekelliliği, tek tek oluşmuş komprador sermayelerin rekabet içinde temerküzü ile ortaya çıkan bir tekellilik değil, ta en baştan beri, emperyalist sermayenin komprador burjuvazi ve toprak ağalarının devleti eliyle ve yukarıdan aşağıya doğru örgütlenmesi sonucu ortaya çıkan bir tekellilik görünümüdür. Bu tekelli görünüm emperyalist sermayenin, pazar, hammadde ve fiyatlar üzerindeki tekel kurma zorunluğunun onun aracısı(yani komprador sermaye) vasıtasıyla yansımalarından başka bir şey değildir.

■ Komprador-bürokrat sermayenin ve mütefiği feodallerin (değişik emperyalistlere uşaklık temelinde oluşan)klikleri arasında, iktisadi ve siyasi bir kaldıraç olarak devlet çarkı içindeki payını arttırma çabası süregitmektedir. Bu mücadele, emperyalistler arasındaki sömürü ve hakimiyet mücadelesini yansıtır.

■ Emperyalizme göbekten bağlı olan komprador-bürokrat sermaye feodal sınıflarla ittifak içinde, tarım üretimini, hammadde ve montaj sanayilerini tam denetim altında tutmaktadır. Feodal rantın artı-emeğinin gaspedilişinde temel araç ve emperyalizmin temel dayanaklarından birisi olması, tarım üretiminin devrimcileşmesini önlemektedir. Komprador-bürokrat sermayenin tefeci-talancı niteliği doğrultusunda montajcı nitelikte bir sanayi üretimi geliştirmekte, belirli hammaddelerin üretilmesini yürütmekte; esas kazanç kaynağını tefecilik, ithalat-ihracaat ve her türlü vurguncu, spekülatif işlemler oluşturmaktadır.

■ Komprador-bürokrat sermayenin birikiminde esas payı, ithalat-ihracaat işleri oluşturmaktadır. Bunu dört tip altında toplayabiliriz: Değrudan ithalat-ihracaat, distribütörlük ve temsilcilik firmaları, montaj sanayi firmalarının ihracaat-ithalatçılığı, tarım ürünleri kooperatifle-

inin ithalat-ihracatçılığı; devlet işletmelerinin ithalat-ihracatçılığı(45)

* Montaj sanayii dediğimiz sanayinin nitelikleri ise şunlardır:

Birincisi; Türkiye'de "imalat sanayii", ithalatın paranasıdır. Bu sürecin bir yönüne, yani sermaye yatırımlarının emperyalist tekeller için daha yatırım aşamasında meta satışı, kaynağı olmasına yukarıda değinmiştik. İkinci yönü ise, bu imalat firmalarının, üretimlerini sürdürüebilmek için "hammadde" adı altında ana tekellerden yarı-mamul mal ithal etmeleridir. Mesela, otomotiv sanayii 1974'te 3,212 milyon TL ithalat yapmıştır. Bunun %22,8'i taşıt araçları, %48,5'i aksam ve parçalar, 28,7'si ise motor aksamı şeklinde olmuştur. (İlginç bir nokta, taşıt aracı "üreten" bir sanayinin, ithalatının %22,8'inin taşıt aracı olmasıdır. Bu da onun kompradorluğunun bir diğer göstergesidir.)

Toplam ithalatta "yatırım maddeleri" ve "hammadde" adı ile gösterilen yarı-mamullerin payı şöyledir:

	1973	1974	1975	
Yatırım maddeleri	47,5	33,5	40,7	
Hammadde (petrol vb. madeni yakıt ve yağlar vb. hariç)	43,7	41,8	37,6	(DİE Türkiye Cep İstatistik Yıllığı 1976)
Toplam	91,2	75,3	78,3	

İkincisi; büyük-çaplı imalat, ya patent, lisans, know-how vb. anlaşma-ıyla ya da doğrudan sermaye ortaklığıyla emperyalist tekellerin deneti-ri altındadır. 1971'de 500 ve fazla işçi çalıştıran işyeri sayısı 212'ir ve sadece yabancı sermaye ortaklığının sayısı 109'dur!

Üçüncüsü; imalat, montaj işleminde başka birşey olmadığından, büyük-çekli değildir, teknoloji emperyalist tekellere göre geridir ve istih- am kapasitesi (Türkiye şartlarına göre) düşüktür. "Büyük imalat sanayii" olarak görülen sanayi kuruluşlarının işçi sayısına göre dağılımı şöyledir:

İşyeri sayı.	10-19 işçi	20-49	50-99	100-199	200-499	500-999
	1756	1628	624	359	295	130
Toplam için-eki %si	36.0	33.4	12.8	7.4	6.1	2.7
çalışanlar	24396	48999	43093	49906	92554	92681
Toplam için-eki %si	4.2	8.9	8.1	9.5	17.9	17.9

	1000 +	Toplam	
İşyeri sayısı	82	4874	(DİE Yıllık İmalat Sanayii anketi- 1971)
Toplam içindeki %si	1.6	100.0	
çalışanlar	173626	525870	
Toplam içindeki %si	33.4	100.	

Görüldüğü gibi gerçekten büyük olarak tanımlayabileceğimiz işletmele- rin "büyük imalat sanayii" içindeki payı %4.3'tür (46).

Sanayinin montaj nitelikli olması fiyatlara da yansımaktadır. Yerli amül fiyatları, ithal fiyatlarının çok üstünde olmaktadır(47). Bu durum edenile, montaj sanayinin ürettiği mallar, aynı malların ithalini dur- urmamakta hatta talebi teşvik ederek daha da pompalamaktadır(48)

Dördüncüsü; montaj sanayinde tekel durumunda olan kuruluşların serma- elerinin kompozisyonu, bize komprador sermayenin bürokrat niteliğini aha da iyi göstermektedir. Sermaye; yabancı sermaye+devlet ve özel ban- a sermayesi+özel komprador firma sermayesi şeklinde oluşan ödenmiş ser- aye ile, kredi şeklindeki ödenmemiş sermayeden oluşmaktadır(49).

Beşincisi; montaj sanayiinin ülke üretimi ve işgücü istihdamı içindeki payı düşüktür(50).

Altıncısı; montaj sanayii esas olarak tüketim malları üreten sektörlerde toplanmıştır. "1973 yılı imalat sanayii envanter sonuçları ele alınarak bir değerlendirme yapıldığında, üretim(milyon TL) hacmi esas tutularak,tüketim mallarının toplam üretim içinde %59, aramalların %33 ve yatırım mallarının %8 pay aldıkları görülecektir"(BH/44).

* Komprador sermaye, yüzeysel bir bakışla değerlendirildiğinde, bürokrat, tekelci ve tam örgütlenmiş bir görünüm arzietmekte; bu da modern revizyonistlerin ve ondan etkilenen küçük burjuva görüşlerin Türkiye'de "tekelci", "işbirlikçi" bir "kapitalizmin" hakim olduğunu ileri sürmelerine zemin hazırlamaktadır. Fakat daha tahlilci bir gözle bakıldığında, gerçekler değişiktir.

Herşeyden önce komprador sermaye, ithalat ve ihracaatta, tef ecilik ve benzeri vurguncu işlemlerde ve tüketim malları üreten montaj sanayiinde toplanmıştır. İthalat-ihraaat bunların içinde birinci sırayı almaktadır(51). Dolayısıyla sermaye esas olarak komprador ticaret ve tefecilik yoluyla birikmektedir. Sermaye birikiminde artı-değerin sömürüsü tali bir kaynak olmaktadır.

Türkiye'de değer yaratılmasında esas kaynak komprador ve montajcı nitelikte de olsa sanayi üretimi değil, tarım üretimidir. Diğer yandan tarımda artı-emeğin esas gasbedilişi, feodal ve yarı-feodal üretim ilişkileri içinde olmaktadır. Feodal rant biçimleri ağır basmaktadır. Dolayısıyla, komprador-bürokrat sermaye, feodal servetle içiçe geçmek zorundadır. Bu hem iktisadi bir zorunluluktur; hem de komprador talancılığın süregitmesi için siyasi (üstyapısai) bir zorunluluk. Bu ise, sermayenin üretim üzerindeki denetimini dolaylı ve kanemecilikle sınırlı bir hale getirmektedir.

Tarım-Dışı Sanayide Zanaatkar ve Küçük İmalat Üretimi

Türkiye'de tarım-dışı üretimde de küçük ölçekli üretim son derece yaygındır. Küçük ölçekli üretim iki kategoride toplayabiliriz: Zanaatkâr üretimi ve küçük imalat sanayii. Bunlar-

dan birincisi, feodal kent küçük üretim tarzının doğrudan kalıntısıdır. İkincisi ise milli burjuvazinin katmanlarına dahildir. Bu iki kesimin niceliksel durumu şöyledir:

	İşyeri Sayısı	Çalışanlar:		Çalışan Başına:		(Yıllık) İşçi başına Ücret	Toplam İmalat Sanayii Üretimi Payı (%)		
		Örettili	Öretsisiz	Çevrici Kdç	Karımadaar		Çalışanlar	İşyeri	İşyeri
Zanaatkârlar	133.714	25.406	196.928	1.3	10.771 TL	5.323 TL	21.3	76.7	6.1
1 Kişi	36.388	3.636	34.629	1.28	11.447	6.560	10.5	50.0	3.1
2 Kişi	46.326	21.770	72.297	1.32	10.175	5.116	11.1	26.7	3.0
Küçük İmalat	36.755	74.571	70.113	1.57	12.531	6.257	17.2	21.0	5.6
3-4 Kişi	28.796	42.114	53.530	1.38	10.792	7.244	11.4	16.4	3.2
5-6 Kişi	7.969	32.443	16.583	3.68	15.325	7.268	5.6	4.6	2.4
Genel Toplam	170.479	99.383	227.039				39.0	48.7	11.7

(DİR: TL. Küçük İmalat Sanayii, 1970)

(1 veya 2 çalışan olan işyerleri Zanaat, 3-9 arası ise küçük imalat olarak kabul edilmiştir.)

Ülkemizde kent zanaatkarı büyük ölçüde yıkıma uğramıştır. Ama zanaatkarların bir kısmı hala yaşayabilmektedir. Bunlar özellikle, emperyalist ve montaj sanayiinin ürettiği pahalı metaların karşısında rekabet olanağı bulan dallarda görülür(örneğin, sobacı, yorgancı, vb.). Bu dallarda zanaatkarı yaşatan kaynak, kentlerde oluşan ve gelir seviyesi çok düşük olan yarı-proleterler ve hizmetliler tabakalarıdır. Bu tabakalar için kentlerde belirli ürünlerde ikinci bir piyasa oluşmuştur. Bu ikinci piyasadaki talebi, zanaatkarlar ve bir ölçüde de milli burjuvazinin üretimi karşılamaktadır. Bu piyasadaki metaların kalitesi son derece düşük, dayanaksız fakat ucuzdur. Yani marjinal bir piyasadır. Marjinaldir çünkü bu piyasadaki talebin alım gücü düşüktür. Böylece ancak kalitesiz ve ucuz mal arzı mümkündür. Diğer yandan bu piyasadaki bir üreticinin birinci piyasaya geçmesi olanaksızdır; çünkü sononcusu emperyalizmin ve montaj sanayiinin metalarınca kaplanmıştır, onlarla rekabet etmesi mümkün değildir (52).

Zanaatkarların bir kısmı ise, montaj sanayiine bağlı atölye üretimine dönüşmüştür. Küçük tornacılar, tesfiyeciler, oto tamircileri dökümcüler vb. Bunlar küçük imalatçılar kategorisinin önemli bir bölümünü meydana getirmektedirler.

Zanaatkarların ayakta kalabilen bölümü, üretimi kendi ve aile emeğine dayanarak gerçekleştirir. Üretimini sürdürmesi, ancak gerekli emeğinin bir bölümünden vazgeçmesiyle mümkün olmaktadır. Zanaatkar bir veya iki çirak da çalıştırabilir. Bunların emeğini feodal bir tarzda sömürür. Feodal ilişkilerin baskısı ile (akrabalık, sanat öğretimi, çarğa ustanın bakması, barındırması vb.) yarı-ücretli olarak çalıştırır ve çarğın da gerekli emeğinin bir bölümünü, kendisiyle birlikte tefeci-tüccar tabakasına sömürür.

Zanaat üretimi tefeci-tüccar sermayesinin sömürüsü altındadır. Bu borç para, hammaddede alımı vb. konularla ortaya çıkar. Tarım küçük üreticilerinin de girdiği yarı-feodal üretim özelliklerinin hemen tümü zanaat üretiminde de vardır.

Diğer yandan küçük imalat sanayii, yarı zanaatkâr niteliktedir. Bu kendisini özellikle emeğin sömürüsünde ve tefeci faizine bağımlılıkta gösteriyor. Küçük imalatın büyük bir kısmında işçi, çirak statüsündedir, çocuk emeğinin kullanımı yaygındır ve üretici-patrona yarı-feodal bağlarla bağlıdır(53). Küçük imalatın en büyük sorunu kredi bulmaktır. Krediyi de ya tüccar-tefeciden ya da onun aracılığıyla bankalardan temin edecektir.

Küçük imalat sanayii, çok düşük bir teknolojiyle çalışmakta ve emeğin üretkenliği de düşük olmaktadır(54). Bu durumda işçiler küçük imalat sahipleri tarafından amansızca sömürülmektedir.

Küçük imalat, ithalata ve montaj sanayiine de derinden bağımlıdır. Çünkönüneya üretim aletleri, hammaddede ya da talep açısından tabii hale gelmiştir, onun tekel fiyatlarının altında ezilmektedir. Bir yandan emperyalist ve komprador sermayenin insafsız sömürüsü altındadır; diğer yandan da ona ekonomik bakımdan bağımlılığı vardır. Bu nedenle sanayici orta burjuvazi, bir yandan kendi gelişmesinin önüne dikilen emperyalizm ve uşakları komprador burjuvazi ve feodal sınıflara karşı olmak zorunda kılarken, onlarla olan iktisadi bağları nedeniyle de, diğer yandan, salıantılı ve uzlaşmacı bir tavır içine girmektedir.

Komprador-Bürokrat
Sermaye de
Üretici güçlerin
Önünde Engeldir

Türkiye'nin yarı-sömürge, yarı-feodal sosyo-ekonomik yapısında üretici güçlerin gelişmesinin önüne dikilen feodal üretim ilişkilerinin yanı sıra, onunla tam bir ittifak içinde olan komprador-bürokrat sermaye de "emki"yi ayakta tutmaya çalışan gerici bir güçtür. Komprador sermayenin gericiliği, kapitalist üretim tarzının bir unsuru olmasından değil, tam da tersine, böyle bir üretim tarzına ait olmamasından kaynaklanmaktadır. Bu durum, onun emperyalizme göbekten bağlı olmasından, onun varlık köçulunun, halkımızın ve doğal kaynaklarımızın emperyalistlerce talan olmasından gelmektedir. Komprador-bürokrat sermaye, emperyalist sermayenin, o "muazzam tefeci sermaye"nin halkımızı sömürerek birikmesi sayesinde birikebilmektedir. Ona ilkel sermaye karakterini veren şey, emperyalist sömürü ve talanın ilkelliği, çürümüşlüğü ve asalaklığıdır. Tekelci sermaye ne kadar tarihi olarak vadesini doldurmuşsa, onun yerli aracısından başka birşey olmayan komprador-bürokrat sermaye de üretici güçlerin gelişmesinin tarihi açısından vadesini doldurmuştur.

Komprador sermayenin uşaklığını yaptığı emperyalist sermayeden kaynaklanan gericiliği kadar, ittifak kurmak zorunda olduğu feodalizm kalıntıları nedeniyle de gerici yönü vardır. Bu gericilik, iktisadi alanda, feodal üretim tarzının doğrudan kalıntılarının daha da uzun ömürlü olmasına çalışmakta yansımaktadır. Feodal kalıntıların yaşaması ve artı-emeğin insafsızca yarı-feodal tarzda sömürülmesi; feodal toprak rantı, tefeci-tüccar faizi ve dolandırıcılığı, bütün bunlar uluslararası mali sermayenin birikmesinin gıdası olduğu için komprador sermayenin de birikim alanını oluşturmaktadır. Komprador sermayenin birikmesi, feodal ilişkilerin zincirine vurulmuş geri ve geniş kırlak bölgeler ile tefeci, dolandırıcı, vurguncu ve asalak büyük kentlerin doğmasına yol açmaktadır.

Komprador sermaye ilkel tarzda birikmektedir; fakat ilkel sermayenin

kapitalizm öncesinde oynadığı devrimci ("yıkıcı olduğu ölçüde devrimci"-Marx) rolü oynayamamaktadır. Çünkü komprador, bürokrat, tefeci ve talancı sermaye, gözeneklerine yapıştığı üretim tarzını yıkmadan, ama onun doğrudan üreticilerini sefilleştirerek birikmektedir. Doğrudan üreticinin topraktan ve üretim aletlerinden koparak "özgür" işçilere dönüşmesi feodellerin işine gelmediği gibi, komprador-bürokrat sermayenin de işine gelmez. Çünkü komprador sermaye artı-değer üreterek (yani kapitalist meta üretimi yoluyla) birikmemekte, kendi dışında üretilen artı-emeği feodellerle ortak olarak emperyalistlere peşkeş çekerek varolmakta ve büyümektedir. Köylüyü topraktan kopartacak olan farklılaşma sürecine (ki bu içpazarı genişletecektir) feodallerle birlikte karşı çıkmaktadır. Çarlık Rusya'sının 1861 Toprak Reformu niteliğinde olsa bile bir toprak reformu, 56 yıldır tozlu raflarda bekliyor, ancak köylü hareketleri yüzlerce iğrenç bir demogoji malzemesi olarak ileri sürülüyor. Türkiye'de bir toprak reformu yapılacağı yalanı, deyim yerindeyse, tam bir "temcit pilavı"dır. Toprak reformunu bir yana bırakalım, komprador-bürokrat burjuvazi, emperyalist talanın doğal sonucu olarak topraktan kopan ve şehir varoçlarına yağılan yarı-proleterleri bile istememektedir. Çünkü onun, işgücünü daha da ucuzlatacak olan yedek proleterler ordusunun daha da büyümesine ihtiyacı yoktur. Çünkü üretimi geliştirmemekte, işçiye ihtiyaç duymamaktadır. Buna karşılık şehirlere yağılan ve asalak bir hayat sürdüren geniş emekçi tabakaları-feodal toplumsal ilişkilerin üzerlerindeki baskısının hafiflemesi sonucunda-politize olmakta; komprador patron toprak ağası iktidarını tehdit etmenin yanı sıra, sosyal ve ekonomik hakları için mücadele ederek "masraf kapısı" oluşturmaktadırlar. Bugünlerde burjuvazinin ve ağaların dillerine doladıkları "köy-kent projeleri" kırdaki yarı-feodal yapıyı ayakta tutmaya çalışan bu gerici emellerin ürünüdür.

Komprador sermaye, doğrudan üreticinin üretim araçlarından kopmasının önünde dolaylı bir engel olduğu gibi, sermayenin sanayi sermayesine dönüşmesinin de önünde engeldir. Herşeyden önce kendisi sanayi sermayesine dönüşmemektedir. Yukarıda ortaya koyduğumuz gibi, komprador sermayenin esas birikim alanı, ithalat-ihracaat, tefecilik-faizcilik, spekülasyon ve vurgunculuktur. "Montaj sanayii", sadece bu işlemlerin boyutunu büyütün bir kaldıraç, bir paravanadan ibarettir. "Aramal sanayii" denilen ve yarı-mamul mal üreten sanayi ise, ülkemizin hammaddelerinin emperyalistlerce talanına hizmet etmek için kurulmuş vantuzlardan başka birşey değildir. Halbuki işçi sınıfının bilimi bize kapitalizmi geliştiren, üretici güçleri geliştiren ögenin, üretim araçları üreten sanayi olduğunu öğretmektedir. Lenin şöyle diyor:

"Bizi ilgilendiren iç pazar sorununda Marx'ın gerçekleşme teorisinden çıkartılacak ana sonuç şudur: kapitalist üretim, ve dolayısıyla, iç pazar, tüketim maddelerinden daha çok üretim araçları sayesinde büyür... Bu nedenle kapitalizm açısından iç pazarın büyümesi, belirli bir dereceye kadar kişisel tüketimden "bağımsız"dır ve esas olarak tüketken tüketim sayesinde gerçekleşir...dolayısıyla, toplumun üretici güçlerini geliştiren ve büyük-ölçekli üretimi ve makina sanayiini yaratan kapitalist üretimi, aynı zamanda, toplumsal zenginliğin üretim araçlarından oluşan o kesiminin kendine özgü bir genişleme-siyle tanımlamak çok doğaldır. (L-RKG/sf.)

Bir yarı-sömürgeci üretim araçları üreten sektörün gelişmesi emperyalizmin çıkarına değildir ve onun tarafından engellenir. Komprador sermayenin varlığı da emperyalist sömürü ve talana bağlı olduğundan, onun, efendisinin çıkarına ters düşerek bu sektörü (=kapitalizmi) geliştirmesini düşünmek idealizmdir.

Komprador-bürokrat sermaye ülkemizde yaratılan artı-emeğin yerel olarak birikmesinin ve merkezileşerek üretici güçlere yeni ögeler katmasının önünde engeldir. Çünkü herşeyden önce komprador sermaye, emperyalist sömürü ve talanın binbir yollarla aracılığını yaparak, artı-emeğin emperya-

list tekellere akmasına hizmet etmektedir. Kendisinde biriken pay, bu akışın daha da hızlanmasına yatırılmaktadır. Türkiye'de tüccar-tefecî sermayesi komprador şebekenin bir parçasıdır ve bu nedenle artı-emeğin yarı-feodal tarzda gaspı ile oluşan para-sermayeyi merkezileştirme görevini dahi yürütememektedir. Hele, modern-revizyonizmin ve ondan etkilenen küçük burjuva oportünizminin iddia ettiği gibi "tefecî-tüccar sermayesinin sanayie bağlandığı" ülkemiz şartlarında bir safstadan ibaretir.

Lenin şöyle diyor: "Eski üretim tarzını çözerken ticaret ve Tefecilik, onun yerini kapitalist üretim tarzının mı yoksa başka bir sistemin mi almasına yol açıyor?" (L-RKG/sf). Yani cevap verilecek soru, feodalizmin çözümlenmesini mantiki sonucu olan yıkıma götürecektir ve bu yolda tüccar ve tefecî sermayesini kendi arabasına koşacak bir gücün var olup olmadığıdır. Sermaye cinsinden böyle bir güç, milli burjuvazi olarak ortaya çıkmaktadır. Fakat ne varki, emperyalizm ve uşağı komprador sermaye, daha iktisadi alanda milli burjuvaziye hayat hakkı tanımamakta, onu ezmekte, çalız bırakmaktadır. Milli nitelikteki küçük sanayi sermayesi birikemekte, emeği toplumsullaştırarak denetimi altına alma imkanı bulamamaktadır.

Komprador sermaye, genel anlamda sermaye olmakla birlikte, kendi mezar kazıcısı olan proletaryanın gelişmesini de engellemektedir. Halbuki modern sermayenin, yani sanayi sermayesinin, birikimini sürdürebilmesi için, bu birikime son verecek olan sınıfa da güçlendirdiğini, buna zorunlu olduğunu Marx ortaya koymuştur. Komprador sermaye "modern" sermaye olmadığı için işçi sınıfını da geliştirmemektedir. Bunu herşeyden önce, feodalizm kalıntılarının emeğin özgürleşmesini engellemesine destek olarak gerçekleştiriyor. Diğer yandan geniş köylü yığınlarını ve kemt küçük burjuvazisini işçi sınıfına dönüştürecek olan sanayi sermayesinin gelişmesini engelleyerek gerçekleştiriyor. Ve nihayet, kompradorluğun bir aracı olarak kurulan montaj sanayinin sadece ambalajlama yapmasından ve değişmeyen sermaye oranının ülke şartlarına göre yüksek olmasından kaynaklanarak işçi sınıfı saflarının büyümesini dizginliyor.

Komprador sermaye, emperyalizmden kaynaklanan tekelci görünümüne rağmen, yarı-sömürge, yarı-feodal yapının üretici güçlerini merkezileştirememektedir. Ülkemizde kapitalizmin taban tabana zıttı olan küçük üretim tarım-dışı üretimde de yaygındır; ve bu komprador sermayenin birikmesini engellemek bir yana, onun ilkel tarzda birikmesinin önkoşulu olmaktadır. Feodalizm kaçar komprador-bürokrat sermaye de küçük üretimi gün geçtikçe sefilleştirerek yağan ve üretici güçleri bu duragan ve toplumsal gelişmeyi engelleyen küçük üretim ilişkileri içine hapseden güç oluyor.

Komprador-bürokrat sermaye, emperyalizmden kaynaklanan ülke ekonomisinin dengesiz gelişmesi ile çelişkiye düşmek bir yana, tıpkı feodal sınıflar gibi, bunu da varlığının bir önkoşulu olarak görmektedir. Bu sayede Kürt ulusunun gelişmesini de engellemekte, onun pazarını da hakimiyeti altında tutarak emperyalizme peşkeş çekmektedir. Kürt ulusunun pazar bütünlüğünü sağlamak için kavgaya veren Kürt burjuvazisine ekonomik hiçbir fırsat verilmemesi, onun ekonomik güçlenmesine yarayabilecek herşeyden kaçınılması, Türk toprak ağalarının yanısıra Türk komprador-bürokrat burjuvalarının da temel arzusudur ve bu, emperyalizmin pazarı dalga dalga aşması ile de uyum içindedir. (Birkaç büyük Kürt burjuvasının ve toprak ağasının kompradorlaşarak Türk hakim sınıfların yanına geçmesi, meselelerin özüni değiştirmemektedir). Bu nedenle, hakim Türk ulusunun hakim sınıfları, Türkiye Kürdistanındaki üretici güçlerin gelişmesinin önünde daha da büyük bir güçle durmaktadır.

d) İkel Sermayenin Birikiminde Dengesiz Gelişme ve Kürt Ulusal Sorunu

Feodalizmin çözülmesi ve kapitalizmin önkoşullarının ortaya çıkması sürecinde, ilkel sermaye birikiminin önemli özelliklerinden birisi de yarı-sömürge, yarı-feodal ekonomideki dengesiz gelişmedir. Emperyalist sömürü, kendi cebine akan ilkel sermayeyi arttırabilmek için yarı-sömürgelerinde dengesiz gelişmeyi körükler; dengesiz iktisadi ve sosyal yapıyı

geri kalmışlığın hem bir temsilcisi, hem de aracı olarak ayakta tutar.

Daha emperyalizmin şafağında, yabancı kapitalizmin meta ihracı ile birlikte Türkiye'de dengesiz gelişme giderek keskinleşen bir biçimde kendisini göstermiştir. Emperyalizm yarı-sömürgelelik ağını, kıyı bölgelerinden ve özellikle gelişmiş liman şehirlerinden başlayarak, Rum, Ermeni, Yahudi azınlık milliyet kompradorlarıyla aracılığıyla örmeye başlamıştır. İleride daha geniş olarak inceleyeceğimiz gibi, gerek 1908, özellikle de 1923; kısmen gelişen pazarın tüm hakimiyetini ele geçirmek için azınlık milliyet kompradorlarıyla post kavgasına girişen Türk komprador burjuvazisinin başını çektiği hareketlerdir. Önderliğini ele geçirdikleri halk hareketini, kendi çıkarları doğrultusunda salt anti-sömürgecilikle sınırlayan Türk kompradorları ve toprak ağaları, 1924 Lozan anlaşmasıyla çok-uluslu bir yarı-sömürge olarak kurulan feodal-faşist devletin hakimiyetini de elde etmiş oldular. Böylece, emperyalizmden kaynaklanan dengesiz gelişme, birden fazla pazarın, hakim Türk sınıflarının devleti aracılığıyla emperyalizmin tek bir dışpazarı haline dönüştürülmesiyle bütünü körüklenmiş oluyor.

Daha önce Lenin'den yaptığımız bir alıntı ile desteklediğimiz gibi, emperyalizm ve proleter devrimleri çağında çok-uluslu devletler, siyasi-iktisadi anlamda geri kalmışlığın tipik bir ifadesini oluşturmaktadırlar. Çok-uluslu devlet, emperyalistlerin, hakim ulusun hakim sınıfları aracılığıyla ezilen ulus üzerinde katmerli bir baskı ve sömürüyü sürdürmelerinin, ezilen ulusun kendi kaderini tayin hakkını gasp etmelerinin bir aracı haline gelmektedir. Dolayısıyla, çok-uluslu devletlerin ezilen, bağımlı ve uyruk uluslarının sürdürdüğü iç pazarına sahip çıkma ve kendi kaderini tayin hakkı mücadelesi-çağımızın tipik bir özelliği olmamakla birlikte-demokratik bir muhteva taşımaktadır.

Bugün çok-uluslu bir yapıya sahip olan Türkiye'de, yalnız Kürtler bir ulus teşkil etmektedirler. Dengesiz gelişmenin ulusal sorunla içiçe geçmesi sonucu, Kürt ulusunun pazar bütünlüğünü sağlaması Türk hakim sınıflarınca engellenmiştir. Feodal-faşist Türk devleti Kürt ulusunun kendi kaderini tayin hakkını çiğnemiş ve bu pazarın da Türk hakim sınıflarının elinde ve onların göbekten bağlı bulunduğu emperyalistlerin talan alanında kalması için, zaman zaman kitle katliamlarına varan vahşi saldırılarla Kürt ulusunu sindirmeye çalışmıştır. Dolayısıyla Türkiye komünistleri açısından ulusal sorunun esasını Kürt ulusal sorunu oluşturur. Kürt ulusu üzerindeki ulusal baskının özünün pazar sorunu olduğunu İK yoldaş şöyle özetliyor:

"Milli baskı sadece Kürt Halkına (aç.İK) değil, Türk hakim sınıflarıyla her bakımdan kaynaşmış bir avuç büyük feodal bey ve üç-beş büyük burjuva hariç, bütün Kürt milletine uygulanmaktadır. Kürt işçileri, köylüleri, şehir küçük-burjuvazisi, küçük toprak ağaları milli baskıdan acı çekmektedir.

Hatta milli baskının esas hedefi, ezilen, bağımlı ve uyruk milliyetin burjuvazisidir. Çünkü hakim millete mensup kapitalistler ve toprak ağaları, ülkenin bütün zenginliklerinin ve pazarlarının rakipsiz sahibi olmak isterler. Devlet kurma imtiyazını ellerinde tutmak isterler. Diğer dilleri yasaklayarak, pazar için son derece gerekli olan 'dil birliğini' sağlamak isterler. Ezilen milliyete mensup burjuvazi ve toprak ağaları, bu emellerin önünde önemli bir engel olarak dikilir. Çünkü o da kendi pazarına kendisi sahip olmak, bu pazarı dilediği gibi kontrol etmek, maddi zenginlikleri ve halkın işgücünü kendisi sömürmek ister." (İK-BY/sf. 160-161)

Kuşkusuz hakim ulusun hakim sınıfları, ulusal baskıyı yalnızca kendi nesaplarına değil, emperyalizmin bir maşası olarak uygulamaktadırlar. Ancak, Türk hakim sınıflarının Kürt ulusal pazarını engelleme faaliyetini görmezden gelmek, hakim ulus güvenine hizmet etmekten başka bir işe yaramaz. Buna karşılık Türkiye'nin bir bütün olarak emperyalizmin yarı-sömürgesi olduğunu görmezden gelerek Türkiye Kürdistanı'nı Türkiye'nin sömürgesi gibi göstermek de, ezilen ulus milliyetçiliği çizgisidir ve son tahlilde emperyalizmin ekmeğine yağ sürer. Bu görüşlerin her ikisinde, ayrı noktalarından kaynaklanmakla birlikte (yani birincisi ezen

ulusun gövreziminden, ikincisi ise ezilen ulusun milliyetçiliğinden), Türkiye'nin sosyo-ekonomik ve apasının çarpıtılması temelinde yükselmektedirler. Birbirlerine ters noktalardan hareketle her ikisi de aynı sonuca varıyor: Türkiye kapitalist bir ülkedir.

Birinci tez, Kürt ulusunun yaşadığı Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinin, "kapitalizmin eşitsiz gelişmesi" nedeniyle geri kalmış olduğunu savunuyor. Yani, Türkiye'de kapitalizm hakimdir ve bu "kapitalizm" doğası icabı eşitsiz geliştiğinden dolayıdır ki, Türkiye Kürdistanı geri kalmıştır. Bu tez modern-revizyonist ve ırkçı-göven bir tezdır. Türk hakim sınıfları eğer kapitalist olsaydı, iç pazarı genişletmek için feodalizmi doğuda da batıda da yıkmak zorunda olurlardı. Tam tersine; Türk hakim sınıfları komprador ve feodal sınıflar olduğundan, Doğu'nun gelişmesini, Kürt ulusal pazarını kendi denetimleri altında tutmanın ve o pazarı da emperyalistlere peşkeş çekmenin bir vasıtası yapmaktadırlar. Eğer doğuda kapitalizmin toprağı gelişirse Kürt burjuvazisi güç kazanacak, kendi ulusal pazarına sahip çıkmak için verdiği milli hareket güç kazanacak, Türk hakim sınıflarının emperyalist sömürüye aracılık ettikleri pazarın önemli bir bölümü ellerinden çıkacaktır. İşte bu nedenle, "kapitalizmin eşitsiz gelişmesi" nedeniyle doğu bölgelerinin daha da geri kalmışlığını açıklayan tez, Türk hakim sınıflarının gerici pazar kavgalarını destekleyen, onların doğuda Kürt burjuva ulusal pazarının gelişmesini engelleyen milli baskılarını gizlemeye çalışan, Kürt ulusunun kendi kaderini tayin hakkını reddeden, aşırı göven bir tezdır. Yine aynı şekilde, "Kürt halkının kendi kaderini tayin hakkı"ndan söz eden göven ve revizyonist görüşler, Kürt milletinin pazar sorununu ve buna bağlı olan Kürt milletinin kendi kaderini tayin hakkını inkar etmekte, emperyalizmin uşağı Türk hakim sınıflarının milli zulmünü gizlemektedir. Oysa, Kürt milletinin sömürücü sınıflarının, malları mülkleri gaspedilerek sürgüne gönderilmelerini uygulamaya koyan Mecburi İskan Kanunları(55), çarşıya, pazara inen köylüden konuştugu her Kürtçe sözün başına alınan para cezaları(56), sürekli jandarma dipçığı, sayısız kitle katliamları vb. uygulamalar, feodal-faşist Türk devletinin Kürt ulusunun dil birliğini ve toprak bütünlüğünü bozmak, böylece Kürt ulusal pazarının oluşmasını önlemek çabalarından başka birşey değildir. Bu durum, Türkiye Kürdistanı ile Türkiye'nin geri kalan bölgeleri arasındaki dengesiz gelişmenin boyutlarında bütün çıplaklığıyla ortaya çıkmaktadır(57).

Ezilen ulus milliyetçiliğine gelince, bu sapma da sözkonusu dengesizliği, Türkiye'nin emperyalizmin yarı-sömürgesi olmasından bağımsız olarak ele almakta; Türkiye'nin Kürt ulusunun yaşadığı bölgenin dışında kapitalizmin hakim olduğunu ve her kapitalizm gibi Türk kapitalizminin de sömürgeci olduğunu ileri sürmekte; böylece Türkiye Kürdistanının Türkiye'nin sömürgesi olduğu tezini kabul etmektedir. Oysa bilindiği gibi, Lenin, Marx'a atıf yaparak ekonomi-politik anlamda sömürgeyi, iktisadi işbölümünün varlığı; sömürgecinin geniş tarımsal üretimde ihtisaslaşırken karşılığında sinai mal satın alması ve sömürgeci sermaye için bir dış pazar oluşturmaya tanıklanmaktadır(58). İktisadi açıdan böyle bir durum, Türkiye Kürdistanı ile Türkiye'nin geri kalanı arasında değil, Türkiye'nin bütünü ile emperyalizm arasında vardır. Türkiye'nin yarı-sömürge iktisadi, tarımsal ürünlere bağlı kalmasıyla, emperyalizmin ihtiyaçlarına göre belirli tarım ürünlerindeki uzmanlaşmayla ve emperyalizmin sinai ürünleri için bir pazar oluşturmaya bu tür bir işbölümüne yaklaşmaktadır.

Kaldı ki, Türkiye'deki dengesiz gelişme yalnızca ulusal baskı ile açıklanamaz. Aksi takdirde, Türkiye Kürdistanı dışındaki bölgelerin kendi içinde aşırı dengeli bir durum göstermesi gerekirdi. Oysa, emperyalizmin daha 19.yy.dan itibaren limanlardan başlayarak uyguladığı dalga dalga yayılma, Türkiye Kürdistanı dışında da kendisini göstermekte ve keskin farklılıklara yol açmaktadır. Örneğin Türkiye; (1) Doğu, (2) Batının az gelişmiş yöreleri ve (3) Batının nispeten gelişmiş yöreleri şeklinde üç bölgeye ayrıldığında, çeşitli iktisadi özellikler açısından, (1) ve (2) nolu bölgeler arasında nitelik benzerliğinin, (2) ve (3) arasındakiini aştığı gözlenmektedir(59).

Bu durum bize neyi göstermektedir?Türkiye'deki dengesiz gelişmenin kapitalizmin hakimiyetinin bir göstergesi sonucu olmayıp, emperyalist sömürü v talanın etkilerinin yol açtığı dengesiz çözülme ve kapitalizmin önşartlarının ortaya çıkması sonucu olduğunu ve Doğu-Güneydoğu Anadolı açısından ise bu durumun eski türden bir ulusal sorun ile birleştiğini göstermektedir.

Diğer bir deyişle, çok-uluslu bir devlet olan Türkiye'de, yarı-sömürge, yarı-feodal iktisadi yapının tipik bir özelliği olan ve emperyalist talandan kaynaklanan ülke ekonomisinin dengesiz gelişmesi, Türk hakim sınıflarının devleti aracılığıyla, Kürt ulusal pazarının birleşmesi ve gelişmesi engellenerek de pompalanmıştır. Türk komprador-bürokrat burjuvazisi ve toprak ağaları, emperyalizmin çözücü etkilerinin dalga dalga yayılmasından kaynaklanan bu durumdan yararlanmakta, geri kalmışlığın bir ifadesi olan dengesiz gelişmeyi varlığının bir önkoşulu olarak ayakta tutmaya çalışmaktadır.

Dolayısıyla, Kürt ulusal sorununun, emperyalizm ve proleter devrimleri çağında genel olarak ezilen halkları ile ortak olan pazar sorunu yanısıra, geçmişten devraldığı eski türden bir ulusal sorun olma yönü de vardır. Bunlardan birincisi, çağımızda, ezilen halkların pazarlarını emperyalist sömürüden kurtarma mücadelesinin bir parçasıdır; ve bu yönüyle-ki esas yön budur- Kürt ulusal sorunu ancak proletarya önderliğinde başarıya ulaşabilir. Bu açıdan çeşitli milliyetlerden halkımızın sorunu ortak ve öncü müfrezesi tektir-yani kurtuluşu, Partimiz önderliğinde verilecek demokratik halk devrimi mücadelesindedir. İkinci yönüyle ise Kürt ulusal sorunu kendine özgü-daha doğrusu eski türden ulusal sorunlara özgü-bir nitelik taşır. Kürt milli burjuvazisi kendi pazarını emperyalizmden kurtarabilmek için öncelikle Türk hakim sınıflarını hedef almak zorundadır. Pazarın Türk hakim sınıflarından kurtarılması demek, bu sınıfların mağallığını yaptıkları emperyalizmin elinden kurtarılması demektir. Yani, Kürt milli burjuvazisi önderliğinde kendi kaderini tayin için geliştirebilecek bir Ulusal Kurtuluş hareketinin anti-emperyalist bir muhtevası vardır. Ancak, bu geçicidir. Çağımızda emperyalizmin bütün pazarları tek bir iktisadi sistem olarak birleştirmiş olması sonucu, Kürt milli burjuvazisinin içpazarının bağımsızlığını koruması mümkün değildir. Er-geç emperyalist sömürü ağına düşecektir. Dolayısıyla Kürt milli burjuvazisi, Kürt halkının pazarı emperyalizmden kurtarma görevini ancak kısmi ve geçici olarak sağlayabilir. Demek ki eski tipte ulusal sorunun kalıntısını taşımakla birlikte, öz itibarıyla Kürt halkının kurtuluşu da ancak proletarya önderliğinde mümkündür. (Kürt ulusal sorununun birinci yönünü reddetmek ezilen ulus milliyetçiliği, ikinci yönünü reddetmek ise ezen ulus şovenizmi ile bütünleşir. Komünistler sorunun her iki yönünü de ortaya koymalı; ancak esas yönü açık seçik ayırarak Kürt ve Türk halklarının Türkiye proletaryası önderliğinde birleşmesi için mücadele etmelidirler.)

Türk hakim sınıflarının Türk ve Kürt halkları üzerinde uyguladıkları iktisadi baskı ve sömürü öz itibarıyla aynıdır. Ve bu baskı ve sömürü Türk devletinin aracılığıyla uygulanmaktadır. Dolayısıyla, Türk ve Kürt halklarının çıkarı, Türkiye proletaryası önderliğinde birleşmekten yanadır. (Ancak bu, İbrahim yoldaşın da belirttiği gibi, Kürt halkının demokratik devrimi mücadelesini, Türkiye devriminin çıkarları açısından somut olarak değerlendirmeye gereğini ortadan kaldırmaz.) Türkiye'deki komünistler açısından önemli olan, Kürt ulusal sorununun iktisadi ve siyasi yapısını doğru bir biçimde ortaya koyarak, Türk, Kürt ve diğer milliyetlerden proletaryanın Partimizin önderliğinde birleşmesini, çeşitli milliyetlerden halkımızın mücadelesine önderlik etmesini sağlamaktır.

e) Ülkemizde Artı-Emeğin Temel Gasbeçiliş Biçimi Yarı-Feodaldır

Buraya kadar, yarı-sömürge, yarı-feodal iktisadi yapının öğelerini inceledik. Bu incelemede, artı-emeğe üç ana biçim altında el konulduğunu gördük: feodal toprak-rantı; tefecî faizi; ve artı-değer. Bu üç biçim

altında doğrudan üreticiden çekip alınan artı-emeğin, para-sermayeye dönüştürülerek ne tür işlevler gördüğünü anahattıyla ortaya koyduk. Bu üç biçimin ağırlığı hakkında somut bilgiler de verdik. Çıkarttığımız sonuç şudur:

Ülkemizde, maddi değerleri yaratan emeğin sömürülüşünün hakim biçimi yarı-feodaldır. Küçük üreticinin, feodal toprak-rantına ve tefeci faizine dönüştürülen artı-emeği, yarı-sömürge, yarı-feodal iktisadi yapının temel taşıdır. Bu temelde gasbedilen artı-emek, uluslararası mali sermayenin ve onun aracısı komprador-bürokrat sermayenin birikmesinin de temel gıdasıdır. Yine bu temel üzerinde, "eğemenlik ve bağımlılık ilişkisinin siyasi biçimi,... özgül devlet biçimi"(Marx) olarak komprador burjuvazi ve toprak ağalarının faşist diktatörlüğü yükselmektedir.

Bu gerçek, üretici güçlerin gelişebilmesi için feodal üretim tarzının doğrudan kalıntısı olan ilişkilerin, onu kendisine destek yapan ve ayakta tutan emperyalizm ve komprador kapitalizmin tasfiyesinin toplumsal zorunluluğunu önümüze koymaktadır. Feodal ve yarı-feodal üretim ilişkileri üretici güçlerin gelişmesinin önünde diğer iki engel olan emperyalizm ve komprador sermayenin de temel sosyal dayanağı olduğundan, (emperyalist işgal olmadığı şartlarda) kavranacak halka feodalizmin tasfiyesi, yani tarım(toprak) devrimidir.

Artı-emeğin hakim gasbediliş biçiminin yarı-feodal tarzda olması, yani ülkemizde emeğin ezici bölümünün feodal ve yarı-feodal üretim ilişkilerinin zincirine vurulmuş olması, toprak devriminin temel gücünü de, bu zincire vurulmuş emekçilerin oluşturacağı gerçeğini ortaya koymaktadır. Köylülük demokratik devrimin temel gücüdür derken, bu iktisadi gerçek ifade edilmektedir. Yine, emperyalizmin kendi sömürü ve talanına, bu yarı-feodal zinciri temel destek yapması, milli devrimin de temel gücünün köylülük olmasına yol açmaktadır.

O halde önümüzde duran mesele, milli ve demokratik devrimleri bağrında birleştiren bir devrimin sorunlarına eğilmektir. 3. bölümde, feodalizmin tasfiyesi ve demokratik devrim meselesi ve bu konudaki temel çarpılmalar üzerinde duracağız. Fakat o ndan önce, özelliklerini ortaya koyduğumuz bu yarı-sömürge, yarı-feodal iktisadi yapının tanımladığı sınıfları özet olarak tekrar gözden geçirelim.

f) Ülkemizin Sınıfsal Yapısı

Türkiye'de devrim açısından sınıfların mevzilenişini belirleyen nedir? Her toplumda olduğu gibi eski ile yeni arasındaki temel gelişmede, eskiyi temsil eden sınıflarla yeniyi temsil eden sınıflar iki karşıt kampa ayrılmaktadır. Diğer bir deyişle, üretici güçlerin gelişmesinden ve bu gelişmeye tekabül eden yeni üretim ilişkilerinden çıkarı olan sınıflar objektif olarak devrimden yana, üretici güçlerin gelişmesinin önünde duran ve yerle bir edilmesi gereken eski üretim ilişkilerinin devamından çıkarı olan sınıflar da devrime karşı olarak yer alırlar. Yukarıda iktisadi yapıyı incelerken üretim ilişkileri ile üretici güçler arasındaki temel gelişme açısından sınıfların iktisadi temelini de koymuş olduk. Şimdi bunları daha derli toplu olarak görelim:

1. Milli ve Demokratik Nitelikteki Devrime Karşı Olan Sınıflar:

Bizim gibi yarı-sömürge, yarı-feodal bir ülke olan Çin'de üretici güçlerin önünde engel teşkil eden sınıfları Mao Zedung şöyle belirtiyor:

"İktisadi bakımdan geri ve yarı-sömürge bir ülke olan Çin'de toprak ağaları sınıfı ile komprador sınıfı tamamen uluslararası burjuvazinin bir parçasıdır ve varlığı ve gelişmesi emperyalizme bağlıdır. Bu sınıflar Çin'in en geri ve en gerici üretim ilişkilerini temsil ederler ve üretici güçlerin gelişmesini engellerler."(MZ-SE/C.I, sf.12)

Ülkemizde de komprador burjuvazi ve toprak ağaları, karşı-devrim cep-

hesinin iki temel direğini meydana getirmektedirler.

Toprak ağaları: "Toprak ağası, toprağa sahip olan, çalışmayan ya da çok az çalışan ve köylüleri sömürerek yaşayan bir kimsedir. Toprak rantı, onun başlıca sömürü biçimidir; ayrıca tefecilik yapabilir, işçi çalıştırabilir, sanayi ya da ticaretle uğraşabilir. Ama köylülerden toprak rantı almak onun başlıca sömürü biçimidir." (MZ-SE/C.I sf.160)

Toprak ağaları, bugün Türkiye'de köy nüfusunun yaklaşık %2-3'ünü oluşturmaktadır, fakat toplam ekili alanların % 30'unu ellerinde bulundurmaktadırlar. Birçok toprak ağası aynı zamanda tefeci-tüccar vb. yarı-feodal sömürünün yürütücüsü, şuh, hoca vb. feodal ideoloji ve kültürün temsilcisi ve milletvekili, genel müdür vb. olarak faşist devletin görevlisidir. Ülkemizde feodal sömürücülerin içine, toprak ağalarının yanısıra, tefeci, mütegalibe, şeyh, molla, vb. de girmektedir.

Komprador burjuvazi "komprador büyük burjuvazi, emperyalist ülkelerin kapitalistlerine doğrudan hizmet eden ve onlar tarafından beslenen bir sınıftır"(MZ-SE/C.2. sf.319)

Komprador burjuvazi hangi tabakalardan oluşmaktadır? Emperyalistlerle doğrudan iş yapan her türlü özel sermayedarlar, tüccar/sanayiciler, bankacılar, faizci tüccarlar, aracılar-komisyonerler, spekülâtörler, vb. vur-guncular; bankaların, sigortaların, holdinglerin vb. kuruluşlarının yöneticileri; devlet kesiminde sivil yüksek dereceli bürokratlar, generaller, polis şefleri vb. görevliler. Zaten bu sınıf dahil kişilerin birçoğu, birkaç özelliği birden kendisinde toplamıştır. Mesela bir Faik Türün; hem emekli general, hem Umum Mağazalar AŞ'nin yönetim kurulu üyesidir, hem de milletvekili aday olmuştur. Mesela bir Sabancı, hem eski toprak ağası, hem spekülâtör, ithalat-ihraaatçı, montaj sanayici, banka yöneticisi, sanayi adası başkanı vb. dir.

2) Milli ve demokratik Devrimden Yana Olan Sınıflar

İşçi Sınıfı 1975'te ülkemizde toplam 16.3 milyon iktisaden faal nüfusta, ücretli/maşalı çalışanlar 4.5 milyon kişidir. Fakat bunların tümünü işçi sınıfına dahil değildir. Bunların 1 milyonu memur yarım milyon kadarı da işçi statüsündeki yarı-proleterler veya küçük-burjuvalardır.

Toplu ve ondan fazla işçi çalıştıran sanayi işletmelerindeki işçilerin sayısı 800 bindir. (Bunların 110bini istihraç sanayinde, 250 bini ise 50'den fazla işçi çalıştıran büyük sanayidedir.) Bu kesim sanayi proletaryasını oluşturmaktadır. Sanayi proletaryası, zincirinden başka kaybedecek birşeyi olmayan ve işçi sınıfının en ileri bilinçli ve örgütlü kesimidir.

Dağınık ve küçük sanayi işletmelerinde çalışan işçilerin sayısı işe yaklaşık 100 bindir. Sanayi proletaryasında da olmakla birlikte özellikle bu kesimde işçilerin bir çoğunun köylülükle yakın bağları vardır. Ya yoksul köylü kökenlidir ya da hala köyde bir parça toprağı, birkaç hayvanı vardır. Yine bu kesimde çalışan işçilerin büyük bir kısmı patrona yarı-feodal bağımlılık şartlarında çalışmakta, örgütlenmemekte ve insafsızca sömürülmektedir.

İnşaat, bayındırlık, ulaştırma ve depolama işlerinde çalışan işçilerin sayısı ise 650 bindir. Bunların birçoğunun iş güvencesi ve sürekli çalışma imkanı bulunmamaktadır.

Ormançılık, hayvancılık ve ziraatta çalışan ücretlilerin sayısı 323 bindir; fakat yarı-ücretlilerle bu sayı 1 milyon işçiyi aşmaktadır. İşçi sınıfının bu kesimin büyük çoğunluğu hala yoksul köylü niteliğindedir. Ya bir parça toprağı vardır, ya da kiracılık, ortaklık da yapmaktadır. Sefil koşullarda yaşamakta, işçiliğin sosyal ve ekonomik her türlü hakkından yoksul bulunmaktadır.

Hizmetler sektöründeki (ticaret, sosyal ve iş hizmetleri, bankalar vb.) ücretli çalışanların sayısı oldukça kabarıktır: 1 milyondan fazladır. Bunların ufak bir bölümü kol kafa işçisi olduğu halde, önemli bir kısmı

da işçi statüsündeki idareciler, teknik elemanlar vb. tezgahlar, müstahdem vb; sekreter, muhasip vb.dir. Bu kesin ücretli olmakla birlikte işçi değildir; bir kısmı kent yarı-proletaryasına, bir kısmında küçük burjuvaziye dahildir.

Proletarya olarak niteleyebileceğimiz ücretlilerin tümü yaklaşık olarak 3 milyon civarındadır, yani toplam emekçilerin % 20'sini oluşturmaktadır. Ve proletaryanın ancak 1/3'ü sendikalarda örgütlenebilmiş durumdadır. Bu örgütlerin ezici çoğunluğu ise sarı ve sosyal-faşist sendikalardır. Diğer yandan proletaryanın kendi öncü partisi saflarında örgütlenmişliği ise önemsenmeyecek kadar geri bir durumdadır. Partimizin kendi sınıfının kitlelerine ulaşmadaki yetersizliği çok açık ve büyük bir sorun olarak katedilir. Dolayısıyla proletarya saflarında, burjuva ve feodal ideolojilerin etkisi hala hakimdir. Fakat geçmiş devrimci mücadelelerin işçi sınıfı üzerindeki etkisi büyük olmuştur ve sınıfımızın içinden bir çok unsur hızla M-L ideolojiye yönelmektedir.

Yoksul Köylülük Demokratik Halk Devriminde proletaryanın en sağlam müttefiki yoksul köylülüktür. Yoksul köylüler, bir parça toprağa sahip olabileceği gibi hiç topraksız da olabilirler. Fakat büyük çoğunluğunun ilkel ve az sayıda tarım aracı vardır. Yoksul köylülerin büyük kısmı, ağalardan, tefeci-tüccar toprak sahiplerinden, yarı-feodal zengin köylülerden toprak kiralar, ortakçılık ve yarıcaçılık yapar. Yine büyük çoğunluğu, düzensiz bir şekilde iş güçlerini satarak ve tefecilere, ağalara borçlanarak açıklarını kapatmaya çalışır. Yoksul köylüler ortakçılık, yarıcaçılık, faizcilik, kiraçılık ve angarya gibi feodal ve yarı-feodal sömürü biçimleri altında en ağır bir şekilde ezilmektedir. Yoksul köylüler her geçen gün daha da sefil koşullarda tarım küçük üretimi yapmakta; gündelikçi gitmekte; yüzbinlercesi ise toprakta geçinmeyip kentlere güç etmektedirler.

Tarımla uğraşın 4.2 milyon ailenin yaklaşık %50'sini yoksul köylüler oluşturmakta, buna karşılık toplam tarım arazisinin ancak % 7'sini ellerinde bulundurmaktadırlar.

Yoksul köylüler kırsal yarı-proleterleridir ve tamamen örgütsüz durumdadırlar. Kendilerini ezen ve sömüren feodal sınıflara karşı derin bir kin beslemekte, onların topraklarına el koymak isteğiyle yanıp tutuşmaktadır. Köylülüğün bu tabakası, devrimci fikirlere son derece açık ve mücadeleye hazırdır.

Orta Köylülük Bunlar, az çok kendine yeterli küçük tarım üreticileri tabakasıdır: Bazılarının kendilerine az çok yetecek kadar bir parça toprakları, biraz hayvanları veya sermayeleri vardır. Bazıları da kendi toprakları yanında toprak kiralarlar. Hiç toprağı olmayıp da toprak kiralayanlar, ortakçılık yapanlar da vardır. Bunlar arasına işçi de çalıştırırlar, fakat üretimde esas dayanakları kendi ve ailelerinin emegidir. Bazıları ise arasına gündelikçiliğe de giderler. Bunların içinde küçük çapta faizcilik yapanlar da vardır, fakat büyük çoğunluğu ağalara, tefecilere, tüccarlara, bankalara borçludur. Bunların içinde, ürünlerinin fazlasını pazara götürüp satarak para biriktirebilenler de vardır. Fakat ürünlerini çoğunlukla tefeci-tüccara kaptırarak bu yolla da sömürülenler çoğunlukta.

Orta-köylüler, maddi (toprağın büyüklüğü ve kalitesi, üretim aletlerinin durumu vb.) durumlarına göre aşağı-orta ve iyi halli-orta köylüler gibi alt tabakalara ayrılabilir. Türkiye kırsalının % 28'i aşağı-orta (20-50 dönüm toprağı olanlar) ve %10'u da yukarı-orta (50-100 dönüm topraklı) köylülüktür. Özellikle aşağı-orta köylüler gittikçe yoksullaşmakta, yarı-proleterleşmektedirler. Bunlar da devrimci fikirlere açıktır ve yoksul köylülerle birlikte halk ordusunun temel gücünü oluşturacaklardır. İyi halli-orta köylüler ise, zengin köylü olma ümidini taşımakta, fakat komprador patron-ağa düzeninde bunun mümkün olamayacağını da görmekte, feodalizme ve komprador kapitalizme kin beslemektedirler.

Feodal ve yarı-feodal sömürünün ezdiği köylülük (yoksul ve orta) DED'nin temel gücüdür.

Kent varı- Ülkemizde feodalizmin acılı bir şekilde çözüldüğü olma-
proletaryası sı. geniş bir emekçiler tabakasını üretim araçlarının
bir kısmından yoksun bırakmış, onları şehirlerin etek-
lerine yığmıştır. Bugün büyük şehirlerde nüfusun %50 ile %70'i geçkon-
dularında yaşamaktadır ve geçkondu sakinlerinin büyük bir çoğunluğunu da
yarı-proleterler meydana getirmektedir. Yarı-proletaryaya, hizmetlerde
çalışan müstahdem, tezgâhtar, kapıcı, esnaf çırağı vb. emekçilerle, kü-
çük işportacı, tombalacı, ayakkabı boyacısı, tükrük köftecisi vb. sürekl-
li ve güvenceli bir işi olmayan emekçiler dahildir. Bunlar bir yandan ih-
tilalc' bir ruha sahipken, diğer yandan da küçük burjuva ideolojisinin
en kokmuş yanlarını taşırlar. Bu kesim devrimci fikirlere çok açık ol-
makla birlikte, anarşizme çok kolay saplanır. 1975'te bu tabakanın 1 mil-
yonu aştığı, yani iktisaden faal nüfusun en az % 6'sını oluşturduğu gö-
rülmemektedir.

Kent küçük Bu sınıf, aydınlar, küçük tüccarlar, esnaflar, zanaatkar-
burjuvazisi lar ve diğer meslek sahiplerinden meydana gelirler. Şeh-
hir küçük burjuvazisi, emperyalizmin, komprador burjuva-
zinin ve feodal güçlerin baskısı ve sömürsü altındadır. Bunlar her ge-
çen gün daha da geniş yağınlar halinde iflas etmekte, işsizliğin ve yok-
sulluğun kucagina itilmektedirler. Bunlar, kendi durumlarından memnun de-
ğildirler ve yeni bir düzen istemektedirler. Bu bakımdan DHD'nin itici
güçlerinden birisi ve proletaryanın güvenilir bir müttefikidir. Bunlar,
şimdiki durumda örgütlenmiş sayılamazlar fakat köylülüğe göre çok daha
iyi örgütlenmiş durumdadırlar.

Küçük burjuvazi de kendi içinde alt tabakalara ayrılabilir. Bunların
içinde aydınlar ve öğrenci gençlik, küçük burjuvazinin en militan, dev-
rimci düşüncelere sahip ve örgütlü kesimidir. Bu kesim öğrencilerden,
öğretmenlerden, küçük memurlardan, teknik elemanlardan vb. meydana gel-
mekte küçük burjuvazinin önemli bir kısmını oluşturmaktadır. (yaklaşık
1 milyon) İkinci büyük tabaka ise esnaf ve zanaatkarlardır. Bunların sa-
yısı hayli kabardığıdır (1 milyon 89 bin). Küçük tüccarlar, bakkal, manav,
seyyar satıcı vb. ile sobacı, demirci, tenekeci, terzi, her türlü küçük
tamirci vb. bu tabakaya dahildir. Bu kesim üzerindeki feodal ideolojinin
etkisi daha büyüktür, fakat bu düzenin değişmesini istemektedirler. E-
snaf ve zanaatkarlar da kompradorların ve büyük tüccarların denetiminde
olan örgütlerde kısmen örgütlenmişlerdir.

Milli Bu sınıf objektif olarak demokratik ve milli nitelikteki
Burjuvazi bir devrimden çıkarı olan bir sınıftır, ve bu nedenle
de halk saflarındadır. Fakat onun komprador burjuvazi ve
toprak ağaları ile olan iktisadi ve sosyal bağları ve işçi sınıfı kor-
kusu da onu sallantılı bir tutuma itmekte, kah devrime katılmaya, kah
karşı-devrim katarına atlamaya zorlamaktadır. Milli burjuvaziyi kır ve
kent milli burjuvazisi olmak üzere ikiye ayırabiliriz.

Kır milli burjuvaları zengin köylülerdir ve tarım nüfusunun %8.9'unu
oluşturmaktadırlar

"Zengin köylü, kural olarak toprağa sahiptir..Başlıca sömür-
gü biçimi (uzun süreli işçi) işgücü kiralamaktır. Ayrıca,
topraklarının bir kısmını kiraya verebilir ve toprak kirası
yoluyla da sömürde bulunabilir, ayrıca tefecilik yapabilir
yada sanayi ve ticaretle uğraşabilir"(MZ-SE/C.I. sf.161)

Zengin köylülerin yeni palazlanmakta olanları, kapitalist üretim yap-
mak istemekte; bunun için feodal baskıya, araçlara, tefecilere, ağala-
ra ve komprador kapitalizme karşı çıkmaktadır. Ne varki, zengin köylüle-
rin hatırı sayılır bir bölümü ise aynı zamanda yarı-feodal sömürücü nite-
liği taşır ve bunlar devrimden çok devrime karşı tavır alırlar. Bunlar,
milli burjuvazinin üst kesimine dahildir. Dolayısıyla zengin köylüleri
incelerken eski ve yeni tipte zengin köylüleri ayırt etmek gerekir.

Kent orta burjuvazisi; küçük sanayiciler, orta çaplı tüccarlar, ser-
best meslek sahipleri, orta dereceli bürokratlar vb.dir. Bunlar da tıpkı
kır orta burjuvaları gibi ikili bir tavır içindedirler. Hakim sınıflara
yakınlıkları ve maddi imkanlarına göre alt ve üst kesime ayrılırlar.

II. BÖLÜMÜN DİPNOTLARI

(1) Dünya çapında sömürgelemlerin ilhakındaki patlama, 1870'lerde başladı: yani, serbest rekabetçi kapitalizmin sınırlarına ulaşmasıyla. Serbest rekabetçi kapitalizmin emperyalizme dönüştüğü dönüm noktası olan 20.yy. da, dünyanın paylaşılması tamamlanmış ve altı büyük emperyalist güç (İngiltere, Fransa, Almanya, Japonya, A.B.D. ve Rusya) dünyanın büyük bir bölümünü tamamen sömürgeleştirmişler, kalanı da çeşitli bağımlılık biçimlerinin boyunduruğuna sokmuşlardı.

Lenin, emperyalizmin ekonomik ve siyasi eğilimleri arasındaki ilişkiyi dolayısıyla, sömürgeciliğin emperyalizmin ayrılmaz bir parçası olduğunu şöyle özetliyor:

"Kurtuluş tekeldedir, diyordu kapitalistler, karteller, sendikalar ve tröstler kurarken Kurtuluş tekeldedir, diye yankılıyordu burjuvazinin siyasi önderleri, dünyanın henüz paylaşılmamış olan kısımlarına sahip çıkmak için acele ederken."
(L-TE/C.22. sf.256)

(2) Stalin bu kanunu 1952 yazlarında şöyle formüle etmektedir:

"Bugünkü kapitalizmin temel ekonomik yasasının belli-başlı çizgileri ve gerçekleri aşağı yukarı şu şekilde ifade edilebilir: belirli bir ülkenin halkının çoğunluğunu sömürerek, iflase sürükleyerek ve fakirleştirerek; diğer ülkelerin ve hala geri kalmış ülkelerin halkını boyunduruğu altına alarak ve sistemli bir şekilde talan ederek; ve nihayet savaşlarla ve en yüksek kârlar sağlamak için ulusal ekonomiyi askerileştirerek, azami kapitalist kârı sağlamak.

...tekelci kapitalizmin devindiricisi olan şey ne ortalama kâr-dır, ne de genel olarak ortalama kârın bir miktar artması demek olan fazla kârdır (surprofit) ama özellikle azami kârdır. (profit maximum). Tekelci kapitalizmi, sömürgelemleri ve diğer geri kalmış ülkeleri boyunduruk altına almaya ve sistemli bir şekilde soymaya, birçok bağımsız ülkeyi bağımlı duruma sokmaya, bugünkü kapitalizmin büyük iş adamlarının kârların azamisini elde etmelerine olanak sağlayan en 'elverişli iş' olan yeni savaşları düzenlemeye, ve nihayet dünya ekonomik egemenliğini de geçirmek için çabalar harcamaya, bu gibi sonu ne olacağı bilinmeyen işlere girişmeye iten, işte bu azami kârı sağlama zorunluluğudur." (S-SY/sf.92-93)

(3) Marx, kâr haddini, ücretli-emeğin yarattığı artı-değerin, toplam ileri sürülen sermayeye oranı olarak tanımlıyor. (Böylece, kâr haddi artı-değerin sömürülmesi oranından tamamiyle farklıdır; çünkü ikincisi ödenmemiş emeğin (artı-değerin) ödenmiş emeğe (ücretli) oranıdır) Kapitalist sanayide sermayeler arasındaki rekabet, emeğin üretkenliğini geliştirir, diğer bir deyişle, değişmeyen sermayenin (makina, hammadde vb.) değişen sermayeye (işgücüne) olan oranını arttırır. Böylece daha büyük bir sermaye aynı sayıda işçi çalıştırır. Fakat bu, eskisine oranla daha büyük bir sermayenin aynı miktarda artı-değeri gasbetmesi, sonucunda da, "artı değer/toplam sermaye" oranı olan kâr oranının düşmesi demektir. Bu durum, kapitalist üretimde genel bir eğilimdir. Sanayi sermayesi, bu eğilime karşı koyabilmek için, üretici güçleri geliştirir, fakat üretici güçlerin gelişmesi uzun vadede yine kâr haddini düşürür. Kapitalist üretimin bu iç çelişkisinin kavranması bizim için çok önemlidir. Çünkü bu kanundan dolaydır ki, emperyalizm yarı-sömürge, yarı-feodal toplumlarda kapitalist üretimin gelişmesine var gücüyle karşı çıkar. Bugün genel kanunun anlaşılması için yoldaşlar, "Kapital-Cilt:3"teki "Kâr haddinin düşme eğilimi Kanunu" adlı bölümü incelemelidirler.

(4) Engels daha 1882'de Hindistan'ın büyük ihtimalle bir devrim yapacağına söylüyordu. Stalin ise, 1920'lerde dünyadaki devrim ateşinin en canlı parladığı ülkelerden birinin Hindistan olduğunu belirtiyor; doğunun sömürge ve bağımlı ülkeleri arasında Hindistan'ı "kapitalizmin

az çok gelişmiş olduğu ve sayıca az-çok güçlü bir milli proletaryası olan" üçüncü tür ülkelere örnek veriyordu. (Bkz. S-MDD/sf.13-14) 17.yy. başlarında sömürge haline gelmiş olan bu ülkede nasıl olup da "az çok gelişmiş bir kapitalizm ve sayıca az-çok güçlü bir milli proletarya" oluşabiliyordu? Bu sorunu kısaca incelemek, farklı sömürgecilik türlerinin-ki, bu son tahlilde sermayenin farklı biçimlerine indirgenir-özelliklerini göstermesi açısından öğreticidir.

Marx'ın daha 1853'de Hindistan üzerine yazdığı iki makale, gerek Engels'in, gerekse Stalin'in tesbitlerinin bir habercisidir. Üstelik Marx bu iki kısa makalede, serbest rekabetçi kapitalizm çağında, sanayi sermayesinin ve dolayısıyla meta ihracının, sömürgeleştirdiği ülkelerin ekonomik yapısını parçalayan, yerine yeni bir şey koymasa da, salt bu parçalanma ile dahi devrimci bir rol oynayan niteliklerini büyük bir canlılıkla anlatmıştır.

(1600 yılında, Hindistan'la tekelci bir ticaret yürütmek üzere "İngiliz Doğu Hindistan Şirketi" kuruldu ve şirketin "ticaret" muameleleri görünümünde İngilizler ülkeyi işgal ederek yıllarca yönettiler. 1857-1859'da Hintlilerin ayaklanması üzerine ise şirket dağıtıldı ve İngiliz Hükümeti Hindistan'ı doğrudan yönetmeye başladı.) İngiltere'nin 1850'lere kadar Hindistan'da oynadıkları rol konusunda Marx'ın gözlemlerinin bir kısmını aktaralım:

"İngiltere Hint toplumunun bütün yapısını, henüz yeniden inşaanın hiç bir belirtisi görünmeksizin parçalamıştır. Yerine yeni bir dünya kazanmaksızın eski dünyasını yitirmesi Hintlinin mevcut ızdırabına kendine özgü bir melankoli katmaktadır ve İngiltere'nin yönettiği Hindistan'ı bütün eski geleneklerinden ve geçmiş tarihinin tümünden koparmaktadır.

İğiriciyi Lancashire'a ve dokuyucuyu Bengal'e yerleştiren, ya da Hintli iğiricinin ve dokumacının her ikisini de yok eden İngiliz müdahalesi, ekonomik temellerini parçalayarak bu küçük yarı-barbar, yarı-uygar komünleri eretti, ve böylece, en büyük ve doğruyu söylemek gerekirse, Asya'da duyuluş tek toplumsal devrimini yarattı.

Hindistan'da bir toplumsal devrime yol açarken İngiltere'nin yalnızca en habis çıkarlar tarafından yönlendirildiği ve bunları zorlarken kullandığı yöntemlerin ahmakça olduğu doğrudur. Ama sorun bu değildir. Sorun, insanlığın, Asya'nın mevcut toplumsal durumunda, köklü bir devrim yapmaksızın amacına ulaşım ulaşamayacağıdır. Eğer ulaşamayacaksa, İngiltere'nin günahları ne olursa olsun, bu devrime yol açmakta tarihin bilinçsiz aleti olmuştur." (M-HİY/MED, sf.578-82)

Marx, farklı sermaye biçimlerinin Hindistan açısından güttükleri farklı amaçlara da değiniyor ve Hindistan için asıl önemli sonuçlara yol açacak olanın, İngiliz manifaktür oligarşisinin Hindistan'da giriştiği sulama ve ulaşım yatırımları olduğunu belirtiyor. Ancak yine de bu girişimlerin, Hindistan'ın kurtuluşunun yalnızca maddi temellerini yaratabileceğini vurguluyor:

"Büyük Britanya'nın hakim sınıfları, şimdiye kadar Hindistan'ın ilerlemesiyle ancak tesadüfen, geçici ve istisnai olarak ilgilen-diler. Soyluluk onu işgal etmek, para oligarşisi soymak ve manü-faktür oligarşisi kazıklamak istedi. Fakat şimdi durum değişti. Manüfaktür oligarşisi, Hindistan'ın kendi kendini yeniden ürete-bilen bir ülke haline dönüşmesinin kendisi için hayati önem taşı-dığını görmüştür ve bu amaca ulaşmak için de, herşeyden önce, onu sulama ve iç iletişim araçlarıyla donatmak gereklidir. Şimdi Hindistan'ı demiryolları ağıyla örmeğe istiyorlar. Ve bunu yapacaklar. Sonuç paha biçilmez olmalıdır(abç).

İngiliz burjuvazisinin bütün yapmayazorlandıkları, yalnızca üretici güçlerin gelişmesine değil, aynı zamanda bunların halk tarafından mülk edinilmesine bağlı olan halk kitlelerinin toplumsal koşullarını, ne kurtaracak, ne de maddi olarak onaracaktır. Fakat yapmaktan geri kalmayacak olduğu, her ikisinin de maddi temellerini yaratmaktadır."
(M-HİYG/S/MED, sf.584-86)

(5) Marx, emperyalizm öncesi sömürgeciliğin sömürgeleri açısından eğiliminin yalnız dünya çapında egemenliğin tüccar sermayesinden sanayi sermayesine geçmesi anlamında "evrensel" bir ayırımdan kaynaklanmadığını, tek tek sömürgeci ülkelerdeki yapıyı etkiliyeceğini, aynı dönem için İngiltere ve Rusya'yı kıyaslayarak belirtiyor:

"...İngiliz ticaretinden farklı olarak Rus ticareti Asya tipi üretimin ekonomik temellerine dokunmaz."
Ancak, Engels (1894'te) dipnotta şöyle bir ekleme yapıyor:
"Rusya tamamen yerli (pazarına-ç) ve komşu Asya pazarına dayanan kendi kapitalist üretimini geliştirmek için çılgın atılımlar yaptığından şimdi bu da değişmektedir." (M-K/C.3 s.334)

Demekki, sömürgeci ulusun içinde bulunduğu üretim ilişkileri, bu ulusun ekonomik yaşamındaki hakim sermaye biçimi sömürgeci açısından eğiliminde tayin edici bir öneme sahiptir; sömürgecinin yapısındaki değişme sömürgecinin yapısını da etkiler. Tüccar sermayesi sömürge ülkede yapının ekonomik temellerini yıkmazken, meta ihracı demek olan sanayi sermayesi, bu temelleri parçalamak ve sömürgeci ilkel birikim sürecini hızlandırmak zorundadır.

(6) Bu noktada Lenin'in şu sözlerini bir kez daha hatırlamak yararlı olacaktır:

"Herhangi bir sosyal sorunu incelediğimizde onu belirli tarihi sınırlar içinde ele almamız ve eğer belli bir ülkeye ilişkinse... o ülkeyi aynı tarihi dönem içinde diğerlerinden ayırdeden özgül nitelikleri hesaba katmamız Marxist teorinin mutlak gereğidir. (I-DUKH/sf.106-7)

"Somut şartların somut tahlili" konusunda mangalda kül bırakmayan oportünistlerin tümü de sınıf tabiatları gereği, Lenin'in böylesine yalın bir biçimde özetlediği gerçeği çiğneyip geçmenin dikkate değer örneklerini sunmaktadırlar. Örneğin Halkın Yolu, Hindistan hakkında -bizim yukarıda aktardığımız- demiryolu yapıyla makinenin diğer sanayi alanlarına da girmesinin kaçınılmaz olduğu şeklindeki cümleleri aktarıyor ve şu sonuca varıyor: -

"...sömürgecilik, sömürge ve yarı-sömürgelerde doğal ekonomiyi yıkıp, kapitalizmi geliştiriyorsa, bunun nedeni... yağma ve talan kolaylaştırmak için bu ülkelere sokulmak zorunda kalınan buhar makinesidir ve mamul madde ihracıdır. Emperyalizm çağında sermaye ihracı sürecin başlıca özelliklerinden biri haline geldiği için, çağımızda emperyalist kapitalizmin sömürge ve yarı-sömürgelerde üretici güçleri geliştiren yönünü Lenin özellikle belirtmektedir."
(DT/S.1, sf.103)

Marx, emperyalizm öncesinin şartlarında, tek bir ülke, Hindistan için, sömürgelerin dört aşamasından söz ediyor; ve Halkın Yolu, Marx'ın manüfaktür oligarşisinin Hindistan'da alt yapı yatırımlarına giriştiği dönem için yaptığı tahlili bir ucundan çekilştirip Lenin'in eline tutuşturarak, üstelik de genel olarak sömürge ve yarı-sömürgelere mal ediyor! Lenin bunu hangi şartlarda, ne tür bir siyasi, ekonomik, sosyal, vb. yapıya sahip ülkeler için söylemiş? Lenin'in bu sözleri üzerine, Stalin'in 1952'de söylediği, Lenin'in "bir bütün olarak, kapitalizm daha öncelerden çok daha hızla büyümektedir" tezinin eskimiş olduğu (Son Yazılar, sf.86) görüşü ne anlama geliyor? Halkın Yolu bunlarla uğraşmaya zahmet etmiyor bile.

Halkın Kurtuluşu'na gelince, onun cesareti cehaletinden kaynaklandığından ve genellikle devşirme görüşlerle "çizgi" bütünlediğinden şöyle iddialı tezler ileri sürebiliyor:

"İşgücünü satın alıp harekete geçiremeyen bir değerlin sermaye olamayacağı herkesin bildiği bir gerçektir... (Sermayenin işgücünü sömürmediği) bir sömürü biçiminin emperyalist sömürünün esasını oluşturmadığını iddia etmek, emperyalist sermayenin kapitalist sermaye olmadığını iddia etmektir... Yatırıma girmeyen sermayenin birikimi, yani artı-değerlin yine sermayeye dönüşmesinin imkanı da olamaz." (P.B/S.9 sf.65-66)

Anlaşıldığı kadarıyla H.K. tüccar ve tefeci sermayesini sermayeden saymadığı gibi, Lenin'in "kapitalizm gelişmesini muazzam tefeci sermaye olarak tamamlıyor" sözlerinden de bihaber! Ya da, istisnalar kaideyi bozmaz diye düşünüyor!

Bu sorulara ileride değineceğiz. Burada vurgulamak istediğimiz nokta, zaman ve mekandan kopartıldığında genellemelerin nasıl kof ve yanıltıcı hale gelebildiğidir.

(7) HB, Avrupalı nüfusun yerleştirilmiş olduğu Kanada, Avustralya, Yeni Zellenda vb. sömürgelerin ilkel birikimlerini tamamlayıp emperyalist hale gelmelerini örnek veriyor ve şöyle bir sonuca varıyor: Demek ki kapitalizmin gelişebilmesi için sermaye birikimi kaynaklarının bağımsızlığını korumak şart değildir; o halde biz neden kapitalist hale gelmeyelim?

İşte mekanik mantığın bir diğer harikası! Bu ülkeler, emperyalizm çağına gelindiğinde ilkel birikim süreçlerini tamamlamışlardı; kendi sermayelerine sahiptiler. Zaten, Engels'in bu ülkelerin hep bağımsız olacağını söylemesinin nedeni de budur. Lenin ise bu konuda şunları söylüyor:

"...hiç şüphe yok ki kapitalizm üretim güçlerini Polonya, Finlandiya, Ukranya ve Alasca'da, Hindistan, Türkistan, Mısır ve diğer (doğrudan doğruya) sömürge ülkelerde olduğundan daha esaslı, daha hızlı ve daha bağımsız olarak geliştirmektedir. Meta üreten bir toplumdaki, sermaye olmaksızın bağımsız gelişme, hatta hiç bir gelişme söz konusu olamaz. Avrupa'da bağımlı milletlerin hem kendi sermayeleri vardır, hem de değişik şartlarda sermaye bulma imkanları vardır. Sömürgelerin kendi sermayeleri ya hiç yoktur, ya da sözü edilmeye değmeyecek kadar azdır ve mali-sermaye koşullarında (abç) hiç bir sömürge siyasi bağımlılık şartına uymaksızın sermaye bulamaz." (I-TE/C.22, sf.338)

İşte Lenin'in işaret ettiği bu nokta, sorunun canalcı noktasıdır: Emperyalist sisteme dahil olmadan önce bir ulus kendi sermayesine sahip hale gelebilmiş midir, gelememiş midir? Gelememişse, mali-sermaye koşullarında buna sahip hale gelmesinin yolları, uluslararası tefeci sermayenin devasa engeliyle tıkalıdır! (ve dolayısıyla, daha sonraki bölümde açıklayacağımız gibi, Prusya yolundan kapitalistleşmenin şartları da yoktur.)

Halkın Birliği bütün bu somut koşulları bir anda silivererek, diğer oportünistler gibi, "somut koşulların somut tahlili"nden ne anladığını sergiliyor!

(8) Lenin Petersburg'da toplam aktifi 8.000 milyon rubleyi aşan bankalardaki yabancı sermaye Fransız payını % 55 olarak veriyor: Yani yarıdan fazla! (İngiltere'nin payı % 10 ve Almanya'nın % 35) Toplam aktif sermayenin % 40'ını aşan bir miktarının ise petrol, metalurji ve çimento tekellerinin payına düştüğüne işaret ediyor ve şu sonuca varıyor: "Kapitalist tekellerin kurulması sonucu banka vesanaş sermayesinin içiçe girmesi Rusya'da da muazzam adımlar atmıştır." (I-TE/C.22. sf.244)

Lenin, sermaye ihracının meta ihracını da harekete geçiren niteliğini belirterek şöyle diyor:

"En alışılmış şey, verilen borcun bir kısmının alacaklı

Ülkeden, özellikle savaş malzemesi, gemi vb. siparişlerini satın alınmasında harcanması konusunda anlaşma hükümleri koymaktır. Son iki on yılda (1890-1910) Fransa bu yönetime çok çok baş vurmuştur." (I-TE/C.22. sf.244)

Fransa'nın bu yolla "sıkıştırdığı" ülkelerin başında, Lenin, Rusya ve Japonya'yı sayıyor! Demekki, Fransız tekelci sermayesi, ihraç edildiği bu iki ülkede barakalım kapitalizmi, emperyalizmi geliştirmiştir. Bilindiği gibi gerek Rusya, gerekse Japonya ilkel birikim sürecini 19.yy. sonlarında-esas olarak iç başkalaşım yoluyla- tamamlamışlardır. 20.yy. başlarında kendi sermayelerine sahip hale gelmiş olduklarından, Fransız tefeci sermayesinin aç gözlü iştahına hayli pay kaptırmakla birlikte dizginleri kaptırmamayı başarmış ve 1910'lara gelindiğinde, gerek Japonya, gerekse Rusya dünyanın en büyük altı emperyalist gücü ve emperyalist dünya savaşının kışkırtıcıları arasında yer almışlardır.

(9) Lenin, bu sözleri, mutlak biryasa olarak değil, somut şartların bir ifadesi olarak söylediğini de zaten vurgulamaktadır. Çürüme eğiliminin, kapitalizmin büyüme eğilimini dıştaladığını sanmanın hata olacağını belirttikten sonra Lenin şöyle diyor:

"Emperyalizm çağında, sanayinin belirli kolları, burjuvazinin belirli katmanları ve belirli ülkeler, şu ya da bu derecede, bu eğilimlerin kah birine, kah diğerine ihanet ederler." (I-TE/C.22. sf.300)

Ve ardından, kapitalizmin bir bütün olarak öncekinden daha hızlı geliştiğini söylüyor. Bilindiği gibi Stalin 1952'de Lenin'in bu tesbitinin artık geçerli olmadığını ifade etmiştir:

"Lenin'in çürümesine karşın 'kapitalizmin bütünü ile eskisine göre çok daha hızlı geliştiği' hakkında 1916 ilk yazında ifade ettiği ünlü tezinin hala geçerli olduğu iddia edilebilir mi? Bence edilemez. İkinci dünya savaşının yarattığı yeni koşullar karşısında bu...tezin eskimiş olduğunu kabul etmek gerekir." (S-SY/ sf. 86)

Demek ki Lenin'in tesbiti mutlaklaştırılmaz; emperyalizmin değişmez bir niteliği olarak ileri sürülemez. Öyle olmasaydı, Stalin'in ya emperyalizmin niteliğinin değiştiğini, ya da Lenin'in bu niteliği yanlış tespit ettiğini söylemesi gerekirdi!

(10) Bilindiği gibi. Mao şöyle diyordu:

"Uluslararası kapitalizm ya da emperyalizm, Çin'de burjuva diktatörlüğü altında kapitalist bir toplum kurulmasına izin vermeyecektir. Ülkemizde Çin kapitalizminin Çin değil, tersine Japonya Japon kapitalizmini geliştirmektedir." (MZ-SE/C.2. sf356)

(11) Lenin çeşitli bağımlılık biçimleri arasında, üç türden sözediyor:

(i) Türkiye, Çin, İran gibi, devlet bağımsızlığına sahip olmakla birlikte sömürgeleşme yönünde 'yarı yolda' olan ülkeler.

(ii) Arjantin gibi, muazzam mali sermayenin yatırıldığı, mali bakımdan tamamen emperyalizme bağımlı "ticari sömürge" görünümündeki ülkeler

(iii) Portekiz gibi, bağımsız, egemen bir devlet olmakla birlikte emperyalist bir devletin himayesine düşmüş olanlar.

(I-TE/C.22, sf.259-64)

(12) Meselenin ülkemiz açısından bu görünümünü ortaya koyan İbrahim Yoldaş borçların tahsili için 1883'te kurulan Duyun-u Umumiye'den, sanki devlet içinde devlet olan ve 6000 kadar memuru ile imparatorluğun dört bir yanına yayılan bu teşkilattan söz ediyor ve şöyle soruyor:

"Peki borçlar ne için kullanıldı. Yatırım için mi? Hayır, tersine çoğu zaman yatırımdan başka amaçlar için kullanıldı. Yeni borçların önemli bir kısmı zaten eski borçları kapatmak için kullanılıyordu, yani bir elle alınan öbür

elle veriliyordu. Geri kalan paralar ise, genellikle feodal aristokrasinin ve hanedanların güçlenmesi, paşalar saltanatının sürüp gitmesi için harcanıyordu." "İK-BY/sf.48)

Sermaye ihracının meta ihracını da hareket geçiren niteliğine daha öncede işaret etmiştik. Lenin Türkiye'nin Almanya'ya olan mali bağımlılığını belirtiyor ve 1889-1908 arasında: Türkiye'nin Almanya'dan yaptığı ithalatın % 114 arttığını belirtiyor. (L-TE/c.22. sf.291)

(13) Lenin, holding sisteminin, tekel sermayesine kendisinden defalarca büyük muazzam meblağları kontrol etme imkanını nasıl tanıdığını anlatıyor. Mali sermayenin, ihrac edildiği ülkelerdeki tekelinden de yararlanarak sömürgelerinde yaptığı büyük vurgunları örnek veriyor.

Bu açıdan, Latin Amerika ülkelerinde açılan emperyalist bankaların şube sayısı da dikkate değer bir düzeye ulaşmıştı: Örneğin, beş Alman bankasının kırk ve beş İngiliz bankasının yetmiş şubesi açılmıştı ve bu iki ülke, Arjantin, Brezilya ve Uruguay'ın toplam ticaretinin % 46'sını ellerinde tutuyorlardı.

(14) Örneğin, Stalin, Çin ile Türkiye'yi karşılaştırırken, hem pazar açısından, hem de milli bakımdan farklılaşan yönlerini dikkate alarak şöyle diyor:

"...Türkiye'de emperyalizm, temel isteklerinin birçoğunu, Suriye, Filistin, Mezopotamya ve emperyalistler için önemli diğer bölgeleri Türkiye'nin elinden alarak önceden gerçekleştirmiş bulunuyor. Türkiye şimdi 10-12 milyon nüfuslu küçük bir devlet haline getirildi. Türkiye emperyalizm için önemli bir pazar olmadığı gibi hayatı önde bir yatırım alanı da değildir. Bu duruma yol açan nedenlerden biri de, yoğun bir Türk nüfusunun sadece Anadolu'da bulunmasıdır,

Çin'in durumu ise başkadır. Çin, dünyadaki en önemli sürüm pazarı, en önemli sermaye ihrac pazarıdır ve birkaç yüz milyon nüfusu bulunmakla birlikte, tek bir milletin yoğun olduğu bir ülkedir... Türkiye'de emperyalizm, eski Türkiye'de yaşayan Türklerle Araplar arasındaki uzlaşmaz milli çelişmelerden yararlanarak Doğu'da birçok sonderece önemli bölgeyi koparıp almakla yetinebildiği halde, Çin'de emperyalizm, eğer eski mevzilerini korumak veya bu mevzilerin en azından bir bölümünü elde tutmak istiyorsa, bıçağı milli Çin'in gövdesine saplamak, onu parçalarına ayırmak ve koca koca eyaletleri elinden almak zorundadır." (S-MDD/sf. 79-80)

Sorumun yine bir başka yönünü, Mao Zedung Çin ile Hindistan'ı kıyaslarlarken ortaya koyuyor. Mao Zedung, Hindistan'da devrimin başarılamasına karşın Çin'de zafere ulaşmasını, Hindistan'ın tek bir ülkenin sömürgesi olmasına karşın, Çin'in birkaç emperyaliste bağlı bir yarı-sömürge olmasına bağlıyor. (Mao Zedung-Sovyet Ekonomisinin Eleştirisi/ Monthly Review Press, New York, 1976, sf.37) Bu da klasik sömürgeciliğin yerini yeni-sömürgeciliğe bırakmasına paralel olarak çeşitli ülkeler arasında, devrimci durum ve devrimin başarıya ulaşmasının somut şartları açısından meydana gelen değişikliklere canlı bir örnektir. Ve bu konuda kalıplaşmış tahliller yapmanın hatasına bir kez daha işaret etmektedir.

(15) Kuşkusuz mali sermayenin bir yarı-sömürgesindeki tefeciliği ve talancılığı, devlet bağımsızlığını kazanan ülkenin geçmişteki gelişmesine, ilkel birikimin ulaştığı düzeye vb. bir dizi koşullara bağlıdır ve bir yönün (tefeciliğin) esas haline geldiğini söylemek diğerinin (yatırımın) yok olduğunu iddia etmek değildir. Ancak, özellikle III. Dünya Savaşı sonrasındaki somut durumu incelediğimizde görmekteyiz ki, IMF (Uluslararası Para Fonu), Dünya Bankası vb. gibi kuruluşlar mali-sermaye trafiğinin kilit noktaları ve yarı-sömürgelerin kaderini iki dudacağının arasında tutan dünya çapındaki tefecilerin sözcüleri durumuna gelmişlerdir.

Bu açıdan baktığımızda, İ.K.'nın sözlerinin, gerek Lenin'in belirttiği "emperyalizmin gitgide daha belirgin" olan eğilimine işaret etmesi, gerekse somut durumu yansıtmaları açısından çok isabetli olduğu açıktır.

"...sermaye ihracı ile sermaye yatırma birbirinden farklı şey-

lerdir. İhraç edilen sermaye, yatırım şeklinde olabileceği gibi, borçlandırma şeklinde de olabilir. Ve emperyalizm döneminde esas olan da ikincisidir." (İK-BY/ sf. 47)

Parti Bayrığı, "işgücünü satın alıp harekete geçirmeyen bir değerlin sermaye olamayacağı" görüşünde olduğundan İ.K.'nın bu görüşünü anti-Marxist vs. bulmaktadır. (PB/S.9 sf. 62-6) Biz, sermayenin dar ve geniş kapsamlı tanımlarından bihaber görünerek devrimcilerin kafasını bulan-dırmaya çalışan PB'na Marx'ın, "P-M-P" formülünü geniş anlamda sermayenin formülü olarak verdiğini; dolayısıyla tüccar ve tefeci sermayesini de geniş anlamdaki sermayenin türleri olarak kabul ettiğini hatırlatmakla yetinelim.

(16) Mao Zedung bu çelişkiyi şöyle ortaya koyuyor:

"Çin'in toplumsal ekonomisinin çözülmesinde yabancı kapitalizmin önemli bir rol oynadı; bir yandan Çin'in kendine yeterli tabii ekonomisini baltaladı ve hem şehirlerdeki hem de köy evlerindeki el sanatları sanayisini yıktı; öte yandan, il ve ilçelerdeki meta ekonomisinin gelişmesini hızlandırdı... Bununla beraber kapitalizmin ortaya çıkması ve gelişmesi, Çin'deki emperyalist müdahaleden buyana meydana gelen de-ğişikliğin sadece bir yönüdür. Bu değişikliğin kapitalizmle birlikte gelişen ve onu engelleyen bir yönü daha vardır. Emperyalizmin Çin feodal güçleri ile birleşerek, Çin kapitalizminin gelişmesini durdurmak için kurdukları tuzak. (Emperyalist devletler) mallarını Çin'e yığmakta, onu kendi sanayi ürünleri için bir pazar haline getirmekte ve aynı zamanda Çin tarımını kendi emperyalist ihtiyaçlarına göre yönlendirmekte, Çin hammaddelerinden ve ucuz emeğinden yerinde yararlanmak amacıyla, Çinde pek çok ağır ve hafif sanayi teşebbüslerini işletmekte ve böylelikle Çin'in milli sanayi üzerinde iktisadi baskı yaparak üretici güçlerin gelişmesini önlemektedirler." (MZ-SE/C.2 sf.305-11)

(17) Meta üretimi hala hakim olmakla birlikte, rekabetin ortadan kalkmış olması sonucu, kârların aslan payı mali "dahi"lerin cebine akar. Tekelciler, kendilerine boyun eğmeyen, ya da daha geri bir teknolojiye sahip işletmeleri yutarlar; zorbalıkla ortadan kaldırırlar. Lenin bu metodlar arasında, hammadde, işçi ya da kredi ikmalinin kesilmesini, müşterilerle-yalnızca kartellerden satın almaları için-anlaşmalar yapılmasını, bir süre üretilen malların değerinin çok altında satılarak fiyat kırılmasını vb.lerini sayıyor. (L-TE/C.22. sf.226)

Tekeller, üretici güçlerin gelişmesini, yalnızca küçük işletmelerin rekabet imkanını ortadan kaldırarak değil, kendi aralarında da "piyasa dışı" rekabet yoluyla engellerler. Lenin, bu konuda şöyle bir örnek verir:

"Tekel fiyatları saptandığından, geçici olarak dahi, teknik ve dolayısıyla bütün diğer ilerlemenin dürtüsü bir dereceye kadar yokolur ve dahaşı, teknik gelişmeyi kasıtlı olarak geciktirmenin ekonomik imkanı doğar. Örneğin Amerika'da belirli bir Owens, şişe üretiminde devrim yapan bir makina keşfetti. Alınan şişe üretimi karteli Owens'in patentini satın aldı: fakat onu rafa kaldırdı ve kullanmadı." (L-TE/C.22, sf.276)

(18) Rekabetçi kapitalizm döneminde bankaların görevi, ödemelerin yapılmasında aracılık hizmeti yapmaktır. Böylece aktif olmayan, para-sermayesinin, aktif, yani kâr getiren sermayeye dönüştürülmesinde sanayi sermayesine tabi, ona hizmet eden bir işlevleri vardı:

Bankacılık gelişip az sayıda kuruluşlarda yoğunlaşmaya başlayınca, bankalar da, mütevası araçlar olmaktan çıkıp, bütün kapitalistlerin tüm sermayesini ve yalnız bir ülkede değil, birçok ülkedeki üretim araçlarının büyük kısmını denetim altında tutabilen güçlü tekellere dönüştüler. Sayısız mütevası aracının, bir avuç güçlü tekelciye dönüştürülmesi emperyalizmin doğuşunda tayin edici bir rol oynadı. Lenin şöyle diyor:

"Sermayenin sahipliğinin (ownership) sermayenin üretime uygulanışından ayrılması, para-sermayenin, sınıai ya da üretici sermayeden ayrılması ve yalnızca para-sermayeden gelen gelireyle yaşayan rantiyenin, girişimciden ve sermayenin işletilmesiyle doğrudan ilgilenenlerden ayrılması genel olarak kapitalizmin özelliğidir. Emperyalizm, ya da mali sermayenin egemenliği, bu ayrılığın muazzam oranlara ulaştığı kapitalizmin en yüksek aşamasıdır."
(L-TE/C.22. sf. 238)

İşte böyle bir temelde yükselen mali sermaye, uluslararası bankalar ağı ile daha 19.yy. sonunda bütün dünyadaki üretimi denetim altına aldı. Başlıca üç ülkenin, İngiltere, Fransa ve Almanya'nın bankasermayesi, 1880 ile 1908 arasında %300, %400 gibi oranlarda arttı. Bu bankalar, ya daha önce örnek verdiğimiz latin Amerika ülkelerindeki gibi, doğrudan şubeler açarak, ya örneğin özellikle Fransız bankalarının Mısır ve Rusya da giriştiği türden alt-şirketler oluşturup "holding-sistemleri" oluşturarak, bütün dünyayı kontrolları altına aldılar.

(19) Uşak sınıfların devleti, emperyalizmin sömürgecilik siyasetini yeni bir kieve ile sürdürmelerinin paranasından başka bir şey değildir; ülkemizdeki gibi feodal-faşist devletler, yeni-sömürgeciliğin birer incir yaprağıdır. Bizim gibi ülkelerdeki bürokrat kapitalizmin kaynağı da devletin bu işlevidir. Dolayısıyla, "doğal kaynakların millileştirilmesini" vb. talepleri daima somut şartlara bakarak değerlendirmek gerekir. "Üç Dünya Teorisi"nin temelinde, uşak sınıfların devletin sınıfsal niteliğini gözardı etme, bu tür millileştirme taleplerini, ya da uşak sınıfların kendi varlıklarını korumak için efendileriyle giriştikleri pazarlıkları mutlak bir biçimde ilerici gösterme sahtekarlığı yatmaktadır. (Bürokrat kapitalizmin gelişkin olduğu ve emperyalist bunalımın derinleştiği şartlarda, uşak sınıflar "devletçilik" yaftasına sarılabilirler; örneğin Kemalistlerin 1930'larda yaptığı gibi)

Komprador burjuvazinin uşak bir sınıf olduğunu gözden kaçırmak, onu işbirlikçi bir sınıf olarak görmek, kaçınılmaz olarak devletin işlevini de farklı değerlendirmeye yol açacak ve komprador patron-ağa devletine destek olunmasının şartlarını yaratacaktır. Bugün ülkemizdeki küçük-burjuva oportünizminin çıkması da budur.

(20) Mao Zedung bu konuda şöyle diyor:

"... Çin'in bir ucundan diğer ucuna, bir komprador ve tüccar-tefeciler şebekesi kurdular... komprador sınıfı kadar feodal toprak ağası sınıfında Çin'deki hakimiyetlerinin temel direği haline getirdiler... Emperyalizm, ilkönce, kendinden önceki toplumsal yapının hakim tabakasıyla, yani feodal ağalar, ticaret burjuvazisi ve teceli burjuvazi ile halkın çoğunluğuna karşı ittifak yapar. Emperyalizm her yerde, kendi gerici müttefiklerinin varlığının temeli olan bütün kapitalizm öncesi sömürtü biçimlerini (özellikle köylerde) korumaya ve devam ettirmeye çalışır. (Tabii ekonominin temelleri yıkılmış olmakla birlikte-ön) komprador teceli sermayesinin sömürsüne sıkı sıkıya bağlı olan feodal toprak ağası sömürüsü korunmuştur."
(MZ-SE/C.2, sf.311-2)

İbrahim yoldaş da aynı konuda şu genellemeyi yapıyor:

"Emperyalizm, böyle ülkelerde, varlığını ve hakimiyetini esas olarak, feodalizme dayanarak, onu özellikle siyasi ve ideolojik alanlarda destekleyerek ve güçlendirerek, feodal mülkiyetin ve ilişkilerin çözülmesini, yavaşlatacak devam ettirmektedir. Emperyalizmin şehirlerdeki sosyal dayanağı komprador burjuvazi, geniş köylük bölgelerdeki sosyal dayanağı ise toprak ağaları, tececiler, faizciler aşiret reisleri, yarı-burjuva, yarı-feodal çiftlik beyleri ve feodalizmin ideolojik dayanakları olan şeyhler, hacılar hocalar, dedeler, vs.dir" (İ.K.-BY/ sf. 316)

(21) Çin açısından, Mao Zedung bu durumu şöyle belirtiyor:

"Çin'in siyasi ve iktisadi gelişmesi eşit değildir, zayıf kapitalist ekonomi ile hakim nitelikteki yarı-feodal bir ekonomi, sanayi ve ticaret merkezleri durumunda olan bir kaç modern şehir ile geniş ve duragan köylü bölgeler; milyonlarca sanayi işçisi ile eski sistem altında çalışan yüzmilyonlarca köylü ve zanaatkar..."(MZ-SE/C.I, sf.231)

Ülkemiz açısından da durum farklı değildir. Emperyalizm, operasyonlarını özellikle kıyı bölgelere sınırlaştırır; geri kalan bölgelerdeki artı-emeği, esas olarak tefeci-tüccar sınıflar aracılığıyla cebine indirmektedir. Örneğin, bir yandan sanayi hammaddesi (yün, vb.), diğer yandan geçim araçlarından kopartılan doğrudan üreticilerin gıda maddesi (et süt, yumurta, vb.) kaynağı olarak kapitalist ülkelerin ilk gelişme dönemlerinde en kârlı tarım alanlarından biri olan ve kapitalist tarımda önemli yer tutan hayvancılık, ülkemizde hemen hemen tamamen feodal, yarı-feodal yapı ile sürdürülmektedir. Emperyalizmin kendisi için kârlı olmayan buraları hakimiyetine almaması, ülkemizde hayvancılığın geniş çapta kapitalizm öncesi ilişkilere hapsedilmiş olmasının da nedenidir.

(22) Stalin, Çin için şöyle diyor:

"Bütün mali ve askeri gücüyle emperyalizm, Çinde feodal kalıntıları ve bunların bütün bürokratik-militarist üst yapısını destekleyen, teşvik eden, geliştiren ve koruyan güçtür." (S-MÜ/sf.700)

(23) Mao Zedung, Çin'deki devlet yapısını, "büyük toprak ağaları, büyük bankerler ve büyük kompradorların feodal-faşist diktatörlüğü" olarak tanımlıyor. (MZ-SE/C.3. sf.241)

Stalin'de aynı yapı için şöyle diyor:

"Çinde özgü bu durumun üst yapısını, Südsunlar, her türden valiler ve bugünkü taş yürekli, soyguncu askeri ve sivil bürokrasi meydana getirmektedir. Emperyalizm bütün bu feodal-bürokratik mekanizmayı desteklemekte ve sağlamlaştırmaktadır." (S-MÜ/sf.669)

(24) Aynı durumu Mao Zedung, Çin örneğinde şöyle belirtiyor:

"Feodal Çin toplumu bir meta ekonomisi geliştirdiği ve içinde kapitalizmin tohumlarını barındırdığı için, yabancı kapitalizmin etkisi olmadan da kendiliğinden yavaş yavaş gelişip kapitalist bir toplum durumuna gelecekti. Yabancı kapitalizmin ülkeye sızması bu süreci hızlandırdı. Çin'in toplumsal ekonomisinin çözümlenmesine yabancı kapitalizm önemli bir rol oynadı; bir yandan Çin'in kendine yeterli tabii ekonomisini baltaladı ve hem şehirdeki hem de köy evlerindeki el sanatları sanayisini yıktı; öte yandan, il ve ilçelerdeki meta ekonomisinin gelişmesini hızlandırdı." (MZ-SE/C.II. sf. 309-10)

(25) Mao Zedung Çin'deki durumu şöyle belirtiyor: Emperyalist devletler "Çin'in bir ucundan diğer ucuna, bir komprador ve tüccar-tefeci sömürü şebekesi kurdular... komprador sınıfı kadar feodal toprak ağası sınıfı da Çin'deki hakimiyetlerinin temel direği haline getirdiler."(MZ-SE/C.II, sf.311)

(26)

"Köylü Reformu' feodal toprak sahiplerince uygulanan bir burjuva reformudur. O, Rusya'nın bir burjuva monarşiğine dönüştürülmesinde bir adımdı. Öz itibarıyla Köylü Reformu burjuva bir önlemdi. Köylü ortak topraklarından ne kadar az toprak kopartılıyorsa, köylü toprakları o kadar tam olarak toprak ağası malikanesinden ayrılmıştır; Köylüler tarafından feodal toprak sahiplerine ne kadar az tribüt ödendiyse (yani "tazminat" ödemeleri ne kadar azsa) ve bir yerdeki köy-

ülker feodal toprak sahiplerinin etkisi ve baskısından ne kadar çok kurtulduysa-Reformun burjuva özünde o kadar aşikardır." (L-TE/C.17. sf.121-2)

(27)

"1861'den sonra Rusya'da kapitalizm o kadar hızlı bir tempoda geliştiği, Avrupa'nın bazı eski ülkelerinde yüzyıllar alan dönüşümü birkaç on yılda tamamladı." (L-TE/C.17. sf. 122)

(28)

İsmail Beşikçi: Doğu Anadolu'nun Düzeni. Mesela sadece Diyarbakır'da kişiye ait köy sayısı 250'dir ve topraksız ailelerin toplam tarımla uğraşan ailelere oranı % 47'dir. Toplam ailelerin % 3'ünü oluşturan ve şehirde, kasabada oturan 1740 aile, ildeki arazinin % 88'ini elinde tutmaktadır. Bu rakamlar, bir avuç ağanın, tarımsal nüfusun yarısını oluşturan "topraksız" köylüyü, gerçekte bir serf olarak toprağa bağladığını ve sömürdüğünü göstermektedir.

(29)

Bu bağımlılık türünün yaygınlığını aşağıdaki tablo ortaya koymaktadır:

TÜRKİYE'DE HANELERİN, SAHİP OLDUĞU TOPRAK MİKTARINA GÖRE, KİRA YA DA ORTAKÇILIKLA İŞLEDİĞİ TOPRAKLARIN DAĞILIMI (x)

Sahip Olunan Toprak (Dönüm)	Kıracı-Ortakçı Olarak İşlenen (Dönüm)							Toplam Hane Sayısı
	0	1-20	21-50	51-100	101-200	201-500	500+	
Topraksız	-	217.390 (70,1)	33.364 (10,8)	33.057 (10,6)	25.630 (8,20)	737 (0,2)	-	310.178 (100,0)
1-20	381.530 (74,2)	289.172 (21,9)	29.390 (2,2)	21.593 (1,6)	755 (0,1)	-	-	1.322.450 (100,0)
21-50	842.915 (76,5)	105.298 (12,3)	55.780 (7,8)	15.195 (1,6)	7.073 (1,1)	5.778 (0,6)	-	899.769 (100,0)
51-100	363.324 (73,5)	55.856 (11,3)	42.274 (9,5)	17.953 (3,6)	7.524 (1,5)	-	3.031 (0,6)	495.372 (100,0)
101-200	151.944 (72,3)	9.984 (4,8)	8.509 (4,0)	18.338 (8,7)	17.968 (8,5)	3.649 (1,7)	-	210.392 (100,0)
201-500	50.748 (92,8)	-	3.031 (4,1)	3.322 (5,4)	3.031 (4,1)	1.038 (2,2)	1.020 (1,4)	73.370 (100,0)
500 +	17.406 (74,2)	-	-	-	3.031 (12,9)	-	3.031 (12,3)	23.468 (100,0)
TOPLAM	2.218.467 (57,7)	675.700 (20,6)	187.157 (5,7)	108.059 (3,3)	67.052 (2,1)	11.302 (0,6)	7.082 (0,2)	3.275.219 (100,0)

(x) Parantez içindeki rakamlar yatay yüzdeleri göstermektedir.

(Kaynak: Oktay VARLIER/ Türkiye Tarımında Yapısal Değişme, Teknoloji ve Toprak Bölüşümü- Mayıs 1978, sf.)

Kaynak olarak kullanılan bu araştırma, 1973'te yapılan Tarım anketine dayanmaktadır. Aynı eserde şöyle deniyor:

"1973 Anketi sonuçları ülkemizde 1.056.869 hanenin, kiracı ya da ortakçı olarak, başkalarının toprağını işlediğini ortaya koymaktadır. Kiracı ya da ortakçı yolu ile işlenen toprakların miktarı 5.425.274 hektardır. Böylece Türkiye'de toprak işleyen hanelerin yaklaşık üçte biri, ülkede işlenen toplam arazinin yaklaşık dörtte birinde kiracılık ya da ortakçılık yapmaktadır. Kiracı ya da ortakçı hane sayısı ile bunların işlediği alanların fazla oluşu bir yandan Türkiye tarımında gelişen kapitalistleşme sürecinin, öte yandan tarımda giderek artan nüfus baskısı (s.47)

Yukarıdaki tabloyu incelediğimizde, toplam köylü hanelerinin % 67,7'sinin kendi topraklarını işlediğini görüyoruz. 1-50 dönüm toprakları kiracılık, yarıcılık vb. ile tutan köylü haneleri ise toplamın % 26,3'ünü teşkil ediyor. Bu büyüklükteki toprak parçaları ise bize :26,3'ün esas olarak yarı-feodal bir üretim içinde yarıcılık veya kiracılık yaptıklarını gösteriyor. Bunu destekleyen diğer bir nokta da, 1-50 dönüm büyüklükteki toprak parçalarını yarıcılık vb. ile tutan hanelerin %30'unun topraksız % 38'inin 1-20 dönüm toprağa sahip olan yoksul köylüler ve % 20'sinin de 21-50 dönüm toprağa sahip olan aşağı-orta köylüler olmasıdır. Diğer bir deyişle toplam köylü ailelerinin % 26,3'ü, küçük işletmeler şeklinde toprak kiralamakta ya da ortakçılık yapmaktadırlar; ve bunların ezici çoğunluğu, topraksız, yoksul ve aşağı-orta köylülerden oluşmaktadır.

Kiracılık-yarıcılık vb. ile toprak tutan hanelerin ancak % 6'sı kapitalist anlamda toprak kiralamaktadır. Bu % 6, 50 dönüm ve daha büyük toprak parçalarını kiralamaktadır. Ve tablodan görülebileceği gibi, 200 ve daha fazla arazi sahibi hanelerin kira veya yarıcılıkla tuttukları topraklar büyük işletmeler olmaktadır.

Coğrafi bölgelere göre kiracılığın/yarıcılığın önemini ise aşağıdaki tablo ortaya koymaktadır:

COĞRAFI BÖLGELERE GÖRE KIRACI YA DA ORTAKÇI HANELERİN TOPLAM TOPRAK İŞLEYEN HANELER; KIRACI YA DA ORTAKÇILIKLA İŞLENEN ALANLARIN TOPLAM İŞLENEN TOPRAKLAR İÇİNDEKİ YÖZDE PAYLARI

Bölgeler	Hane payı %	Toprak Payı %
İç Anadolu Bölgesi	30.06	15.23
Karadeniz Bölgesi	12.70	12.86
Ege ve Marmara Bölgeleri	41.03	20.70
Akdeniz Bölgesi	47.72	28.84
Doğu Anadolu Bölgesi	38.61	50.93

(age, sf.58)

Bu tablo açıkça ortaya koymaktadır ki, yarıcılık şeklindeki yarı-feodal üretimin en yaygın olduğu bölge Doğu Anadolu'dur. Yine topraksız kiracı ve ortakçıların en yoğun olduğu bölgenin Doğu Anadolu olduğu anamsarırsa, feodal ilişkilerin bu bölgedeki hakimiyetinin derecesi daha iyi anlaşılabilir.

Kiracılık-ortakçılığın en geri seviyede olduğu bölge Karadeniz bölgesidir. Her ne kadar Karadeniz'de tarımda "ihtisaslaşma" ve "pazar için üretim" (yani oportünistlere göre "kapitalizm") bu bölgede mülk sahibi küçük köylünün basit meta üretimi tam anlamıyla hakimdir; esas sınırlı biçimi de tefeci-tüccar faizidir. Bu nedenle de feodal ve yarı-feodal büyük toprak sahipliğine ve bunun getirdiği yarıcılık-kiracılık şeklindeki küçük köylü üretimine çok az raslanmaktadır.

Türkiye tarımında yarıcılığın ve kiracılığın gelişme eğilimini ise şu tablo özetlemektedir:

TÜRKİYE'DE KIRACILIK YA DA ORTAKÇILIK YAPAN HANELER İLE BUNLARIN İŞLEDİĞİ TOPRAKLARIN DAĞILIMINDA METRARA GELEN DEĞİŞİKLİKLER (1963-1973)

Toprak Etilimleri (Dekar)	Hane (İşletme)	1963		1973	
		Hane (%)	Alan (Ha)	Hane (%)	Alan (Ha)
1-20	529.233	56,98	568.746	23,26	675.700
21-50	280.230	30,17	831.259	34,00	187.537
51-100	86.579	9,32	500.481	20,47	108.059
101-200	27.831	3,00	304.036	12,43	67.052
201-500	3.842	0,41	132.973	4,62	11.502
501-1000	794	0,09	53.882	2,20	1.638
1001-	232	0,03	73.815	3,02	5.444
TOPLAM	928.741	100,00	2.445.192	100,00	1.056.752

Bu tablo açıkça göstermektedir ki, Türkiye'de yarı-feodal kiralıcılık ve yarıcılık yok olmaya doğru gitmiyor; tam tersine güç kazanıyor. Bunun kanıtı, toplam yarıcılık-kiralıcılıkla toprak tutan hanelerin 1963'te % 57'sinin, 1973'te ise %64'ünün 1-20 dönümlük cüce işletmeleri tutmalarıdır. Yani yoksul köylülerin yarıcılığı azalmak yerine artmakta, toprağında geçinemeye hale gelen topraksız ve az topraklı köylüler, toprakları kopup proletaryaya katılacaklarına daha azgın feodal ve yarı-feodal sömürtye maruz kalarak yarıcılığa-ortakçılığa yönelmeleridir. Buna karşılık, bu kesimin kiralayabildiği, yarıcılıkla tutabildiği toprak mutlak olarak artmakla birlikte, toplam kiralanan toprak içindeki payı düşmektedir. Çünkü bir yandan yarı-feodal yarıcılık-kiralıcılık gelişirken, diğer yandan da özellikle büyük toprakların kiralananı şeklinde, kapitalist kiralıcılık da gelişmektedir. Toplam kiralanan arazinin 1963'te yalnızca % 3,02'si 1000 dönüm veya daha fazla toprağa sahip yarı-feodal, yarı-burjuva çiftlik beylerince kira ile tutulurken, bu oran 1973'te % 26,85'e yükselmiştir.

Bu durum, tarımda birbirine zıt gibi görünen iki eğilimi ortaya koymak tadır. Bir yandan kendine yeterli küçük köylü üretiminin yürütülmesi gün geçtikçe zorlaşıyor ve toprağı geçimi için yetersiz hale gelen ya da toprağını kaybeden köylü, yarıcılık-kiralıcılık yöntemiyle küçük üreticiliğini sürdürüyor. Bu olgu, köylülüğün farklılaşmasının aksi yönde gelişen bir harekettir. Çünkü kapitalizmin serbestçe gelişebildiği ülkelerde, yıkıma uğrayan küçük üretici toprağını kiraya vererek (veya satarak) işçiye dönmüştür. Türkiye'de ise başkalarına kiraya verilen topraklar küçük işletmelerden çok orta ve büyük işletmelerde artış göstermektedir. Yani kiraya verilen toprakların arzı, yoksullaşan köylüler tarafından değil, orta ve büyük toprak sahipleri tarafından sağlanmaktadır. Orta ve büyük toprak parçaları, bir yandan yoksul köylülere kiraya-yarıcılığa verilirken, diğer yandan da büyük çiftlik sahiplerine kiraya verilmektedir. Bu durum, bir yandan küçük üreticiliği daha da ufaltmış ve verimsizleşmiş toprak parçaları üzerinde genişletirken diğer yandan da yarı-feodal, yarı-burjuva çiftliği genişletmektedir.

(30) "...bugünkü derebeyi tarımında uygulanan biçimiyle emek-hizmetinin iki tipe ayrılması gerektiği sonucu çıkar: (1) ancak çeki hayvanlarına ve aletlere sahip bir köylü çiftçinin yapacağı emek-hizmeti (Örn:) ve (2) hiç alete sahip olmayan bir kır proletaryasının yapabileceği emek hizmeti (örn: yolma, biçme, yığma, harmanlama, vb.). Açık ki, gerek köylü, gerekse toprak beyi tarım için birinci ve ikinci tip emek-hizmeti karşıtaştır ve sonuncu tip, hiç sezilmeyen bir dizi geçişlerle kapitalizmle kaynaşarak, doğrudan doğruya kapitalizme geçişi oluşturur."(L-RKG/sf. 182)

(31) Lenin şöyle diyor:

"Tarımın genel sisteminde bu proleter 'çiftçiler' kitlesinin önemi meselesi ortaya çıkmaktadır. Herşeyden önce onlar, feodal ve kapitalist toplumsal ekonomi sistemleri arasındaki bağı, bunların yakın ilişkisini ve tarihsel akıncılığını, serflikin kapitalizm içindeki doğrudan kalıntısını temsil etmektedirler. Eğer, örneğin, Almanya ve özellikle Prusya'da tarımsal işletme istatistiklerinin, toprak ağasının tarım emekçisine ücretinin bir parçası olarak verdiği toprak parçalarını da kapsadığını görüyorsak, bu serflikin doğrudan bir kalıntısı değildir? Ekonomik sistem olarak serflikle kapitalizm arasındaki fark; birincisinin emekçiye toprak vermesi, ikincisinin ise işçiye topraktan ayırması; birincisinin emekçiye geçim araçlarını aynı olarak vermesi (ya da onu, 'verilmiş toprak' üzerinde bu araçları üretmeye zorlaması), ikincisinin ise işçiye ödemeyi para ile yapması (ve işçinin de o para ile geçim araçlarını satın alması) gerçeğinde yatar. Tabii ki Almanya'da serflikin bu kalıntısı, Rusya'da gördüğümüz toprak ağası çiftçiliğinin zalim 'emek-hizmeti' sistemi ile karşılaştırıldığında 'oldukça' önemsizdir, ama yine de feodalizmin bir kalıntısıdır.(L-TE/C. 16. sf. 434-5)

(32). Mao Zedung, Çin tarımını yarı-feodal olarak tanımlamaktadır. Bu yarı-feodal üretimin öğelerini tahlil ederken ("Çin Toplumunda sınıf-
ların Tahlili"/C.1; Hunan'daki Köylü Hareketi..."/C.1; "Köylük Bölge-
sinde Sınıflar Nasıl Ayırıldımeli"/C.1;) orta köylüyü, toprak ve üretim
aleti toprak sahibi küçük-üretici olarak tanımlıyor ve asıl kırsal nüfus-
sur % 70'ini oluşturan yoksul köylünün feodal ve yarı-feodal sömürüye
maruz kaldığını belirtiyor. Az-topraklı ve nispeten yeterli üretim alet-
lerine sahip yoksul köylülerin ortakçılığına yarı-feodal gördüğü gibi,
"hiç toprakları" olmayan "ama birkaç tarım aracı" olan "ve bir yıllık e-
meklerinin karşılığı olarak ürünün ancak yarısını ya da yarısından bile
azını ala"bilen ama bununla da geçinemeyip "bir ülçüye kadar iggüçlerini
kiralamak zorunda" kalan yoksul köylülerin de, "toprak ağası tarafından
sömürülen kiracı köylüler" olduğunu belirtiyor..

(33) "Kıştan kiralama, koparılmış-topraklar için çalışma, 'birle-
şik emek-hizmeti' vesaire vesaire gibi inanılmaz koşullarda-
ki bağımlılık temelini oturan çiftçilik yöntemleri de, an-
garya sisteminin parçalarıdır."(I- TE/C.18, sf.75)
Lenin'in sözü ettiği bu bağımlılık türleri dipnotlarla şöyle
açıklanıyor:

"Kıştan kiralama- köylülerin paraya çok ihtiyacı olduğu
ve ağır koşulları kabul edilebilecekleri kış aylarında,
toprak ağalarının ve kulakların (zengin Rus köylüsü-çn)
köylüleri yaz çalışması için kiralaması(dn. 55/sf.616)"
"Koparılmış-topraklar: 1861 reform öncesinde köy toplulu-
ğuna ait olan, mera, koru, su kaynağı, çayır vb. ortak
kullanım alanlarının ağaların mülkiyetine geçmesi netice-
sinde, ağanın köylüye bu olanakları kullanması karşılığın-
da iş gördürmesi." (dn.30/sf.610)
"Birleşik emek-hizmeti"- "Bu sistemde köylüler- para, kış
için borç, veya kiralanan toprak karşılığında- ağanın bahar
ürününün, kış ürününün ve bazanda çayır ürününün l'er des-
yatini kendi alet ve atlarıyla işlemeyi kabul eder"
(dn. 56/sf. 617)

Lenin bu bağımlılık türlerinin, ağanın ve kulakların ucuz ve
hazır iggüçü kiralamasının temeli olduğunu belirtmektedir. Do-
layısıyla, bu şekilde kiralanan iggücünü, emek-hizmeti şeklinde-
ki üretim ilişkisinin içinde görmektedir. Mao Zedung da eski
zengin köylülerin "yarı-feodal tarzda iggücü kiralamaları"ndan
söz etmektedir.

(34) II.Kısımda çok daha ayrıntılı olarak göstereceğimiz gibi, Türki-
ye'de "kapitalizmin geliştiği" varsayılan 1955-1974 döneminde verim ar-
tışı şu şekildedir:

Ürün	verimlilik (kg/ha) veya (kg/meyva veren ağaç)(*)					1955-1974 arası % olarak artış
	1955	1960	1965	1970	1974	
Buğday	977	1.097	1.076	1.163	1.257	29
Arpa	1.130	1.304	1.191	1.255	1.291	14
Mısır	1.211	1.568	1.453	1.605	1.935	60
Pirinç	2.125	2.588	2.600	2.388	2.500	18
Nohut	974	1.121	1.047	1.090	1.114	14
Fasulye	1.099	1.304	1.273	1.394	1.450	32
Mercimek	895	942	900	852	1.026	15
Fiğ	788	1.132	1.000	913	714	- 09
Tütün	693	734	596	456	475	- 32
Ş.Pancarı	18.269	21.608	21.688	35.848	30.507	67
Pamuk(saf)	251	282	474	758	717	285
Çiğit	456	492	777	1.213	1.136	249
Ayçiçeği	896	897	1.051	1.042	988	10
Susam	639	602	566	581	630	- 02
K. Soğan	6.301	7.017	9.000	9.714	10.000	59
Patates	10.238	8.750	11.586	12.355	12.297	20
Zeytin(*)	--	8,5	6,8	10,0	11,8	39
Fındık(*)	--	--	0,7	1,4	1,2	71
İncir (*)	--	--	38,4	35,0	26,5	- 31
Üzüm	2.679	3.665	4.187	4.556	4.209	78
Çay	--	364	623	1.177	1.055	289
Portakal(*)	--	--	66,5	60,0	64,1	- 04
Elma (*)	--	--	38,4	33,7	42	09

KAYNAK: TARIM İSTATİSTİKLERİ ÖZETİ -1974

Tablodan görüleceği gibi son 20 yılda verimlilik son derece az artmıştır. Emperyalizmin yönlendirdiği ürünlerin bir tekinde (pamuk ve çiğit üretimi) verim bir kaç kat artarken, küçük üreticiliğin hakim olduğu diğer bazılarında (tütün, incir) verimlilik düşmektedir. Önemli bir artışın görüldüğü diğer bir ürün de çaydır. Diğerlerinde artış önemsenmeyecek seviyededir.

(35) Bkz: Türkiye İstatistik Yıllığı-1973: sf.188; dipnot (2): "Her traktöre 75 hektarlık iş kapasitesi hesaplanmıştır." Aynı dipnot bütün yıllıklarda vardır, çünkü traktörle işlenen gerçek alan bilinmemektedir. Kaldı ki, 75 ha/traktör, rasyonel kapitalist işletmelerde görülebilecek bir katsayıdır. Türkiye'de zengin köylüler "bir traktörlük varla" terimi ile 500 dönüm (50 ha)lık bir araziye ölçmektedirler, ve kuşkusuz bu gerçeğe daha uygundur.

"Traktörle işlenen arazi" istatistiği, Türkiye'deki istatistik bilgilerin sağlamlığı(?) hakkında diğer bir örnektir.

(36) 1976 yılında Türkiye'deki toplam yabancı sermaye yatırımları 2,2 milyar TL (Bkz: TÜSİAD 1976 Görüş), buna karşılık devlet dış borçları ise 1975'te 96,5 milyar TL idi. (Bkz: Cep İstatistik Yıllığı 76)

(37) 1978 Yılı sonunda Türkiye 23,133 milyar dolarlık ağır bir borç yükü altında bulunmaktaydı. Dış borçların, yurt içinde yaratılan

gelire ve ihracaata oranlanmasına ilişkin bulgular, Türkiye'nin dünyanın en ağır borç yükü altındaki üç ülkeden biri olduğunu ortaya koymaktadır. (Öteki ülkeler Zaire ve Gine'dir - Milliyet/20/12/78)

(37a) Bu konuda Aydınlık gazetesinin derlediği bazı tabloları aktarıyoruz. Aydınlık- 27/3/1978 - 14/4/1978 :Sovyet Sosyal Emperyalizmi ve Türkiye. Üç dünya teorisinin paralelinde karşı-devrimci çizgisini besleyebilmek için bazı çarpıtmalar yapmış olmasına rağmen (örneğin Romanya'dan alınan kredileri, Romanya'nın "dost"(!) bir ülke olduğu gerekçesiyle tablo dışı bırakmak gibi) bu tablolar yine de Rus sosyal emperyalizminin artan yayılmacılığı hakkında fikir vermektedir. (incelememizin somut araştırma bölümünde Rus sosyal emperyalizminin yayılmacılığı hakkında daha etraflı ve güvenilir bilgiler derleyeceğiz.

1967-1977 ARASINDA RUSYA'NIN AÇTIĞI KREDİLER VE 1977 ARALIK PROTOKOLÜ İLE ÖNGÖRÜLEN KREDİLER TOPLAMI (Dolar olarak)

Sözleşme Tarihi	Kreditinin Açılma Tarihi	PROJENİN ADI	Açılan ve Açılması Öngörülen Kredi	Kullanılan Kredi	Hemuz Kullanılmamış Kr.	Açılan ve Öngörülen Kredi Toplamı
1967	1968	Seydişehir Al.	62.000.000	76.639.000	-	76.639.000
1967	1968	Aliağa Rafine.	24.500.000	29.629.000	-	29.629.000
1967	1968	Sülfürik Asit F.	2.260.000	2.988.000	-	2.988.000
1967	1968	Lif Levha Fabr.	3.010.000	3.673.000	-	3.673.000
1967	1968	Seyit Ömer Tran.	3.530.000	4.213.000	-	4.213.000
1967	1969	İŞDEMİR	256.700.000	300.196.000	-	300.196.000
1975	1976	İŞDEMİR Tevsi	288.700.000	19.600.000	269.100.000	288.700.000
1975	1977	Hidr. Peroksit	7.800.000	800.000	7.000.000	7.800.000

(*) Sosyal emperyalistler anlaşmalardan sonra malzeme fiyatlarını arttırmaları ve doların değer kaybı sonucu borçlarda artış meydana gelmekte, bu nedenle kullanılan kredi açılan krediyi aşmaktadır.

I	Açılan ve Öngörülen Kredi	Kullanılan Kredi	Hemuz Kullanılmamış Kr.	Açılan ve Öngörülen Kredi Toplamı
1977 Yılı Sonunda TOPLAM	648.500.000	437.738.000	276.100.000	713.838.000
Görüşülüyor 1977 ARALIK PROTOKOLÜ (*)	4.000.000.000	-	4.000.000.000	4.000.000.000
RUSYA'NIN AÇTIĞI VE ÖNGÖRÜLEN KREDİ TOPLAMI	4.648.500.000	437.738.000	4.276.100.000	4.713.838.000
1968-1977 COMECON ÜLKELERİ (**)	459.200.000	241.700.000	217.500.000	459.200.000
1967-1977 RUSYA VE COMECON ÜLKELERİ TOPLAMI	5.107.700.000	679.438.000	4.493.600.000	5.173.038.000

(**) Yazı yayınlandığı sırada görüşmeler sürüyordu.

(***) Romanya hariç

1947-1977 YILLARI ARASINDA TÜRKİYE'NİN ÇEŞİTLİ ÜLKELERDEN ALDIĞI KREDİLER (Dolar olarak)

1968-1977	ABD 1.553.000.000	1958-1967	968.000.000	1947-1957	411.800.000
	Diğer Kap.				
	Ülk.l. 657.700.000		816.400.000		317.900.000
	Rusya 960.000.000		-		,

SOVYETLER, DEVLETE AÇILAN 125 PROJE KREDİSİ İÇİNDE BİRİNCİ SIRADA

Rusya: 11.988.000.000 Lira (2 Proje)

ABD (IBRD, IFC, IDA ve Eximbank) : 11.464.000.000 Lira (62 Proje)

ABD ve Avrupa (IBRD, IFC, IDA, ve EIB) : 7.845.000.000 (5 Proje)

Avrupa ve Diğer Kapitalist Ülkeler: 6.391.000.000 Lira (28 Proje)

Diğer : 8.728.000.000 Lira (28 Proje)

(Kaynak: Turkey An Economic Survey-1977, TUSİAD, sf.204-205'ten yararlanılarak hazırlanmıştır.)

(Aydınlık 29/3/1978 : Rusya'nın Türkiye'ye Attığı Ekonomik Temel

Temel Yatırım Alanlarındaki Gelişimin Rus Kredilerine Bağlanması:

Elektrik: Enerji alanındaki gelişimde Sovyet kredilerinin payı: % 63,4
Kömür: Kömür Üretimi " " " " " : % 85,0
Petrol: Petr. rafinerisi " " " " " : % 66,0
Demir
Çelik : Dem.Çel. Üretimi " " " " " : % 60,0

(Aydınlık 30/3/1978 : Yeni Çarlar Ekonomimizin Candamarlarına Atıyorlar

(38) Türkiye'nin dış ticaret bilançosu, eşitsiz değişimin çarpıcı bir kanıtıdır:

	ithalat		ihracat	
1965 ...	5.193	...	4.174	
1968 ...	6.934	...	4.468	
1969 ...	6.785	...	4.832	
1970 ...	9.598	...	4.242	
1971 ...	16.475	...	3.820	
1972 ...	21.564	...	5.198	
1973 ...	29.083	...	12.815	
1974 ...	52.312	...	21.198	
1975 ...	67.554	...	20.075	(milyon TL)

İthalat ve ihracat anamaddede gruplarına göre durum ise şöyledir:

(1975 yılında milyon TL)

Genel toplam	İthalat	%	%	İhracat	Genel Toplam
	67.554			20.075	
<u>Yatırım Maddeleri</u>					<u>Tarım Ürünleri</u>
a-Makine-teçhizat	23.230	34,4	21,8	4.368	a-Hububat,bakliyat, Meyve, sebze
b-İnşaat malzeme.	4.237	6,3	66,7	6.226	b-Sanayide kullanılan ürün. ve Orman ürün
<u>Hammadde</u>	37.196	55,0	31,0	778	c-Hayvan ve Hayvan. ürünü, su ürünü
<u>Tüketim maddeleri:</u>	2.890	4,3	3,9		<u>Maden Ürünleri</u>
			7,5	1.512	<u>Sanayi Ürünleri *</u>
			35,8	7.197	a-Tarım Ürün. Sanayi
			(28,8)	(5.774)	b-Diğer
(DİE 1976 Cep İst. Yıllığı)			(17,0)	(1.417)	

* İhraç edilen sanayi ürünlerinin çoğu, aslında işlenmiş tarım ürünleridir. "Sanayi ürünleri ihracatımız içinde tümüyle tarıma dayalı

olan tüketim malları sanayi ürünleri, % 71,9 gibi çok büyük bir yer tutmaktadır. Bu orana, ihracatta aramaları içinde sınıflandırılan, ancak yine tarıma dayalı olan orman ürünleri ile deri ve kösele ürünleri de eklendiğinde, ihracatımız içinde tarıma dayalı sanayi ürünlerinin payı % 80,3 olmaktadır" (BH/62, "Teşvik Belgeleri ve Tekelci Sermaye") Sanayi ürünleri bu orana göre bölünerek parentez içinde verilmiştir.

Tablodan görüleceği gibi, ithalatın önemli kısmı, montaj sanayi kurulmasına ve ana girdilerine ayrılırken, ihracatın büyük kısmı ham tarım ürünlerinden ve onların yarı-işlenmiş mamullerinden oluşmaktadır. Bu yarı-sömürge ihtisaslaşmasının ve yarı-feodal iktisadi yapının doğal sonucudur.

(39) Türkiye'nin 1975 yılı dış ticaretinde önde gelen emperyalist ülkelerin payı, Türkiye'nin bu açıdan bağımlılığı hakkında bilgi verecektir :

Ülke	İthalat içindeki payı	İhracat içindeki payı	Toplam dış ticaret içindeki payı
Batı Almanya	22,32	21,76	22,19
ABD	8,98	10,50	9,33
İngiltere	7,76	5,00	6,75
İsviçre	5,94	6,84	6,14
Fransa	5,58	4,42	5,55
Japonya	4,46	2,05	3,91
SSCB	1,55	5,26	2,40

(BH/52; "Emperyalizmin Japonya Metropolü ve Türkiye")

(40) Emperyalistlerin sanayi yatırımları, aynı zamanda borçlandırma kapısıdır. Bir iki örnekte bunu ortaya koyalım. "Çinkur" Çinko-Kurşun üretecek bir kamu yatırımdır. Sermayesinin kompozisyonu şöyledir: Ödenmiş sermaye:600 milyon TL.(% 49 hissesi Etibank'ın, gerisi 3480 artarın) Kredi sermaye: 751 milyon TL. Bu 751 milyon Dünya Bankası ve (480 milyonu da) Kanada'nın EDC kuruluşundan sağlanmıştır.(BH/63, "Çinkur üzerine")

Özel sektörde toplam 109 yabancı sermaye ortaklığı vardır. Bu ortaklıklar kurulurken kredi yoluyla tamamlanan sermayeler için yalnızca 1964-1974 arasında 414.537 milyon taksit ve faiz ödenmiştir. (TÜSİAD-1975 İlkbaharında Türkiye Ekonomisi) Böylece yabancı sermaye yatırımlarının yeni borçlanma kapısı olduğu ortadadır. Diğer yandan da emperyalistler bu yolla Türkiye halkına yatırımlarının önemli bir bölümünü kredi adı altında ödetmiş olmaktadır! Emperyalist sermaye yatırımları girdikleri sektör içinde cironun önemli bir bölümünü elinde tutmaktadırlar. Aşağıdaki tablo bunu açıkça ortaya koyuyor:

Sektör	Ciro'da %	İstihdam'da %	Yabancı sermayeli	
			Firma Sayısı	Toplam Firma S.
Gıda içki tütün	13,87	19,60	10	304
Lastik	58,53	25,55	3	33
Plastik	13,42	4,71	1	7
Cam	13,67	4,94	2	14
Elektrik. Elekt.	40,21	31,14	16	47
Makina imalat	17,86	17,39	8	83

(BH/50-51 "1950'den Bugüne Türkiye'de Yabancı Sermaye")

#: 50 ve daha fazla işçi

Yabancı sermaye yatırımlarının karları hakkında bir fikir vermesi için 1964-1975 arasında gelen ve gideni karşılaştıralım:

Yabancı Sermaye (Gelen)(1000 ₺)	Transfer edilen zararlar	Transfer edilen Gayri Maddi Haklar			Toplam Giden	Gidanın Gelenine Oranı
		6 224 Sayılı(Ş) Kanun Uyarınca	17 Sayılı(Ş) Kararname Uyarınca	Kredi Taksit Faiz Ödemel.		
1.582.495	797.473	107.958	564.810	733.7	2.205.841	7/140

(Ş) Maliye Bakanlığı, Diğerleri TUSİAD 1976, Görüş

(41) Bu dağılımı aşağıdaki tablo ortaya koymaktadır (Kaynak: BE/50: "Türkiye'de Yabancı Sermaye"):

Memleket	Firma Sayısı	Yabancı sermaye (Milyon TL)	Toplam İçinde Payı %	Toplam Sermaye (Milyon TL)	Toplam Sermaye İçindeki Yabancı Sermaye Payı %
Almanya	24	326	15,00	701	46.61
Amerika	20	396	18,18	1372	28.85
Avusturya	6	31	1,43	46	67.05
Belçika	5	77	3,56	404	19.05
Danimarka	5	88	4,06	187	47.16
Fransa	8	241	11,11	553	43.68
Hollanda	6	122	5,62	147	66.00
İngiltere	5	62	2,90	150	41.32
İsveç	2	4	0,22	22	22.53
İsviçre	13	247	11,36	437	56.40
İtalya	6	289	13,27	676	42.70
Japonya	1	80	3,37	200	40.00
Kanada	1	51	2,34	100	51.00
Kuveyt	1	64	3,00	162	40.00
Venezuela	5	4	0,20		100.00
Karma	5	88	4,08	212	41.66
Toplam	109	2177	100,00	5417	40.19

(42) Bu mali ağın boyutları hakkında aşağıdaki rakamlar bir fikir verecektir.

Toplam banka aktifleri	252.2 milyar TL
- Konsolide mevduat	132.4 " "
Konsolide kredi	138.95 " "
Ziraat Bankasının tarım kredileri	33.2 " "
Halk bankasının küçük esnaf kredileri	3.9
Ticari krediler	77.7

Aynı yılda devlet bütçesinde gelirler 82.4 milyar TL; Gayri Safi Milli Hasıla ise 531.6 milyar TL idi! (DİE: 1976 Türkiye Cep İstatistik Yıllığı)

(43) Bu kooperatiflerin yapısı daha yakından incelenecektir. Şimdilik şunu belirtelim: Kooperatifler, ağaların, tefeci-tüccarların ve yarı-feodal zengin köylülerin küçük üreticiyi kontrol etmelerinin ve sömürmelerinin aracıdır. Kooperatifleri kurma banka kuruluşları, Ziraat Bankası, İş Bankası ve bunların yan kuruluşları olan, Şekerbank vb.leridir. Kooperatif idare kurulunda ağalar ve banka yetkilileri yer alır.

Türkiye'de kooperatif üyesi çiftçilerin sayısı 3.5 milyondur. Bu, köylülüğün sömürsünden elde edilen artı-değerin boyutunu ve nereye aktığını gösteriyor. Kooperatifler baş ithalat ve ihracatçıdırlar. Tarış gibileri aynı zamanda montaj sanayicisidirler.

(44) Örneğin, ihracatta vergi iadesinin yıllara göre gelişimi şöyledir:

Yıllar	Genel İhracat	Yararlanan İhracat	Yüzde	Fiili iade	Yüzde
1964	3 694	104	2.8	12	11.5
1965	4 174	303	7.2	29	9.6
1966	4 415	220	5.0	28	12.7
1967	4 701	250	5.3	25	10.0
1968	4 468	248	5.5	58	23.4
1969	4 832	1 427	29.5	208	14.6
1970	6 408	1 733	27.0	290	16.7
1971	9 090	1 825	20.0	385	21.1
1972	11 676	3 210	27.0	719	22.4
1973	18 037	7 380	40.9	1 053	14.3
1974	21 197	6 479	30.6	920	14.2
1975	20 666	7 402	35.8	1 383	18.7
1976	30 775	14 434	46.9	3 113	21.6
1977	31 338	16 563	52.9	3 449	20.8
1978	34 039	15 300	44.9	2 267	14.8

(Milyon TL)

(Kaynak: Cumhuriyet 2/1/79)

(45) 1973 tarihli kayıtlara göre ülkemizde, toplam özsermayeleri 33 milyar TL olan, 10.292 ithalatçı vardır. Bu ithalatçıların % 90'ı yarı-sömürge sanayiinin en çok palazlandığı İstanbul, İzmir, Bursa, Ankara, Gaziantep ve Adana'dır. Bunların 86'sı kamu kuruluşu, diğerleri ise özel sektöre aittir. Özsermayesi 10 milyonun üzerinde olanların sayısı 576'dır. Sermayeleri 300 milyondan fazla olanların sayısı ise 7'dir. Bu 7 ithalatçıdan 3'ü Ankara, 2'si İstanbul, 1'i Adana diğeri ise Bursa'da faaliyettedir. Bu ithalatçıların 5.905 tanesi "Ticaret Odası"na, 4294'ü ise "Sanayi Odası"na veya "Ticaret ve Sanayi Odası"na bağlıdır. İthalat yapan bu vurguncular iki grup olarak ayrılmıştır: A) Sanayici, B) ithalatçı. Birinci grup, imalatçı/sanayici, armatör, madenci, turistik müessese ve mütehitlerden meydana gelmektedir. Bunların içinde imalatçı/sanayiciler çoğunluktadır. İthalatçı olarak adlandırılanlar ise, ithalatçı/ihracatçı, distribütör, ziraatçı ve diğerlerinden meydana gelmektedir. Bunların içinde ise ithalatçıların çoğunluktadır.

Bu firma ve kuruluşların, hukuki durumlarına göre sayılar ve özsermayeleri şöyledir:

	Sayı	Özsermaye (milyon TL)
Kooperatif	86	5 508.9
Adi ortaklık ve tek şahıs	5514	3 269,0
Kollektif şti.	2177	24 460.6
Anonim şti.	1391	2 572.6
Limited şti.	714	524.3
Komandit şti.	324	263.6

Bu tablo, kooperatiflerin ve kollektif şirketlerin, en büyük ithalatçıları olduklarını ve de ithalatın büyük bir kısmını tekellerine aldıklarını göstermektedir. İthalatta gördüğümüz bu durum, komprador-bürokrat sermayenin tekeli görünümüne bir diğer işarettir.

1973 tespitine göre bunların ortalama kârları o yıldaki özsermaye toplamalarının % 23'üdür.

En çok kâr edenler kollektif şirket halinde çalışan ve sadece ithalat komisyonculuğu ve dağıtımçılık yapan kesimdir. (% 32) Sermayelerine göre en fazla kâr edenler ise, mütehitler (sermayelerinin % 46'sı), komisyoncular ve dağıtımçılardır (%44). Bunun yanında imalatçı-sanayici adı altında ithalat yapanlar, yapılan ithalatın üçte ikisinden fazlasına sahiptirler. Bu da ithalatın önemli bölümünün montaj sanayiinin ihtiyaçlarına yönelik olduğunun diğer bir göstergesidir.

(46) Bir karşılaştırma imkânı sağlaması açısından, Türkiye'deki imalat sanayinin kuruluş büyüklüğü ile dağılımını Almanya ile karşılaştıralım:

Çalışanlar Sayısı	Türkiye İşyeri Sayısı (%)	Üretim Değeri (%)	Batı Almanya İşyeri Sayısı (%)	Hollanda İşyeri Sayısı (%)
1-4	92.70	12.1	7	5
5-9	4.55	4.2	6	5
10-49	1.93	11.55	17	18
50-99	0.35	7.1	10	21
100-499	0.35	24.7	25	13
500-999	0.07	15.6	29	11
1000-	0.05	24.4	25	27
Toplam	100.00	100.0	100	100

(Özlem Özgür, Sanayileşme ve Türkiye, sf.213/Aktaran:BE)

(47) Yapılan bir araştırmada bazı montaj ürünlerinin dünya fiyatlarına göre saptanan pahalılık katsayıları şöyledir:

Binek otosu	: 2.2
Minibüs	: 3.0
Kamyon	: 3.5
Teyp, TV	: 2.7
Traktör	: 1.6

... Neden bu kadar pahalı olmaktadır montaj sanayi ürünleri? Kısaca koyalım nedenlerini:

- Yurtdışından getirilen parçaların fabrikaya giriş fiyatlarının çok yüksek olması
- Türkiye'de kâr oranlarının yüksek düzeyde olması,
- Tesislerin özsermayeden çok, büyük oranlara ulaşan kredilerle çalışması,
- Montaj tesislerinin küçük ölçek ve geri teknoloji ile çalışmaları.

(BE/44, "Türkiye'de Traktör Sorunu")

"İthal edilen sanayi girdilerinin fiyatları ana tekellerce belirlendiğinden yüksektir. Bu transfer fiat kârlarının kaynağıdır. Mesela ham kauçukta gerçek ithalat 515.1 TL/ton iken, kayıtlı ithalat 842.4 TL. olup, aradaki fark 327.3 TL./tondur" Bu fark anafirmaya transfer edilmektedir. (BE/45 "Türkiye'de Tekerlek Lastiği Sorunu") Aynı ilkel birikim metodları, montaj sanayinin bütün dallarında uygulanmakta ve önemli bir kâr kaynağı olmaktadır.

Bir de şunu belirtmeliyiz; montaj ürünlerin maliyeti içinde, ücretlerin payı çok düşüktür. Türkiye'de ücretler, emperyalist işgücü pazarlarıyla karşılaştırıldığında olağanüstü düşüktür. Ayrıca üretim montajcılıktan ibaret olduğundan, yerli işgücüne ödenen ücret, toplam maliyetin ufak bir parçasıdır. Mesela otomotif sanayinde, doğrudan ve dolaylı işçiliğin toplam payı % 2,6'dır.

Bu gerçekler kompradorların ücret artışının fiyatlara yansıdığı şeklindeki iddialarının nasıl bir demoloji olduğunu ortaya koymaktadır.

(48) "Petkim'in ürün vermeye başladığı 1971'de 661 milyon Lira olan petrokimyasal madde ithalatı, 1975'te 2.6 milyar Lira'ya çıkmıştır. Petkim tesislerinin açılması ithalat ikamesine yol açmamış, tersine ithalatı körüklemiş; diğer bir deyişle emperyalist ülkeler malları için ülkemizin pazar olma durumunu onlar lehine değiştirmiştir. ...Aşağıdaki tablo, petrokimya tesisinin kurulması ile oluşan pazar genişlemesini göstermektedir:

ÜRÜN	1971			1975		
	Üretim	İthalat	...	Üretim	İthalat	(ton)
Polietilen (PE) ...	10.188	20.670	...	25.418	26.404	
Polinilklorür (PVC)	9.732	18.147	...	22.622	23.366	
Stiren ...	-	1.605	...	2.861	6.837	
Polistiren (PS) ...	-	6.203	...	1.876	16.634	
SBR ...	-	10.732	...	3.306	13.336	

(BH/59 "Petro Kimya Yatırımları Üzerine")

(49) Birkaç örnek verelim:

		Sermaye Payı(%)			(%)Sermaye Payı
Tofaş:	Fiat (İtalya)	41.5	Pirelli:	Pirelli	49.0
	Koç Holding	22.5		İşbankası	} ...51.0
	MKE	25.0		Koç	
	İş Bankası	10.5		Burla	
Renault:	Renault (Fransız)	44.0	Uniroyal:	Rubber Co.	} 40.0
	Oyak	42.0		of USA (a	
	Yapı Kredi Bank.	13.0		(ABD)	
Uzel				T/Sınai/ Kal-	} 60.0
Traktör:	Massey Ferguson	51.0		Kırma BANK.	
	(ABD)			Yapı Kredi	
	Pazar Ekicileri	49.0		Bank.	
	Birliği			Koç Holding	
			Lassa:	Akbank	25.0
				GarantiB.	25.0
				Vakıflar B.	5.0
				Sabancı Hol.	2.5
				Korösa	7.5
				(Gerisi ufak hisse)	

(TİB: Günümüzde Emperyalist Sömürü Mekanizması)

Bu örnekler özel sermaye, devlet sermayesi ve özel banka sermayelerinin imalat sanayiinde de nasıl içiçe olduğunu kanıtlamaktadır.

(50) Bu payı hesaplamak, istatistiklerin elverişsizliğinden dolayı, hasas olamamaktadır. Bu payın hesaplanabilmesi için GSMH'nın sektörlerle dağılımı bir kıstas olarak alınabilir. (Fakat bu istatistiklerde aldatici olan şudur: Birincisi, sanayide gelir, satış sonuçlarına göre hesaplanmaktadır. Böylece, eğer bir mal birkaç kez işleniyorsa, her fabrika çıkışında gelir olarak hesaba girmekte, bu nedenle aynı değer birkaç kez gelir olarak sayılmaktadır. İkincisi, GSMH hesaplanırken, her türlü gelir toplanmaktadır. Böylece A metası, üretimin başlangıcından tüketilinceye kadar, kaç el değiş-tirmekte ise, bunların hepsi gelir olarak sayılmaktadır.

Ekonomik faaliyetlerden doğan yurtiçi hasıla (devlet Hizmetleri Hariç)

- 443.335 milyon TL!

Yurtiçi Hasılının İktisadi Faaliyetlere % Dağılımı (1975'te):

1. Tarım ...	30.6
2. İmalat Sanayi	24.6
3. Diğer Sanayi	20.6
4. İnşaat	5.6
5. Toptan ve Perakende Ticaret	15.6
6. Ulaştırma, Deyola ma, Haberleşme	9.9
7. Banka, Sigorta vb.	4.2
8. Konut mülkiyeti	4.7

Burada imalat sanayii, toplam sanayidir; yani zanaatkarları ve küçük imalat sanayiinde kapsamaktadır. Bütün bunlara rağmen, tarımın payı % 30.6, toplam imalat sanayiinin payı ise % 24.3'tür.

Daha dikkatli bir hesaplama, katmadegerlerin sektörlerle dağılımı ile elde edilebilirdi. (Böylece aynı değeri birkaç kez sayma hatası ortadan kalkardı.) Ancak tarım için bunu ortaya çıkartmak çok zordur.

9. İş hizmetleri, sosyal ve kişisel	6,2
10. (EKST) İzafi Banka hizmetleri	-2,0
	<u>100,0</u>

1970 yılı verilerine göre imalat sanayisinde ise iş yerlerinin büyüklüğüne göre işletmelerin toplam katma değer içindeki payları (devlet sektörü dahil) aşağıda verilmiştir.

<u>İşçi Sayısı</u>	<u>Katma Değer</u>	<u>%</u>	
50 +	10.542.204	32.8	
10 - 49	17.938.474	55.8	
1 - 10	3.650.393	11.4	(DİE, I. Büyük İmalat Sanayi Sayım Sonuçları - 1970)

Bu rakamlar bize şunu göstermektedir: Büyük ölçekli diyebileceğimiz montaj sanayinin payı milli gelir içinde bile iyimses bir ihtimalle % 10'un altındadır. Eğer toplam üretilen metallerin değeri içindeki payını hesaplamak mümkün olsaydı kuşkusuz bu oran çok daha düşük olarak ortaya çıkacaktı.

İşgücü istidamına gelince ülke işgücünün dağılımı ve montaj sanayinin yeri şöyledir: (% olarak)

	<u>1970 ÜCRETLİ</u>		<u>TOPLAM</u>		<u>ÜCRETLİ</u>		<u>TOPLAM</u>		
	1970	1975	1970	1975	1970	1975	1970	1975	
Tarım	3.9	2.0	67.7	64.1	Mali Kurum	0.3	0.9	1.0	1.1
İstihraç	0.7	0.63	0.73	0.66	Toplum İş. Hz.	9.3	10.4	10.3	11.4
Elektrik	0.1	0.08	0.1	0.1	İyi tanınan				
İnşaat	2.7	2.3	2.9	2.7	memur	1.7	3.1	2.3	4.1
Ticaret	1.4	1.8	4.5	5.3	1-10 işçi	0.9		3.3	
Ulaştırma	1.4	1.7	2.4	3.1	10-50 işçi	2.3		2.7	
					50 işçi	2.3		2.5	
						4.8	3.5	7.6	

Görüldüğü gibi toplum çalışanların 1970'te sadece % 2.5'u büyük çapta imalatla çalışmaktadır. (Ki, buna devlet sektörü de dahildir.)

(51) 1975'te toplam ithalat ve ihracat 87 milyar Lira civarındadır. (Milli gelir hesaplamalarında ise toplam iç ve dış ticaret 69 milyar Lira gösterilmektedir. Buda istatistiklerin nasıl tutarsız olduğunu ortaya koyuyor.) Halbuki aynı yıl içinde büyük imalatın geliri, 30-40 milyar Lira olarak hesaplanabilir. (Dipnot (15)te büyük imalat içinde hesaplanan pay üzerinden tahmin edilmiştir.) Yine 1975'te sadece küçük üreticilere verilen banka kredisinin hacmi 37 milyar Lira'dır. Gerçek tefeciliğin hacminin bunun çok çok üzerinde olması doğaldır. (Özel kesime açılan toplam banka kredilerinin hacmi ise 124 milyar Lira olmuştur.)

Bu birkaç istatistik ile, Türkiye'de sermayenin sanayici olmadığını, buna karşılık, tefeci, spekülâtör ve komprador nitelikte olduğunu ispatlamaktadır. (Kaynak- DİE, 1976 Cep İstatistik Yıllığı)

(52) Bu marjinal piyasaya, birçok kentte mekansal olarak da ayrılmıştır. Mesela Ankara'da Kızıl Ay ve Tunali Hilmi birinci tür ticaret merkezleri olmalarına karşın, Samanpazarı, Atpazarı, Koyunpazarı vb. marjinal piyasanın merkezleri olmaktadır.

(53) Bu ücretlere şöyle yansıyor: Ortalama yıllık ücret 1970 yılında, 3989 Lira ile 7438 Lira arasında değişmektedir. (DİE. II. Küçük İmalat Sanayi 1970)

(54) 1970 yılında küçük imalatla çalışan başına katma değer 12.531 TL olduğunu hatırlayalım. Büyük çaplı montaj sanayinde ise ortalama 59.610 TL idi. (Kuşkusuz büyük sanayide katma değer 4.5 misli yüksek olmasında tekel fiyatlarının da önemli payı vardır.)

<u>Konu</u>	<u>1. Bölge</u>	<u>2. Bölge</u>	<u>3. Bölge</u>
Nüfus	20.8	21.6	57.6
Alan	33.4	24.5	42.1
Karayolları	30.0	24.7	45.3
İmalat Sanayi			
-devlet işyeri	12.0	16.3	71.7
-özel işyeri	1.3	8.5	90.2
Katmadeger			
-devlet sektörü	7.6	3.7	88.7
-özel sektör	0.2	2.9	96.9
Ekili Alan			
-tahıl ve sanayi bitkileri	21.5	27.3	51.2
-yem bitkileri	52.7	22.7	24.6
Sebze	12.7	24.2	63.1
-hayvan varlığı	37.1	25.4	37.5
Banka mevduatları	7.0	19.0	74.0
Kredi Hacmi	3.0	21.0	76.0

Bölgelerin tanımı: 1. Doğu (Doğu ve Güney-Doğu, Gaziantep ve Maraş hariç, toplam 20 il)
2. Batının az gelişmiş yöreleri (Afyon, Bilecik, Burdur, Bolu, Çanakkale, Çankırı, Çorum, Denizli, Edirne, G. Antep, Giresun, K. Maraş, Kastamonu, Kırşehir, Niğde, Ordu, Sinop, Tokat, Uşak, Yozgat -Toplam 20 il)
3. Batının nisbeten gelişmiş yöreleri (geriye kalan 27 il)

<u>Bölgelerde:</u>	<u>1. Bölge</u>	<u>2. Bölge</u>	<u>3. Bölge</u>
Okuma Yazma Oranı	% 40.0	% 50.6	% 63.9
Elektirikli Köy Oranı	% 4.4	% 18.8	% 34.4
100 ha. başına traktör Sayısı	0.5	1.0	1.6
Ha. Başına Buğday (Ton)	878.	1 370	1 692
Tarımda Çalışan İşgücü Oranı	% 80.3	% 79.7	% 57.8

III - FEODALİZMİN TASFİYESİ SORUNU

Buraya kadar esas olarak feodalizmin çözülmesi üzerinde durduk: Önce, feodalizmin çözülmesi ve kapitalizmin ön şartlarının yaratılması süreci olan ilkel birikim süreci hakkındaki genel doğrulara, daha sonra bu sürecin emperyalizm şartlarında aldığı özgül biçimlere değindik-yarı-sömürge, yarı-feodal iktisadi yapıyı inceleyerek ülkemizin de, kapitalizmin evrimini değil, feodalizmin ağır ve acılı bir biçimde çözüldüğü kapitalizmin ön şartlarının yaratıldığı ilkel birikim sürecini yaşadığını ortaya koyduk.

Şimdi sorun, bu yapının nasıl tasfiye edileceğini açıklamaktır; çünkü ülkemizin iktisadi ve sosyal yapısını incelemekteki amacımız, bu yapının yasalarını, onu değiştirebilmek için kavramaktır. O halde önümüzdeki görev, feodalizmin çözülmesi ile tasfiyesi arasındaki diyalektik bağı kavramaktır. Bu yapılandıktan sonra, iktisadi ve sosyal yapının incelenmiş olması yalnızca göstermelik bir işten, "demokratik halk devrimi" çağrısı ise salt bir ajitasyondan öteye gidemez.

Günümüzde ve ülkemiz şartlarında feodalizmin tasfiyesinin neden proletarya önderliğinde bir demokratik halk devrimi sorunu olduğunu kavramak büyük önem taşımaktadır. Çünkü ülkemizdeki küçük burjuva oportünizmi bir yandan UDHD, MDHD vb. sloganları dilinden düşürmezken, bir yandan da feodalizmin tasfiyesi sorununu ekonomik ve siyasi temellerinden kopartarak devrim selinin önüne derme çatma barikatlar kurmaya çalışmaktadır. Oportünizm meseleni candamarına saldırmakta, feodalizmin çözülmesi ile tasfiyesini birbirine katıp karıştırmakta, bu ikisini birbirinden ayıran diyalektik dönüşüm noktasını, yani siyasi iktidarın eldeğiştirmesini ise laf kalabalığı arasında gözden gizlemeye uğraşmaktadır. Böylece, köhnemiş feodal üst yapının ve içi boşalmış feodal üretim ilişkilerinin tasfiyesinin ancak siyasi üst yapının tasfiyesi ile, yani devrim ile mümkün hale geleceğini muğlaklaştırmaktadır. Ayrıca, feodalizmin çözülmesi sürecini de bulanıklaştırmakta, ilkel birikim süreci ile, kapitalizmin iki ayağı üzerinde dikilmesini izleyen kapitalizmin evrimi arasındaki farkı yok varsaymaktadır. Altyapıda hakim hale gelse dahi, köhnemiş feodal siyasi üst yapı yıkılmadığı sürece, kapitalist evrimin toplum biçiminin esas yönü haline gelemeceğini, topluma damgasını vuramayacağını da anlaşılamaz kılmaktadır.(1)

Oportünizm bu kadar büyük bir kargaşa yaratmayı nasıl başarıyor? Kah evrim ile devrim arasına bir Çin Seddi örerek, kah devrimin görevlerini muhayyalesindeki evrime çözdürerek! Ancak kullandıkları farklı kılıflara rağmen bütün oportünistler aynı noktada birleşiyorlar.: Altyapıda kapitalizmin hakim hale gelmiş olduğunu ve ülkemizin kapitalizmin evrimini yaşadığını iddia ediyorlar. Fakat feodalizmin tasfiyesi için kendilerinden önderlik beklendiği konusunda da böbürleniyorlar. Aralarında en "açık sözlü" olanlardan Halkın Birliği, aslında feodalizmin tasfiyesini de hakim sınıfların gerçekleştirebileceğini, fakat "devrimli bir tasfiye" isteniyorsa, kendilerinin önderliğe tercih edilmeleri gerektiğini savunuyor!...

Bütün bu kargaşanın kökeninde, oportünistlerin üç önemli konuda kasıtlı olarak karışıklık yaratmaları yatıyor:

1. Feodalizmin çözüldüğü ve kapitalizmin ön şartlarının yaratıldığı ilkel birikim ile kapitalizmin iki ayağı üzerinde dikilmesini izleyen kapitalizmin evrimi arasındaki farkı siliyorlar. Her ikisi de feodalizmin çözüldüğü ekonomik evrim sürecinin iki aşaması olmakla birlikte, biri diğerinin zorunlu öncülü, "tarih-öncesi" olan, yönetici ekonomik ve siyasi yasaları bakımından birbirinden açık-seçik ayrılması gereken bu iki dönemi, muğlak ve belirsiz bir biçimde katıp karıştırıyorlar.

2. Feodal üretim ilişkileri ile gelişen üretici güçler arasındaki temel gelişmenin çözülmediği, yani, iki ayağı üzerine kalkmış olmakla birlikte kapitalizmin hala toplum biçiminin tali yönünü oluşturduğu evrim

süreci ile, demokratik devrimin tamamlanmasını izleyen feodal kalıntıların tasfiye edildiği evrim sürecini ayıran özellikleri bulandırıyorlar. Böylece, birinden diğere nitel sıçrama noktasını oluşturan, siyasal üstyapının yerle bir edildiği, iktidarın eldeğiştirdiği noktanın önemini örtbas ediyorlar.

3. Demokratik devrimin tamamlanması ile demokratik devrimin görevlerinin tamamlanmasını da birbirine karıştırıyorlar. Demokratik devrimin tamamlandığı noktanın, temel gelişmenin çözüldüğü, yani siyasal iktidarın eldeğiştirdiği nokta olduğunu laf kalabalığına getiriyorlar. Bu da yetmiyor, gelişmenin çözülmesi ile ortadan kaldırılması arasındaki farkı da gözardı ediyorlar. Böylece, yerle bir edilen feodal siyasal ve hukuki üstyapının yıkıntılarının temizlendiği tasfiye süreci ile bizzat siyasal üstyapının yıkıldığı dönüm noktası arasındaki diyalektik bağ koparıp atıyorlar.

Çeşitli oportünist gruplar arasındaki farklar, bu noktalarından hangilerini nasıl bir dozda birleştirerek kullandıklarına indirgenebilir. Birleştikleri nokta ise, feodalizmin tasfiyesi ile çözülmesi arasındaki diyalektik ilişkiyi kopararak UDEH, MDEH gibi şaşaalı sloganları içi boş birer put haline getirmeleri; kitlelerin onlara tapınmalarına ummalarıdır.

Oportünistlerin, çiltler dolduran safsata ile arapsaçına döndürdüklere bu konuyu aydınlatabilmek için önce, feodalizmin tasfiyesi demek olan burjuva demokratik devrim üzerinde genel olarak duralım; sonra da feodalizmin tasfiyesinin türlerini inceleyelim.

1- Feodalizmin Tasfiyesi ya da Burjuva Demokratik Devrim

a) Devrim Nedir?

"Gerçekten de Marksist açıdan devrim nedir? Yeni üretim ilişkileri ile olan çelişkinin belli bir anda çöküşüne yolaçtığı köhnemiş siyasal üstyapının, zor yoluyla yerle bir edilmesi-dir." (L-TE/C:9 sf.128)

Tarih boyunca, bir toplum biçiminden diğere geçişi oluşturan bütün devrimlerin özü, işte budur; yani, köhnemiş siyasal üstyapının, zora dayanarak yerle bir edilmesi. Dolayısıyla her devrimin canalcı sorunu, üstyapının belkemiğini oluşturan devlet iktidarının ele geçirilmesi sorunudur. Devlet iktidarının el değiştirmesi, yani kurulu üretim ilişkilerinin devamından çıkarı olan sınıflardan, yeni üretim ilişkilerinin hakimiyetinden çıkarı olan sınıfların eline geçmesi-işte bu, nitel bir sıçramanın, diyalektik bir değişim noktasının ifadesidir. Ve ancak bu nitelik değişimiyle, yeni üretim ilişkileri, kendine tekabül eden bir üstyapıya kavuşarak toplum biçimine damgasını vurabilir. İşte devrim dediğimiz zaman kastettiğimiz de, gelişen üretici güçler ile kurulu üretim ilişkileri arasındaki temel gelişmenin, köhnemiş üstyapının "zor yoluyla yerle bir" edilerek çözüldüğü bu dönüm noktasıdır.

Devlet iktidarının eldeğiştirmesi, köhnemiş ve kokuşmuş olan üretim ilişkileriyle, artık bu ilişkilerin kabına sığmayan üretici güçler arasındaki gelişmenin çözüldüğü noktadır; fakat bilindiği gibi bir gelişmenin çözülmesi, ortadan kalkması demek değildir. Köhnemiş siyasal üstyapı yerle bir edilir-ancak ne kurulu üretim ilişkilerinin hukuki ifadesi olan köhnemiş mülkiyet ilişkileri, ne de kokuşmuş üstyapının diğer öğeleri bir anda yokolmaz; üretici güçlerin gelişmesinin sonucu olan yeni üretim ilişkilerine tekabül eden üstyapı biranda kurulmaz. İşte, eski üretim biçiminin bir bütün olarak tasfiyesi dediğimizde anlaşılması gereken, köhnemiş üstyapının yıkıntılarının, içi boşalmış üretim ilişkilerinin kalıntılarının temizlendiği bütün bir dönemdir. Artık farklı bir temel çalışma gündeme gelmiştir ve sorun, esas olmaktan çıkıp tali duruma düşmüş olan eski üstyapının süreç içinde ortadan kaldırılması sorunudur.

Üstyapının "köhnemesine yolaçan", üretici güçlerin gelişmesi ve bu gelişim içinde kendine tekabül edecek üretim ilişkilerini doğurmasıdır.

Bu gelişme mevcut üretim ilişkilerinin içini boşaltır; kurulu üretim ilişkilerinin hukuki ifadesi olan mülkiyet ilişkilerini boş bir kabuk haline getirir. Onları yeni üretim ilişkilerinin karşısına bir engel ve tarihin akışı önüne bir set olarak diker. Gelişen üretici güçlerin temel ögesi emektir. Emekçi sınıfların yükselttiği sınıf mücadelesinin seli, gitgide direnci kırılan köf üretim ilişkilerinin, bu ilişkileri ayakta tutan hukuki ve sıyasal üstyapının oluşturduğu engeli gitgide daha büyük bir şeddetle sarsar. Üstyapı, direnci kırılmış, içi boş üretim ilişkilerini ayakta tutmaya çabaladığı, dolayısıyla üretici güçlerin gelişmesi önüne bir engel olarak dikildiği için eskimiştir; yıkılmalıdır! (2)

Köhnemiş üstyapı devrim yapılmadan "tasfiye" edilemez mi? Bir dizi dönüşümler, reformlar vb. ile eski üstyapı ortadan kaldırılıp, yeni bir üstyapı adım adım hakim hale getirilemez mi? Bu soruya verilecek cevap, Marksist-Leninistlerle her türden revizyonisti ayıran mihenk taşıdır. Marksist-Leninistler diyalektiğin onlara öğrettiği tek cevabı verirler: nitelik sıçramaları olmaksızın bir toplum biçiminden diğerine geçilemeyeceğini, eskimiş üstyapının tasfiyesinde canalıcı dönüm noktasının da iktidarın ele geçirilmesi olduğunu... Revizyonizme gelince, o da yüzyıllı aşkın süredir bu soruya yine hep aynı cevabı veriyor: değişik kılıklarla piyasaya sürdüğü, "devrimsiz tasfiye"nin de mümkün olduğu safatasını; yani reformlar yoluyla bir üretim biçiminden diğerine geçilebileceğini!

Bu ayırımı doğuran, Marksizm-Leninizmle revizyonizmin dünyaya bakış açıları arasındaki temel farklılık, diyalektik ile metafizik arasındaki ve materyalizm ile idealizm arasındaki farklılıktır. ("Devrimsiz tasfiye"nin ülkemizdeki açık savunucuları için bkz. dn.12)

Diyalektik, yıkımın ancak nitel bir sıçrama ile ve zor kullanımıyla gerçekleşeceğini öğretir. Dolayısıyla Marksist-Leninistler iktidarın el değiştirmesinden başka birşey olmayan bu diyalektik dönüşüm noktasından geçilmeksizin üretici güçler ile içi boşalmış üretim ilişkileri arasındaki temel gelişmenin çözülmeyeceğini savunurlar. Üstyapının ortadan kaldırılmasının, Marks'ın deyişiyle üstyapının dönüşümünün, "büyük ya da az bir hızla" gerçekleşmesinin devrimin özünü değiştirmediğini söyler; fakat yıkıntıların hızla ortadan kaldırılmasının üretici güçlerin çok daha hızlı bir gelişmesine yol açtığını bilerek daima böyle bir çözüm için mücadele ederler.

Lenin, yukarıda alıntı yaptığımız "Marksist açıdan devrim nedir?" sorusunu, Rusya'da burjuva demokratik devrimin başlangıç tarihi olan 1905 yılında, "demokratik devrimde sosyal demokrasinin taktikğini" saptayabilmek için soruyor, ve sözlerini şöyle sürdürüyor:

"Otokrasi ile kapitalist Rusya'nın tüm yapısı ve onun burjuva demokratik gelişmesinin tüm ihtiyaçları arasındaki çelişki, şimdi onun (otokrasinin-ç) çöküşüne yol açmıştır. Bu çöküş, çelişkinin yapay olarak askıda tutulduğu dönemin uzunluğundan dolayı büsbütün ciddidir. Üstyapı her ekleminden çatlamaktadır, baskıya karşı koyamamakta ve zayıflamaktadır. En çeşitli sınıflar ve grupların aracılığıyla halk, şimdi, kendi çabalarıyla kendisine yeni bir üstyapı inşa etmelidir. Gelişmenin belirli bir aşamasında, eski üstyapının faydasızlığı herkese aşikar hale gelir; devrim herkesçe tanınır." (L-TE/C.9, sf.128)

İşte üstyapının her ekleminden çatlamaya başladığı, devrimin herkesce tanındığı bu nokta, Marx'ın deyişiyle "toplumsal devrim çağı"nın açıldığı noktadır. F-kat bu nokta ne yeni üretim ilişkilerinin hakim hale geldiği, ne de üstyapının yerle bir edildiği nokta değildir. Bu, üstyapının yerle bir edilmesinin gereğini kitlelerin kavradığı, bu yolda altüst olun-şun başladığı noktadır. Kitleler üstyapının altüst edilmesinin gerliğini ne zaman kavrarlar? Yeni üretim ilişkileri köhnemiş üstyapıyı sarsmaya, onun eklemelerini çatırdatmaya başladığı zaman... Nitel dönüşüm ne zaman sağlanır? Ancak devrim tamamlandığı, yani çatırdıyan üstyapı yerle bir edildiği zaman... Devrimin görevleri ne zaman tamamlanır? Yerle bir edilen üstyapı ve eski üretim ilişkilerinin kalıntıları temizlendiği; yani üstyapının inşası tamamlandığı zaman

Örneğin Rusya'da, ilkel birikim tamamlanarak altyapıda kapitalizm daha 1890'larda hakim hale geldi ve otokrasinin temellerini sarsmaya başladı. 1905'te, köhnemiş olan bu siyasal üstyapıyı yıkmak için devrim mücadelesi başladı. Bu mücadele Şubat 1917'de başarıya ulaşılarak Çarlığı yıktı. Demokratik devrimin, feodal toprak mülkiyetinin kaldırılması, ulusal sorunun çözümü, kadınlar üzerindeki baskının ve din baskısının kaldırılması gibi görevlerini ise ancak Ekim devrimi tamamlayabildi.

Proletarya önderliğindeki Ekim devrimi, demokratik devrimin görevlerini en hızlı, en devrimci bir biçimde tamamladı. Ancak, Ekim devrimi yetişmiş olmasaydı, ağır aksak, acılı ve kerteli bir biçimde feodalizmin yıkıntılarını vekalintileri yine de tasfiye edilebilirdi. Çünkü bir kere nitel dönüşüm noktası açılmış, iktidar eldeğiştirmişti. Üstyapının belkemiğini oluşturan otokrasi yerle bir edildiğine göre üstyapının tümünün "büyük ya da az bir hızla" dönüşüme uğraması kaçınılmazdı. (3)

İşte ülkemizdeki küçük burjuva oportünizminin karmakarışık ettiği sorunun özü, kısaca budur. Şimdi, esas konumuz olan burjuva demokratik devrimini daha yakından inceleyelim.

b) Burjuva Demokratik Devrim

feodalizmin çözülmesi, yani bir yandan doğrudan üreticinin üretim araçlarından kopartılması, diğer yandan üretim araçlarının sermaye haline dönüşmesi süreci, üreticinin üretim araçlarıyla birliği üzerinde yükselen feodal üretim ilişkilerinin temellerini sarsar. Bu ilişkileri giderek kemirir ve feodal hukuku, bu hukukun bekçisi olan feodal devleti, emeğin özgürleşmesi önüne bir engel eder. Feodal üst yapı artık üretici güçlerin gelişmesini köstekler hale gelmiştir; diğer bir deyişle feodalizmin tasfiyesi sorunu tarihsel bir görev olarak ortaya çıkmış, toplumsal devrim çağı başlamıştır. Bu özgül toplumsal devrim burjuva demokratik devrimdir.

Burjuva demokratik devrimin temel sorunu emeği üretim araçlarından kurtararak özgür emeği yaratmaktır. Bu özellikle kırsal alanlardaki feodal mülkiyetin yıkılmasını ve feodal toplumun üretici güçlerinin belkemiğini oluşturan köylünün topraktan kopartılmasını gerektirir. Dolayısıyla demokratik devrimin özü toprak devrimidir-Feodal beyin, temel üretim aracı olan toprak (ve toprağa bağlı olan serf) üzerindeki mülkiyetinin ve bu mülkiyeti ayakta tutan feodal devletin yıkılması sorunudur.

Feodalizmin tasfiyesi sorunu, farklı ulusların karşısına farklı tarihi dönemlerde çıkmıştır. Kapitalizmin şafağı ile başlayan uluslaşma süreci ilkel birikim boyunca sürmüş ve uluslar içpazarın gelişmesi için gerekli bir ulusal devlet kurma görevi ile karşı karşıya kalmışlardır. Ulusal devletler, feodal devletlerin yıkılmasıyla, yeni üretim ilişkilerinin üstyapısı olarak kurulmuşlardır. Farklı ulusların feodalizmin tasfiyesi noktasına ulaştıkları farklı tarihsel koşullar ise, burjuva demokratik devrimin "ulusal" sorunundaki farklılaşmaları doğurmuştur. Burjuva demokratik devrimin ulusal sorunu, 1789 Fransa'sındaki gibi toprak sorunu ve onun siyasi ifadesi olan "eşitlik, özgürlük, kardeşlik", 1871 Almanya'sındaki gibi "ulusal birlik", ya da 1905 Devrimi ertesinde Lenin'in Rusya için saptadığı gibi "toprak"(daha da dar olarak "köylü") sorunu ve yine onun bir yansıması olan siyasi özgürlük sorunu olmuştur.

Fakat bu farklı ulusal sorunların temelinde yatan öz değişmemiştir; Başta feodal toprak mülkiyeti ve bunun bekçiliğini yapan feodal devlet olmak üzere, kapitalizmin gelişmesi önüne bir engel olarak dikilen feodal üstyapının yerle bir edilmesi; kapitalizmin en özgür gelişimi için gerekli koşulların sağlanması, bu amaçla devlet iktidarının feodallerden Burjuvaziye geçmesi ve feodal kalıntıların temizlenmesi...Değişen yalnızca kapitalizmin gelişmesi önündeki en büyük engeli hangi ögenin oluşturduğu ve tarihsel koşullara göre, üstyapının büyük bir hızla mı yoksa ağır ağır mı, topyekün mü yoksa kerteli olarak mı dönüştürüldüğüdür.

c) Feodalizmin Tasfiyesinde İki Hal Tarzı

Burjuva demokratik devrimin görevlerinin tamamlanmasında feodal kurum-

ların "büyük ya da az bir hızla" ortadan kaldırılması-işte feodalizmin tasfiyesindeki iki hal tarzının özü budur. Bu ayırımın temelinde yatan ise, ilkel birikim konusunu incelerken açıkladığımız gibi, feodalizmin çözülmesindeki iki temel süreç, yani bir yanda köylülüğün farklılaşması diğer yandan ise içbaşkalaşımıdır.

Aslında hiçbir ilkel birikim süreci, saf olarak farklılaşma, ya da saf olarak içbaşkalaşım şeklinde ilerlemez. Bu ikisi daimabir ölçüde kolkola girerler. Fakat, farklı tarihsel koşullar birini ya da öbürünü ön plana çıkarır; esas kılar. Diğerisi ise tali durumda kalır. İkel birikim süreci de esas yön hangisidir: köylülüğün farklılaşması mı, yoksa içbaşkalaşım mı? Birincisi feodalizmin "devrimci" yoldan, yani "aşağıdan" tasfiyesini ikincisi ise "çürümüş" yoldan, yani "yukarıdan" tasfiyesini dündeme getirir. Fakat her iki halde de şu kesindir: İster aşağıdan, ister yukarıdan olsun, bu bir devrimdir.

"Aşağıdan devrim", ya da "köylü usulü hal tarzı", devrimin devrimci yoldan gerçekleştirilmesidir. Üretici güçleri engelleyen eskimiş üstyapı acımasızca paramparça edilir; devrimin temel gücünü oluşturan köylü kitleleri feodal mülklere el koyar, kendilerini toprağa bağlayanbağlardan silkinir, ortaçağın karanlığından kopup kurtulurlar. Devrimci şiddet bu kurtuluşun ayağına köstek olan ne varsa ezip geçer. Ve üretici güçlerin seli üstyapıya parçalayıp attığında önünde geniş ve engelsiz bir mecca bulur.

"Yukarıdan devrim"e, ya da "Junker (Prusya) usulü hal tarzı"na gelince, bu da devrimdir-fakat adım adım gerçekleşen, ağır ve acılı, "kerteli" bir devrim. Üretici güçleri engelleyen eskimiş üstyapı adım adım darbelerle yıkılır; üretici güçlerin önündeki engeller kademe kademe indirilerek devrim selinin bu engelleri parçalayıp atması önlenir. Karşı-devrimci şiddet emeğin özgür kılınışını şarta bağlar; coşkun bir kurtuluşun yerine kademeli, ağır ve acılı bir kurtuluşu geçirir. Devlet iktidarı feodal beylerden burjuvaziye adım adım geçer; ve bu geçiş, burjuvazide ilerici ve devrimci olan ne varsa hepsinin tarihe karışması sayesinde gerçekleşir. Burjuvazi iktidara yaklaştığında kendi mezar kazıcısını, yani proletaryayı, karşısında ayağa kalkmış bulur. Böylece burjuvazi, feodalilerle paylaşarak devraldığı, köylülerin kanıyla lekelenmiş üstyapıya, "eşitlik, özgürlük, kardeşlik" bayrağını hiçbir zaman asamadan onu işçilerin kanıyla sulamaya başlar. Burjuvazi iktidarı ele geçirdiği dönüm noktasından sonra da feodallerden elini çekmez; feodal kurumların tasfiyesini, içbaşkalaşıma uğrattığı feodallerle kolkola tamamlar, Demokratik devrim görevleri tamamladığında zaten feodaller de artık burjuvalaşmış ve adım adım burjuvalaşan devleti proletaryaya karşı yürütecekleri baskının bir aracı olarak mükemmelleştirmişlerdir.

Bu iki hal tarzının her ikisi de, özü toprak sorunu olan uzlaşmaz bir çelişmenin şiddet yoluyla çözülmesidir. Şiddetin hedefi ve biçimi değişir-fakat feodal siyasal üstyapının şiddet kullanılarak yerle bir edilmesi değişmez. Şiddetin hedef ve biçiminin değişmesi, devrimin özünü değil, yalnızca devrimin ve görevlerinin tamamlanma biçimini değiştirir.

d) Burjuva Demokratik Devrimlerin Tarihsel Gelişimi

Feodalizmin tasfiyesinin iki yolu, soyut, tarihsel şartlardan kopuk kategoriler değil, tarihsel olgulardır. Bunları tarihsel önkoşullardan koparıp genel kavramlar olarak ortaya atmak, gerçekleri çarpıtmaktan başka hiçbir şeye hizmet etmez. Dolayısıyla burjuva demokratik devrimlerin tarihine, kısaca göz atmalı, farklı tarihsel dönemlerde bu devrimlerin itici güçlerini, hedef ve yöntemlerini incelemeli ve bunların söz-konusu iki hal tarzı açısından önemini ortaya çıkartmalıyız.

Burjuva demokratik devrimini ilk olarak gerçekleştiren ülke, 1649'da İngiltere oldu. Fakat bu devrimin şiddeti dünyayı sarsmadı. Bunun nedeni, İngiltere dışındaki ülkelerde ilkel birikimin henüz hayli geri bir düzeyde olması, dolayısıyla devrim ile karşı-devrimin karşılıklı mevzilenmemiş olmasıydı. Burjuva demokratik devrim 140 yıl sonra Fransa'da

patlak verdiğinde ise durum tamamen değişmişti. Ulusal uyanış Avrupa'ya etkisi altına almıştı; denizaşırı ticaret sayesinde hızla biriken tüccar sermayesinin de katkısıyla köylü kitleleri yağınlar halinde topraktan kopartılmış, fakat feodal üstyapı kurumlarının baskısı dalayısıyla emek özgürleşmemiştir. Bu gelişmelerin etkisini en güçlü bir biçimde hissettirdiği ülke ise Fransa idi..

Fransa'da yoksul köylülük ve henüz güçsüz, sınıf bilincinden yoksun durumdaki proletaryaya, emeğin özgür kılınması yolundaki çıkarları burjuvazinin çıkarları ile çakışan bu sınıflar, burjuvazi önderliğinde mücadeleye atıldılar. Esas olarak köylülüğün ve zanaatkarların farklılaşmasıyla oluşan genç ve devrimci burjuvazi, iktidarı elinde tutan Fransız aristokrasisine bayrak açtı. 14 Temmuz 1789'da ayaklanan halk kitleleri Paris'te feodal istibdadın simgesi olan ve Cumhuriyetçi devrimcilerin hapsedildiği Bastil zindanlarını yakıp yıktılar; böylece iktidarın burjuvazinin eline geçmesindeki tarihi adım atılmış oluyordu. Feodal toprak mülkiyeti altüst ediliyor, bir yandan giyotinler aralıksız işlerken, bir yandan da kirlarda malikaneler yerle bir edilerek beylerin topraklarına köylüler tarafından alkonuyordu.

Bu, yalnızca Fransa için değil, bütün dünya için büyük önem taşıyan tarihi bir dönüm noktası, "burjuva demokratik devrimleri çağı"nın başlangıcı oldu. Devrimin sloganı, "eşitlik, özgürlük, kardeşlik" burjuvazinin devrimci rolünü singelıyor; devrime katılan sınıfların objektif şartlarından doğan somut taleplerini dile getiriyordu. Arslan payı elbette burjuvaziye ait olacaktı, fakat tarihin çarkını hızla ileriye döndüren her devrim gibi, emekçi kitlelerin çıkarına olmak üzere önemli bir yol katediliyordu. Feodal toprak mülkiyetinin yıkılarak herkese eşit mülkiyet hakkının tanınması, eşit ve serbest oy hakkı, işgücünü özgürce satabilme hakkı... Kısacası, feodal hukukun devrilerek, yasalar önünde herkesi eşit kılan ve sermayenin egemenliğinden başka bir egemenlik tanımayan burjuva hukukunun galibiyeti. Böylece köylüyü toprağa bağlayan bağlar sökülüp atıldı. Proletaryaya gelince, o kendi özgürlüğünü kazanmak için önce düşmanın düşmanına karşı savaşmak zorundaydı. Fransız devrimi burjuva-proletaryaya çelişmesinin önplana çıkması için gerekli şartları yaratarak proletaryaya açısından da önemli bir hamle oldu..

Fransız burjuvazisinin önderliğinde gerçekleşen demokratik devrim, burjuvazinin "eşitlik, özgürlük, kardeşlik" bayrağının son şanlı dalgalanışı oldu. Bu tarihten sonra burjuvazi, kendi mezar kazıcısını karşısında bulmanın korkusunu giderek artan bir biçimde duydu. 19.yy. ortalarına gelindiğinde artık burjuvazinin çıkarları işçi ve köylü kitlelerinden çok feodallerle uzlaşır hale gelmişti. Böylece burjuva demokratik devrimler tarihinde yeni bir aşamaya geçiliyordu. Artık burjuvazinin "köylü usulü hal tarzı"na önderlik etme dönemi bir daha geri gelmemek üzere kapanıyordu. Engels bu dönüm noktasının nedenlerini şöyle açıklıyor:

"Burjuvaziyi, daha önce egemen olmuş tüm sınıflardan ayırarak özelliğ şudur ki, bu sınıfın gelişmesinde, tüm egemenlik araçlarının, böyleyse en başta, sermayelerinin tüm artışının, onu siyasal egemenliğe gitgide daha elverişsiz bir duruma getirmekten başka bir sonuç vermeyen bir dönüm noktası vardır. "Büyük burjuvaların arkasında da proleterler var." Burjuvazi sanayini, ticaretini, ve ulaştırma araçlarını geliştirdiği ölçüde, proletaryayı doğurur. Ve- her yerde mutlaka aynı olmayan ve mutlaka aynı gelişme derecesine erişmesi gerekmeden- belli bir anda, astarının, proletaryanın, kendisini hızla aştığını farketmeye başlar. Bu andan itibaren siyasal egemenliğini tek başına sürdürme gücünü yitirir; koğullara göre iktidarını paylaştığı ya da tamamen kendilerine bıraktığı yeni bağlaşıklar arar." (E-ABDD/sf. 20-1)

Engels, burjuvazinin-proletaryadan korkusu nedeniyle-yalnız kapitalizmin iki ayağı üzerinde nisbeten geç dikildiği Almanya'da değil, fakat

İngiltere ve Fransa'da dahi kendisine bağlaşıklar aradığını ve 19.yy. ikinci yarısında batı Avrupa ülkeleri burjuvazisinin siyasal bakımdan çökmeye uğrattığını söylüyor. Burjuva demokratik devrimlerin beşinci Fransa'da dahi burjuvazinin toplumsal varlığını, ancak siyasal egemenliğini Louis Bonaparte ile ordusunun ellerine vererek uzatabildiğini belirtiyor.

Almanya'da burjuva demokratik devrim ancak 1840'larda gündeme gelmişti yani proletaryanın az-çok güçlendiği, dolayısıyla burjuvazinin çıkarlarının feodal hakim sınıflardan ziyade proletarya ile çelişir hale geldiği dönüm noktasında. Burjuvazinin "eşitlik, özgürlük, kardeşlik" sloganı tarihe karışmış, buna karşılık proletarya da burjuvazi önderliğinde girişeceği bir mücadelede "silahını bir omuzdan öbürüne aktararak" burjuvaziye yöneltebilecek bilinci kazanmıştı. Burjuvazinin bu yüzden "aşağıdan" bir devrimden korkması, proletaryanın ise henüz köylülüğe önderlik edebilecek bilinç ve örgütlenme düzeyinde olmaması nedeniyle Almanya'da 1848 devrimi yenilgiye uğradı.

Ancak 1848'de Almanya'da kapitalist üretim ilişkileri, burjuva demokratik devrimin geciktirilemeyeceği kadar gelişmişti. Örgürce ve alabilirdiğine gelişebilmesi için "yarı-feodal" devletin yıkılarak burjuva diktatörlüğünün kurulması gerekiyordu.(4) 1848 devrimi sonucu, bu amaca yönelen bir değil iki yol ortaya çıktı: köylü usulü hal tarzı ve Prusya usulü hal tarzı; yani cumhuriyet ya da burjuva monarşisi.(5)

Birincisi için kararlılıkla mücadele eden proletarya oldu; ikinci yol ise, içbaşkalaşıma zorlanan toprak beylerinin, yani Junkerlerin insiyatifinde geliştirdi. Burjuvazi, galibiyeti içinde yok olmaktan başka bir tarihi görevi olmayan Junkerlerin yanında saf tuttu. Zaten burjuvazi ekonomik olarak, egemen sınıflar içinde en güçlü hale gelmişti ve "kontlar, dükler onun zafer arabasına zincirlenmişler"di. Burjuvaziyi siyasal egemenliği de eline geçirmekten alıykoyan tek neden, proletarya korkusu idi.

İki yol arasındaki mücadele, 1871'de Bonapartçı bir devletin (yani burjuva monarşisinin) kurulmasıyla ikinci yol lehinde çözümlendi. Almanya'da burjuva demokratik devrimin ulusal sorunu olan ulusal birlik, en güçlü devlet olan Prusya tarafından, Prusyalı junkerlerin temsilcisi Bismark'ın önderliğinde sağlandı. 1866 ve 1870 devrimleriyle -en zor politik engellerin kaldırılması devletin sınıfsal niteliğini değiştirdi- artık köylü usulü hal tarzı için umut kalmamıştı. Bu tarihten sonra Alman Marksistleri burjuva demokratik devrim asgari programından vaz geçerek burjuvazi ile proletarya arasındaki çelişmenin yeni yeni süreci belirleyen temel çelişme olan toplumsal üretim ile özel mülkiyet arasındaki çelişmenin çözümü için savaşıma başladılar. Feodalizmin siyasal üstyapısının tasfiyesindeki nitelik dönüşümü 1871'de sağlanmış olmakla birlikte tüm feodal kurumların temizlenmesi bu tarihten sonra uzun bir süre aldı. Engels'in deyişiyle "ayrıcılık ayrıcalık olarak kaldı; sadece feodal leheden burjuva ağzına çevrildi."(6)

Fakat 20. yüzyıla gelindiğinde, emperyalizmin doğuşuyla birlikte, burjuvazi Prusya yolu için dahi barutunu hemen hemen tüketmişti. Rusya'daki 1905 devrimi bunun en canlı kanıtı oldu. Rusya'da mutlak monarşinin burjuva monarşisine dönüştürülmesi için 1861 Köylü Reformu ile atılan ilk adım, 1905 sonrasında Üçüncü Devlet Duması ve Stolipin'in tarım siyaseti ile atılan ikinci daha önemli adımla dahi tamamlanamadı.(7)

Ancak Rusya emperyalizm çağına ilkel birikim sürecini tamamlamış bir ülke olarak girdiğinden ve Lenin'in deyişiyle 20.yy. başında "Rusya'nın burjuva gelişmesi köhnemiş üstyapının derhal parçalanmasını gerektirecek kadar olgunlaşmış" bulunduğundan, demokratik devrimin Prusya yolundan tamamlanması objektif olarak mümkündü.(8) Lenin bu ihtimali daha 1908 başında kabul etmekle birlikte henüz Cumhuriyet ile burjuva monarşisi arasındaki mücadelenin tamamlanmadığını ve Rusya proletaryasının yarı-19. yüzyıl öncesinin Alman proletaryasına kıyasla çok daha devrimci olduğunu vurguluyor; feodal Rusya ile kapitalist Rusya arasındaki çelişmenin burjuva monarşisinin galip gelmesi için gereken uzun süreye izin vermeye-

cek kadar keskinleştirdiğini ileri sürüyordu.(9)

Lenin'in bu sözlerinin doğruluğunu tarih ispatladı. 1917 Şubat Devrimi, 1905'ten 1917'ye kadar Köylü ve Prusya Usulü Hal Tarzları arasındaki mücadelelerin ürünü olarak ikili bir iktidar doğurdu: bir yanda İşçi-Köylü Sovyetleri, diğer yanda Geçici Hükümet. Burjuvazi demokratik devrimin görevlerini 1917 Şubat'ında dahi tamamlamamıştı; bu görevleri tamamlama sorumluluğu 1917 Ekim Devrimine kaldı. (10)

Ve, 1917 Ekim Devrimi burjuva demokratik devrimlerin tarihindeki ikinci büyük dönüm noktasını oluşturdu: 19.yy. ortalarında burjuvazi önderliğinde köylü usulü hal tarzının objektif şartları ortadan kalkmıştı; Ekim Devrimi burjuvazi önderliğindeki burjuva demokratik devrimler çağını tünden kapattı.

Emperyalizm öncesi çağda ilkel birikimlerini tamamlayarak kendi sermayelerine sahip hale gelen ülkeler burjuva demokratik devrimlerini tamamladılar. Bu ya, Fransa'da olduğu gibi köylü usulü, ya da Almanya'da olduğu gibi Prusya usulü ile gerçekleşti. Kapitalizmin büyük bir hızla geliştiği bu ülkeler, çoğunlukla emperyalist ülkeler haline geldiler; dünya pazarlarına el atarak ve dünyanın paylaşımını tamamlayarak diğer ülkeleri sömürgeleştirdiler. Demokratik devrimin 20.yy. başında, emperyalizmle birlikte gündeme geldiği Rusya, eski tipte burjuva demokratik devrimler çağının kapanmakta olduğu dönüm noktasının özelliklerini taşıdı. Köylü usulü ile Prusya usulü 1917 Şubatına kadar mücadele ettiler; 1917 Şubatı dahi bu mücadelenin bir devamı oldu. Ve, demokratik devrimin görevlerini, kendinden önceki bütün devrimlerden daha büyük bir kararlılıkla Ekim Devrimi tamamladı. Bu, emperyalizm ve proleter devrimleri çağındaki demokratik devrimlerin, proletarya önderliğindeki demokratik halk devrimlerinin bir habercisi idi.

Emperyalist sisteme dahil olduklarında ilkel birikim süreçlerini tamamlamamış olan ülkeler, emperyalizmle birlikte sömürgeleştirildiler; ya da yarı-sömürgeler haline getirildiler. Bu ülkelerde emperyalizm feodalizmi kendisine dayanak yaptı. Dolayısıyla feodalizmin tasfiyesi ile ülkedeki emperyalist sömürün tasfiyesi içiçe girdi; birbirine kopmaz bağlarla bağlandı. İkel birikimlerini tamamlayamayan sömürge ve yarı-sömürgelerin burjuvazileri cılız ve güçsüz kaldılar; bunların ancak emperyalizmin kompradorlaştırdığı ve feodal hakim sınıflarla kaynaştırdığı kesimleri palazlanabildiler. Dolayısıyla, 19.yy. ortalarından itibaren bütün çetin sınavlarda yegane tutarlı demokrat tavrı koyabilen proletaryanın demokratik devrime önderlik etmesiyalnızca mümkün değil, aynı zamanda zorunlu hale geldi. Ve böylece köylü usulü hal tarzının, yani aşağıdan devrimin yeni bir türü olan proletarya önderliğindeki demokratik halk devrimi, çağda damgasını vuran proleter sosyalist dünya devriminin bir parçası olarak gündeme geldi.

Özetleyecek olursak, burjuva demokratik devrimlerin tarihinde iki önemli dönüm noktası vardır: Avrupa'daki 1848 Devrimleri ve 1917 Büyük Ekim Devrimi.

1848 burjuvaziye kendisini neyin beklediğini göstererek, onu devrimci şiddetten ve dolayısıyla "aşağıdan devrim"in önderliğinden caydırdı. Feodallerle uzlaşmaya ve "yukarıdan" bir devrimin kazanımlarına razı etti. 1917 ise burjuvaziye objektif olarak ilerici bir rol oynamaktan dahi çekip aldı; onun yerine çağda damgasını vuran proletaryayı geçirdi. Ekim Devrimi, burjuva demokratik devrimlerde "aşağıdan devrim" dânesini geri getirdi, ama bu kez proletarya önderliğinde-burjuvazinin hiçbir zaman başaramadığı kararlılıkta ve mükemmelliyyette!

Buna göre, tarihsel olarak feodalizmin tasfiyesinin üç türü görüldüğünü söyleyebiliriz:

- (i) Burjuvazi önderliğinde "aşağıdan devrim"
- (ii) Prusya tipi "yukarıdan devrim"
- (iii) Proletarya önderliğinde "aşağıdan devrim", ya da demokratik halk devrimi

Şimdi bu türleri daha yakından inceleyelim.

2- Feodalizmin Tasfiyesinin Üç Türü

a) Burjuvazi Önderliğinde Aşağıdan Devrim

Buna köylü usulü hal tarzının klasik biçimi de diyebiliriz. Lenin, en saf örneği Fransa'da görülen bu tür aşağıdan devrim için "Fransız yolu" da diyor. Bu yolun etraflı bir açıklamasına girmeden yalnızca iki noktayı vurgulamak istiyoruz.

Fransız yolu bir burjuva cumhuriyetine giden en kısa ve acısız yol olmasına rağmen, devrimci şiddet kullanılmasının itici gücü, Fransa'da dahi, proletarya idi. Ve proletarya bunu bir vuruşta elde edemedi; 1789, 1830, 1848 ve 1871'de olmak üzere tam dört kez ayaklanmak zorunda kaldı. Lenin, bunu şöyle dile getiriyor:

"Rusya'dan daha eski ve daha 'tecrübeli' ülkelerde devrimci proletarya, 'bir kez yenildiği yere', iki, üç, dört kez yeniden atılma yeteneğini gösterdi; Fransa'da en ciddi yenilgilerin ardından tekrar tekrar ayaklanarak ve (sonunda-ç) artık son düşmanı olan gelişkin burjuvazi ile karşı karşıya gelerek, 1789 ile 1871 arasında dört devrim gerçekleştirdi; sosyalizmin zaferi için nihai mücadelede gerekli şartlara tekabül eden tek devlet biçimi olan cumhuriyeti elde etti." (aç-L) (L-TE/C.17, sf.234)

Burada dikkat edilmesi gereken iki nokta şunlardır:

1) Feodalizmin tasfiye biçimi, proletarya-burjuvazi gelişmesinin çözülmesi üzerinde önemli etkiye sahiptir. Bu gelişmenin çözümü için en elverişli şartları sağlayan devlet biçimi Cumhuriyettir.

2) Burjuvazi en devrimci çağında bile kendi saf iktidarını proletaryanın devrimci şiddeti sayesinde kurabilmiştir. Fransız proletaryası tam dört kez ayaklanarak, ve devrimci şiddet karşı-devrimci şiddetle çarpışarak Fransa'da burjuva demokrasisi en saf bir biçimiyle kurulmuştur.

Birinci nokta, her iki yol da devrimci olmasına rağmen, Marksistlerin Prusya yolu için değil de Fransız yolu için mücadele etmelerinin nedenidir. İkinci nokta ise, burjuvaziyi kaçınılmaz olarak gericileştiren, "yukarıdan" devrime iten ve giderek demokratik devrimin önderliğinden de koparan iç gelişmenin bir yansımasıdır. (11)

Zaten bu iç gelişmenin ta kendisidir ki, Fransa'da dahi burjuvazi önderliğindeki devrim feodalizmin bütün pisliklerini temizleyememiş; Lenin' in de belirttiği gibi 20.yy.'da bile feodalizmin izlerinin yaşayabilmesine yol açmıştır. Özü burjuvazi önderliğinde aşağıdan devrimle aynı olmasına rağmen, demokratik halk devrimi feodalizmin tasfiyesini çok daha mükemmel bir biçimde başarır. Dolayısıyla üretici güçlerin gelişme yolunu da burjuvazinin yaptığından çok daha büyük bir kararlılıkla açar.

b) Prusya Tipi "Yukarıdan Devrim"

Klasik biçimi Almanya'da görülen burjuva demokratik devrimin bu türü, feodalizmin çözümünde içişkalışımın ağır bastığı evrimlerin sonucunda görülmüştür. Feodalizmin nisbeten ağır ve acılı bir tasfiyesidir; fakat devrimsiz bir tasfiye asla değildir. (12) Bu konuda ülkemizdeki oportünistlerin tahrifatları, devrimci enerjinin çarçur edilmesi konusunda "başarılı"(!) bir katkılarıdır. Prusya yolu hakkında sayfalar dolusu yazılar yazılmış, hiçbir mantıksal tutarlılığı dahi olmayan bir dizi iddia devrimcilerin vaktini işgal etmiştir. Etraflı bir polemige girmemekle birlikte, sorunun ülkemiz devrimci hareketi içindeki güncelliği nedeniyle yapılan çarpıtmalara kısaca değineceğiz.

(1) Prusya Usulü Hal Tarzı "Devrimsiz Tasfiye" Değildir.

"Şüphesiz ki, 'Alman yolu' mümkündür. Ve biz bunu açık yüreklilikle ...

'genel demokratik' saldırıların sonuna Fransa, 1789-93 sonunda değil de 1871'den sonra (yani 1830, 1848 ve 1871'den sonra) ve Almanya 1849-50'den sonra değil de yine 1871'den sonra, 1860'ların anayasal anlaşmazlığından sonra ulaşılabilsen bir takım 'genel demokratik' saldırılar (ya da ayaklanmalar, krizler, vb.) sonucunda gerçekleşebilir. Struve, Guchoy ve Stolipin bir Bismark Rusya'sı doğurabilmek ve yaratabilmek için vargüçleriyle uğraşıyorlar. Hiçbir şey çıkmıyor. 'ktidarsız kalıyorlar. Hiçbir şey elde edemediklerini bütün işaretler gösteriyor ve kindileri de itiraf ediyorlar. Stolipin'in tarımsal siyaseti Bismarkçılık bakış açısından doğru. Fakat Stolipin kendisi dahi bundan 'iş çıkması' için 20 yıl 'istiyor'. Fakat Rusya'da 20 yıl ve hatta daha kısa bir süre (Fransız usulü olduğu takdirde) 1830-1848-1871 olmaksızın ve (Alman usulü olduğu takdirde) 1863-1865 olmaksızın imkansızdır. Mümkün değildir. Ve bütün bu tarihler (hem 1830-1848-1871, hem de 1863-1865) 'genel demokratik saldırıdır.' "(L-TE/C.34, sf.408-9) (13)

Şimdi Lenin'in burada söylediklerini daha yakından inceleyelim. Daha önce de belirttiğimiz gibi 1871, Fransa'da burjuva Cumhuriyetinin, Almanya'da ise burjuva monarşisinin sağlam ve geri dönüşü olmayan bir biçimde kurulduğu tarihlere dir. Lenin, her iki devlet biçiminin kuruluşunun da ancak bir dizi 'genel demokratik' saldırılar sonucu mümkün hale geldiğini vurguluyor. Fransız usulünde toplumsal devrim çağıının sayısız altüst oluşlarla, burjuva nitelikteki patlamalar ve feodal karşı-darbelerle dolu (hatta 1871 Paris Komünü gibi, proletaryanın iktidar hedefine yönelik bir hareketini dahi içeren) zengin ve karmaşık bir süreç olduğuna dikkat çekiyor ve diyor ki: Aşağıdan gelen devrimci şiddetin güçlüğü, sonunda proletaryanın burjuvaziye karşı vereceği savaş için en elverişli şartları sağlayan bir burjuva cumhuriyetini mümkün kıldı. Almanya'da böyle bir cumhuriyet kurulamadı; fakat kurulan burjuva monarşisi, yine devrimci altüst oluşların bir ürünü olarak ve burjuvazinin egemenliğini garanti altına alarak doğdu.

Lenin, 'genel demokratik saldırılar' olmaksızın salt reformlar aracılığıyla üstyapıyı dönüştürme hevesinde olan, yani feodalizmi 'devrimsiz tasfiye' etmeye çalışan Struve'lerin, Stolipin'lerin bu uğraşlarının beyhude olduğunu söylüyor. Bunun imkansızlığını tekrar tekrar vurguluyor. "Devrimsiz tasfiye"nin ne teorik, ne de tarihsel olarak mümkün olmadığını belirtiyor. Sorunun, bu devrimin "aşağıdan bir devrim"mi yoksa "yukarıdan bir devrim"mi olacağı noktasında düğümlendiğini tekrarlıyor.

Engels'in Prusya usulü hal tarzı hakkındaki teorik çözümlemesi zaten bu noktayı çok açık bir biçimde ortaya koymaktadır. Engels, 1866'da Avusturya'ya ve 1870'de Fransa'yı yenerek Almanya'nın ulusal birliğini sağlayan Bismark'ın 1848-71 arasındaki altüst oluş döneminin sonunda demokratik devrimi tamamladığını söylemektedir:

"(Bismark) yapılan barışla, Prusya'ya üç meşru Alman Prensiğinin ve bir özgür kentin topraklarını sağladı. ... Kısacası bu, devrimci araçlarla yürütülen esaslı bir devrimdi. Kuşkusuz bunun için onu en son suçlayacak olan biziz. Tam tersine biz, onu yeterince devrimci olmadığı için, tepeden inme bir burjuva devrimcisi olduğu için ancak yarım bir devrim yapabileceği için, bir kere ilhak yoluna girdikten sonra dürtü değersiz küçük devletle yetindiği için suçluyoruz. (E-TZR/sf.94-5)

Engels'in, Prusya usulü hal tarzının "devrimci araçlarla yürütülen esaslı bir devrim" olduğunu bu kadar net bir biçimde söylemesine rağmen, Lenin de pek çok yazısında ve tekrar tekrar, "Eski Rus kırsal bölgelerinin temellerinin şiddetli, devrimci bir parçalanışı olmaksızın" Rusya'nın gelişemeyeceğini vurgulamak için monarşisinin şiddetinin de bu devrimci parçalanışın bir biçimi; fakat köylüler ve işçiler için ağır

ve acılı bir biçimi olduğunu yinelemek zorunda kalmıştır.(14)

Neden?

Çünkü 1900'lerin Rusya'sındaki Menşevikler de, aynı günümüzün Türkiye'sindeki küçük burjuva oportünizminin yaptığı gibi, bir toplum biçiminden diğerine devrimsiz geçişin mümkün olduğunu iddia etmişler; köşeye sıkışıklarında Rusya'da burjuva demokratik devrim görevlerinin reformlar yoluyla burjuvazi tarafından tamamlanabileceğini ileri sürmüşler ve her halükarda demokratik devrim mücadelesinden kaçmak, feodalizmin tasfiyesini Stolipin-Kadet çözümünün eline terketmek için binbir dereden su getirmişlerdir.(15)

İşte bugün ülkemizde feodalizmi "devrimsiz" yoldan komprador burjuvaziye tasfiye ettirmeye çalışanların ilham perisi de Menşeviklerden başkası değildir.

(ii) "Yukarıdan Devrim", Kapitalizm İki Ayağı Üzerinde Dikilince Gündeme Gelir.

Lenin daha 1898'de , "Rusya'da Kapitalizmin Gelişmesi"ni yazdığı anda Rusya'da hakim üretim ilişkisinin sermaye ilişkisi olduğunu ispatlamıştı. 1902'de, "Rusya'da kapitalizm giderek hakim üretim biçimi haline gelmektedir" diyen Plehanov'u şöyle eleştiriyordu: "Bu kesinlikle yetersizdir. Rusya'da kapitalizm şimdiden hakim hale gelmiştir. (Eğer şimdiden 60, 40'a hakim hale gelmiştir dersem, bu asla 40'ın varolmadığı, ya da önemsizleştiği anlamına gelmez.)" (Aktaran:DT/S.1, sf.47)

Peki Rusya'da Prusya usulü hal tarzı ne zaman gündeme geldi? Lenin, iki hal tarzı arasındaki mücadelenin pratik bir sorun olarak işçi sınıfının karşısına ancak 1905 devriminin ardından çıktığını söylüyor. 1905 öncesinde, esas olarak Narodniklerle mücadele gündemdeyken, sorunun "kapitalizmin hakim olup olmadığı" düzeyinde konduğunu, oysa 1905 sonrası, toplumsal pratiğin bu düzeyi aştığını, sorunun, "a-tipi kapitalizm" ya da "b-tipi kapitalizm" olmak üzere bir üst düzeyde gündeme geldiğini belirtiyor ve şöyle diyor:

"yeni olaylar (hele 1905-07 yıllarındaki gibi dünya çapında tarihi önem taşıyan olaylar) daha somut ve daha ayrıntılı bir meseleyi, kapitalist tarımsal gelişmede iki yol ya da yöntem arasındaki mücadele meselesini ortaya çıkarmışken, kapitalizm meselesinin genel bir çözümlüyle yetinemeyiz." (I-TE/C.16, sf.119) (16)

Tarımsal kapitalist gelişmenin izleyeceği yolu belirleyecek olan, artık üretici güçlerin gelişmesini prangaya vuran feodal üstyapının hangi usulde tasfiye edileceğidir. Tasfiye meselesinin gündeme gelebilmesi için ise, ilkel birikim sürecinin tamamlanmış olması gerekir. (17)

Prusya usulü hal tarzı, kapitalizmin hakim hale gelmesinin bir yolu değildir; tam tersine, kapitalizmin hakim hale gelmesiyle hem zorunlu, hem de mümkün kılınan feodalizmin tasfiye biçimlerinden birisidir. İkel birikim sürecinin içbaşkalaşım yoluyla olması, "yukarıdan devrim" ihtimalini arttırır ve devrim sonrası tarımsal kapitalist evrimin de "Prusya yolu"ndan olmasının, yani ağır ve acılı bir yol izlemesinin öngartlarını hazırlar. Lenin, Rusya'da ilkel birikim sürecinin devrim sürecini etkileyişini şöyle anlatıyor:

"1861 yılı 1905 yılının babalığını yaptı. Birinci "büyük" burjuva reformu gelişme yolunu engelledi, köylülere bin kere daha kötü ve acı eziyete mahkum kıldı. Fakat 1905 burjuva devrimini önlemedi. 1861 reformu, aslında bir kapakçık açarak, kapitalizmin bir miktar büyümesine izin vererek olayı geciktirdi; fakat kitlelerin Çarın otokrasisine ve feodal toprak sahiplerine başkaldırışıyla 1905'te kıyaslanamayacak kadar daha geniş bir alanda savaşılan kaçınılmaz olayı engellemedi.... Üçüncü Devlet Duması ve Stolipin'in tarım politikası feodal toprak sahipleri tarafından gerçekleştiriler kin-

ci burjuva reformudur. 19 Şubat 1861, tamamen feodal o-
tokrasinin burjuva monarşisine dönüşümündeki(aç-L) bi-
rinci adımdı; 1908-10 dönemi, aynı yol boyunca(aç-L) a-
tılan ikinci ve daha da önemli bir adıma ifade etmekte-
dir." (I-TE/C.17, sf. 125-6)

Rusya'da 1861-1905 dönemi, içbaşkalaşımın ağır bastığı bir ilkel bi-
rikim sürecidir. "Yukarıdan devrim" ihtimali, temelleri 1861'de atılmış
olmakla birlikte ancak 1905'te, yani Rusya'da kapitalizmin artık iki a-
yağı üzerinde durduğu zaman gündeme gelmiştir. Zaten Marksistlerin bunu
bir aşağıdan devrime, bir Fransız şutuna döndürme mücadelesi de o zaman
başlamıştır. (18)

Tekrar etme pahasına bir kez daha vurgulayalım: Prusya yolu ve Ameri-
kan yolu kapitalizmin hakim hale gelişinin, yani ilkel birikimin iki yolu
değildir. Bu yollar, ilkel birikimi de içermekle birlikte, esas olarak
kapitalizmin iki ayağı üzerine kalkmasından sonraki evrimi için kullanı-
lan kavramlardır. İlkel birikimde ağır basan sürecin hangisi olduğuna,
somut tarihsel şartlara, sınıfların karşılıklı ilişkilerine, bilinç ve
örgütlenme düzeylerine bağlı olarak iki yoldan birisi galip gelir. Bu
da feodalizmin tasfiyesinin hangi hal tarzından olacağını belirler. (19)

(iii) "Yukarıdan Devrim" Sermaye Birikiminin Önündeki Engelleri
Temizler; Toprak Sorununun Ninal Çözümünü Hazırlar

Lenin 1909'da şöyle yazıyordu:

"Stolipin politikasının, 'Prusya' yolunda atılmış bir a-
dım daha olduğunu, bu yol üzerinde belli bir aşamada,
Amerika yolu için bütün umut ve olanakları yok edecek
diyalektik bir değişimin gerçekleşebileceğini kabul
ederim. Ama ben bu değişimin halihazırda katıyın gerçekleş-
memiş olduğunu ve dolayısıyla bir Marksistin, mesele-
nin 'klasik' sunumunu reddetmesine kesinlikle cevaz ol-
madığını, bunun kesinlikle yanlış olduğunu ileri sürü-
yorum.(aç-L) (I-TE/C. 16, sf)

Daha 1908'de ise şöyle diyordu:

"Stolipin'in tarım politikası, eğer çok uzun bir zaman
sürdürülseydi, eğer bu politika kırsal kesimdeki toprak
ilişkilerini tamamen ve sırf burjuva çizgilerde yeniden
kursaydı, bizi burjuva toplumunda herhangi bir tarım
programından vazgeçmeye zorlayabilirdi."
(I-TE/C.15, sf.271)

Hatta 1907'de "Rusya'da Kapitalizmin Gelişmesi"nin ikinci baskısına
başvuru yazarken Lenin, "Mevcut ekonomik temeliyle, Rus Devriminin bağlı-
ca iki gelişme çizgisi ve yönü objektif olarak mümkündür" diyor;ve bir
yanda Prusya diğer yanda Amerikan yolundan tarımsal kapitalist evrim ile
bu burlara tekabül eden iki hal tarzının özelliklerini anlatıyordu.

"Yukarıdan Devrim"nin gündeme geldiği ülkelerde, kapitalizm zaten ha-
kim hale gelmiştir; hem de feodalizmin tasfiyesindeki bir gecikmeye taham-
mül edemeyecek kadar! Dolayısıyla iktidar esas olarak liberal-monarşist
burjuvazinin ve "junker"lerin eline geçtiğinde temel çelişme çözülür; ar-
tık yeni bir süreç başlamıştır. Bu süreci tanımlayan temel çelişme pro-
letarya-burjuvazi çelişmesidir.

İşte Lenin'in "diyalektik bir değişim" derken kastettiği budur- yani
yukarıdan devrimin başarıya ulaşması. Somut olarak örnek veriresek, Al-
manya'nın 1871'i; Rusya'nın 1917 Şubat'ı! Bu dönüşüm mümkün değilse zaten
Prusya yolu mümkün değil demektir. İçbaşkalaşımın ağır bastığı her ilkel
birikim süreci Prusya yolunun bir parçası olmak zorunda değildir; çünkü
Prusya yolu esas olarak ilkel birikimin tamamlanmasından sonra gündeme
gelen bir yoldur ve gündeme gelip gelemeyeceği de tamamen tarihsel,
somut şartlara bağlıdır.

Lenin, mevcut ekonomik temeliyle, Rus Devriminin iki gelişme çizgisi

mümkündür; her ikisi de başarıya ulaşabilir- fakat Marksistlerin görevi kokmuş bir başarı için değil, Fransız şutu için savaşıdır, diyor. Ve Prusya yolunu, kokmuş başarıya giden yol olarak tanımlıyordu. Ama hiçbir zaman bu yolun başarıya ulaşma ihtimali olmadığını söylemiyordu. (20) Tam tersine, bu yolun başarıya ulaşma şansını sık sık vurguluyor ve Marksistlerin bu başarıya imkan tanımamaları gerektiğini savunuyordu.

(iiii) Her Devrim Gibi Yukarıdan Devrim'in de Canalıcı Sorunu, İktidar Sorunudur.

Engels, Prusya ordusunun 1866'da Kuzeybatı Almanya'yı ve 1870'te Güneybatı Almanya'yı Prusya topraklarına katarak, Elbe'nin doğusundaki 14, milyon eski Prusyalı ile, "toprak ağalarının Prusya türü katılaştırılmış feodalizminden uzun zamandan beri kurtulmuş 25 milyon'u karşı karşıya getirdiğini hatırlatıyor: "Böylece Prusya devlet yapısının tüm temellerini sarsan şey, Prusya Ordusunun zaferlerinin ta kendisidir; toprak ağalarının egemenliği hükümet için bile gitgide çekilme bir duruma geldi" diyor. (E-ABDD/sf.26)

Prusya'nın yarı-feodal devlet yapısının parçalanması, bir burjuva cumhuriyetinin kurularak kapitalizmin özgür gelişiminin koşullarının yaratılması özellikle 1848 sonrası Almanya'da tarihsel bir zorunluluk haline gelmişti. Fakat diğer yandan son derece hızlı sanayi gelişme, toprak ağaları ile burjuvalar arasındaki savaşımın yerine, burjuvalar ile işçiler arasındaki savaşımı geçirmişti. İşte bu, iki ateş arasındaki burjuva ziyi, yeni parlayan alev karşısında küllenmiş olanla birleşmeye itti ve burjuvazinin iktidarı feodallerle gönüllüce paylaştığı Bonapartist devlet biçimini doğurdu.

"...1840'tan sonra yavaş yavaş dağılan krallığın temel varlık koşulu, (feodal) soyluluk ile burjuvazi arasında ki savaşım idi; krallık bu savaşım içinde dengeyi sağlıyordu; artık soyluluğu burjuvazinin baskısına değil, ama tüm varlıklı sınıfları işçi sınıfının baskısına karşı korumanın önem kazandığı andan itibaren, eski salt krallık, özel olarak bu erekle hazırlanmış devlet biçimi olan bonapartist krallığa dönüşmek zorunda kaldı... bu geçiş 1848'den sonra Prusya'nın ileriyeye doğru attığı en büyük adım olmuştur-Prusya modern gelişmenin bu derece gerisinde kalmıştı. Prusya henüz yarı-feodal bir devlettir; oysa bonapartistlik, ne olursa olsun, feodalizmin ortadan kaldırılmasına dayanan modern bir devlet biçimidir."(E- ABDD/sf. 26)

Gerek Engels, gerekse Lenin burjuvazi ile feodaller arasındaki sınıf gelişmesinin çözüldüğü "dialektik değişimin", mutlak monarşinin, burjuva monarşisine dönüştüğü nokta olduğunu vurguluyorlar. Lenin 1908'de, III. Duma'dan söz ederken, "Şüphesiz ki bu Kara-Yüz 'anayasal' organı, mutlak monarşinin Bonapartistme doğru diğer bir gelişimidir" diyor. (L-TE/C.15, sf.271.) Aynen 1848-1871 arası Almanya'da olduğu gibi(21)

Her devlet biçimi sınıf mücadelesinin bir aracı olduğuna göre, "bonapartist devlet'in hangi sınıf mücadelesi temelinde yükseldiğini açıkça kavramalıyız: Bu devlet, burjuvazi-proletarya savaşında, hem burjuvazini hem de onun dümen suyunda soyluluğun, proletaryaya karşı koyuşunun aracıdır. Soyluluk bir varlıktır ama artık burjuvazinin elindedir; burjuvazi onu giderek tasfiye edecektir. Yani bu devlet bir yandan proletaryayı bastırarak, bir yandan da birçok feodal kalıntının ışını bitirecektir. Bonapartist devletin tarihi görevi budur.

Ve yukarıdan devrim de, bonapartist devleti doğuran devrimden başkası değildir. Bir elinde hala feodalizmin kılıbı olsa da, bonapartist devletin şiddetinin esas hedefi artık proletaryadır. Dolayısıyla proletaryanın nihai zaferinin yolu da açılmıştır.

"Prusya yolu"ndan dem vururken, iktidarın değiştirilmesinden, sorun-çan alıcı noktası olan devletin niteliğinden söz etmemek, Prusya

yolunur. Özüni zerrece kavramamak demektir. Prusya usulü hal tarzından, ya ni bonapartist devletin kuruluşundan bağımsız bir Prusya yolu düşünülemez. (22)

(iiii) Prusya Usulü Hal Tarzında, İki Ayağı Üzerinde Dikilen Kapitalizm 'Genel Demokratik Saldırıları'a Yol Açır

Gerek Almanya'da, gerekse Rusya'da -kapitalizmin emperyalizmin şafağında iki ayağı üzerinde dikildiği bu ülkelerde- kapitalizmin altyapıda nakim hale gelişini, demokratik devrim çağı izlemiştir. Kapitalizm bir kez ayağa kalktıymıydı, zincire vurulmuş bir vahşi hayvan gibi kükreyip, kendisini engelleyen ne varsa parçalayıp atmaya çalışmıştır. Hem 1848, hem de 1905 işte bu şahlanişın ürünleridir. Bunları diğer "genel demokratik saldırılar" izlemiş ve sonunda, Almanya'da 1871'de, Rusya'da Şubat 1917'de mutlak monarşi yıkılmıştır.

Ülkemizde, kapitalizmin Prusya yolundan hakim hale geldiğini savunan oportünistlere sormak gerekir: Madem ki kapitalizm iki ayağı üzerinde dikilmiştir, nerede bizim 1868'imiz, 1863-65'imiz; hani bizim 1905 ve 1906'mız, vb. ?

Bu sorulara karşı 1908'i, 1923'ü, hatta 14 Mayıs 1950'yi ve 27 Mayıs 1960'ı göstermeye heveslenenler çıkacağını biliyoruz. Ama bu hevesliler de bilmiş olmalılar ki, eğer Lenin'in söylediği gibi Stolipin-Kadet çözümü "bir düşük, bir erken doğum, bir kürtaj" kabul edersek, bütün bu tarihler olsa olsa bir dış gebeliktir; başka bir şey değil! Çünkü buraya kadar anlattığımız gibi, Stolipin-Kadet çözümü kapitalizmin gelişmesi önündeki engelleri ortadan kaldırıyordu; dolayısıyla ağır ve acılı da olsa objektif olarak ilericiydi. Ve, nurtopu gibi olmasa da bir çocuk dünyaya getirebilirdi. Lenin'in de belirttiği gibi Stolipin'in tarımsal bonapartizmi, "Rusya'da bizzat köy komününün kendisi kapitalist bir yolda gelişiyor olduğu için amacına ulaşıyordu. Burjuvaziyi Stolipin-Kadet çözümüne zorlayan ise, 1905'in- başarısız kalmasına rağmen hem monarşinin, hem burjuvazinin yüreğine korku salan-güçlü şiddet hareketi, "genel-demokratik saldırısı" idi.

Oysa 1908 ve 1923'ler, 1950'ler, 60'lar, birer dış gebelikten, sahte bir şişkinlikten ibaret kaldı; hiçbir şeye hayat veremediler. Gelişen ve doğan ne varsa bu tarihlere rağmen gelişti ve doğdu. Ne 1908'de gelen meşrutiyet, ne 1923'te ilan edilen cumhuriyet, ne 1950'nin "çok partili demokrasisi", ne de 1961 anayasası- bu üstyapısal reformların vaadlerinde hiçbirini halkın yükselen mücadelesini bastırmak için verilen göstermelik tavizlerden öteye geçemediler. Bunlar, hakim sınıfların gücü yettiğinde, göstermelik olarak dahi vitrinde bırakılmayıp çatır çatır geri alındılar. Bizzat altyapının kendisi kapitalist bir yolda gelişiyor olduğundan, temel kazılmayan inşa edilmiş kof bir abide gibi, her esen yelde devrilip gittiler.

Bu işin birinci yanı, Yani ülkemizde kapitalizmin Prusya yolundan hakim hale geldiğini ve feodalizmin de komprador burjuvazi tarafından tasfiye edilmekte olduğunu savunanların cevaplaması gereken yanı. İşin bir de ikinci yanı var ki küçük burjuva oportünizminin tümünü ilgilendiriyor. "Prusya yolcu"lar da dahil olmak üzere ülkemizdeki küçük burjuva oportünizminin ortak iddiası altyapıda kapitalizmin hakim hale gelmiş olduğudur. Çoğunluğun üzerinde anlaştığı tarin de 1950'lerdeki Marşal yardımıyla giren traktörlerin Anadolu toprağını altüst ettiği(!), tarımsal kapitalizmin alıp başını gittiği(!), dönemin sonudur. Ve yine hepsinin ortak kanaati, ülkemizde demokratik devrimin çözmesi gereken temel çelişmenin bu sayede keskinleşmiş olduğu, hem de tabii, "kapitalizmin" en çok geliştiği yerlerde keskinleşmiş olduğudur.(23)

İşte tam da bu noktada, biraz önce sorduğumuz soruyu tersine çevirip bu kez bu "kapitalist yolcu"ların tümüne yöneltmek gerekir? Madem "genel demokratik saldırılar"ın toprağı 1950'lerde yeni yeşerdi; o zaman nasıl oldu da bir 1908, bir-1923 patlak verdi?

Küçük burjuva oportünizminin, kendi oportünist çizgisiyle mantıksal bir tutarlılık içinde kalarak bu soruya cevap vermesi imkansızdır. Türkiye'de bir 1908'i, bir 1923-ü; Çinde bir 1911-i mümkün kılan, altyapıda kapitalizm hakim olmamasına rağmen demokratik bir devrimci hareketi mümkün kılan, milli devrim ile demokratik devrimi birbirine kopmaz bağla la bağlayan emperyalist sömürünün ta kendisidir. Ve yine bu nedenle demokratik halk devriminin gündeme gelmesi için de ne kapitalizm hakimiyeti zorunlu bir öncüdür; ne de bu devrimi gerçekleştirmek için kavranacak halka "kapitalizmin en gelişmiş" olduğu yerlerdir!

Demokratik halk devriminin maddi temellerini burjuva koyduğumuz şekilde kavramayanların ağzında UDHED'ler, MDHD'ler, vb. birer içi boş çağlık olmaktan öteye gidemeyecektir. Artık bunu kanıtlamak için demokratik halk devrimini, yani feodalizmin tasfiyesindeki üçüncü türü daha yakında incelemeye geçebiliriz.

c) Demokratik Halk Devrimi

"Batı kıta Avrupa'sında, burjuva demokratik devrimler çağı, aşağı yukarı 1789 ile 1871 arasında oldukça belirli bir dönemi kapsar. İşte bu dönem, milli hareketler ve milli devletlerin kuruluş dönemidir. ...Doğu Avrupa'da ve Asya'da burjuva demokratik devrimler dönemi 1905 yılına kadar başlamıştı. Rusya'da, İran'da, Çin'de devrimler, Balkan Savaşları... Doğu'da bizim(aç-L) dönemimizin dünya olayları zincirini bunlar teşkil eder." (I-DUKH/sf.113)

Lenin'in burada özetlediği gibi, Rusya'daki 1905 Devrimi, Türkiye ve Çin gibi yarı-sömürge ülkelerdeki demokratik devrim dalgasının, Bulgaristan, Yunanistan, Arnavutluk gibi Balkan ülkelerindeki milli bağımsızlık ateşinin bir habercisi oldu. Artık demokratik devrim fırtınası batıdan doğuya kayıyordu.(14)

Doğu'ya kayan demokratik devrim fırtınası, Ekim Devrimiyle birlikte yepyeni bir çehre kazandı. Ekim Devrimi dünya tarihinin bütün gidişini değiştirdi ve yeni bir çağ başlattı. Bütün dünya proletaryasının uyanmış bir siyasi güç haline gelmesinin şartlarını yarattı-böylece Demokratik Halk Devrimlerinin toprağını açtı ve proletarya önderliğindeki bu devrimleri, eski tipte burjuva demokratik devrimlerin bir parçası olmaktan çıkararak yeni tipteki demokratik devrimlerin parçası haline getirdi.(25)

Daha önce de belirttiğimiz gibi, Türkiye, Çin ve İran gibi yarı-sömürge ülkelerde, yabancı kapitalizmin istilası bir yandan kapitalizmin gelişmesinin şartlarını yaratırken, bir yandan da bu gelişmenin önüne dikilmişti. Emperyalizm sözkonusu gelişmeyi büsbütün nefessiz bıraktı. Dolayısıyla bu ülkelerde kapitalizm iki ayağı üzerinde dikilemedi ve feodalizmin tasfiyesini -az ya da büyük bir hızla - başarabilecek bir milli burjuvazi oluşamadı. 1905 Rus Devrimi 1906'da İran'da, 1908'de Türkiye'de ve 1911'de Çin'de patlayan demokratik hareketlerin şafağını söktürmekle birlikte, onlardan hayati bir noktada farklılaşıyordu -Rusya'da kapitalizm daha 19.yy. sonunda iki ayağının üzerinde dikilmişti. Zaten 1905 Devrimine yol açan da bu olgudan başkası değildi.

Peki ya Türkiye, Çin, İran gibi ülkelerde kapitalizm hakim hale gelmiş olmasına rağmen nasıl oluyor da demokratik hareketler geliştirebiliyor ve bu ülkelerde burjuva demokratik devrimler çağı açılabiliriyordu? Bunun nedeni, bizzat emperyalist sömürünün varlığı idi. Milli devrim ile demokratik devrimin içiçe girmesi ve anti-emperyalist mücadelenin demokratik bir muhteva kazanmasıydı. Dolayısıyla, Türkiye'de çok cılız kalmakla birlikte, İran'da ve özellikle Çin'de, burjuva demokratik devrim çağını açan hareketler demokratik bir muhtevanın yanı sıra, anti-emperyalist bir öze de sahiptiler.

Ancak, henüz proletarya önderliğinin şartları olgunlaşmamış olduğu için bu hareketlerin başarıya ulaşması objektif olarak imkansızdı. Dolayısıyla bunların içinde gerçekten demokratik bir muhtevaya sahip olan tek

devrim, 1911 dahi, feodalizmden ve emperyalizmden arınmış bir Çin yaratmayı başaramadı. Böyle bir Çin ancak Mao Zedung önderliğindeki ÇKP'nin, yarı-sömürge, yarı-feodal bir ülkede demokratik devrimi başarıya ulaştırmanın şartlarına açıklık getirmesi ve bu tezleri hayata geçirmesi sayesinde 1949'da kuruldu.

Çin Halk Cumhuriyeti'nin kurulduğu 1 Ekim 1949 tarihi, bu bakımdan, Ekim devriminden sonra çağımızın en önemli olayıdır. Çin Halk Cumhuriyeti, Lenin ve Stalin'in tezlerinin Mao Zedung tarafından yarı-sömürge, yarı-feodal Çin şartlarına yaratıcı bir biçimde uygulanmasının bir ürünüydü. Sömürge ve yarı-sömürgelerde sosyalizme geçiş döneminin iktisadi ve siyasi gereklerini yerine getiren demokratik halk diktatörlüğünün, dünya nüfusunun dörtte birini kucaklayan muhteşem bir örneği idi. Mao Zedung 1940 yılında şöyle diyordu:

"(Birkaç devrimci sınıfın ortak diktatörlüğü altındaki cumhuriyetler-Bn) sömürge ve yarı-sömürge ülkelerin devrimlerinde benimsenmesi gereken geçiş döneminin devlet biçimidir. Bu devrimlerin herbirinin kaçınılmaz olarak kendine has belli özellikleri olacaktır, ama bunlar genel bir tema üzerindeki küçük çeşitlemelerdir. Sömürge ve yarı-sömürge ülkelerde yer alan devrimler olduklarına göre, devlet ve hükümet yapıları zorunlu olarak temelde aynı, yani birkaç anti-emperyalist sınıfın ortak diktatörlüğü altındaki yeni demokratik bir devlet olacaktır. Bugünün Çin'inde Japonya'ya karşı birleşik cephe, yeni demokratik devlet biçimini temsil etmektedir. Japonya'ya karşıdır ve anti-emperyalisttir; aynı zamanda birkaç devrimci sınıfın ittifakı olan bir birleşik cephedir.... Proletarya önderliği altındaki yeni demokratik cumhuriyette devlet teşebbüsleri sosyalist bir niteliğe sahip olacak ve bütün milli ekonominin önder gücünü meydana getirecektir; fakat cumhuriyet kapitalist özel mülkiyete genel olarak el koymayacak ve 'halkın geçim şartlarına hükmetmeyen' kapitalist üretimin gelişmesine engel olmayacaktır. Bunun nedeni Çin ekonomisinin hala çok geri olmasıdır. ... Hiç şüphesiz şimdiki devrim birinci adımdır ve gelişerek, ileri bir tarihte, ikinci adıma, yani sosyalizme dönecektir. ... Çin'deki devrimin şimdiki görevi, emperyalizme ve feodalizme karşı savaşımdır ve bu görev yerine getirilmedikçe sosyalizm sözkonusu değildir. Çin devrimi bu iki adımı, önce Yeni Demokrasi, sonra da sosyalizm adımlarını atmak zorundadır.... 'Tek devrim teorisi' aslında hiç devrim yapma teorisinden başka birşey değildir ve meselenin özü de budur. ... Bugünkü dönem için Yeni Demokrasi ve gelecek için sosyalizm: Bunlar, aynı komünist ideolojinin rehberliğindeki organik bir bütünü iki parçasıdır." (MZ-SE/C.2, sf.352-63)

Mao Zedung burada demokratik halk devrimini tanımlayan özgül iktisadi ve siyasi şartları açık bir biçimde ortaya koymaktadır. Canalıcı nokta, demokratik halk devrimini, bir yandan eski tipte burjuva demokratik devrimlerden, diğer yanda sosyalist devrimden ayıran özellikleri kavramaktır. Bu ayrımlar yapılmazsa, sağ ve 'sol' sapmalar kaçınılmazdır -öyle sapmalar ki bunlar yarı-sömürge, yarı-feodal bir ülkede 'hiç devrim yapma teorisi'nin kılıfı haline gelirler ve devrimin önünde büyük bir engel oluştururlar.

Demokratik halk devriminin, hem eski tipte burjuva demokratik devrimle, hem de sosyalist devrimle ortak özellikleri vardır ama her ikisinden de farklıdır. Eski tipte burjuva demokratik devrimle ortak olan yanı, her iki devrimin özünü de feodalizmin tasfiyesi-yani toprak(tarım)- sorununun oluşturmasıdır. Sosyalist devrimle ortak olan yanı ise, emperyalizme yönelmiş olması ve dolayısıyla dünya Proleter-sosyalist devriminin bir parçası olmasıdır. (26)

Demokratik halk devriminin hem burjuva demokratik, hem de sosyalist devrimle ortak bazı özellikleri olmakla birlikte, isminden de anlaşılacağı gibi temelde hala demokratiktir. Demokratik devrimle sosyalist devrimi ayırdeden nedir? Birincisinin üretimin toplumsallaşması önündeki engelleri kaldırmakla, ikincisinin ise üretimin toplumsal niteliği ile üretim araçlarının özel mülkiyeti arasındaki çelişkiyi çözmekle görevli olmasıdır. Üretim toplumsallaşmadan, üretimin toplumsal niteliği ile özel mülkiyet arasındaki çelişki nasıl gündeme gelebilir? İşte Mao Zedung'un "Çin devrimi bu iki adımı, önce Yeni Demokrasi, sonra da sosyalizm adımlarını atmak zorundadır" derken kastettiği tam da budur.

Üretimin toplumsallaşması önündeki engeller bir kez yıkıldıktan sonra, giderek toplumsallaşan üretim özel mülkiyetin eline terk mi edilecektir? Hayır; eski tipteki burjuva demokratik devrimlerdekinden farklı olarak, demokratik halk devrimi üretimin toplumsallaşması önündeki engelleri bir kez yıktıktan sonra, proletaryanın öncü müfrezesi Komünist Partisi üretimi sürekli denetim altında bulunduracak, feodalizmin kalıntıları tasfiye edildikçe ve toplumsallaşma yolunda adımlar atıldıkça, üretim araçları üzerindeki özel mülkiyeti adım adım ortadan kaldıracaktır.

Eski tipte burjuva demokratik devrim, emeğin özgürlüğü önündeki engelleri yıkarken emeği ücret köleliğine mahkum etmiş, emeği üretimin objektif şartlarından tamamen kopartarak özgür kılmıştır. Emeğin tam özgürlüğü önündeki engellerin kaldırılmasını ise sosyalist devrime bırakmıştır. Demokratik halk devrimi ise, özü hala emeğin özgür kılınması olmakla birlikte, bunu, emeğin tam özgürlüğü hedefine bilinçle yönelerek ve emeğin tam özgürlüğünün bazı hazırlık öğelerini (örneğin sosyalist mülkiyet ilişkilerini, komünist ideolojiyi, vb.) geliştirerek ve adım adım yaygınlaştırarak gerçekleştirir. Mao Zedung'un, yeni demokrasi ve sosyalizmin, "aynı komünist ideolojinin rehberliğindeki organik bir bütünün iki parçası" olduklarını söylemesi, işte bu gerçeği ifade etmektedir.

Demokratik devlet tamamlandığında, yani feodal-faşist devlet bir bütün olarak yıkıldığında, emeğin özgürlüğü önündeki engeller de kaldırılmış olur. Ancak, yine yarı-sömürge, yarı-feodal yapının bir sonucu olarak, örneğin Çin gibi geniş bir ülkede-ki bu Türkiye gibi orta büyüklükteki bir ülke için de geçerlidir- iktidar ancak parça parça ele geçirilebilir. Bu ne anlama gelir? Bu, bütün ülkede emeğin özgürlüğü önündeki engellerin kaldırılmasının uygun adım yürümediği anlamına gelir. Feodalizmin tasfiyesine, feodal mülkiyetin en güçlü olduğu yerlerden başlamak gerekir. Buralarda emeğin özgürleşmesiönündeki engeller yıkıldıktan sonra üretim de adım adım toplumsallaşır. Ve, feodal-faşist devletin bütünüyle yıkılmasından önce bu iş ancak kızıl siyasi iktidarlaraltında, yani parça parça demokratik halk iktidarlari altında başarılır. Dolayısıyla yeni demokratik iktisadi düzen ve onun yoğunlaşması ifadesinden başka birşey olmayan demokratik halk diktatörlüğü daha demokratik devrim tamamlanmadan önce adım adım inşa edilir. Bu da demokratik halk devrimini, eski tipte burjuva devriminden ayırdeden bir diğer özelliktir. Mao Zedung'un "Bugünün Çin'inde Japonya'ya karşı birleşik cephe yeni demokratik devlet biçimini temsil eder" sözlerinin anlamı budur. Ve yine Mao Zedung'un belirttiği gibi, birkaç anti-emperyalist sınıfın ittifakına dayanan bu sosyalizme geçiş döneminin devlet biçimi, küçük çeşitlemelerle bütün sömürge ve yarı-sömürge ülkeler için geçerlidir. Proletaryanın, hangi sınıflarla, hangi stratejik ve taktik aşamalarla ne tür ittifaklara giriştiği, ülkenin somut şartlarına göre farklılaşmakla birlikte, devletin biçimi, öz olarak değişmez.

Demokratik halk devrimini eski tipte burjuva demokratik devrimden ve sosyalist devrimden ayıran özellikleri ana hatlarıyla koyduğumuza göre, artık bu devrimin iktisadi ve siyasi temellerini inceleyebiliriz.

(i) Yeni Demokrasinin İktisadi Temeli

Demokratik halk devriminin iktisadi hedefi, üretimin toplumsallaşması önündeki engellerin yıkımıdır. Henüz ilkel birikim sürecinin tamamlanmadığı, kapitalizmin önkoşullarının yaratılması sürecinin yaşandığı yarı-sömürge, yarı-feodal bir iktisadi yapıda, emperyalizmin pompaladığı dengelessiz gelişme üretimin toplumsallaştırılması için tek bir formüle imkan tanımaz. İktisadi hedef, mevcut üretim ilişkilerinin her bir türünü bir adım ileriye, toplumsal üretimde bir basamak yukarıya götürebilmektir. Dolayısıyla demokratik halk devrimi yarı-sömürge, yarı-feodal iktisadi yapıda hazır bulunduğu başlıca üç iktisadi kategoriyi farklı bir biçimde - fakat daima üretimin toplumsallaştırılması hedefine yönelik olarak - geliştirebilir: komprador burjuvazinin sermayesi devletleştirilerek esas olarak sosyalist sektör haline dönüştürülür; feodal sınıftan topraklarına el konularak 'toprak işleyenindir' ilkesine göre yoksul ve orta köylülere dağıtılır; milli burjuvazinin sanayi ve ticareti ise korunur. (27)

Demokratik halk devriminin iktisadi siyaseti, iktidarı bütünüyle ele geçirilmesinden sonra değil, parça parça ele geçirildiği yörelerde yürürlüğe konur. Hatta bu iktisadi siyasetin öğeleri, kızıl siyasi iktidarlar kurulmasının da önartılarını hazırlar. Örneğin bazı yörelerde, zalim bir ağanın öldürülmesi, topraklarına el konup köylüye dağıtılması, toprak devrimi mücadelesinin sonucunda o yörenin kurtarılmasını mümkün kılarak kızıl siyasi iktidarın temelini atabilir.

Demokratik halk devrimi tamamlandığında, feodal mülkiyet kısmen yıkılmıştır. Tamamen ortadan kaldırılması ise, proletarya önderliğindeki demokratik halk diktatörlüğünün kurulmasından sonra, demokratik devrimin görevlerinin tamamlanmasıyla gerçekleşir: Anti-emperyalist, anti-feodal devlet iktidarının kurulmasıyla, yarı-sömürge, yarı-feodal iktisadin, üretimin toplumsallaşmasını engelleyen hukuki ve siyasal üstyapısı yıkılmış olur. Artık görev, üretimin giderek toplumsallaşmasını sağlayacak bir iktisadi politikayı yürürlüğe koymak ve dönüştürülen her üç kategorinin de bu hedefe doğru yürümesini sağlamaktır.

Mao Zedung, demokratik devrimin tamamlanmasından sonraki "Yeni Çin'in iktisadi yapısını şöyle tanımlıyor:

"Özetleyecek olursak Yeni Çin'in iktisadi yapısı şunlardan oluşacaktır: (1) Önde gelen sektör olan devlet ekonomisi, (2) Adım adım bireysel ekonomiden kolektif ekonomiye doğru gelişen tarım ekonomisi, (3) Küçük bağımsız esnaf ve zanaatkar ekonomisi ile küçük ve orta özel sermaye ekonomisi. Bunlar, yeni demokratik milli ekonominin bütünü oluşturmaktadır. Yeni demokratik milli ekonominin yol gösterici ilkeleri, üretimi geliştirme, iktisadi refahı yükseltme, hem kamu çıkarını hem de özel çıkarları dikkate alma ve hem emeği, hem de sermayeyi yararlandırma genel hedefine iyice uygun olmalıdır. Bu genel hedeften sapan herhangi bir ilke, siyaset ya da tedbir yanlıştır." (MZ-SE/C.4, sf185-6) (25 Aralık 1947)

İktisadi yapının bu şekillenmesi taktik bir aşama için mi, yoksa stratejik olarak mı geçerlidir? Mao Zedung'un Çin için yaptığı tahlillerden, bu iktisadi yapının taktik değil, stratejik bir sorun olduğunu kavrayıyoruz. Mao Zedung Çin Halk Cumhuriyeti'nin kuruluşu ile sosyalist dönüşümün esas olarak tamamlanması arasındaki süreye geçiş dönemi adını veriyor. Geçiş döneminde önce iktisadi yapının her üç ögesinin de varolacağını, ancak giderek küçük üretimin ve özel kapitalizmin, devlet kapitalizmi yoluyla sosyalizme dönüştürüleceğini belirtiyor.

"Çin Halk Cumhuriyeti'nin kuruluşu ile sosyalist dönüşümün esas olarak tamamlanması arasındaki süre bir geçiş dönemidir. Partinin geçiş dönemine ilişkin genel çizgisi ya da genel görevi, esas olarak ülkenin sanayileşmesini ve tarımın, el sanatlarının ve kapitalist sanayi ve tica-

retin sosyalist dönüşümünü oldukça uzun bir süre içinde tamamlamaktır." (MZ-SE/C.5, sf. 115) (Ağus. 1953)

"Kapitalizmin sosyalizme dönüşmesi, devlet kapitalizmi yoluyla gerçekleştirilecektir. ... Düzneli bir şekilde ilerleyin ve çok acele etmekten kaçının. Ülkenin özel sanayi ve ticaretini esas olarak devlet kapitalizmi yoluna sokmak en aşağı üç-beş-yıl alacaktır, dolayısıyla telaşa ve kuşkuya kapılmamanın nedeni yoktur" (MZ-SE/C.5, sf 127) (Eylül 1953)

Yeni demokratik iktisadi yapıyı kavrayabilmek için bir yanda tarımın, diğer yanda sanayi ve ticaretin dönüşümünü daha yakından incelemeliyiz. Daha önce de belirttiğimiz gibi tarımda, demokratik devrimin tamamlanmasından önceki ve sonraki dönemlerde gözetilen hedefler ve izlenen yollar belirli farklılıklar gösterir. Sanayi ve ticaretin dönüşümü ise, ancak demokratik devrimin tamamlanmasından sonra ele alınabilir ve ancak süreç içinde, devlet kapitalizmi yoluyla adım adım gerçekleştirilebilir. İktisadi olarak, yeni demokrasinin devlet kapitalizmi ile, örneğin Sovyetler Birliği'nde, 1921'de yürürlüğe konan YEP (Yeni Ekonomik Politika) döneminin devlet kapitalizmi aynı öze sahiptir; ancak, aradaki çok önemli fark, bu iki durumda stratejik devrim aşamalarının aynı olmamasıdır. Birincisinde tamamlanmış olan demokratik devrimdir; özel mülkiyet hala yasaldir ve bağ çelişme milli burjuvazi-proletarya çelişmesidir. İkincisinde ise, tamamlanmış olan sosyalist devrimdir ve burjuvazi mülksüzleştirilmiştir. Şimdi bu konuları sırayla ele alalım.

• Toprak Sorununun Çözümü ve Tarımda Kollektifleşme

Tarım sorununda izlenen siyaset, demokratik devrimin görevlerinin tamamlanmasıyla birlikte esas olarak değişir. Köylünün toprağa bağımlılığının sürdüğü şartlarda hedef feodal mülkiyettir; feodal sınıfların topraklarına el konarak köylülere dağıtılır. "Toprak İşleyenindir" sloganına göre yapılan toprağın eşit bir biçimde dağıtımı, köylüler arasındaki farklılaşmayı hızlandırır; yeni tipte zengin köylülerin sayısında önemli bir artış olur. Demokratik devrim görevlerinin esas olarak tamamlanmasından sonra ise farklılaşma denetim altına alınır; kutuplaşmanın aşırı boyutlara varması önlenerek kooperatifleşme teşvik edilir. Bu iki stratejik dönemi ayıran özellikleri Mao Zedung şöyle özetliyor:

"Toprak devrimi bizim köylülerle demokrasi temelinde bir ittifak kurmamızı ve onlara toprak elde etmelerini sağladı. Köylülerin toprak elde etmesi, kapitalist mülkiyeti, ya da bireysel mülkiyeti değil de, yalnızca feodal mülkiyeti yıkması bakımından burjuva demokratik nitelikte bir devrimdi. ... Tarımda kooperatifleşme, köylülerle ittifakımızı burjuva demokrasisi temelinde değil, proleter sosyalizmi temelinde sağlamlaştırmamızı sağlayacaktır. Bu, burjuvaziyi kesin olarak tecrit edecek ve kapitalizmin nihai olarak ortadan kaldırılmasını kolaylaştıracaktır. Bu meselede insafsızız. Bu meselede Marksizm gerçekten acımasızca merhametsizdir, çünkü emperyalizmin; feodalizmin, kapitalizmin ve küçük üretimin kökünü kazımaya kararlıdır. Bu konuda fazla insaflı olmamak daha iyidir." (MZ-SE/C.5, sf.242)

Her bir stratejik dönem içinde de, başçelişmenin farklılaşmasına ve somut iktisadi şartlara göre değişen bir iktisadi siyaset izlenmelidir. Bu konuda, izlenecek siyasetleri belirleyecek olan, kuşkusuz pratiğin kendisidir. Dolayısıyla stratejik hedeflerin ve anahtarların ötesinde aşırı bir kalıplaşma önermek doğru değildir. Ancak somut şartların farklılaşmasıyla, demokratik halk devriminin iktisadi siyasetindeki farklılaşmanın nasıl olması gerektiğine Çin devriminden iki örnek verelim.

İlk örnek, başçelişmenin değişmesi ile, toprak sorununa getirilen çözümün de farklılaşması gerektiğini göstermektedir. Mao Zedung şöyle diyor:

"Partimiz, Japonya'ya Karşı Direnme Savaşı sırasında, kendi inisiyatifleriyle ve Guomindang'la Japonya'ya karşı bir birleşik cephe kurabilmek ve Japon emperyalizmine hala karşı çıkabilecekleri birleşmek uğruna, savaştan önceki siyasetini, yani toprak ağalarının toprakraklarına el koyma ve köylülere dağıtma siyasetini bırakmış, kira ve faizlerin indirilmesi siyasetini benimsemiştir. Bu son derece gerektiydi. Japonların teslim olmasından sonra ise köylüler acil olarak toprak talebinde bulundular, biz de tam zamanında bir kararla kira ve faizlerin indirilmesi şeklindeki toprak siyasetimizi bıraktık, toprak ağalarının toprakraklarına el koyma ve köylülere dağıtma şeklindeki toprak siyasetini benimsedik. Partimizin Merkez Komitesi tarafından 4 Mayıs 1946'da yayınlanan talimat bu değişikliği dile getiriyordu." (MZ-SE/C. ,sf.179)(25 Aralık 1947)(28)

Demokratik devrimin görevlerinin tamamlanması öncesinde kullanılacak taktiklerde farklılık gerektiren bir diğer yön ise, farklı bölgelerde feodal mülkiyetin yıkımında ve köylülerin farklılaşmasında ulaşılan farklı düzeylerdir. Bu açıdan, 3 Şubat 1848'de yayınlanan, "Eski ve Nispeten Eski Bölgelerdeki Toprak Reformu ve Parti'nin Sağlamaştırılması Çalışmalarına İlişkin Talimat" öğreticidir. Talimatta, toprak yasasını uygularken üç farklı bölgeyi birbirinden ayırdetmek ve her biri için farklı taktikler benimsemek gerektiği belirtilerek şöyle bir ayırım yapılmaktadır:

(1) Eski Kurtarılmış Bölgeler: Japonya'nın teslim olmasından önce kurtarılmış olan bu bölgelerde, toprak dağıtımı yapılabildi oldukça uzun bir süre geçtiğinden, eski yoksul köylülerin büyük çoğunluğu orta köylü haline gelmiştir. (Bu yüzden köylük bölgelerin yönetiminde görevlerin yalnızca yoksul köylülere verilmesi kural haline getirilmemeli orta köylüler arasındaki faal unsurlar da yönetimde görevlendirilmelidir.)

(2) Nispeten Eski Kurtarılmış Bölgeler: 1945 Eylül'ü ile 1947 Ağustos'u arasındaki iki yıl içinde kurtarılmış olan bölgelerde orta köylüler azınlıktadır ve bir bekle-gör tavrı içindedirler. Çoğunluğu oluşturan yoksul köylüler ise şiddetle toprak istemektedirler. (Dolayısıyla yoksul köylü birlikleri kurulmalı ve köylü derneklerinde ve köylük bölgelerdeki siyasi iktidar organlarında bunların önderlikleri sağlanmalıdır.)

(3) Yeni Kurtarılmış Olan Bölgeler: 1947 Ağustos'undan sonra kurtarılmış olan bu bölgelerde kitleler henüz harekete geçirilmediğinden, Guomindang, toprak ağaları ve zengin köylüler hala büyük bir mufuza sahiptirler ve çalışmalar henüz kök salmamıştır. Dolayısıyla toprak yasası iki aşamada yürürlüğe konmalıdır: İlk aşamada zengin köylüler tarafsızlaştırılarak esas darbe toprak ağalarına vurulmalıdır. Yaklaşık iki yıl sürecek olan bu ilk aşamada, önderliğin belkemiğini yoksul köylü birlikleri oluşturmalıdır. Yaklaşık bir yıl sürecek olan ikinci aşamada ise zengin köylülerin icara verdikleri toprakları ve ihtiyaç fazlası topraklar dağıtılmalıdır.(29)

Çin'deki devrimin tarihi, hedefe varan yolun daima en kısa yol olmadığını gösteren canlı bir örnektir. Emegün özgür kılınması için önce emeğin üretim araçlarıyla birşeyssel özel mülkiyet temelinde birliğinin sağlanması-çünkü köylüye toprak dağıtımı tam da buna yol açar- özgür emeğin antitezidir. Ve ilk bakışta, emeğin özgürleşmesi önündeki engelleri kaldırmakla görevli olan ilk bakışta, emeğin özgürleşmesi önündeki engelleri kaldırmakla görevli olan demokratik devrimin işe bunun antitezini sağlayarak başlaması çelişik bir durum gibi görünür. Çelişik olduğu doğrudur, ancak bu gerçek hayattaki bir çelişkidir -yani, özgür emeğe varabilmek için önce onun antitezinden yola çıkmayı gerekli kılan somut iktisadi ve siyasi şartlardır. Mao Zedung önderliğindeki ÇKP, bu şartları yaratıcı bir biçimde değerlendirmiş; örneğin Sun Yat-Sen'in toprağın millileştirilmesi programından farklı olarak, köylülere toprağın yalnız tasarruf hakkını değil, mülkiyetini de veren toprak reformu yolunu tutmuşlardır (30)

Doğruluğu Çin pratiğinde kanıtlanan bu yolun seçimindeki gerekçeler neler olabilir? Bu seçimin temelinde, Çin'deki üretici güçlerin geri düzeyinin yattığı açıktır. Yarı-sömürge, yarı-feodal iktisadi yapının bir sonucu olan üretici güçlerin geriliğinin toprak devrimi stratejisini iki yönde etkilemiş olduğu Mao Zedung'un tahlillerinden anlaşılmaktadır. Birincisi, hayvanların koşuluğu küçük çaplı tarımın geliştirilmesi, adım adım büyük çaplı makinalaşmış tarıma geçilebilmesi için önce köylülüğün belirli bir noktaya kadar farklılaşmasına ve üretim aletlerinin geliştirilmesine izin verilmesi gerekiyordu. Bu yapılmadan gerçekleştirilecek bir millileştirme, salt bir yasal bir değişiklik olmanın ötesine geçemeyecek, üzerinde yükselilebileceği tarım temeli olmadığından göstermelik bir önlem olarak kalacaktı. Muhtemelen yarı-feodal zengin köylülerin ve ağaların geniş toprakları kiralamalarını ve yoksul köylüleri yine yarı-feodal bağımlılık ağı içinde sözümlerini önleyemeyecekti; çünkü yine üretici geri düzeyinin kaçınılmaz sonucu olarak kiralamanın denetlenmesi, yoksul köylüye gerekli yardımın sağlanması, vb. idari mekanizmalar da yeterli bir biçimde işletilemeyecekti. Bu için birinci yanı. İkinci yanı ise: Yarı-sömürge, yarı-feodal yapının bir sonucu olarak devrimin yolunun uzun süreli halk savaşı olması da, sıcak savaşa önderlik etme ağır görevini omuzlarında taşıyan partinin toprağın millileştirilmesi durumunda gereken idari mekanizmalara kumanda etmesini önleyecekti. Devlet, yoksul köylüye destekleme ve eğitim görevini ancak savaşın sonuçlanmasıyla layıkıyla yerine getirebilirdi. (31)

Toprak dağıtılan köylüler küçük üreticiler haline gelmekle birlikte, Komünist Partisi dağıtımı üretimin toplumsallaştırılması hedefine yönelik olarak gerçekleştirdiğinden, küçük üretim şartlarında dahi sosyalizmin tohumlarını atmaya başladı. Çin'de bu amaca yönelik olarak kullanılan yarı-feodal yöntem, emek-değişim ekiplerinin kurulması ve emek-zaman biriminin karşılıklı yardımlaşmanın temeli olarak yerleştirilmesiydi. (32)

Daha demokratik devrim tamamlanmadan uygulamaya konan karşılıklı yardım ekipleri, devrimin tamamlanmasından sonra yaygınlaştırıldı. İşçi-köylü ittifakının temellerini yıkabilecek olan köylülük arasındaki kutuplaşmayı denetim altına almanın bir aracı ve tarımın sosyalist dönüşümünün sağlanmasının ilk adımı haline getirildi. (33)

Mao Zedung sosyalist dönüşümün sağlanmasında kooperatifleşmenin önemini ve "adım adım ilerleme" yöntemini şöyle açıklıyor:

"... tarımın sosyalist dönüşümünde izlediğimiz yöntem, adım adım ilerleme yöntemidir. İlk adım, köylüleri, gönüllü katılma ve karşılıklı yarar ilkeleri uyarınca, içinde yalnız sosyalizmin bazı tohumlarını taşıyan, birkaç aileyi ya da on civarında aileyi kapsayan tarım üreticileri karşılıklı yardım ekipleri örgütlemeye çağırma. İkinci adım, köylüleri aynı şekilde gönüllü katılma ve karşılıklı yarar ilkeleri uyarınca bu karşılıklı yardım ekipleri temelinde ve toprak hisselerinin birleştirilmesi ve birleşik yönetimle belirlenen yarı-sosyalist nitelikte küçük tarım üreticileri kooperatifleri örgütlemeye çağırma oldu. Üçüncü adım, aynı ilkeler uyarınca köylüleri, bu küçük yarı-sosyalist kooperatifler temelinde daha da birleşmeye ve tamamen sosyalist büyük tarım üreticileri kooperatifleri kurmaya çağırma olacaktır. Bu adımlar, köylülerin kendi tecrübeleriyle sosyalist bilinçlerini yavaş yavaş yükseltmelerini ve yavaş yavaş hayat tarzlarını değiştirmelerini mümkün kılıyor... Ayrıca bu adımlar kadro eğitimi için mükemmel bir kurs görevi görür. Bu yolla kooperatifler için çok sayıda teknik ve idari personel yavaş yavaş eğitilebilir." (MZ-SE/C.5, sf226-7)

Özetlersek, demokratik halk devrimi süreci, feodal toprak mülkiyetinin parça parça ortadan kaldırılması sürecidir. Demokratik devrimin görevlerinin tamamlanmasıyla, tarımda toplumsallaşmayı engelleyen her türlü feo-

dal bağımlılık yıkılır. Sosyalist devrim sürecinde ise, bireysel vekapitalist özel toprak mülkiyeti adım adım kolektif mülkiyete dönüştürülerek tarımın sosyalist dönüşümü tamamlanır.

• Devlet Kapitalizmi

Üretimin toplumsallaştırılabilmesi için proletaryaya diktatörlüğü altında devlet kapitalizminin bir araç olarak kullanılması ilk kez Lenin tarafından Mayıs 1918'de ileri sürüldü. (L-TE/C.27, sf. 134)

Lenin 1918'de Sovyetler Birliği'nin içinde bulunduğu kapitalizmden sosyalizme geçiş aşamasında Rusya'daki farklı sosyo-ekonomik yapıları oluşturan beş öge sayıyordu: (1) peşerşahi, yani büyük ölçüde doğal köylü tarımı, (2) küçük meta üretimi (tahıllarını satan köylülerin çoğunluğunu içerir) (3) özel kapitalizm, (4) Devlet kapitalizmi, (5) Sosyalizm.

Lenin, bunların içinde hakim olan ögenin küçük burjuva ögesi olduğunu söylüyordu. Bolşeviklerin devlet kapitalizmini ileri bir adım olarak görmelerine bunun kıvraran 'sol' komünistleri eleştirerek, o gün için Rusya'da sosyalizme savaş açmış olanın devlet kapitalizmi değil, hem devlet kapitalizmine hem de sosyalizme savaş açmış olanın küçük meta üretimi ve özel kapitalizm olduğunu belirtiyordu. Ve ancak bunların devlet kapitalizmi kanallarına anıtılmasıyla devletin bu dağınık, kontrolsüz, geri üretimi adım adım denetler hale gelebileceğini, merkezi bir bakış açısı -na ve denetim düzeyine ulaşabileceğini savunuyor; "mevcut durumda Rusya'da küçük burjuva kapitalizmi hakimdir ve buradan hem büyük çapta devlet kapitalizmine hem de sosyalizme giden, 'ulusal sayım ve üretimin ve dağıtımın denetimi' denen tek ve aynı istasyondan geçen tek ve aynı yoldur" (L-TE/C.32, sf.335) diyordu. 1921 Mart'ında SBKP 10. Kongresinin kabul ettiği aynı vergi sistemi ve 'NEP' (Yeni Ekonomik Politika) işte bu anafikir üzerinde yükseldi. (35)

Yarı-sömürge, yarı-feodal bir ülkede demokratik halk devriminin tamamlanmasıyla ortaya çıkan ekonomik manzara da, Lenin'in 1918'de Rusya için tasvir ettiği durumla haylibenzerlik taşıyacaktı. Devrim süresince feodal toprak mülkiyeti geniş çapta yıkılmış, bunun yerini yaygın bir küçük üretim almıştır. Sorun, merkezi olarak denetlenmesi, üretimin ve değişimin sosyalist amaçlara göre düzenlenmesi imkansız olan bu dağınık yapıyı giderek toplumsal hale getirmektir. Ve aynı YEKP döneminde olduğu gibi burada da, araç devlet kapitalizmidir. Dağınık küçük üretim ve özel kapitalizm, devlet kapitalizmi kanallarına dökülerek adım adım sosyalizme dönüştürülmelidir.

Ancak arada çok önemli bir fark vardır: Sosyalist devrimini gerçekleştirmiş olan Sovyetler Birliği gibi bir ülkede, burjuvazi mülksüzleştirilmiş, bütün topraklar millileştirilmişti. Dolayısıyla doğal köylü tarımının, küçük meta üretiminin ve özel kapitalizmin varlığı, üretici güçlerin geri olduğu alanlarda- ve kısmen de, önce emperyalist savaş, sonra da iç savaş nedeniyle üretici güçlerin büyük çapta tahrip edilmiş olması sonucu- ortaya çıkan bir durumdu. Devrim öncesinde, "feodal kırsal" Rusya henüz sosyalizme tek adımda geçmeye hazır değildi; devrimin ardından kırsal Rusya'da feodalizm yıkılmakla birlikte, onun yerini alan küçük üretim hala sosyalizmden önceki son adımı oluşturmuyordu. 'Sınai, kapitalist Rusya' ise, büyük çapta tahrip edilmişti ve sosyalizme geçebilmesi için önce onarılması gerekiyordu. İşte Rusya'da devlet kapitalizmine bu ihtiyaçlar nedeniyle başvuruldu. Kısacası devlet kapitalizmi taktik bir geri çekilme idi. Üretici güçleri sosyalist üstyapı ile uyum haline getirebilmek için atılan bir geri adımdı.

Demokratik halk devriminin tamamlandığı yarı-sömürge, yarı-feodal bir ülkede ise burjuvazinin tümü mülksüzleştirilmemiştir; mülksüzleştirilen komprador burjuvazidir. Burjuvazinin tümünü mülksüzleştirilen devrim sosyalist devrimden başkası olamaz. Bazı özel şartlarda, (örneğin Arnavutluk' un hem gayet küçük bir ülke olması, hem de milli kurtuluş savaşına milli burjuvazinin katılmaması ve milli kurtuluş savaşının komünistler önderliğindeki köylüler tarafından zafere ulaştırılması gibi) demokratik dev-

rim ile sosyalist devrimin görevleri içiçe geçebilir; ancak bunlar çok istisnai durumlardır. Genel olarak, demokratik devrim sosyalist devrimin zorunlu öncülüdür; ve devlet kapitalizmi de, Sovyetler Birliği'nde olduğu gibi taktik bir geri çekilme değil, stratejik olarak sosyalist devrimin tamamlanmasının maddi temelini olgunlaştırmakta kullanılacak bir araçtır.(36)

Proletarya diktatörlüğünün herhangi bir biçimi altındaki -bu ister Rusya'daki gibi sosyalist bir devlet, isterse Çinde olduğu gibi demokratik halk iktidarı olsun- devlet kapitalizmi, üretimi toplumsallaştırmak ve toplumsallaşın üretimi proletaryanın denetimine sokmak üzere devletin özel kapitalizmi denetim altına almasıdır. Devlet kapitalizminin özünde yatan fikir, üretici güçler henüz sosyalist bir temelde örgütlenilecek derecede gelişkin olmadığından, özel kapitalizme belli bir kar hakkı tanınarak devletin özel sermaye ile çeşitli biçimlerde işbirliğine girişmesidir.(37)

Mao Zedung 1953'te yaptığı bir konuşmada; Ortak Programın devlet kapitalizmi ile ilgili 31. Maddesini hatırlatarak kapitalist sanayi ve ticaretin dönüşümünün ve sosyalizme geçişin giderek tamamlanmasının ancak devlet kapitalizmi yoluyla olacağı berrak bir biçimde kavranmalıdır ve adım adım uygulanmalıdır, diyor. Mao Zedung'un sözünün ettiği 31. Madde şöyledir:

"Devlet ve özel sermaye tarafından ortaklaşa işletilen işletmeler devlet kapitalizmi niteliği taşıyan işletmelerdir. Gerekli ve uygulanabilir olduğu zamanlarda, özel sermaye, devlet işletmeleri için hammadde işleme, devletle ortak işletmeler çalıştırma ya da devletin işletme ruhsatı alarak devlet işletmelerini çalıştırma ve milli kaynakları kullanma vb. yollarla devlet kapitalizmi yönünde gelişmeye teşvik edilmelidir."(MZ-SE/C. sf.130) (1.Nolu dipnot)

Devlet kapitalizmi, hem özel sermayeye hem de devlete yarar sağlar; ancak denetim devletin elindedir. Devlet kapitalizmi sayesinde, devlet özel sanayi ve ticaret aracılığıyla mamul madde sağlar; sermaye biriktirir ve kadro eğitebilir. Buna karşılık özel sermaye de aksi takdirde elde edemeyeceği miktarda ya da şartlarda kar eder. İşçilerin yarattığı artı-değerin büyük bir kısmı sosyalist amaçlar için kullanılır; nisbeten az bir oranı kapitalistlere bırakılır. Lenin, kapitalistlere bırakılan kar konusunda Bolşeviklerin homurdanmamaları gerektiğini belirtiyor; birşeyler öğrenebiliyorsak, karşılığında verdiğimiz ziyan olmamıştır, diyor. Mao Zedung da Çin için verdiği örnekte, devlet kapitalizminin esas varlık nedeninin halkın ve devletin ihtiyaçlarını karşılamak olduğunu söyleyerek şöyle diyor:

"Bugün Çin'deki kapitalist ekonomi, büyük bir bölümü Halk Hükümetinin denetiminde bulunan, devlet mülkiyetindeki sosyalist ekonomiyle çeşitli biçimlerde bağıntılı olan ve işçiler tarafından denetlenen bir kapitalist ekonomidir. ... Bu ekonominin varlık nedeni esas olarak kapitalistlere kar sağlamak değil, halkın ve devletin ihtiyaçlarını karşılamaktır. Evet işçiler tarafından yaratılan kârın bir bölümü kapitalistlere gitmektedir ama bu yalnızca küçük bir bölümdür, bütünün dörtte biri kadardır. Geri kalan dörtte üçü işçiler için (refah fonu biçiminde) devlet için (gelir vergisi biçiminde) ve üretim kapasitesinin arttırılması için (bunun küçük bir bölümü kapitalistlere kar sağlamaktadır) yaratılmaktadır." (MZ-SE/C.5, sf.114) (9 Temmuz 1953)(38.)

Devlet kapitalizminin temel işlevlerinden biri sanayi ile tarım arasındaki değişimi sağlamak ve böylece hem sanayide, hem de tarımda üretici güçlerin gelişmesini garanti altına almaktır. Aksi halde sosyalizmin temeli geliştirilip güçlendirilemez. Bu gerçek, demokratik halk devrimi-

ni tamamlamış olan bir ülkede özel sermayenin adım adım devlet kapitalizmine dönüştürülmesinde ve tarımla sanayi arasındaki ilişkilerini düzenlemesinde izlenecek yolu belirler ve böyle bir ülkede sosyalizme geçiş dönemindeki sınıfsal ittifakları da ortaya çıkarır. Mao Zedung 1955'te, Çin Halk Cumhuriyeti'nde proletaryanın sınıfsal ittifaklarının maddi temelini şöyle anlatıyor:

"Şimdi iki ittifakımız var; biri köylülerle, diğeri milli burjuvaziyle... Burjuvaziyle ittifakımızın ne yararı vardır? Bu ittifak, tarım ürünleriyle değiştirilecek daha fazla mamul madde elde etmemizi sağlamaktadır. ... Burjuvaziyle ittifak yapmamız ve şimdilik kapitalist işletmelere el koymaktan kaçınarak bunları kullanmak, kısıtlamak ve dönüştürmek siyasetini benimsememiz, köylülerin ihtiyaçlarını karşılamak ve tahillerini ve hatta bazı sanayi hammaddelerini satmada gösterdikleri isteksizliğin üstesinden gelmek için daha fazla mamul madde elde etme hedefini gütmektedir...Öte yandan, tahıl ve sanayi hammaddelerinin sağlanmasında köylülerle olan ittifakımıza dayanıyoruz. Ve bu şekilde burjuvaziye denetim altında tutuyoruz. Kapitalistler herhangi bir hammaddeye sahip değildirler; oysa devlet sahiptir. Hammadde istiyorlarsa, mamul mallarını devlete satmak ve devlet kapitalizmini kabul etmek zorundadırlar."(MZ-SE/C. 5, sf.241-2)

İşte bu iktisadi temel, demokratik halk iktidarının siyasetini de belirleyecektir.

(ii) Yeni Demokrasinin Siyaseti

"Şimdi iki birleşik cephe var; biri işçi-köylü ittifakıdır; diğeri milli burjuvaziyle yaptığı ittifaktır. Köylüler emekçi olduklarına ve sömürücü olmadıklarına göre, işçi-köylü ittifakı uzun süreli bir ittifaktır. Ne varki işçi sınıfıyla köylüler arasında gelişmeler vardır. Gönüllülük ilkesi temelinde bireysel mülkiyetten adım adım kolektif mülkiyete geçmeleri için köylülere rehberlik etmeliyiz. Gelecekte devlet mülkiyeti ile kolektif mülkiyet arasında da gelişmeler olacaktır. Öte yandan, işçi sınıfıyla burjuvazi arasındaki gelişmeler uzlaşmaz gelişmelerdir."(MZ-SE/C.5, sf.120) (12 Ağustos 1953)

Mao Zedung'un burada özetlediği iki türden gelişme, demokratik halk iktidarında proletaryanın siyasetini belirler. İktisadi olarak, yeni demokratik düzende işçi sınıfının hem köylülük, hem de milli burjuvazi ile ittifak yapmak zorunda olduğunu yukarıda açıkladık. Bu anlamda, örneğin YEP döneminde SBKP'de yalnızca köylülükle değil, burjuvazi ile de -belirli sınırlar çerçevesinde- taktik olarak iktisadi bir ittifak yaptı. Ancak Çin gibi yarı-sömürge, yarı-feodal iktisadi, milli burjuvazinin de katılımıyla tasfiye edilmiş bir Halk Cumhuriyetinde milli burjuvazi ile ittifak bağlanışta yalnızca iktisadi değildi. 1950'de Mao Zedung, "Milli burjuvaziyle siyasi, iktisadi ve örgütsel bakımdan bir birleşik cephe kurmuş bulunuyoruz"(MZ-SE/C.5, sf.26) diyordu. Çünkü bu sırada toprak ağaları henüz tasfiye edilmemişti ve "toprak ağalarına karşı çıkma, yerel zorbaları devirme ve toprak dağıtma temelinde kurulan" ittifak geçerliliğini koruyordu. 1952'de toprak reformunun tamamlanmasından sonra ise Mao Zedung, "Toprak ağası sınıfının ve bürokrat kapitalist sınıfın alacağı edilmesi sonucunda, işçi sınıfı ile milli burjuvazi arasındaki gelişme Çin'de başçelişme durumuna gelmiştir; dolayısıyla bundan böyle milli burjuvazi bir ara sınıf olarak tanımlanamazdır"(MZ-SE/C.5, sf.87) tespitini yapıyordu.

Her devlet biçimi sınıf mücadelesinin bir aracı olduğuna göre, anti-empyalist, anti-feodal yeni demokratik devlet iktidarı da esas olarak toprak ağası sınıfına ve bürokrat-komprador- kapitalist sınıfa karşı

mücadelenin bir aracıdır. Bu iktidar biçimi, kurtarılmış bölgelerde ve bütün Ülke kurtarıldıktan sonra da emperyalizmin ve feodalizmin kalıntı-
larının tasfiyesinde, milli burjuvazinin de dahil olduğu halk kitlelerin-
nin aracıdır. (39)

Ancak yarı-sömürge, yarı-feodal yapının kalıntıları esas olarak tasfi-
ye edildikten sonra, devlet biçiminin de giderek değişmesi kaçınılmazdır.
Artık sosyalist devrim aşamasına geçilmiştir ve bu stratejik aşamada
devrimden menfaati olan sınıfların kapsamı, yani "halk" kavramının kapsa-
mı değişmiştir. Sosyalist devrim aşamasında milli burjuvazi "halk" kav-
ramına dahil edilemez; çünkü sosyalist devrim milli burjuvaziye yok et-
meyi amaçlar. Dolayısıyla milli burjuvazinin sosyalist devrimden menfa-
ati yoktur.

Sosyalist devrim aşamasında gündemde olan, milli burjuvazi ile önpla-
na çıkmış olan çelişmenin çözülmesidir. Devlet, bu çelişmeyi çözmenin bir
aracı haline getirilmelidir. Ve milli burjuvazi ile yapılmış olan ittifak,
örgütsel-siyasi alandan başlamak üzere adım adım yıkılmalıdır. Bu süreç,
milli burjuvazi tüm mülkiyet ve tasarruf haklarından arındırılınca; ya-
ni sınıf olarak yok edilinceye kadar sürecektir. Ve bu süreç, sosyalizme
geçiş sürecinden başkası değildir. Burjuvazinin mülksüzleştirilmesiyle
sosyalist devrim tamamlanmış olacak; sosyalist devrimin görevlerinin ta-
mamlanması sürecinde ise kapitalizmin iktisadi, siyasi ve özellikle ide-
olojik son kalıntıları da yok edilecektir.

Şunu bir kez daha vurgulayalım ki, yeni demokrasinin siyaseti, yeni
demokrasinin iktisadi ve yeni demokratik devrime katılan sınıfların mâte-
liği ile belirlenen somut şartlara bağlıdır. Örneğin, milli burjuvazinin
devrime katılmadığı, proletaryanın devrimi esas olarak köylülüğün deste-
ğiyle zafere ulaştırdığı durumlarda, milli burjuvazi ile kurulacak cep-
henin kapsamı çok dar tutulabilir; milli burjuvaziye verilen haklar yal-
nızca devlet kapitalizmi çerçevesinde tasarruf hakları olmak üzere ikti-
sadi alana kısıtlanabilir, vb. Ne varki bütün bunlar, Mao Zedung'dan da-
ha önce aktardığımız gibi, sömürge ve yarı-sömürge ülkelerin devrimlerin-
de benimsenmesi gereken birkaç anti-emperyalist sınıfın ortak diktatörlü-
ğü altındaki yeni demokratik devletin farklı biçimlerinden, ya da "genel
bir tema üzerindeki küçük çeşitlemeler"den başka bir şey değildirler (40)

Lenin, Ekim Devriminin dördüncü yıl dönümünde yaptığı konuşmada, on
hafta içinde feodalizmin bütün kalıntılarını en büyük bir kararlılıkla
temizlediklerini; bu süre içinde, küçük burjuva demokratlarla liberalle-
rin iktidarda kaldıkları sekiz ay süresince yaptıklarından fazlasını ba-
şardıklarını belirtiyordu. Lenin'in bu sözleri, proletarya önderliğinde
ki demokratik devrimlerin bir müjdesiydi. Çin gibi muazzam büyüklükte,
2000 yıldır feodalizmin pençesinde kalmış bir ülkede, proletarya devlet
iktidarını tümüyle ele geçirmesinden üç yıl kadar kısa bir süre sonra,
1952'de, devrim süresinde yıkılmamış olan feodal toprak mülkiyetini de
yıkıyor; toprak devrimini tamamlıyordu. Mao Zedung'un 1940'da, "Yeni De-
mokrasi Üzerine"yi yazdığı anda bütün halkı hep birlikte selamlamaya ça-
ğırdığı "direkleri ufukta beliren Yeni Çin" artık gerçek olmuştur!

Bizim demokratik halk devrimi mücadelemize ışık tutan en zengin tecrü-
be hazinesi de Mao Zedung önderliğindeki ÇKP'nin başını çektiği 30 yılı
aşkın demokratik devrim savaşıdır. Bu savaşın farklı şartlarda yürüdüğü
farklı görüşler, taarruz ve geri çekilmeler, galibiyet ve yenilgiler
ülkemizin komünistlerine, somut şartları tahlil etmede ve bu şartlara uy-
gun taktikleri saptamada yol gösterecektir. Bu nedenle bu son bölümde,
özellikle Çin'deki toprak devrimi mücadelesine geniş yer verdik.

Ülkemizde de içinde bulunduğumuz stratejik devrim aşaması, özünü top-
rak devriminin oluşturduğu demokratik halk devrimi olduğundan, tarım so-
rununun özünü kavramaya büyük önem vermeliyiz. Devrimimizin temel gücü
olarak tespit ettiğimiz köylülükle, (oportünistlerin yaptığı gibi) kağıt
üzerinde kalan bir ittifak anlayışınının ötesine geçebilmemiz için, yö-

resel olarak feodal sömürünün kazandığı özgül biçimleri ortaya çıkarmalıyız. Özellikle yoksul köylüleri bu sömürüye karşı harekete geçirebilmemiz için, devrimin onlara ne getireceğini somut olarak gösterebilmeli ve uğurda en önde savaşacağımızı ispatlamalıyız.

Kısal siyasi iktidarlar altında toprak sorununun nasıl çözümleneceğini kavramadan bu iktidarları kurma yolunda somut adımlar atmamız imkansızdır. Halk savaşının uzun ve çetin yolu, aynı zamanda "Yeni Türkiye"nin parça parça inşası sürecidir. Kurulan ilk gerilla üs bölgesi "Yeni Türkiye"nin habercisi olacaktır-dolayısıyla, ilk üs bölgemizi kurabilmek için "Yeni Türkiye"nin görünümünü önce biz komünistlerin kavraması şarttır. Halk kitlelerini "Yeni Türkiye" uğruna mücadeleye seferber etmemiz de ancak o zaman mümkün olacaktır.

III. BÖLÜMÜN DİPNOTLARI

(1) Bilindiği gibi Lenin, daha 19.yy. sonunda Rusya'da kapitalizmin hakimiyetinden söz ederken, kapitalizmin altyapıda hakim hale gelmiş olduğunu, yeni üretim ilişkilerinin esas hale gelmiş olduğunu kastediyordu. Otokrasi, feodalizmin üstyapısı olarak, yeni üretim ilişkilerinin toplum biçimine damgasını vurması önünde bir engeldi. Ve, bu anlamda "yeni" hala tali olan yönü oluşturuyordu. Ancak köhnemiş üstyapının yerle bir edilmesiyle temel çelişme çözülebilir ve kapitalizm yalnızca altyapıda değil, toplum biçiminin tümüne damgasını vurabilirdi. Bu ise ancak Şubat 1917 Devrimiyle sağlandı.

(2) Sık sık aktarılan bir alıntı olmasına rağmen, Marks'ın ünlü sözlerini burada bir kez daha hatırlatmayı yararlı görüyoruz. Özellikle oportünistlerin bu sözlerden yaptıkları hatalı yorumlarla tarihsel materyalizmin kavranışında belirli bir bulanıklık yaratmış olmaları, Marx'ın görüşlerinin berrak bir biçimde kavranmasını daha da önemli hale getirmektedir:

"Varlıklarının sosyal üretiminde insanlar aralarında belli, zorunlu, kendi iradelerine bağlı olmayan ilişkiler kurarlar; bu üretim ilişkilerinin tümü toplumun ekonomik altyapısını, belirli sosyal bilinç biçimlerine karşılık düşen bir hukuki ve siyasal üstyapının üstünde yükseldiği gerçek temeli oluşturur. Maddi yaşamın üretim biçimi, sosyal, politik ve genel olarak entellektüel yaşam sürecini koşullandırır. İnsanların varlığını belirleyen şey bilinçleri değildir; tam tersine, onların bilincini belirleyen sosyal varlıklarıdır. Gelişmelerinin belirli bir aşamasında, toplumun maddi üretici güçleri, o zamana dek içinde hareket ettikleri kurulu üretim ilişkileriyle ya da bunların hukuki anlatımından başka birşey olmayan mülkiyet ilişkileriyle çatışmaya (x) düşerler. Bu ilişkiler, üretici güçlerin gelişmesinin sonucu olan biçimler olmaksızın çıkıp bu gelişmenin önünde engeller niteliğine bürünürler. Ozaman toplumsal devrim çağı başlar. Ekonomik temeldeki değişim, üstyapının tümünü, büyük ya da az bir hızla dönüşüme uğratar." (M-EPEK/MED, sf.4-5)

1977-78 yıllarında Halkın Kurtuluşu, Halkın Yolu ve Aydınlik arasında "Temel Çelişme" konusunda bir tartışma açıldı. HK ve HY temel çelişmenin ancak üretici güçler ile kurulu üretim ilişkilerinin "çelişkiye" düştüğü noktada ortaya çıktığını (Bu konuda Marx'ın sözlerinin hatalı tercüme sine aşağıda(x) işareti ile gösterilen ekte değinilmiştir) ve temel çelişmenin devrimci süreç boyunca aynı kaldığını savunuyorlar; buna karşılık Aydınlik ise temel çelişmenin bütün bir toplumsal süreç boyunca aynı kaldığını ve devrime yol açanın, ezilen sınıfların özgürlük isteği olduğunu öne sürüyordu. (Bkz. DT/s.1, HK/s.91 HS/ s.141)

Devrim sorununun kavranışına ilişkin olarak konumuzu ilgilendirdiğinden bu nokta üzerinde kısaca duralım. İlk kez HY yazarları tarafından ortaya atılıp sonra da HK yazarlarınca benimsenen, temel çelişmenin ancak üretici güçlerle kurulu üretim ilişkilerinin çatışmaya düştüğü noktada ortaya çıktığı görüşü, oportünistlerin diyalaktığı kavramdaki acizliğini açıkça göstermektedir. Bunlar, bir toplumsal süreç boyunca

x Türkçe tercümelere bu sözcük "çelişme" olarak geçmektedir. Oysa, "uzlaşmazlık" ya da "çatışma" olarak çevrilmiş olması gerekir. (İngilizce karşılığı "conflic" olarak geçmektedir; "çelişme" sözcüğünün İngilizcedeki karşılığı olarak ise başka bir sözcük, yani "contradiction" kullanılmaktadır.)

iki temel gelişme tarif etmekte; ayrıca da temel gelişmenin "devrimci süreç" boyunca aynı kaldığını iddia etmelerine rağmen bu defa da temel gelişmenin devrimle çözüldüğünü, yani esas yön ile tali yönün yer değiştirdiğini gözardı etmektedirler. Kısacası, temel gelişmenin bir süreç boyunca aynı kaldığını, aynı kalmanın da, esas ve tali yönlerin birbirleriyle yer değiştirmemesi demek olduğunu dahi çarpıtmaktadırlar.

Oysa olan nedir? Temel gelişme elbette ki 'devrim süreci' boyunca değil, toplumsal süreç boyunca aynı kalmaktadır. (Aksi takdirde toplumsal süreci tanımlayamazdık.) Devrimle gelişme çözülmekte, esas yön tali, tali yön ise esas hale gelmektedir. Bu, aynı zamanda, eski toplumun bağrında filiz vermiş olan bir gelişmenin de yeni sürece damgasını vuracak temel gelişme haline geldiği dönüm noktasıdır. Devrimle tali hale getirilen yön ise süreç içinde yok almaya mahkumdur

HY ve HK devrim konusundaki bu sakat görüşlerini, Türkiye'de temel gelişmenin en çok "kapitalizmin" en gelişkin olduğu yerlerde keskinleşmiş olduğu safatasının kılıfı haline getirmektedirler. Hem de temel sloganı "toprak devrimi" olan MDHD ya da UDHD vb. çağrılarında vaz geçmeden!

Aydınlık'a gelince, o, temel gelişmenin toplumsal sürece bağlı olarak tanımlanması gerektiğini-doğru olarak- ileri sürmekle birlikte, üretici güçlerin gelişmesini aynı zamanda emeğin gelişmesi olarak kavramamakta (Bkz. Açıklama 1) ve dolayısıyla soyut bir özgürlük anlayışı uğruna savaşan ezilen sınıflara kahramanlık destanları yazdırmaktadır. "Özgürlük" talebinin her toplumun kendi özgül koşullarında farklı biçimlere büründüğünü, özgürlük mücadelesini yükselten sınıfın, yeni üretim ilişkilerini temsil eden sınıf olduğunu hesaba katmamaktadır. Artık devrim diye bir sorunla, ancak nasıl önlenebileceği açısından ilgilenen Aydınlık'la bu konuda polemige girmenin yararsızlığı ortadadır.

(3) Emperyalizm öncesi çağda, ya da emperyalizmin şafağında kapitalizmin iki ayağı üzerinde dikildiği ülkeler için geçerli olan "toplumsal devrim çağı"nın böyle bir gelişmesi, ilkel birikimini tamamlayamadan emperyalist sömürü ağına yakalanan ülkeler için geçerli değildir. Örneğin Çin'de, daha 19.yy. ortalarında Afyon Savaşıyla yabancı kapitalizme karşı verilen mücadelenin demokratik bir muhtevası vardı. Hele 1911 Sun Yat-Sen hareketi, milli burjuvazi önderliğinde bir demokratik atılımı ve Çin'de demokratik devrim çağını gerçek anlamda açtı. Türkiye'nin hiçbir zaman bir 1911'i olmamakla birlikte, gerek 1908 gerekse 1923 demokratik bir muhtevaya sahiptiler. Dolayısıyla, Türkiye'de de demokratik devrim çağını açan 1908 oldu.

Oysa bildiğimiz gibi, ne Türkiye'de ne de Çin'de 20.yy. başında kapitalizm altyapıda hakim değildi. (Böyle bir iddiaya Şefik Hüsnü revizyonisti yarım ağızla meyletmiş olmakla birlikte -Şefik Hüsnü Türkiye'nin Rusya gibi bir ülke olduğunu açıklasayınuyordu-günümüzün küçük burjuva oportünistleri ve hatta modern revizyonistler dahi benemiyorlar.) Bizzat emperyalizmin varlığı, sömürge ve yarı-sömürgelerde milli ve demokratik devrimleri birbirine bağlayarak, bu gibi ülkelerde demokratik devrim- çağının açılması için altyapıda kapitalizmin hakim hale gelmesini de bir önkoşul olmaktan çıkarmıştır. İleride bu konuyu daha geniş olarak ele alacağız.

(4) Engels, Prusya'da 1848 öncesinin devlet yapısını tanımlamak için "yarı-feodal" kavramını kullanıyor. Bu toprak soyluluğu ile burjuvazi arasındaki dengeyi sağlamanın bir aracı olan mutlak monarşist devlet biçimiydi. Günümüzde yarı-sömürge, yarı-feodal ülkelerde konprador burjuvazi ve toprak ağalarının diktatörlüğü demek olan feodal-faşist devletle karıştırılmamalıdır.

(5) "Gerçeklikte, Almanya'da devlet, varolduğu biçimi ile, içinden çıkmış bulunduğu toplumsal yapının zorunlu bir ürünüdür. Prusya'da-ve bugün sözünü yürüten Prusya'dır- her zaman güçlü bir toprak soyluluğunun yanında, şimdiye kadar, ne Fransa'daki gibi dolaysız siyasi iktidarı, ne de İngiltere'deki gibi azçok dolaylı iktidarı ele geçirmiş,

görece genç ve hala çok tabansız bir burjuvazi var. Ama bu iki sınıfın yanında da, hızla büyüyen ve gündengüne daha çok örgütlenen, kafaca çok gelişmiş bir proletarya var. Yani burada eski mutlak krallığın temel koşulu olan: toprak soyluluğu ile burjuvazi arasındaki dengeyin yanı sıra, modern bonapartçılığın temel koşulu olan: burjuvazi ile proletarya arasındaki dengeyi de görüyoruz. (E-ABDD/sf.434)

İşte sorunun canalıcı noktasını, yani iktidar sorununu Engels böyle belirtiyor ve Prusya usulü hal tarzının, modern bir devlet biçimi olan bonapartis devletin kurulması olduğunu söylüyordu. oportunistlerin elbirliği ile örtbas ettikleri bu sorun, Engels tarafından büyük bir açıklıkla ortaya konmuştur:

"Prusya'da 1848'den 1866'ya kadar sözde meşrutiyetçilik mutlakiyetçi monarşinin gerçek yüzünü gizlemiş, yavaş yavaş çöküşüne yol açmıştır. Ne var ki 1866'dan ve özellikle 1870'den beritoplumsal koşulların dönüşümü ve dolayısıyla eski devletin ortadan kalkması herkes açısından ve gittikçe artan bir ölçüde gözle görülür bir biçimde ilerlemiştir. (E-KS/sf.)

(6) Almanya'da 1871 burjuva monarşisinin galip geldiği tarih olmakla birlikte, feodal kurumların tasfiyesi bundan sonra da ağır ve acılı bir biçimde daha uzun süre devam edecekti:

"...Prusya'nın tuhaf yazgısı, onun 1803-1813'te başlamış ve 1848'de az biraz sürdürmüş bulunduğu burjuva devrimini, bu yüzyılın sonuna doğru, gönül açıcı bonapartçılık biçiminin de tamamlamasını istedi. Ve herşey iyi gider, eğer dünya uslu uslu olduğu yerde kalır ve eğer hepimiz uzun yıllar yaşarsak belki de 1900'de, Prusya hükümetinin tüm feodal kurumları gerçekten kaldırdığını, ve en sonunda Prusya'nın Fransa'nın 1792'de bulunduğu noktaya vardığını görebiliriz.

Feodalizmin kaldırılışı, eğer düşüncemizi olumlu bir biçimde söylemek istersek, burjuva düzeninin kuruluşu anlamına gelir. Aristokratik ayrıcalıklar yürürlükten kalktıkça mevzuat burjuva bir nitelik kazanır... Bir yandan hükümet salyangoz gidişi ile yasaları burjuvazinin çıkarları yönünde değiştirir, anayirinin gelişmesi karşısına, feodalite ve küçük devletlerin partikularizmi tarafından çıkarılan engelleri yok eder; para, ağırlık ve uzunluk ölçülerinin birliğini sağlar; meslek ve dolaşım özgürlüğünü gerçekleştirerek Almanya'nın işgücünü tam ve sınırsız bir biçimde sermayenin emrine verir; ticaret ve spekülasyonu kayırır, öte yandan burjuvazi tüm gerçek ve siyasal iktidarı hükümete bırakır; vergileri ve devlet borçlarını onaylar; ona asker verir ve yeni reformlara yasal bir biçim vermek için ona yardım eder, böyle ki eski polis iktidarı, güvenilmez kimselere karşı tüm gücünü korur. Burjuvazi kerteli toplumsal kuruluşunu, kendi öz siyasal iktidarından hemen vazgeçme pahasına satın alır. Elbette böylesine bir uzlaşmayı burjuvazi için kabul edilebilir duruma getiren baş neden, hükümet korkusu değil, proletarya korkusudur. (E-ABDD/sf.27-28)

Engels'in de belirttiği gibi, Almanya'da burjuva demokratik devrim, yani feodal kalıntıların temizlenmesi, iktidar değişikliğinden sonra da sürecektir. Aslında feodalizmin tasfiyesi, her iki hal tarzında da iktidarın eldeğiştirdiği noktadan sonra da sürer; fakat yine Engels'in işaret ettiği gibi, bu süre, örneğin köylü usulü hal tarzında üç yıl ise diğerinde otuz yıldır! Ve Almanya, Fransa'nın üç yolda vardığı noktaya, muhtemelen bu sürenin on katı süren ağır ve acılı bir tasfiyeden sonra varabilecektir.

(7) Lenin, Rusya'daki feodal toprak sahiplerini 1861 Köylü Reformunu

gerçekleştirmeye iten nedenleri şöyle anlatıyor:

"'Büyük Reform' feodal bir reformdu; zaten başka birşey de olamazdı, çünkü feodal toprak sahipleri tarafından gerçekleştirilmişti. Fakat onları reform yapmaya mecbur kılan güç neydi? Rusya'yı kapitalizm yoluna çekmekte olan ekonomik gelişmenin gücüyü. Feodal toprak sahipleri Rusya ile Avrupa arasındaki ticaretin büyümesini önleyemediler; ekonomik yaşamın eski, tüketleyen biçimlerini güçlendiremediler. Kırım savaşı, feodal Rusya'nın çürümüşlüğü ve iktidarsızlığını gösterdi. Kurtuluş (yani serfliğın kaldırılması-ç) öncesi onyıllarda sayıca ve yonunlukça artış gösteren köylü 'isyanları' ülkenin en büyük toprak sahibi olan II.Alexander'ı şıkıdan(aç-L) devrilmeyi beklemektense, yukarıdan(aç-L) kurtarmanın daha iyi olacağını kabul zorladı. 'Köylü Reformu' feodal toprak sahipleri tarafından gerçekleştirilen bir burjuva reformuydu. Rusya'nın bir burjuva monarşisine dönüştürülmesi yolunda bir adımdı. Öz itibarıyla, Köylü Reformu burjuva bir önlemdi... Köylü kendisini feodal toprak sahibinin pençelerinden kurtarabildiği ölgüde(aç-L) paranın gücüne esir hale geldi, kendisini meta üretimi şartlarında yaşar ve yükselen kapitalizme bağlı buldu. 1861'den sonra Rusya'da kapitalizm öylesine hızlı gelişti ki birkaç on yıl içinde, bazı eski Avrupa ülkelerinde yüz yıllar süren bir dönüştürme gerçekleştirdi."(L-TR/C.17, sf.121-122)

1861 Köylü Reformu meta dolaşmasının zorlamasıyla, ilkel birikim süreci önündeki engellerde bir sübabın açılmasıydı. Bu, iç başkalaşımın ağır bastığı bir ilkel birikimi hızlandırdı; köylüleri feodal bağımlılıktan kurtarmakla birlikte, Rusya'ya, 19.yy. sonunda kapitalizmin iki ayağı üzerinde durduğu bir ülke haline getirdi. Lenin, içbaşkalaşım yoluyla ilkel birikimin ikili niteliği hakkında şunları söylüyor:

"Rusya'daki köylüleri 'kurtaran' otokratik Çarın feodal (toprak sahibi), hükümeti, toprak sahiplerinin ta kendileriydi. Ve bu kurtarıcılar durumu böyle ayarladılar ki köylüler özgürlüğe soyulup soğana çevrilmiş olarak girdiler; toprak sahiplerine kölelikten, tam da aynı toprak sahiplerine ve onların kâhyalarına bağımlılığa düşmek üzere kurtarıldılar. ...Rusya'da serfliğın yıkılmasını, şehirlerin giderek artan bir hızla gelişmesi isledi, ve fabrikalar, imalathaneler ve demiryolları inşa edildi. Kapitalist Rusya, feodal Rusya'nın verini almak üzere ilerliyordu."(L-TR/C.17, sf.87-8)

19.yy. sonunda Rusya'da kapitalizmin hakim hale gelmiş olması, feodalizmin tasfiyesi görevini kaçınılmaz kıldı. İkel birikimin içbaşkalaşımın ağır bastığı bir süreçle gerçekleşmiş olması ise, tasfiyenin 'yukarıdan' yapılmasının ve mutlak monarşinin burjuva monarşisine dönüştürülmesinin şartlarını hazırladı. Ne var ki 1905 devriminin ardından bu yolda atılan önemli adım -9 Kasım 1906'da köylülerin köy komünlerini terk edebilmelerini sağlayan 'Stolipin reformu' ve feodal hakim sınıflarla gerici burjuvazinin temsilcilerinden oluşan 3.Duma'nın kuruluşu- da hi 'yukarıdan' tasfiyeyi garantiye alamadı:

"Bizim burjuva devrimimiz tamamlanmamıştır. Otokrasi, bu devrimin gerektirdiği ve ekonomik gelişmenin objektif yolunun sorunlu kıldığı sorunları çözmek için yeni yollar bulmaya çalışıyor; fakat bunu yapamıyor. Ne çarlığın yenileştirilmiş bir burjuva monarşisine dönüştürülmesi için atılan son adım, ne asillerin ve burjuvazinin kaymak tabakasının ulusal çapta örgütlenmesi (Üçüncü Duma) ne de kardaki kâhyaların zorladığı tarım siyaseti -bu 'ağır' önlemlerin hiçbirini, Çarlığın kendine kalan son alandaki burjuva gelişmeye uyum alanındaki 'en son' çabalarının hiçbirini yeterli olmuyor. Bir türlü iç çıkıyor." (aç-L) (L-TR/C.17, sf.231)

(8) Alanya'da 1848-1871 arasında yaşanan dönemin benzerini, Rusya 1905-1917 arasında yaşadı. Rusya'da da -Almanya'da olduğu gibi- hangi hal tarzının galip geleceği konusunda iki "yol" arasındaki mücadele ilkel birikimin tamamlanması ve feodalizmin tasfiyesinin bir zorunluluk haline gelmesiyle ortaya çıktı. Lenin 1909'da Skvortso-Stepanov'a hitaben şöyle yazıyordu:

" 1905'e gelindiğinde Rusya'nın burjuva gelişimi köhnemiş üstü yapının - toprak kirasının köhnemiş ortaçağ sisteminin (burada tüm üstü yapının neden yalnızca toprak kirasını seçtiğini tabii anlıyorsun) - derhal parçalanmasını gerektirecek kadar olgunlaşmıştı. Şimdi biz burjuva Rusya'nın sınıflarının, kendi yollarından tamamlamak için çalıştıkları bu parçalanma döneminde yaşıyoruz: Köylüler (ve işçiler) millileştirme yoluyla...; toprak sahipleri ve eski burjuvazi ve Jirondist burjuvazi) 9 Kasım 1906 yöntemi, vb. ile ...Nasıl 1848-1871 yılları Almanya'da birliğin (:Almanya'da burjuva gelişmesinin milli meselesinin çözümünün) iki yolu, büyük Alman Cumhuriyetinden geçen yol i e Prusya monarşisinden geçen yol arasındaki devrimci ve karşı-devrimci mücadele dönemi idiye, çağımız, yani 1905- yılları da bu yollar arasında devrimci ve karşı-devrimci mücadele çağıdır. İkinci yol ancak 1871'de nihai ... olarak zafere ulaştı. Yine ancak o zaman Almanya'da genel demokratik devrim meselesi ortadan kalktı. Bizim ülkemizde mücadele hala sürüyor. Şimdiye kadar henüz tarımsal yolların hiçbirisi galip gelmedi." (L-TE/C.16, sf.121)

(9) Lenin, 1905 sonrasında, feodalizmin esas olarak tasfiye edildiğini savunanları, ya da Almanya'yı örnek vererek 'yukarıdan' bir devrimi 'aşağıdan' bir devrime dönüştürmenin imkansızlığını ileri sürünlere karşı yılmadan mücadele etti; kitleleri RSDİP önderliğinde köylü usulü hal tarzı için seferber edebilmek amacıyla her türlü oportünizme karşı savaştı. 1911'de şöyle yazıyordu:

" Avusturya ve Prusya'da proletarya güçsüz olduğundan, toprak sahipliğinin ve burjuvazinin, dönüşümü, monarşiyi, asillerin ayrıcalıklarının, kırsal alandaki keyfi idareyi ve ortaçağın daha bir dizi kalıntısını koruyarak, işçilerin haklarına en aykırı bir biçimde işçilerin çıkarlarına rağmen gerçekleştirmelerini önleyemedi. 1905'te bizim proletaryaımız Batı'daki herhangi bir burjuva devrimindeki ile kıyaslanamayacak bir güç gösterdi ve buna rağmen bugün Rus reformistleri kendi ihanetlerini haklı çıkarmak, kendi dönem propagandalarını desteklemek için diğer ülkelerde kırk ya da elli yıl önceki işçi sınıfının zayıflığını örnek gösteriyorlar." (aç-L)(L-TE/C.17, sf.234-35)

"Liberaller yakınıyorlar; 'Yeni bir 19 Şubat'a (19 Şubat 1861, Rusya'da Köylü reformunun yapıldığı tarihtir-ç) ihtiyacımız olduğunu söylüyorlar. Bu doğru değildir. 1905'ten sonra ikinci bir '19 Şubat' mümkün değildir. 'Aşağıdan' mücadele etmeyi öğrenmiş olan (ve, toprak sahiplerinin Üçüncü Duma'sından öğrenmekte olan) bir halkın 'yukarıdan kurtarılma'sı olamaz. Devrimci proletaryanın bir kere önderlik ettiği bir halkın 'yukarıdan kurtarılması' olamaz!" (L-TE/C.17, sf.90)

Lenin, Rusya için 'yukarıdan' devrimi, objektif olarak değil, subjektif olarak imkansız görmektedir. Yani Prusya yolunun maddi temelinin mevcut olduğunu fakat proletaryanın buna izin vermemesi gerektiğini ve zaten vermeyeceğini söylemektedir.

HB gibi oportünistler de ülkemiz için meseleyi aynen böyle koyuyorlar ülkemizde Prusya "yolundan geçişin" objektif olarak mümkün olduğunu iddia ediyor dolayısıyla komprador burjuvaziyi de objektif olarak ilerici görü-

yorlar. Böylece 1900'lerin Rusya'sı ile günümüzün Türkiye'si arasındaki farkları bir çırpıda silerek, Rusya'da "köylü usulü hal tarzı" için verilen mücadele ile ülkemizdeki demokratik halk devrimi mücadelesi arası na bir eşit işareti çekiveriyorlar!

(10) Lenin, 1917 Şubat Devriminin monarşiyi dahi yıkamadığını söylüyor:

"1917'ye kadar Rusya'da serfliğin başlıca göstergeleri, kalmıntıları, artıkları nelerdi? Monarşi, toplumsal kast sistemi ("social-estate system"-ç) toprağa dayanan mülkiyet ve toprak kirası, kadınların durumu, din ve ulusal baskı. Bu Augeon ahırlarından (Augean ahırları Yunan mitolojisinde geçen pislik yuvalarıdır-ç) herhangi birini alın ki bu ahırlar, daha gelişkin devletler yüzyirmibeş. ikiyüzelli ve daha fazla yıl önce (İngiltere'de 1649'da) kendi burjuva-demokratik devrimlerini başardıklarında büyük çapta kırılı kalmışlardı; işte bu ahırlardan herhangi birini alın ve göreceksiniz ki biz onları inceden inceye temizledik. 25 Ekim (7 Kasım)'den, 5 Ocak 1918'e Kurucu Meclis kaldırılınca kadarki on hafta (aç-L) içinde burjuva demokratlar ve liberaller tarafından, iktidarda oldukları sekizay süresince (aç-L) başardıklarından daha fazlasını başardık. O korkaklar, boşkonuşan kasıntı Narsissuslar (suda aksini görüp kendi kendine aşık olan eski bir Yunan Mitolojisi kahramanı-ç) ve çöce Hamletler (Hamlet, 17. yy. İngiliz yazarı Shakespeare'in ünlü bir oyun kahramanıdır.-ç) tahta kılıçlarını tehdit ederek salladılar ama monarşiyi dahi yıkamadılar. Biz bütün o monarşist gübreyi daha önce hiç kimsenin yapmadığı gibi temizledik. Biz bu tarihi abideden, yani toplumsal kast sisteminden (İngiltere, Fransa, Almanya gibi en gelişkin ülkeler dahi bugüne kadar hala bu sistemin kalmıntılarını tamamen ortadan kaldıramamışlardır) tek bir taş tek bir tuğla bırakmadık." (I-TE/C.33, sf.)

Ancak 1917 Şubat Devrimi "feodal, kırsal Rusya" ile "sınai, ticari, kapitalist Rusya" arasındaki temel çelişmeyi çözdü. Çarlığın yıkılmasını ve Marksistlerin -tıpkı 1871'de Almanya'da olduğu gibi- demokratik devrim aşgari programından vazgeçerek sosyalist devrim için mücadeleye başlamalarını gündeme getirdi. (Bu konuda bkz. S-MDD/sf. 21-39)

(11) Burjuvazi tarımda kapitalizmin özgürce gelişebilmesinin şartı olan mutlak rantı dahi kaldıramadı; tamamen burjuva içerikte bir reform olan toprağın millileştirilmesini gerçekleştiremedi. Bunu, Fransa'da bile başaramadı. Burjuvaziyi kendi mezarını kazmaya iten çelişmenin somut bir örneği olarak, toprak mülkiyetine karşı tavrı konusunda Marx şöyle diyor:

"Her kesimin (Marx'ın burada sözünü ettiği, 1848 sonrası Fransa'daki büyük burjuvazinin partisindeki iki kesimdir-bn) ötekine karşı kendi hanedanının özel çıkarlarını canlandırıp güçlendirmeyi amaç edinmesi, ancak burjuvaziyi bolen -toprak mülkiyeti ve sermaye- iki büyük çıkarın herbirinin kendi yönünden kendi üstünlüğünü ve ötekinin altta kalmasını sağlamlaştırmaya çalıştığı anlamına geliyordu. Burjuvazinin iki çıkarından söz ediyoruz, çünkü büyük toprak mülkiyeti, feodal çalımına ve soyluluk gururuna karşın, modern toplumun gelişmesi sonucunda, tamamen burjuvalaştı. İşte bu yüzden, İngiltere'de Tory'ler, uzun zaman, krallığa, kiliseye ve eski İngiliz anayasasının güzel şeylerine tutkun olduklarını sanmışlardı, ta ki, tehlike çatıp da sadece toprak rantına tutkurluklarını itiraf etmek zorunda kaldıkları güne kadar." (aç-M) (M-LE/sf.47-8)

İlkel birikim sürecini anlatırken de belirttiğimiz gibi, tarımda kapitalizmin en özgür ve hızlı gelişimi, Fransa'da değil, Amerika'da olmuştur. Amerika, Avustralya, Kanada gibi sömürgelerde parçalanması gereken feodal

toprak mülkeyite olmadığından köylülüğün farklılaşması en az engelle karşılaşılarak devrimci bir biçimde gelişmiştir. Dolayısıyla tarımsal kapitalizmin bu tür gelişime "Amerikan yolu" denir. Lenin, tarımsal kapitalizmin gelişmesinden söz ettiğinde "Amerikan yolu" (ihtimali, vb.)-Bkz. Skvortsov Stepanov'a 16/12/1909 tarihli mektup: L-TE/C.16, sf.117-8- feodalizmin tasfiyesinden söz ettiği zaman ise "Fransız tarzı" (türü vb.) -Bkz. Skvortsov Stepanov'a 2/12/1909 tarihli mektup: Cı 34, sf.408-9) - kavramlarını kullanmaktadır. Bu da Lenin'in devrim ile evrimi terminolojik olarak da farklılaştırdığını gösteren; devrim ile evrimi birbirine katıp karıştırmanın hatasını bir kez daha sergileyen bir örnektir.7

(12) "Prusya yolu"nun, Feodalizmin "Devrimsiz tasfiyesi" olduğu iddiasını ortaya atarak devrimci enerjiyi çarçur etme sorumluluğu esas olarak HB'ne aittir. HB bağlançta, feodalizmin çözülmesi ile tasfiyesi arasında ilişkiyi tamamen bihaber görüyordu. Prusya yolunun feodalizmin "çözülmesi"(!) yoluyla kapitalizme geçiş olduğunu iddia ediyordu. İktidarın el değiştirmesi anlamındaki nitel dönüşüm noktasını reddetmekle kalmıyor; Üst yapının ortadan kaldırılması anlamındaki tasfiyeyi de inkar ediyor ve Prusya yolunun feodalizmin tasfiyesiz çözülmesi olduğunu savunuyordu. Bugün Marksizm-Leninizm düşmanı çizgilerinin iyice sırtıtan yerlerini yamayabilmek için bir adım geriliyor ve (1976'daki) "tartışma kampanyası"nda kullandığı kavramlar hakkında şöyle bir "özeleştirme"(!) yapıyor:

"Bu kampanyada, feodalizmin tasfiyesi kavramı, genel olarak 'yok edilmesi', 'ortadan kaldırılması' (tasfiye kelimesinin anlamı budur) anlamında değil, belirli ve daha dar bir anlamda 'kısa sürede ortadan kaldırılması' anlamında kullanıldı. Tabii bu ikincisini ancak devrimin gerçekleştirilmesi mümkündür. Feodalizmin içişkaşım yoluyla Prusya yolundan kapitalleşmesi 'çözülme' kavramıyla ifade edildi. ... 'tasfiye' kavramı 'devrim' ile eş tutuluyordu. ... Oysa bu kavrama böyle özel bir anlam yüklemek hatalıdır. Bu kavram genel anlamında, yani yok etme anlamında kullanılmalıdır. İster kısa, ister uzun sürede olsun bu kavram 'yok etme' 'ortadan kaldırma' anlamına gelen yerde kullanılabilir." (PY/S.2, sf.54)

Böylece şimdiye kadar yarattıkları kargaşa yetmezmiş gibi, şimdi de başka bir yönden bulanıklık yaratarak sorunun canalcı noktasını, yani iktidar değişikliğinin nitel dönüşümün ta kendisi olduğunu ve bu dönüşümün bir üretim biçiminden diğerine geçilemeyeceğini yine gözden gizlemeye çalışıyorlar. Feodalizmin uzun sürede ortadan kaldırılmasının "devrimsiz tasfiye" olduğunu iddia ederek Marksizme yeni katkılar yapıyorlar. Marx'ın sözlerini tekrar hatırlatalım:

"O zaman toplumsal devrim çağı başlar. Ekonomik temeldeki değişme, Üst yapının tümünü, büyük ya da az bir hızla dönüşüme uğratar." "

Daha önceki "tasfiyesiz çözülme" şarlatanlığı gibi, bu defaki "devrimsiz tasfiye" palavrası da yıkılıp gidecektir; ancak bu defa, HB'nin Marksizm-Leninizm düşmanı şefleri deyişimlerinin altında can vermektan kurtulamayacaklardır.

Geçerken hunu da ekleyelim ki "Prusya yolu" sahtekarlığının Türkiye'deki patenti HB'ne ait değildir. Prusya yolunun tanınmış bir isim babası tescilli modern revizyonist Rozaliev'dir. 1962'de Moskova'da Rusça basılan "Türkiye'de Kapitalizmin Gelişme Özellikleri" adlı kitabında Rozaliev şöyle diyor:

"...son yirmi yılın (1940-1960-bn) ayırıcı niteliği, Türk köyünde çağdaş kapitalist mülkiyet biçimindeki hızlı gelişmedir. Türkiye tarımında kapitalizmin gelişmesi, önce de olduğu gibi, esas olarak emperyalist devletlerin Türk ekonomisine etkileriyle önemli ölçüde karmaşık duruma gelmiş olan Prusya yöntemiyle yürüyordu." (R-TKGÜ/sf.196)

Kitap 1962'de yazılmış, ama Rusça aslından Türkçe'ye Aralık 1978'de çevrilmiş. Eğer modern revizyonist eserleri Rusça aslından izlemiyorsa, HB'nin mantık silsilesini kutlamak gerek. Demek Rozaliev'den bağımsız olarak ve ondan 14 yıl kadar sonra (1976'da) onunla aynı noktaya gelebilmiş.

(13) Lenin, "genel-demokratik" saldırı sözünü, Skvortsov Stepanov'un mektubundan alıntı yaparak ve dolayısıyla tırnak içinde kullanıyor. Kavramın bu şekilde ifadesine katılıp katılmadığı anlaşılıyor; fakat kesin olan şudur: Lenin bu kavramı, "devrimci ayaklanma, çalkantı vb." anlamında kullanıyor.

(14) Lenin'in bu konudaki sözleri sık sık aktarılmış olmakla birlikte, tekrar hatırlatmaktan yarar görüyoruz:

"Eski Rus kırsal bölgelerinin temellerinin şiddetli devrimci bir parçalanışı olmaksızın Rusya geliemez. Mücadele -katılanların birçoğu fark etmezse de- sadece (a.ç-L) köylülere karşı bir toprak ağaları monarşinin şiddeti mi, yoksa toprak ağalarına karşı bir köylü cumhuriyeti mi olacağı konusunda devam etmektedir. Her iki durumda da, Rusya'da tarımsal devrimin başka bir çeşidi değil, bir burjuva devrimi kaçınılmazdır. (a.ç-L) Fakat birinci durumda bu, yavaş ve ısıdırıcı ikinci durumda ise geniş hızlı ve rahat ilerliyen bir devrim olacaktır." (L-TE/ c.15, sf.270-271)

"Ya esas olarak, toprak mülkiyetinin ve eski "üst yapı"nın baş dayanaklarının muhafaza edilmesi; dolayısıyla, liberal-monarşist burjuvazinin ve toprak beyinin egemen rol oynaması, halihazırda yerinde köylülüğün hızla onların yanına geçmesi geniş çapta mülksüzleştirmekle kalmayıp buna ek olarak, kadetlerce önerilen şu yada bu türde, toprak tazminatı ile köleleştirilmiş ve irtican egemenliği ile ezilmiş ve körletilmiş köylü yığınlarının çökmesi; böyle bir burjuva devriminin yürütücüleri, ekincilere yakın tipteki politikacılar olacaktır." (L-RKG/ sf.)

(15) Lenin Menşevizmin özünü şöyle özetliyor:

"Ülkemizde mücadele hala devam ediyor. Tarımdaki yolların hiç biri bugün galip gelmemiştir. Ülkemizde, bizim çağımızın her bunalımında; mujik'in 'genel-demokratik' hareketi yükselcektir; yükselmesi kaçınılmazdır. Ve bunun ihmali, her ne kadar teoride ihtilaf başka bir düzeyde ele alınabilirse de, pratikte Menşevizme gidecek temel bir hata olur. İhtilafın Menşevizme 'indirgeyen' ben değilim; proteltaryanın Rusya'daki burjuva gelişiminin milli görevini ihmâl etmesini çağımızın tarihi Menşevizme indirgenmektedir, çünkü Menşevizmin tam da özü budur." (a.ç-L) (L-TE/c.16, sf.122)

Menşevizmin özü, demokratik devrimin görevlerini liberal burjuvaziye yüklemektir. Bu, gerici olmakla birlikte, objektif olarak imkânsız değildir. İmkânsız olan menşeviklerin 'devrimsiz tasfiye' hayalidir. Türkiye'de bugün komprador burjuvaziye feodalizmi tasfiye ettirmeye çalışanlar ise, katmerli bir imkânsızlığı mümkün kılma sevdasıdadırlar.

(16) HB Lenin'in bir sözüne dayanarak, "iki yol" arasındaki mücadelenin 1861 sonrası ortaya çıktığını savunuyor. (Lenin söz konusu yerde, Prusya ve Amerikan yollarını anlatıktan sonra "Rusya'da kapitalist gelişimin bu her iki yolu da 1861 sonrasında açıkça ortaya çıktı" diyor. (L-TE/c.15, sf.140) İlkel birikimin iki temel süreci, yani farklılaşma ve iç başkalaşım anlamında, iki yol arasında mücadele, Rusya'da elbette 1861'de başlamıştı. Fakat Lenin neden bunu 1905 öncesi, örneğin, 1898'de RKG'ni yazdığı zaman değil de, ancak 1905 sonrası gündeme getirdi? 1905 öncesi, iki yol arasındaki mücadele sorun olarak ilgünlaşmamıştı. Çünkü Rusya'da kapitalizm ancak 19. yy. sonunda hakim hale geldi. Kitlelerin bu sorun içine çekildiği patlama noktası 1905 ise iki yol arasındaki mücadelenin gündeme geldiğini gösterdi. HB her iç başkalaşıma Prusya yolu damgasını basarak, Çin için de Prusya yolu-

nun geçerli olduğunu kanıtlayabilmek için yine Lenin'in sözlerini dayanak yapıyor:

"Kitlelerin durumundaki her somut gelişme, serfliğin kalıntılarına indirilecek her ciddi darbe kırsal alandaki fazla nüfusun ^a köklerini kaçınılmaz olarak sarsacak ve (yavaş olarak şimdi bile gerçekleşmekte olan) nüfusu tarımdan endüstriye çekme sürecini büyük çapta hızlandıracak, çiftliklerin sayısını 13 milyondan çok daha düşük bir düzeye düşürecek ve Rusya'yı olduğu gibi ^a Çin değil, Amerikan tarzından ileriye getirecektir." (L-TE/c.15, sf.147)

Lenin'in Türkiye'deki devrimci harekete özellikle ibret alması gereken bir sözü var: "İspatlamak istediğiniz şeyi destekliyecek bir alıntı mutlaka bulursunuz," diyor! Amaç, olayları diyalektiği içinde kavramak olmayınca, "ideolojik" mücadele de alıntı yarışına dönüşüyor. Lenin'in yukarıdaki sözleri tek başına alındığında gerçekten de Çin'de feodalizmin Prusya usulü tasfiyesinin mümkün gördüğü izlenimini uyandırabilir. Oysa Lenin'in burada ne kastettiği çok açıktır. Lenin, tasfiyeden değil çözülmeden sözetmekte ve "şimdi olduğu gibi" sözleriyle de iç bağkalaşımın ağır bastığı bir çözümle sürecini kasetlediğini vurgulamaktadır.

Delaysıyla tek tek alıntılarla kendini şövalye ilan eden HB'nin "gerçek bizimledir, biz gerçeği savunuyoruz. Biz gerçeği temsil ediyoruz" (PY s.2 sf.23) sözleri de gülünç bir övünmenin ötesine gidememektedir.

* P.D Partinin Yolu "Biz Hangi Fikir Mirasını Reddediyoruz" (Payel Yayınları sf.164) adlı kaynaktan aktarıldığı alıntıda şu iki çevri hatası var:

"Kırsal alanlardaki fazla nüfus" yerine "nüfus kalabalığı" demiş

* Ayrıca, "şimdi olduğu gibi" sözleri atlanmış.

(17) Lenin 1908'de şöyle yazıyordu:

"Otokrasinin tarım politikasındaki değişikliğin, Rusya gibi 'köylü' bir ülke için fevkalada büyük önemi vardır. Bu değişiklik bir rastlantı değildir: İdari mevzuattan doğan bir kararsızlıkta değildir, bürokrasinin bir buluşu hiç değildir. Hayır, bu tarımsal Bonapartizm (aç-L) köylü-toprak ilişkisi konusunda liberal bir politikaya (ekonomik anlamda alırsak burjuva demek gerekir) doğru esaslı bir kaymadır. Bonapartizm, eski ataerkil veya feodal, basit ve katı, temelini yitirmiş bir monarşinin manevrasidir, düşmemek için cambaz telinde yürümek, yönetmek için ilerlemeler yapmak, taraftar toplamak için rüşvet dağıtmak, sadece süngü gücüne dayanmamak için toplumun haşarat takımıyla, basithırsızlarla ve dolandırıcılarla ülfet etmek zorunda olan bir monarşi. Bonapartizm Marks ve Engels'in Avrupa'nın modern tarihindeki bir dizi gerçeklerle ortaya koyduğu, herhangi bir burjuva ülkede monarşinin objektif olarak evrimidir. Ve Stolipin'in bu noktada hem karayüz, toprak ağaları, hemde oktobrist burjuvazi tarafından tamamen bilinçle ve azimle desteklenen, tarımsal Bonapartizminin, eğer Rusya'da bizzat köy kömününün kendisi kapitalist bir yolda gelişiyor olmasaydı ve eğer komündeki otokrasinin 'zenginleşin', 'komünü talan edin ama beni destekleyin' diye çağrıda bulunabileceği, otokrasinin flörte bağliyabileceği unsurlar olmasaydı, iki yıl dayanabilmesi şöyle dursun, doğmasıyla ölmesi bir olurdu. Bu nedenle Stolipin tarım politikası üzerinde yapılacak herhangi bir değerlendirme, bir yandan onun bonapartist metodlarını, diğer yandan da onun burjuva (yani liberal)özünü hesaba katmadıkça mutlaka hatalı bir yorum olacaktır. (L-TE/c.15, sf.269-270)

Bu uzunca alıntıyı yaymamızın nedeni, Lenin'in burada Prusya usulü hal tarzının gündeme gelme koşullarını büyük bir açıklıkla ortaya koyması ve hem "monarşinin evrimi"nin, hem de "tarımsal Bonapartizm"in ancak Rusya'nın kapitalist gelişmesi sonucu ortaya çıkan bir zorunluluk olduğunu ; ancak o sayede yaşayabildiğini berrak bir biçimde ifade etmesidir.

(18) İlkel birikimde ağır basan süreç,devrimin (ve dolayısıyla devrim sonrası evrimin) niteliğini az çok belirlemekle birlikte, bu değiştirilmesi imkânsız bir "yazgı" değildir. Sınıf mücadelesinin objektif yasalarını kavrayıp bunu pratiğe uygulayabilecek tek sınıf olan proletarya tarihsel akışın macerasını değiştirme se de onu kontrol etme yeteneğine sahiptir. Sınıf bilinçli proletaryanın görevi bu yeteneği hayata geçirmektir. Lenin bu anlamda şöyle diyor:

"Bizim 1863-1865'imizin 'çürümüş' ya da başarılı olabilmesinin hiç bir garantisi yoktur. Fakat 'çürümüş'ü başarılı hale getirmek, Alman anayasal uzlaşmazlığını Fransız sûtuna dönüştürmek için her sevi yapmak, işçi sınıfı partisinin, bizim görevimizdir." (L-TE/c.34, sf.39)

1863-1865, Lenin'in 'genel-demokratik saldırı' olarak nitelendiği Almanya'daki anayasal uzlaşmazlık dönemidir. Almanya'da da Rusya'da olduğu gibi, diğer Batı Avrupa ülkelerine kıyasla gecikmiş olan ilkel birikim sürecinde iç bağlaşım ağır basmıştı ve Prusya usulü hal tarzı ancak 1848'de -hakim üretim ilişkisi sermaye ilişkisi haline geldikten sonra gündeme gelmişti.

(19) HB'nin bu süreci nasıl karma karışık ettiğini daha iyi kavrayabilmek için Prusya yolu hakkında ileri sürdüklerini kısaca gözden geçirelim. HB ilk zamanlar Prusya yolunu,kapitalizmin "evrim" (ya da "çözümü") yoluyla hakim hale gelişi olarak lanse etti. Bunu, içinde nitel dönüşümün bulunduğu, bir nicel birikim süreci olarak göstermeye çalıştı. Hatta bu uğurda diyalektik katkıları yaparak her tür dönüşümün sıçramayla olmayacağını iddia edecek kadar saçmaladı. Süreç içinde bu iddiaların ipliği pazara çıkmaya başlayınca, tadilatla açıklarını kapama faaliyetine: girişti. Ancak HB homojen bir nicel birikim süreci olarak sahneye çıkardığı "Prusya yolu geçiş"e biraz renk katmakla birlikte, nitel dönüşümden önceki ve sonraki dönemi ayıran özelliklerin hiç sözünü etmemeye ve tabii nitel dönüşümü de mümkün olduğunca sessiz sedasız ismini koymadan geçiştirmeye özen gösteriyor. Haklıdır; çünkü başka çıkar yolu yoktur. "Teori"inde ötmün verebileceği alan kalmamıştır. Bir adım daha; ve kendisini inkâr etmek zorunda kalacaktır. Son yazılarından birisinde HB şöyle diyor:

" Prusya yolu burjuva demokratik devrimin tepeden inme türünü izleyen ekonomik gelişimdir. * Her şeyden önce Prusya yolunda gidilerek burjuva demokratik devrimin tamamlandığı ülkeler için bile sorun tersinden konmuştur. Çünkü bu ülkelerde önce Prusya yolundan kapitalistleşme yolunda belirli bir yol alınır. Belli bir aşamada, feodal toprak mülkiyeti sistemine ilişkin feodal hukukun koyduğu engeller, kapitalist gelişme için dayanılmaz hal alır.Bunların reformlar yoluyla kaldırılması zorunludur.Üst yapıdaki engeller üstten toprak ağaları tarafından kaldırılır ve kapitalist gelişmenin yolu açılır; Giderek kapitalistleşme tamamlanır.Artık Amerikan yolunun maddi temeli yok olmuştur. (P/Is.2, sf.39)

* HB bu görüşleri Aydınlık'ın şu sözlerine karşılık ileri sürüyor:

"'Prusya yolu' burjuva demokratik devrimin tepeden inme türünü izleyen ekonomik gelişimdir. ...Bu tespitler, Almanya'da Prusya tipi kapitalist evrimin, devrim olmaksızın değil, Bismark'ın tepeden inme devrimi sonucu ortaya çıktığını doğrulamaktadır." (Aydınlik/s.85, sf.10-11)

Karşı-devrim cephesinden yayın yapan Aydınlık'la sosyo-ekonomik yapı konusunda polemik girme niyetinde o "maddimiz için kısaca sunu belirtelim: Aydınlık'ta mekanik mantığın bir örneğini vererek devrime yolaçan ilkel birikim sürecinin niteliğini gözardı ediyor. Ve tabii en önemlisi, iktidar sorununu da -eşyanın tabiatı gereği- (!) anmak dahi istemiyor.

HB başladığından beri bu işi hayli öğrendi, ama daha ileri gitmesini varlık nedeni engelliyor! Çünkü hala "Prusya yolundan gidilerek burjuva demokratik devrimin reformlarla tamamlanması" safatasından vazgeçemiyor. İlk zamanlar "belirli" bir yol alındıktan sonra "belli" bir aşamada ortaya çıkan tasfiye görevini hiç kabul etmiyordu; şimdi artık "devrimsiz" olmak şartıyla buna razı oldu. Oysa HB'nin "belirli", "belli" laflarıyla tamamen belirsiz hale getirdiği nokta, ilkel birikimin tamamlandığı, kapitalizmin hakim hale geldiği ve dolayısıyla demokratik devrim gereğinin kitlelerce da kavrandığı "toplumsal devrim çağı"nın açıldığı noktanın ta kendisidir. HB "belli" "belirsiz" imalarla bu notanın nitelik değişimini gündeme getiren nokta olduğunu gözden gizlemeye çalışıyor -aksı taktirde daha önceleri diyalektiğe yaptığı katkılar(!) heba olacak!

Yine aynı "belli, belirsiz" tavrıyla, "üsyapıdaki engellerin toprak ağaları tarafından" kaldırılmasından önceki ve sonraki süreçleri de bulanıklıktırıyor; tanınmaz hale getiriyor. Birincisinin esas olarak feodalizmin çözülmesi, ikincisinin ise esas olarak kapitalizmin evrimi süreci olduğunu lafkalabalıca getiriyor.

Bu kadarıda yetmiyor; HB, kapitalistleşmenin tamamlandığı nokta ile Amerikan yolunun maddi temelinin yol olduğu nokta arasında da bir eşit işareti çekip tarihi altüst ediyor: Almanya'da Amerikan yolunun maddi temeli 1871'de kalktı; çünkü burjuva monarşisi cumhuriyete galip gelmişti. Kapitalistleşme tamamlandı mı? Hayır! Engels 1874'de "eğer hepimiz uzun yıllar yaşarsak, belki 1900'de, Prusya hükümetinin tüm feodal kurumları gerçekten kaldırdığını ve en sonunda Prusya'nın, Fransa'nın 1792'de bulunduğu noktaya vardığını görebiliriz" diyordu. Çünkü çelişme çözülmüş, fakat henüz ortadan kalkmamıştı.

İşte meselenin çanalcı noktasını, yani devrimin bir iktidar değişikliği sorunu olduğunu sınıf tabiatları gereği görmek istemeyenler; yine sınıf tabiatları gereği diyalektiği iğdiş edenler, kendilerini en sonunda böyle çıkmazlarda bulurlar. HB buna tamamen müstahaktır; devrimci harekete yapabileceği en büyük hismet, Prusya yolu konusunda üç yıldır yarattığı kargaşayı temizleyebilme için kendi kendisini inkâr etmektir.

(20) HB'ne göre, Prusya yolu ülkemiz için mümkünmüş! Ne varki, "burjuva demokratik devrimin toprağa ilişkin görevlerinin yerine getirilmesi, böylece ekonomik alanda devrimin görevlerinin tamamlanması" ise bu yolda ilerleyen ülkenin koşullarına bağlıymış... (FY/s.2, sf.38) Dolayısıyla Türkiye gibi bir yarı-sömürge için bu yoldan burjuva demokratik devrimin tamamlanması mümkün değilmiş!

HB'ne sorsak: Lenin Rusya'da devrimin iki gelişme yolundan sözediyor; siz, bu iki yoldan biri olan Prusya yolu için "devrimsiz tasfiye" diyorsunuz. Bu nasıl oluyor?

HB cevabı yapıştıracak: Ülkemizin somut koşulları...

HB'ne tekrar sorsak: Lenin, mevcut ekonomik temeliyle, yani kapitalizmin hakim olduğu yapısıyla Rusya'da iki yol imkanından sözediyordu; siz ise Prusya yoluyla kapitalizmin hakimiyetine ulaşıyor ve orada yolu tikiyorsunuz. Bu nasıl oluyor?

HB'nin cevabı aynı olacak: Ülkenin somut koşulları...

Yine sorsak HB'ne: Lenin, feodalizmin Prusya usulü tasfiyesinin, diyalektik bir dönüşüme yol açacağını, ve bunun da demokratik devrimin tamamlanması demek olduğunu söylerken; siz toprak devriminin her halükârda gündemde kalacağını iddia ediyorsunuz; bu nasıl oluyor?

HB üşenmeyip cevaplayacak: Ülkenin somut koşulları...

Biliyoruz, HB'ne çağrı yapsak, desekki; "sen şuna yok diyeceksin, dilin varmıyor; gel vazgeç şu Prusya sevdasından..."

HB'nin cevabı yine değişmeyecek: Ülkenin somut koşulları...

Doğru: ML partinin bugüne kadar sosyo-ekonomik yapı konusundaki görüşlerini sistemleştirmeye imkân bırakmayan yoğun görevlerle karşı karşıya bulun-

ması, oportunistlerin bu konuda meydanı boş görüp hayli kafa karıştırmalarına imkân verdi. Fakat bundan sonra, "tez"lerini ispatlamak için ne kadar parlak alıntılar bulurlarsa bulsunlar, ölü doğmuş bir çocuğa hayat vermeye çalıştıklarını bilmeleri gerekecektir!

(21) Lenin'in bu konuyu açıkladığı diğer bir alıntı için bu bölümde, "yukardan devrim", Kapitalizm İki Ayağı Üzerinde Dikilince Gündeme Gelir" altbaşlığına bakınız. Lenin orada da, 1908-1910 önemini, feodal otokrasinin burjuva monarşisine dönüştürülmesinde ikinci önemli adım olduğunu söylüyordu. (L-TE/ c.17, sf.125-126)

(22) Daha önce de değindiğimiz gibi, (bkz. dipnot 12) HB Prusya yolu sorununu gündeme ilk getirdiğinde, bunu "tasfiyesiz" bir çözümlenme olarak kavriyordu. Süreç içinde bu iddianın çürüklüğü ortaya çıktıkça "tasfiye" kavramının içeriğini genişletti; ancak buna iktidar sorununu katmamaya özen gösterdi. İşte bu noktada -ki, bu bütün tartışmanın canalacı noktasıdır- karşı-devrimcilerle oportunistler aynı safa düşmektedirler: HB'nin dışında, HB'ni "devrimsiz bir evrim" düşlediği için eleştiren Aydınlık'tan, (şimdi büyük ihtimalle Aydınlık saflarında bulunan) eski Devrimci Teori (DT) yazarlarına (yani HY'na) ve Halkın Kurtuluşu'na kadar çeşitli Marksizm-Leninizm düşmanları, iktidar meselesini laf kalabalığına getiriyorlar. Bu noktayı tekrar vurguluyoruz; çünkü bütün canalacı noktalarda, oportunistlerle revizyonistlerin nasıl kol kola proletaryaya karşı saf tuttuklarını göstermek istiyoruz!

(23) Daha önce de belirttiğimiz gibi, bugün ülkemizdeki küçük burjuva oportunistimizi yek vucüt halinde birbirine kenetleyen, ülkemizin kapitalist bir ülke olduğu tespittir. Oportunistler şunu iddia ediyorlar: Artı-emeğin doğrudan üreticiden koparılıp alınmasının toplulumuza özgü iktisadi biçimi sermaye ilişkisidir. Bunu HB, hiç bir kılıfa gerek görmeden şöyle söylüyor: Komprador kapitalizmi feodalizme hakim hale gelmiştir; feodal kalıntılar üretim ilişkilerinde tali yöne düşmüştür -kapitalist meta üretimi evrensel hale gelmiştir! (Zaten ülkemizdeki modern revizyonizmin iktisadi tahlilin özünüde, kapitalizmin "Prusya yolu"ndan hakim hale geldiği oluşturmaktadır ve bu da küçük burjuva oportunistimizi üzerindeki modern revizyonist etkin güçlüğüünü göstermektedir.)

HY ve HK gibileri ise diyorlarki, meta üretimi hakim hale gelmiştir; demekki meta üretimi temelinde de kapitalizm hakim hale gelmiştir -Bunu görmemek için kör olmak lazımdır. ^a Ancak bu kapitalistleşme feodalizmi tasfiye etmemiştir, üretici güçleri saran emperyalist sermayenin ve feodalizmin zincirlerini kırıp onu özgür kılmamıştır. Yani, hem üretimsüreci kapitalist meta üretimi haline gelmiştir; hem de üretim ilişkileri özünde feodaldır. Hem artı-emeğin gasediliği sermaye yoluyla, emeğin metalaştırılması yoluladır; hem de üretim ilişkileri kapitalist değil de yarı-feodaldır.

^a O zamanlardan bu yana -Milli Kurtuluş Savaşını ve özellikle II. Dünya savaşını izleyen dönemde- meta üretimi giderek yaygınlaştı, ülkenin mali sermaye tarafından gittikçe daha fazla köleleştirilmesine bağlı ve onun bir aracı olarak komprador tekelci kapitalizmi geliştirdi. Bu durum emperyalizmin, komprador tekelci kapitalizmin ve feodalizmin baskısı altında gelişmesi esas olarak engellenmeye devam etmekle birlikte milli kapitalizmin de belirli bir gelişme göstermesine yol açtı ve yarı-sömürge, yarı-feodal ülkemizde meta üretimi temeli üzerinde genel olarak kapitalizm haline geldi." (PB/s.1, sf.11-12)

"... Türkiye'de ise, hem hala tasfiye edilecek bir yarı-feodal yapının olması, hem de ekonomide genel olarak kapitalist meta üretiminin ağır basması çok daha anlaşılır bir şeydir." (Devrimci Teori/ s.1, sf.82)

Bu, HK ve HY'nu anlaşılması zor bir kör düğme getiriyor. Onlar bu düğümü bir tek çözümlenecekleri düşünmüyorlar; diyorlarki: Bir ülke hem kapitalist, hem de yarı-feodal olabilir. Belirleyici olan üretim sürecinin ne olduğu değildir; önemli olan üretici güçlerin gelişmesi önündeki engeller (emperyalizm, komprador-kapitalizm, feodalizm)dir.

Peki üretici güçlerin gelişmesi, üretim sürecinin temel niteliğinin devrimleşmesi değil midir? Ataerkil üretimden, hem de kapitalist meta üretimine geçiş, üretim biçiminin yeni bir düzeye geçişi, eskinin yıkılıp yerini yeninin alması değil midir? Aslında HY ve HK'nun söyledikleri de bundan farklı birşey değildir ve dolayısıyla HB'nin tezleri ile tam bir uyum halindedir. Üretici güçlerin geliştiği, ekonomik evrimle kapitalist meta üretiminin alt-yapıda hakim hale geldiği, ancak üretici güçlerin daha da gelişmesi için şar olan feodal üretim ilişkileri kalıntılarının ve üstyapının devrimle yok edilmesi gerektiği... Sanki Lenin'in Rusya tespitlerinin Türkçe'si!

İşte bu mantık silsilesini izleyerek, oportunistlerin tümü de, bir yandan toprak devrimi sloganını göstermelik olarak dillerinden düşürmezken, bu sloganın ülkemizdeki anlamını zerrece kavramadan, temel çelişmenin en keskinleştiği yerin kapitalizmin en çok geliştiği yöreler olduğunu ileri sürüyorlar ve buralarda gerçekleşecek toplu ayaklanmaların hayali ile ellerini oğuşturuyorlar! Böylece Marksizm-Leninizm düşmanı çizginin bütün öğeleri tamamlanmış oluyor: İktidarın parça parça, kırlardan şehirlere doğru bir silahlı mücadeleyle, uzun süreli halk savaşı yoluyla kızıl siyasi iktidarlar kurularak ele geçirileceğinin reddedilmesi ve dolayısıyla ülkemizde demokratik halk devrimin teorik olarak imkânsız kılınması!

(24) Lenin, 1905'in ardından Türkiye'de 1908 ve İran'da 1906'da meşruti anayasaların kabulü, Çin'de 1911'de cumhuriyet ilanı, Balkanlar'da 1911-1912'de bağımsız devletlerin kuruluşu, Hindistan'da devrimci bir hareketin gelişmesi gibi demokratik çalkantıların pespeşe geldiğini belirtiyor. Özellikle emperyalist savaşın Doğu halklarını milletlerarası siyasetin içine soktuğunu, bu halkların çoğunun fabrika okulundan geçmiş işçiler değil, orta-çağ zulmünün kurbanı, sömürülen emekçi köylü yığınları olduğunu söylüyor ve bu ülkelerde "görev kapitalizme karşı değil, orta-çağ kalıntılarına karşı mücadele etmektir" (L-DUKH/ sf.323) diyor.

Doğu'daki hareketler arasında gerçek bir demokratik muhtevaya sahip olan ve nisbeten köklü sonuçlara yol açan, yalnızca Çin'de Dr. Sun Yat-Sen önderliğindeki demokratik hareketti. Bu hareket, Çin'de 1856 Afyon Savaşı ile başlayan, 1900'da Boxer ayaklanmasıyla süren anti-emperyalist, demokratik hareketlerde bir sıçrama noktasına yol açıyor ve Çin'de demokratik devrim çağını açıyordu. Mao Zedung'un ifadesiyle "Dr. Sun Yat-Sen'in yalnızca büyük 1911 Devrimine... önderlik ettiği için değil, aynı zamanda 'dünyanın gidişine ayak uydurmasını bildiği ve kitlelerin ihtiyaçlarını karşıladığı' için de büyük bir insandı. Dr. Sun Yat-Sen, devrimci üç büyük siyaseti, yani Rusya ile ittifakı, Komünist Partisi ile işbirliğini ve Köylülere ve işçilere yardım etmeyi ileri sürebilecek, Üç Halk İlkesine yeni bir anlam kazandırarak üç büyük siyasetin yeni sıra yeni üç halk ilkesini ortaya koyabilecek yetekte olduğu için de büyük bir insandı." (MZ-SE/c.2, sf.376)

Sun Yat-Sen 1924'de, Mao Zedung'da dahil olduğu birçok komünistin de katıldığı Guamindang 1. Milli kongresinde milliyetçilik, demokrasi ve halkın refahı ile ilgili üç halk ilkesini yeniden yorumladı. Böylece demokratik devrim aşamasında Goumindang ile komünistlerin ittifakı mümkün oldu. Dolayısıyla 1911 devrimi yalnızca eski tipte demokratik devrimler arasında ilerici bir muhtevaya sahip olmakla kalmıyor; 'dünyaya ayak uydurmasını' da biliyor, yeni demokratik devrimin önderi proleteriyaya elini uzatıyordu.

İran'da Şah'ın 1906'da anayasayı kabul etmesine yol açan hareketin de anti-emperyalist bir yönü vardı. Ülkenin giderek emperyalizmin bir yarı-sömürgeci haline getirilmesine karşı çıkan bazı din adamları, köylüleri, afyon ekimini durdurmaya çağırılmış ve böylece Şah'ın meşruti bir sistemi kabule zorlamışlardı. 1907'de bazı yörelerde bir köylü hareketi gelişti. Köylüler vergi ödemeyi reddettiler; büyük feodal malikanelerin topraklarının payla-

şılmasını istediler, toprakları işgal ettiler. Devrimci birlikler Temmuz 1909'da Tahran'a girerek Şah Muhammet Ali'yi tahttan indirdiler. Ancak 1911 yılı sonuna doğru, halk hareketi ezildi; devrimin bütün kazançları yokedildi; ve Şah'la feodallerin hakimiyeti yeniden kuruldu.

Türkiye'de 1894'de, Türk ticaret burjuvazisinin çıkarlarını temsil eden İttihat ve Terraki Partisi kuruldu; bürokrasi içinde, özellikle de ordu içinde güçlendi. 1908 Temmuzunda 'Genç-Türk' subaylarının kumandasındaki birlikler isyan ettiler ve şehir ahalisiyle köylülerden destek gördüler. Bunun üzerine, 1908'de, 1878'de 2. Abdülhamid'in rafa kaldırdığı anayasa yeniden yürürlüğe kondu ve ikinci meşrutiyet ilan edildi. Ancak 1908 gerçek bir anti-emperyalist muhtevaya dahi sahip değildi; Türk ticaret burjuvazisinin, azınlık milliyetlerden kompradorlarla ancak 1923'te sonuçlanacak usaklık mücadelesinin bir başlangıcıydı. İttihat ve Terraki'ciler iktidara gelir gelmez, 2. Abdülhamid dönemini aratmayacak bir biçimde halki cendereye aldılar. Bu muhtevasıyla, 1908 hareketi Türkiye'de de demokratik devrim çağını başlatmakla birlikte bir halk hareketi değildi. (Lenin'de, "büyük halk yığınları, yani ezici çoğunluk kendi ekonomik ve siyasi istekleriyle etkin bir biçimde ve bağımsız olarak ortaya atılmadığı" ve devrimde göze çarpar bir rol oynamadığı için 1908-1909 Türk Devriminin bir halk hareketi olmadığını belirtmiştir. (I-DUKH/sf.424)

(25) Ekim devriminin Çin'deki demokratik devrime olan etkisini Mao Zedung şöyle açıklıyor:

"1919'daki 4 Mayıs hareketinden önce (bu olay 1914'teki 1. Emperyalist dünya savaşından ve 1917'deki Rus Ekim Devriminden sonra meydana gelmiştir) burjuva demokratik devrimin siyasi önderleri, (aydınların aracılığıyla) küçük burjuvazi ve burjuvaziydi. Çin proletaryası henüz uyanmış ve bağımsız bir sınıf gücü olarak siyaset sahnesine çıkmamış, fakat devrimde sadece küçük burjuvazinin ve burjuvazinin takipçisi olarak yer almıştır. 1911 sonrasında proletarya işte bu durumdaydı. 4 Mayıs hareketinden sonra ise, milli burjuvazi devrime katılmaya devam ettiği halde, Çin burjuva demokratik devriminin siyasi önderi artık burjuvazi değil, proletarya idi. Çin proletaryası, olgunlaşması sonucu ve Rus Devriminin etkisiyle, hızla bağımsız ve uyanmış bir siyasi güç haline geldi. 'Kahrolsun emperyalizm' sloganını ve burjuva demokratik devrimin bütün için geniş kapsamlı bir programı öne süren Çin Komünist Partisi'ydi. Toprak devrimini gerçekleştiren de sadece ve sadece ÇKP'ydı." (MZ-SE/c.2, sf.349)

(26) Mao Zedung, sömürge ve yarı-sömürgelerdeki anti-emperyalist demokratik devrimi hakkında şunları söylüyor:

"Sömürge ve yarı-sömürge bir ülkede böyle bir devrim, birinci aşaması, ya da birinci adımı sırasında toplumsal niteliği bakımından temelde hala burjuva demokratik olduğu ve objektif hedefi kapitalizmin gelişmesi için yolu açmak olduğu halde, artık, burjuvazinin diktatörlüğü altında kapitalist bir copium ve kapitalist bir devlet kurmak amacıyla burjuvazinin önderlik ettiği eski tipte bir devrim değildir. Bu devrim birinci aşamada, yeni demokratik bir toplum ve bütün devrimci sınıfların ortak diktatörlüğü altında bir devlet kurmak amacıyla proletaryanın önderlik ettiği yeni tipte bir devrimdir. Böylece bu devrim, gerçekte, sosyalizmin gelişmesi için daha da geniş bir yol açma görevini yerine getirir. ... Böyle bir devrim emperyalizmin temellerini hedef alır ve bu yüzden emperyalizm onu hoggörmez, ona karşıdır. Ne varki sosyalizm ondan yanadır ve sosyalizmin anavatanıyla uluslararası sosyalist proletarya onu destekler. Bu yüzden böyle bir devrim kaçınılmaz olarak proleter-sosyalist dünya devriminin bir parçası olur." (MZ-SE/c.2, sf.345)

(27) Mao Zedung, yeni demokratik devrimin başlıca üç iktisadi siyasetini şöyle özetliyor:

"Feodal sınıfın topraklarına el koymak ve bunları köylülere devretmek, Çan Kay-Şek, T. V. Soong, H.H. Kung ve Çen Li-Fu'nun başında buldukları tekelci sermayeye el koymak ve onu yeni demokratik devlete devretmek. Millî burjuvazinin sanayi ve ticaretini korumak. Yeni demokratik devrimin başlıca üç iktisadi siyaseti bunlardır." (M%-SE/c.4, sf.183) (Aralık 1947)

(28) Bu dönemde birbiri ardına çıkarılan talimat ve yasaların, iktisadi ve siyasi somut şartlara göre toprak sorununu ele alış biçimi öğretici bir örnektir. Bu bakımdan, sözkonusu talimat ve yasaların ana hatlarını aktarıyoruz:

- 4 Mayıs 1946/ Toprak Meselesine İlişkin Talimat: Direnme savaşı dönemindeki kira ve faiz indirimi siyasetinin değiştirilerek yeniden toprak ağalarının topraklarının dağıtım siyasetine dönüldüğünü belirten talimat.

- 10 Ekim 1947/ Çin Toprak Yasası Taslağı: "Feodal ve yarı-feodal sömürüye dayanan toprak sistemini ortadan kaldırarak ve toprak işleyenindir sistemini yürürlüğe koyun!"

- 3 Şubat 1948/ Eski ve Nisbeten Eski Bölgelerdeki Toprak Reformu ve Partinin Sağlamlaştırılması Çalışmalarına İlişkin Talimat: "Feodal sistemin ortadan kaldırılmış olduğu eski ve nisbeten eski kurtarılmış bölgelerde artık toprağın eşit olarak dağıtılmasına son verilmeli; ama feodal boyunduruğu henüz tamamen kırmamış olan yoksul köylülere ve tarım işçilerine, eğer şartlar gerektiriyorsa, yeniden düzenleme yoluyla fazla toprağı olandan alıp az toprağı olana verme ve iyi toprağı olandan alıp, kötü toprağı olana verme yöntemi ile belli bir miktarda toprak ve diğer üretim araçları verilmeli; buna karşılık orta-köylülerin ortalama bir yoksul köylüden daha fazla toprağı sahip olmalarına izin verilmelidir. Feodal sistemin varlığını sürdürdüğü bölgelerde, eşit dağıtım esas olarak toprak ağalarının toprakları ve mülkiyetiyle ve eski tipte zengin köylülerin fazla toprakları ve mülkiyetleriyle sınırlı tutulmalıdır. Bütün bölgelerde, orta-köylülerin ve yeni tipte zengin köylülerin fazla topraklarının düzenleme amacıyla

(29) Burada sözü edilen zengin köylüler, yeni zengin köylüler değil, yarı-feodal zengin köylülerdir. Bunların elinde icraa dedikleri toprakların alındığı, yeni kurtarılmış bölgelerdeki ikinci aşama, yukarıda sözü edilen -bkz. DN:29- 1950 Toprak Reformu Yasasıyla açılmıştır.

(30) Lenin 1912 yılında yazdığı "Çin'de Demokrasi ve Narodnizm" makalesinde, Sun Yat Sen'in tarım programının özünü inceliyor ve bunun "tek bir vergi yoluyla rantın devlete geçmesi, yani toprağın millileştirilmesi" anlamına geldiğini; dolayısıyla demokratik devrimin azami programını oluşturduğunu belirtiyor. Lenin bu konuda şunları söylüyor:

"Kıyı bucak bir köylük bölgede toprak değeri ile Şankhay'da toprak değeri arasındaki fark rant oranı arasındaki farktır. Toprak değeri sermayeye dönüşmüş ranttır. Toprağın 'artı değer'ini, 'halkın mülkü' yapmak, rantı, yani toprak sahipliğini devlete geçirmek, yada başka bir deyimle toprağı millileştirmek anlamına gelir. Toprağın millileştirilmesi sadece di feransiyel rantı bırakıp mutlak rantın kaldırılmasını mümkün kılar. Marks'ın teorisine göre, toprağın millileştirilmesi tarımda orta-çağ artığı tekellerin ve ilişkilerin azami temizlenmesi, toprak satın alıp satmadı azami özgürlük ve tarımın kendini pazara uyandırabilmesi için azami kolaylık demektir. Tarihin garip tecellisi şu ki, narodnizm tarımda 'kapitalizmle savaşıma' perdesi ardında, tamamen uygulandığı takdirde tarımda kapitalizme en hızlı (aç-L) gelişme imkanı sağlayacak bir tarım programından yanadır. Asya'nın en geri köylü ülkelerinde birinde en ileri burjuva demokratik tarım programlarının yayılması ardında yatan ekonomik zorunluluk nedir? Bu feodalizmi bütün biçimleri de belirtmeleri ile yıkma zorunluluğudur. ...Çin, ancak devrimci yığınların kahramanlığı sayesinde

de siyaset alanında bir Çin Cumhuriyeti kurularak ve tarım alanında toprağı milileştirme yoluyla son derece hızlı bir kapitalist ilerleme sağlanarak 'yenileştirilebilirdi'. ... Sun Yat-Sen'in temsil ettiği devrimci burjuva demokrasisi, siyasi ve tarımsal reformlar konusunda köylü yağınların insiyatifini kararlılığını ve gözüpekliliğini azami ölçüde geliştirme yoluyla Çin'i 'yenileştirme'ye çalışmakla doğru hareket etmektedir." (I- DUKE/sf.70-71)

Lenin'in bu tahlilleri bizim için iki yönde önem taşımaktadır: Birincisi; Kemalizm dalkavuklarının, Mustafa Kemal ile Sun Yat Sen arasında yapmaya kalkıştıkları kıyaslamaya, ekonomi politığın, riya tanımayan yasalarıyla indirilen güçlü bir darbedir. (Zira, Mustafa Kemal'in "Tarım Programı" nı bilmeyen yoktur!) İkincisi; Mao Zedung önderliğindeki ÇKP'nin Sun Yat Sen'in "Toprak İşleyenindir" ilkesini benimsemesine rağmen bu ilkeyi gerçekleştirmek için Sun Yat Sen'in ilerisürdüğü türden bir milileştirmeye değil, kur-tarılan bölgelerde parça parça toprak reformuna baş vurmuş olmasındır.

Toprağın milileştirilmesi tamamen burjuva demokratik nitelikte bir program olmasına rağmen ÇK'ni demokratik devrim aşamasında toprağın mülkiyetini de köylüye vermesi, Çin'de üretimin geri düzeyinin, Çin'in yarı-feodal, yarı-sömürge yapısının bir sonucudur. Demokratik devrimin tamamlanmasıyla halk iktidarının yoksul köylüyü desteklemesi ve eğitmesi şartları doğru ve topraktaki bireysel mülkiyetin yoksul köylünün lehine bir unsur haline gelmiştir. (Örneğin, 1953 Sonbaharında Mao Zedung şöyle diyordu: "Şimdi bazı köylüler topraklarını satıyorlar. Ama bu iyi birşey değildir; yasa bunu yasaklamadığı halde, onları bundan vazgeçirmeye çalışmalıyız. Çözüm kooperatifler kurmaktır." (MZ-SE c.5, sf.152))

(31) Bu açıdan Mao Zedung'un 1950 Haziran'ında söylediği şu sözler önemlidir:

'Savaş kıtada esas olarak sona erdiğine ve durum Halk Kurtuluş Ordusu'nun Guomintang gericileri ile bir ölüm kalım mücadelesine tuttuğu ve sorunun henüz çözülmemiş olduğu 1946-1948 arasındaki dönemden tamamen farklı olduğuna göre karşılaştıkları güçlülüklerin üstesinde gelmek üzere devletin yoksul köylülere borç vermesi ve böylece onların az toprak almalarından doğacak zararını gidermesi artık mümkündür. Dolayısıyla zengin köylülere karşı siyasetimizde bir değişiklik yapılmalı, zengin köylülerden fazla topraklarını ve mallarını mükellefiyete tabi tutma siyasetinin yerini, köylülük bölgelerdeki üretimi bir an önce eski durumuna getirmek, toprak ağalarını daha iyi tecrit etmek ve orta köylüleri ve küçük tarlaları kiraya verenleri korumak için zengin köylü ekonomisini sürdürme siyaseti alınmalıdır." (MZ-SE c.5/sf.31) (6 Haziran 1950)

Toprağın dogrudan millileştirilmesi, savaş süresince yoksul köylülerin haklarının savunulmaması nedeniyle, eski yapıya farklı bir kalf altında sürdürmeye hizmet edecektir. Farklılaşma kaçınılmaz olarak gelişmekle birlikte komünist partisinin ilkesi, başlangıçta mümkün olduğu kadar eğitim bir dağıtım sağlamaktır. Savaşın tamamlanmasından 1952'ye kadar süren ekonominin onarımı döneminde zengin köylü ekonomisi korundu. 1952 Kışında azınlık milliyetlerin bulunduğu birkaç bölge dışında toprak reformu esas olarak tamamlanmıştı. (Bütün ülkedeki eski ve yeni kurtarılmış bölgelerde üçyüz milyon kadar topraksız ya da az topraklı köylü yaklaşık olarak yediyüz milyon mu toprak elde etti.) 1952'den sonra ise zengin köylü ekonomisinin adım adım kooperatifleşme içinde eritilmesi siyaseti benimsendi. Toprak reformunun esas olarak tamamlanmasından sonra 1953'te Ma Zedung artık şu stratejiyi ileri sürüyordu:

"yeni devlet işletmeleri kurularak, eskiler yenileştirilerek ve genişletilerek devlet mülkiyeti yaygınlaştırılmalıdır. Özel mülkiyetin iki türünden emekçi halkın mülkiyeti kolektif mülkiyete, burjuvazinin mülkiyeti ise devlet mülkiyetine dönüştürülmelidir. Ancak bu şekilde üretici güçler gelişebilir ve Çin'nin sanayileşmesi tamamlanabilir." (MZ-SE/C.5.sf.154)

(32)

"Emek-değişim ekipleri ve iş değişim grupları, tarımda karşılıklı yardımlaşma ve işbirliği için kurulmuş örgütlerdi. 'Emek değişimi' ya da 'iş değişimi', köylülerin iş gücünü kendi aralarında düzenlemelerinin bir yoluymuştu ve insanla insanın işgünlerinin, öküzle öküzün işgünlerinin ve insanla öküzün işgünlerinin değişimi gibi biçimler alıyordu. Emek-değişim ekiplerine katılan köylüler, üye olan her ailenin toprağının sırayla ya da kolektif olarak ekilmesine, ya kendi işgüçleriyle ya da hayvanların gücüyle katkıda bulunuyorlardı. Hesapların görülmesinde işgünü değişim birimi olarak alınıyordu. İnsan işgünü ya da hayvan işgünü bakımından daha az katkıda bulunanlar, daha fazla katkıda bulunanlara aradaki farkı ödüyorlardı." (MZ-SE/c.5, sf.208-9;3 No'lu Dipnot)

(33) 31 Temmuz 1955'te Mao Zedung şöyle yazıyordu:

"(Burjuva demokratik-bın) devrim tamamlanmış ve feodal mülkiyet ortadan kaldırılmıştır. Bugün köylük bölgelerde yalnız zengin köylülerin kapitalist mülkiyeti ve geniş bir bireysel köylü mülkiyeti vardır. Herkesin açıkça bildiği gibi, son yıllarda köylük bölgelerde kapitalizmin kendiliğinden güçleri sürekli olarak artmakta, her yerde zengin köylüler ortaya çıkmakta ve hali vakti yerinde orta-köylülerin çoğu zengin köylü haline gelmeye çalışmaktadırlar. Üteyandan pek çok yoksul köylü yeterince üretim araçlarına sahip olmadığı için yoksulluk içinde yaşamakta, bazıları borca girmekte, bazıları toprağını satmakta ya da kiralamaktadır. Bu eğilim denetim altına alınmazsa, köylük bölgelerdeki kutuplaşma kaçınılmaz olarak günden güne artacaktır." (MZ-SE/c.5, sf.229)

Mao Zedung kutuplaşmanın artmasının işçi-köylü ittifakını yıkacağını, dolayısıyla Komünist Partisinin durumu mutlaka denetim altına alması gerektiğini belirtiyordu. Kutuplaşma arttığı taktirde, yoksullaşan köylülerin Komünist Partisine güvenini yitireceğine ve işçi sınıfından kopacağına; zenginleşen köylülerin ise küstahlaşacağına, Komünist Partisinin siyasetini beğenmeyeceğine dikkat çekerek kooperatifleşmenin önemini vurguluyordu. 1950 yılında, toprak reformu ülkenin geniş bölgelerinde henüz gerçekleştirilmemişken "Dört Bir Yana Yumruk Sallamayalım" çağrısını yapan Mao Zedung (özellikle zengin köylülerin hedef alınmasını kastedi) 1955'de ise artık kutuplaşmaya izin verilemeyeceğini söylüyordu. Toprak ağalarına karşı çıkma, yerel zorbaları devirme ve toprak dağıtma temelinde kurulan eski ittifakın geçici bir ittifak olduğunu, bir istikrar döneminden sonra istikrarsız bir hal aldığını ve artık kooperatifleşmenin kaçınılmaz bir zorunluluk haline geldiğini belirtiyor ve şöyle diyor:

"Köylük bölge birkez kooperatifleşti mi, tüm köylük nüfusun hayatı yıldan yıla gittikçe iyileşecek ve pazar için daha çok tahıl ve daha çok sanayi hammaddesi olacaktır. O zamana kadar burjuvazi susturulmuş olacak ve kendisini tamamen tecrit olmuş bir durumda bulacaktır." (MZ-SE/c.5, sf.241)

1950'den sonra ve özellikle 1953-1955 yıllarında Mao Zedung'un işaret ettiği canalıcı nokta şu olmuştur: Feodalizm ortadan kaldırılmıştır; onun yerini kapitalizmin doldurmaması için sosyalizm elini çabuk tutmalıdır. Denetim altında büyüttüğü bitkiyi azmanlaşmadan koparmalı, ayırık otlarını temizlemeli ve toprağı sosyalizm için sürmelidir. 1955 yılının ikinci yarısında bu çağrılarının köklü değişikliklere yol açtığını Mao Zedung'un şu sözlerinden anlıyoruz:

"Kısacası 1955 yılının ikinci yarısında, ülkemizdeki sınıf güçleri dengesinde temel bir değişiklik meydana geldi: Sosyalizm hızla yükseldi ve kapitalizm hızla geriledi. 1956 yılında bir yıllık zorlu çalışmayla, geçiş dönemindeki sosyalist dönüştürme temeli esas olarak atılacaktır." (MZ-SE/c.5, sf.282)

Mao Zedung'un 1957'de ileri sürdüğü "sosyalist üretim ilişkileri"nin kurulduğu yolundaki -subjektif görünen- tespitinde, 1955 yılının yola çıktığı bu iyimserliğin yanısıra, SBKP 20. Kongresinin de payı olması muhtemeldir.

(34) Lenin, kendisini, iktidara geldikten sonra devlet kapitalizminin ilerici olduğunu savunmaya başlamakla suçlayanlara cevaben, daha 1917 Eylül'ünde yazdığı bir makalede şu sözlerini örnek veriyor: "Devlet tekelci kapitalizm sosyalizm için tam bir maddi hazırlıktır; sosyalizmin eşiğidir. Tarihin merdiveninde, onunla sosyalizm arasında başka bir ara basamak yoktur." (I-TE/c.32, sf.336) Lenin 1918 Mayıs'ında bu tespitini tekrarlıyarak tarihin garip tecellisinin sosyalizmin şartlarını birbirine komşu iki ülkede -bir kısmını Almanya'da ve bir kısmını Rusya'da- yarattığını belirtiyor. Bilimin en son bulgularına dayanan büyük ölçüdeki kapitalizm ve on milyonlarca insanın üretimde ve dağıtımda birleşik bir standartta tabii olmasını sağlayan planlı devlet örgütlenmesi olmaksızın sosyalizm imkânsızdır, diyor Lenin. Bu şartların mükemmel varlığı için Almanya'lı örnek veriyor. Diğer yandan proletarya diktatörlüğü olmaksızın sosyalizm imkânsızdır, bu sosyalizmin alfabesidir, diye sürdürüyor sözlerini ve bunun da Rusya'da gerçekleşmiş olduğunu belirtiyor. Dolayısıyla Rusya'da sosyalizme geçmek için görevin, birinci grup şartları en kısa sürede sağlamak olduğunu vurguluyor.

Bu noktanın anlaşılması, üretici güçlerin geri düzeyine rağmen devrimin (önce demokratik sonra da sosyalist devrimin) önderliğini komünistlerin omuzlaması gereken bizimki gibi yarı-sömürge, yarı-feodal ülkelerde hayati önem taşır. Lenin, "kararlı bir toplumsallaştırma" talebini ileri süren "sol" komünistleri alaya alarak, "bu ne kararlılık, fakat ne düşünce yoksunluğu, sevgili sol komünistler!" diyordu. Üretici güçlerin geliştirilebilmesi için salt devrimci coşkunun yeterli olmadığını, ekonomi politik yasalarının derinlemesine kavranması ve burjuvaziden kapitalist üretim hakkında bilgi edinilmesi gerektiğini söylüyordu. Ders çıkartılması gereken birinci önemli nokta budur. Ancak Lenin, devlet kapitalizminin sosyalizme yöneleceğinin yegane garantisinin, proletarya diktatörlüğü varlığının olduğunu da her fırsatta vurguluyordu. Ders çıkartılması gereken önemli ikinci nokta da budur. (Çünkü tam da bu noktada, bugünkü Rus sosyal emperyalistleri demagoji yapmaktadırlar.) Üretici güçler ve üretim ilişkileri ile üstyapının karşılıklı ilişki ve etkileri kavrandığı sürece, sağ ya da sol sapmadan birine düşülmesi kaçınılmazdır.

(35) Lenin aynı vergiyi, 1920'deki kötü hasadın yol açtığı muazzam zararı da gözönüne alarak ve büyük ölçekli endüstriyi kısa zamanda kurmanın imkânsızlığı karşısında, savaş komünizminden ürünlerin düzenli sosyalist değişimine bir geçiş olarak ileri sürdü. İç savaş sırasında köylülüğün bütün artı-ürünü alınıyordu; aynı vergi sisteminde ise, her yıl tespit edilecek asgari bir ürün miktarı (işçilerin ve ordunun ihtiyacını karşılamak üzere) aynı vergi olarak toplanacak; geri kalanı ise mamul mal ile değişilecekti. Bu değişimin devlet kapitalizmi kanallarına dökülmesi için çaba harcanacak ancak ilk zaman, özel kapitalizme de, sosyalizme yardımcı olmak üzere, belirli bir özgürlük tanınacaktı. Lenin şöyle diyordu:

"Endüstri ile tarım arasındaki değişim, her ne pahasına olursa olsun geliştirilmelidir. Bu, devlet kapitalizmine dönüşmeye-yip özel kapitalizm olarak kalsa dahi sosyalizme büyük bir yardımdır. Özel kapitalizmin sosyalizme yardım etmesi çelişkili bir durum değil midir? Üretici güçlerin önemli ölçüde tahrip edildiği bir küçük köylü ülkesinde bu yadsınamaz bir ekonomik gerçektir." (I-TE/c.32, sf.)

"İlk yapılması gereken, köylülüğün durumunu düzeltmektir. Aynı vergi, tarımla endüstri arasındaki değişim, küçük endüstrinin gelişimi bunun araçlarıdır." (I-TE/c.32, sf.364)

(36) Sovyetler Birliği'nde, proletarya devlet gücünü elinde tutuyordu; ve yasal olarak üretim araçların da sahibiydi. Ancak Lenin, üretici güçlerin durumundan dolayı bu yasal mülkiyete üretim araçlarını fiili tasarruf yeteneğinin tekabül etmediğini, küçük mülkiyetin ve özel kapitalizmin, ye-

terli merkezi denetim sağlanmadığı için işçi sınıfının yasal hakkı olarak yaratılan artı-değerin bir kısmını cebe indirdiğini söylüyordu:

"İşçiler devlet gücünü ellerinde tutmaktadırlar ve binin tütününde (Lenin, işçilerin birkaç günde 1000'lik bir değer ürettikleri varsayımıyla verdiği örneğe atıf yapıyor-ç) "almak" için her türlü yasal hakka sahiptirler. İktidarın işçilere geçmesine dayanan bu yasal şans, sosyalizmin bir ögesidir. Ancak pek çok biçimde, küçük mülkiyet ve özel kapitalist öge, bu yasal durumu sarsar, spekülasyona yol açar ve Sovyet yasalarının uygulanmasını önler. Devlet kapitalizmi, şimdi ödediğimizden fazlasını ödesek dahi ileriye doğru muazzam bir adım olacaktır." (aç-L) (I-TE/c.32, sf.333)

Şte YEP, fiili tasarruf ile yasal mülkiyet arasındaki bu uyumsuzluğu gidirmenin bir aracı olarak ileri sürülen taktik bir geri çekilme idi. Nitekim Lenin, NEP'in ilanından yalnızca bir yıl sonra, 2. Parti Kongresinde geri çekilmenin sona erdiğini belirtecek ve özel sermayeye karşı yeniden hücumu hazırlanmasını isteyecekti. (SBKP(B)'te /sf.257)

Çin'de ise 1949'da tamamlanan demokratik devrimdi. Emperyalist, feodal ve bürokrat kapitalist mülkiyeti yıkmış; fakat bireysel, ya da milli kapitalist mülkiyeti ortadan kaldırmamıştı. Elbette bu da, iradi olarak belirlenen bir durum değil, somut şartların sonucuydu. Dolayısıyla, Lenin'in deyimini kullanırsak, Çin'de hem proletaryanın "binin tütününde" almasının maddi şartları yoktu; hem de zaten proletarya yasal olarak da bu hakka sahip değildi. (Bu dönem bir anlamda, Rusya'da Şubat 1917 ile Ekim 1917 arasındaki döneme tekabül ediyordu.) Nitekim Mao Zedung 1953 Sonbaharında şöyle diyordu:

" Şu anda hem özel mülkiyet, hem de sosyalist kamu mülkiyeti yasaldır, ama özel mülkiyet giderek yasadışı olacaktır." (MZ-SE/c.5, sf.159)

(37) Lenin, Rusya için, devlet kapitalizminin gerçekleşmesi muhtemel 4 örneğini veriyor: İmtiyazlar; kooperatifler; devletin, kapitalist girişimciye fabrika, petrol kuyusu, orman vb. kiralaması; devletin kendi mallarının satımı ve küçük üreticinin alımı için tüccara komisyon ödemesi. (Bkz. Lenin-TE/c.32, sf.345-349)

Mao Zedung ise Çin'de özel sanayi meselesinde benimsenecek devlet kapitalizminin 3 biçimi olarak şunları sayıyor: Devlet ile özel sermayenin ortak yönetimi; devletin bütün hammaddeyi sağlaması ve mamül malların tütününü satın alması koşuluyla hammaddeyi işlemeleri ve üretmeleri için özel işletmelere yaptığı siparişler; devletin mamül malların hepsini değil ama çoğunluğu alma koşuluyla aynı şekilde yaptığı siparişler. (MZ-SE/c.5, sf.128)

(38) Mao Zedung devlet kapitalizmi işletmelerindeki kâr dağılımının oranlarını şöyle veriyor: Gelir vergisi: % 34,5; yardım fonu: % 15; birikim fonu: % 30; kapitalistlere verilen kâr hissesi: % 20,5 (Toplam: % 100) (MZ-SE/c.5, sf.128)

(39) Mao Zedung 18 Ocak 1948'de, Çin'deki yeni demokratik devletin sınıfsal muhtevasını şöyle açıklıyordu:

"Yeni demokratik devlet iktidarı, işçi sınıfı önderliğindeki halk kitlelerinin anti-emperyalist ve anti-feodal devlet iktidarlarıdır. Burada halk kitleleri, işçi sınıfını, köylülüğü, şehir küçük burjuvazisini ve emperyalizm ve gerici Guamindang rejimi ve onun temsil ettiği sınıflar, yani bürokrat kapitalist sınıf (büyük burjuvazi) ve toprak ağası sınıfı tarafından ezilen ve bunlardan zarar gören milli burjuvaziyi kapsamaktadır." (MZ-SE/c.4, sf.206)

(40) Mao Zedung, belirli bir devrim aşamasında önder sınıf ve önder partinin görevlerinin ne olması gerektiğini şöyle özetliyor:

"Önder sınıf ve önder parti, önderlik edilen sınıflara, tabakalara, siyasi partilere ve halk örgütlerine önderlik edebilmek için şu iki şartı yerine getirmek zorundadır: (a) Önderlik edilenlere (müttefiklere) ortak düşmana karşı kararlı mücadeleye vermede ve zaferler kazanmada önderlik etmek, (b) Önderlik edilenlere maddi yararlar sağlamak, ya da en azından çıkarlarına zarar vermemek ve aynı zamanda onları siyasi bakımdan eğitmek. Bu iki şartın her ikisi olmaksızın, ya da sadece biriyle, önderlik gerçekleştirilemez." (MZ-SE/c.4, sf.207) (18 Ocak 1948)

Milli burjuvazi devrime kazanıldığı taktirde, demokratik devrimin görevleri tamamlanıncaya kadar, proletarya, önderlik ettiği diğer sınıflara karşı olduğu gibi milli burjuvaziye karşı da bu görevleri yerine getirmelidir. Daha demokratik devrimin görevleri tamamlanmadan milli burjuvaziyi mülksüzleştirmeye çalışmak, çıkarlarına zarar vermek, komünist partisinin önderlik şartlarını yerine getirmediğini gösterir. Milli burjuvazinin, feodal sınıfları, komprador burjuvazinin ve emperyalistlerin safına geçmesine yol açarak devrime zarar verebilir.

KAYNAKLAR

MARKS

- M-HİY/MED : "Hindistan'da İngiliz Yönetimi" (1853) (The British Rule in India) / Marks-Engels Derlemesi (The Marx-Engels Reader) sf. 577-582 İngilizce baskı. Derleyen: R. C. Tucker, New-York, 1972
- M-HIYG/MED : "Hindistan'daki İngiliz Yönetiminin Gelecekteki Sonuçları" (1853) (The Future Results of British Rule in India) / Marks-Engels Derlemesi (The Marx-Engels Reader) sf. 583-588 İng. baskı. (age.)
- M-EPEK/MED : "Ekonomik Politığın Eleştirisine Katkı-Önsöz" (1858) (Contribution to the Critique of Political Economy-Preface) / Marks-Engels Derlemesi (The Marx-Engels Reader) sf.3-6 İng. baskı (age.)
- M-KÖEB : Kapitalizm Öncesi Ekonomi Biçimleri (1858) (Pre-Capitalist Economic Formations) İng. baskı. International Pub.New-York, 1965.
- M-K : Kapital (3 Cilt)(1867-1894) (Capital)İng.Baskı International Pub. New-york,1967
- M-LB : Louis Bonaparta'nın 18. Brumaire'i (1869) Sol Yayınları, Ankara 1976

ENGELS

- E-KS : Konut Sorunu (1872) Odak Yayınları, Ankara, 1974
- E-ABDD : Almeryada'da Burjuva Demokratik Devrim (1874) Sol Yayınları Ankara, 1975
- E-TZR : Tarihte Zorun Rolü (Aktaran: Aydınlık, s.58)

MARKS-ENGELS

- ME-KM/MED : Komünist Manifesto (1848) (Communist Manifesto) /Marx-Engels Derlemesi (The Marx-Engels Reader) sf.331-362, İng. baskı (age.)
- ME-MEY/D-KGÜİ:M.DOB- Kapitalizmin Gelişmesi Üzerine İncelemeler (1947) (Studies in the Development of Capitalism) İng. baskı, International Pub. New-york, 1963

LENİN

- L-TE : Toplu Eserler (45 cilt) (1893-1924) (Collectet Werks) İng. baskı, Moskova, 1963-19
- L-DUKH : Doğuda Ulusal Kurtuluş Hareketleri (1900-1923) Yöntem Yynl. İstanbul 1970
- L-RKG : Rusya'da Kapitalizmin Gelişmesi (1898) Sol Yynl. Ankara 1975
The Development of Capitalism in Russia (1898) İng. baskı Progress Pub. Moskova 1967.

- L-TE : Toplu Eserler- c.1 (1893-1) Ülke Yynl. İstanbul 1978

STALİN

- S-MÜ : Muhalefet Üzerine (1921-1927) (On Opposition) İng. baskı, Foreign Languages Press, Pekin 1974
- S-MDD : Milli Demokratik Devrim (1925-1927) Aydınlık Yynl. İstanbul 1977
- S-SY : Son Yazılar (1950-1953) Sol Yynl. Ankara 1976

MAO ZEDUNG

MZ-SE : Seçme Eserler (5 cilt) (1926-1957) Aydınlık Yynl. İstanbul
1976-1978

İBRAHİM
KAYPAKAYA

İK-BY : Bütün Yazılar (1971-1972) Tufan Yynl. İstanbul 1976

DERGİLER

PB : Parti Bayrağı

PY : Proleter Devrimci Partinin Yolu

DT : Devrimci Teori

Ferman Padişahın Dağlar Bizimdir

Muzaffer Oruçođlu

TKP-ML
Parti II. Konferansı
RAPORU

2. Merkez Komitesinin 1. Oturumunda Kabul edilen
Rapordan Bir Bölüm

Dünyada ve Türkiye'de
Siyasi Durum
Üzerine ÇIKTI!

12. ENLÜ ASKERİ DARBESİ DE
KOMPRADOR PATRON AGA DEVLETİNİ
ÇÖKÜŞE GİTMekten
KURTARAMAYACAKTIR !

“Akıma Karşı” (GDS)
Bürokrat Mülteci
Revizyonist Hizibin
Parti Yıkıcılığına
El Altından
Destek Veriyor !